

**A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXVII.**

**A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE**

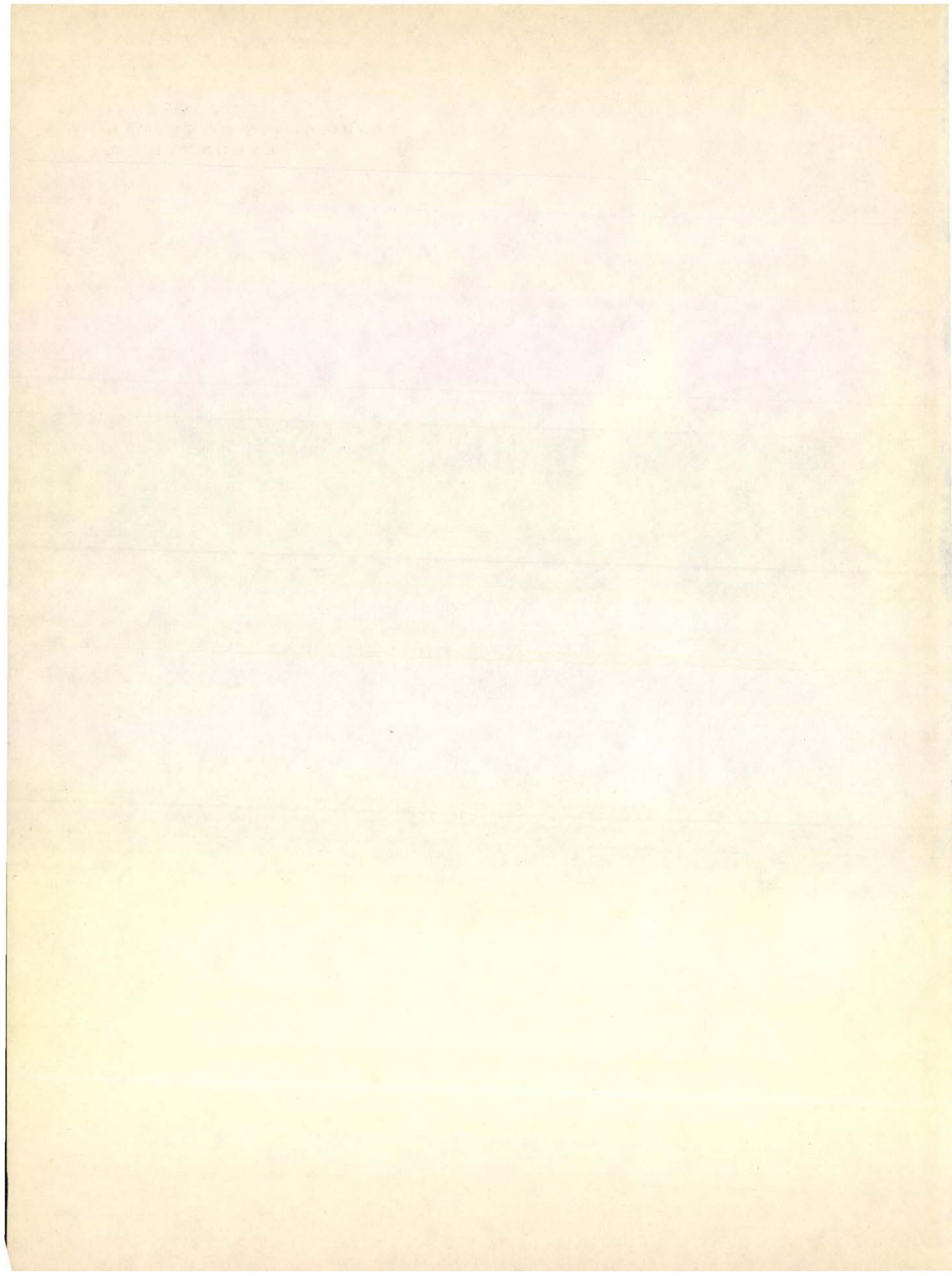
XV.

1970—71.

BUDAPEST, 1973.

A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE XV.

A FŐVÁROSI KÖNYVTÁR ÉVKÖNYVE
XXVII.

A FŐVÁROSI
SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
ÉVKÖNYVE

XV.

1970—71.

ЕЖЕГОДНИК
Столичной Библиотеки им.
Эрвина САБО, Будапешт
1970—71

YEARBOOK
for the years 1970—71 of the
Municipal Ervin SZABÓ Library,
Budapest

ANNUAIRE
de la Bibliothèque Municipale
Ervin SZABÓ, Budapest
1970—71

JAHRBUCH
der Hauptstädtischen Bibliothek
Ervin SZABÓ, Budapest
1970—71

BUDAPEST, 1973.

Az Évkönyv összeállítását szerkesztőbizottság végezte

Tagjai: Dobos Piroska, dr. Ecsedy Andorné, Hargitai Nándorné, Hont Péterné, Mikó Zoltán, Óhegyi Pálné,
dr. Remete László, Révész Ferenc, Szőke Tiborné, Tóth Dezsőné, Tyroler Gyula

A jelentés anyagának előkészítője: Tyroler Gyula

Szerkesztő: dr. Ecsedy Andorné

Képszerkesztő: Sárdy Károly

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR JELENTÉSE

1970 – 71.

Beszámoló jelentésünk élére a két naptári évben végzett munka eredményeit összefoglaló főbb számadatokat állítjuk:

Év	Közp. és ker. kv. ¹	Fiókkvt. ²	Összes kv.	Könyvtári állomány db ³	Beiratkozott olvasók száma ⁴	Kölesznözt és helyben olvasott kötet ⁵
száma						
1969	60	56	116	2 535 187	180 826	6 710 090
1970	61	55	116	2 576 370	178 119	6 231 107
1971	62	53	115	2 600 846	182 225	6 490 228

¹ A Központi Könyvtár a Zenei Könyvtárral együtt két egységként szerepel.

² A fiókkönyvtárak közé soroltuk a különálló gyermekrészlegeket is.

³ A könyvek, egyéb könyvtári egységek és diafilmek együttes száma.

⁴ Olvasótermi és diakölesznésre beiratkozottakkal együtt.

⁵ A kölesznözt diafilmekkel együtt.

Az 1970-es évben tevékenységünk középpontjában hazánk felszabadulásának 25. évfordulója, a Lenin centenáriumi megünneplése, valamint a művelődéspolitikai irányelvekben meghatározott feladatok álltak. Ez az év a X. Pártkongresszus, jelentős művelődésügyi konferenciák, s a harmadik ötéves terv utolsó éve volt.

Az évfordulók megünneplését segítették elő bibliográfiáink, amelyeket számos más kiadvány mellett jelentettünk meg: „Ajánló bibliográfia Lenin 100. születésnapjára” a KMK-val és NPI-vel közös kiadásban és „Leninről az ifjúságnak” címmel saját kiadásban. A Központi Könyvtár épületében dokumentum-kiállításokat készítettünk Budapest felszabadulásának 25. évfordulója és a Lenin centenáriumi alkalmából.

Év végén – az Engels évfordulóra, nemcsak bibliográfiát adtunk ki, hanem – vitri-
nekben tártuk a közönség elé a Központi Könyvtár értékes Engels-ritkaságait.

Hazánk felszabadulásának 25. évfordulója tiszteletére kerületi könyvtárainkban sok rendezvény volt. Az évfordulóra meghirdetett „Játék és vallomás” c. olvasónapló-pályázat népszerűsítése és sikere érdekében is tevékenykedtek kerületi könyvtáraink.

Az MSZMP KB februári ülésének ifjúságpolitikai határozata értelmében foglalkoztunk ifjú olvasóinkkal, részt vettünk az „Olvasó ifjúságért” mozgalomban.

1971-ben fő feladatnak tekintettük, hogy a könyvtári gyakorlatban érvényesüljenek a X. Pártkongresszus határozatai, az ifjúságpolitikai határozat és a művelődésügyi konferenciák állásfoglalásai, valamint részt vettünk az évfordulókra való megemlékezésekben.

Emlékezetes sikert ért el a Párizsi Kommun 100. évfordulója alkalmából a Központi Könyvtár épületében rendezett kiállítás. A többi fontos évfordulóra is bibliográfiákat, módszertani anyagokat adtunk ki, segítettük a kerületi könyvtárak jelentős számú rendezvényét.

Könyvtáraink az elmúlt években — a már bevált gyakorlatnak megfelelően — közreműködtek a Költészet Napja és az Ünnepi Könyvhét budapesti rendezvényeinek szervezésében.

Részt vettünk a Budapesti Helytörténeti Konferencia előkészítésében, több munkatársunk a konferencia vitáiban képviselte könyvtárunkat.

A Művelődésügyi Minisztérium által meghirdetett „Kiváló könyvtár” versenyben 16 egységünk indult. A 48-as felnőtt, valamint a 15-ös gyermekkönyvtár elnyerte a „Kiváló könyvtár” címet.

Tovább emelkedett a hálózatban az olvasószolgálati munka színvonala (a gyermekekkel, az ifjúsággal, és a felnőtt olvasókkal való foglalkozás tekintetében egyaránt) és ezt a szisztematikus állományfejlesztés és feltárás alapozta meg. Megjelent kiadványaink tematikája mutatja, hogy fő törekvésünk volt a kultúrpolitikai feladatok napirenden tartása.

A Központi Könyvtár forgalma is emelkedett. Nagyot lépett előre a szociológiai szakkönyvtári tevékenység terén bibliográfiák kiadásával; (elsősorban „A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája” I. kötetének elkészítésével), a hazai és külföldi szociológiai irodalom újabb termése bibliográfiai feltárásával. Munkatársaink folytatták a kooperációt e tudományterület érdekelt szakkönyvtáraival.

A különböző intézményekkel és társadalmi szervezetekkel évek óta hagyományosan jó kapcsolataink alakultak ki, e kapcsolatokat folyamatosan ápoltuk és elmélyítésükre törekedtünk.

A kerületi tanácsokkal is változatlanul jó az együttműködés. Nagy számban tűzték napirendre a kerületi könyvtárak ügyeit és 1971-ben összesen 745 000,— Ft-ot adtak könyvtárainknak fejlesztési alapjukból.

A Fővárosi Tanács V. B. Népművelési Főosztálya 1971-ben vizsgálta a könyvtár hálózatrányító tevékenységét.

Az OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központjával való kapcsolatunk több területen is eredményes volt. Felkérésünk alapján Sallai István főosztályvezető irányításával készült el a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár új központi székházának funkcionális terve. Ugyancsak Sallai elvtárs dolgozta ki — közreműködésünkkel — a körzeti könyvtárak koncepcióját, s vele vitattuk meg a kőbányai és újpesti könyvtárak építésének terveit.

A Művelődésügyi Minisztérium, valamint a Fővárosi Tanács Kulturális Szakbizottsága meghívására részt vettünk az egységes gyermekkönyvtári hálózat anyagának vitáján, továbbá a XIII. és XXI. kerület magyar szakos tanárai részére szervezett megbeszélésen, melynek témája az iskolai és közművelődési könyvtárak együttműködése volt.

1971 utolsó negyedében sajtófogadást tartottunk. A könyvtár igazgatója ismertette a megjelent újságírók előtt eredményeinket és azokat a körülményeket és nehézségeket, amelyek munkánkat segítik, illetve akadályozzák. Kérte, hogy a sajtó kísérje figyelemmel tevékenységünket.

Könyvtárunkat meglátogatta Bíró Vera a Művelődésügyi Minisztérium Közművelődési Főosztályának vezetője, Kondor Istvánné a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztályának vezetője; konzultáltak könyvtárosainkkal a mindennapos munkában felmerült könyvtári problémákról.

1971. április 1-i hatállyal a Fővárosi Tanács Népművelési Főosztályának vezetője Papp Györgynét nevezte ki a FSZEK gazdasági igazgatójává.

A párt és kormány határozata alapján 1971-ben a pedagógusok fizetésrendezésével egyidőben bérkorrekcióra kaptunk lehetőséget.

Intézményünk 559 dolgozóját érintette kedvezően a bérkorrekció, átlagosan 12%-os mértékben.

Emlékeztetsek számunkra azok az erőfeszítések, melyeket érdeünkben a Közalkalmazottak Szakszervezete Budapesti Bizottsága kifejtett. Intézetünk Szakszervezeti Bizottsága elemző felmérést készített a könyvtárosok munka- és életkörülményeiről. Ezt a

felmérést — a Budapesti Bizottság véleményezésével kiegészítve — terjesztette az Elnökség elé.

Hantos János, a Fővárosi Tanács V. B. elnökhelyettese és Kurcz György a Népművelési Főosztály vezetője előtt több alkalommal ismertettük összefoglalóan a könyvtár munkáját és problémáit.

Kezdeményezésünk nyomán felettes hatóságunk többször foglalkozott a könyvtár helyiség gondjaival, elsősorban a Központi Könyvtár és a Zenei Gyűjtemény bővítésének, fejlesztésének lehetőségeivel. Határozat is született az új Központi Könyvtár épülete kérdésében; ennek értelmében 1970-ben elkészítettük és felterjesztettük az új központi épület funkcionális tervét.

Fenntartó hatóságunk jelentékeny összegeket biztosított könyvtáraink karbantartására, de az építőipari áremelkedések újabb teherként jelentkeztek. A rendelkezésünkre álló összeg évek óta nem elegendő a könyvtárak rendszeres karbantartására.

Jelentésünk elején a forgalmi mutatószámok szerény növekedéséről számolhattunk be. Sajnos, ez nem jelenti azt, hogy a beszámolási időszakban új létesítménnyel gyarapodott volna hálózatunk.

A harmadik ötéves terv időszaka alatt egyetlen új könyvtár sem létesült, ezzel szemben kettőt (a 3-as sz. Szörény utcai, és a 47-es sz. Erzsébet királyné úti) be kellett zárni, mert helyiségük életveszélyessé vált, több könyvtár pedig a tatarozás elhúzódása miatt volt hónapokig zárva. Emiatt 1970-ben 3590 kölcsönzési nap esett ki. 1971-ben e téren javulás állott be, a karbantartási és felújítási munkák átfutási ideje megrövidült, de még mindig 1350 napon át tartottak e munkák miatt zárva a könyvtárak.

Nagyobb karbantartási munkálatok folytak a 9-es, 14-es, 18-as, 27/3-as, 36-os, 48-as felnőtt könyvtárakban, a 8-as, 14-es, 15-ös, 20-as gyermekkönyvtárakban.

Megnyitottuk az 5-ös és 39-es könyvtárat, valamint hosszas zárva tartás után a Zenei Könyvtárat.

Az Ikarus Karosszéria- és Járműgyár elkészítette a FSZEK első bibliobuszát, belső berendezése és megindítása 1972-re maradt elvégzendő feladatként.

A Képzőművészeti Kivitelező Vállalat 1970-ben elkezdte a központi épület Reviczky utcai szárnya első emeletén levő nagyterem (volt Keleti Gyűjtemény) helyreállítását. E teremben a Központi Könyvtár új olvasótermet fog megnyitni a helyreállítás befejezése után. A Központi Könyvtár épületében 1970 nyarán 405 polcfolyóméter beépítésével részlegesen a „föltömör” raktározásra tértünk rá, majd még szabad falszakaszokra újabb 140 polcfolyómétert építettünk be 1971-ben. Az eddig elkészült polcokkal 2–3 évre sikerült raktározási gondjainkat enyhíteni.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1970/71. évi jelentésének fenti összefoglalója után — a továbbiakban az egyes munkaterületek tevékenységéről részletesen számolunk be.

* * *

I. A KÖZPONTI KÖNYVTÁR TEVÉKENYSÉGE

Összefoglaló, főbb adatok:

Központi Könyvtár (a Zenel Gyűjteménnyel együtt)	1969	1970	1971
Könyvtári állomány (db)	679 363	689 018	692 407
Ebből könyv (kötet) (a kötött periodikák nélkül)	373 147	372 153	376 198
Beiratkozott olvasók száma	13 087	13 627	13 512
Kölcsönzők és helyben olvasók száma	99 896	97 849	95 794
Kölcsönzött és helyben olvasott könyvtári egységek	273 554	270 299	288 734

A Központi Könyvtár állományának gyarapítását megnehezíti a könyvek árának emelkedése. Az 1971. évi költségvetés elosztásakor eleve 10%-kal nagyobb pénzkeretet biztosítottunk a Központi Könyvtárban a könyvek, folyóiratok és egyéb dokumentumok beszerzésére, mint a korábbi években. Ez az összeg is kevésnek bizonyult, s hogy beszerzéseinket kifizethessük, 1971-ben kénytelenek voltunk 200 000,— Ft póthitelt igényelni. Az év harmadik negyedében a póthitelt megkaptuk.

Mintegy 50 évfolyamnyi hiányzó, vagy igen elnyűtt folyóirat- és hírlapanyagról szereztünk be mikrofilmmásolatokat az Országos Széchényi Könyvtárból. Így megalapoztuk mikrofilmtárunkat.

Tovább tart az az évek óta megfigyelhető irányzat, amely szerint a beiratkozott olvasók száma növekszik, noha a szépirodalom olvasását hovatovább a minimumra szorítjuk vissza, az értékesebb tudományos és ismeretterjesztő művek javára. Az utóbbi anyagon belül szemmel látható a társadalomtudományi, ezen belül is a szociológiai anyag iránt változatlanul fokozódó érdeklődés, amit — szakkönyvtári megbízatásunkra való tekintettel — a legörvendetesebbnek tartunk.

Ki kell emelni az olvasóterem látogatottságának jelentős növekedését: mind a beiratkozottak, mind a használt könyvek száma állandóan emelkedik.

Számunkra nagy jelentőségű, hogy a Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottság Művelődési Főosztálya lehetővé tette a volt „Keleti Gyűjtemény”, utóbbi rendelő csoport, termének helyreállítását.

A helyreállítási munkák kezdete óta azonban a Budapest Gyűjtemény olvasótermében — a rendelő csoport ott ideiglenes elhelyezett munkatársai és bútorai miatt — az olvasói ülőhelyek száma a felénél kevesebbre csökkent. Annál szomorúbb e körülmény, mert egy-

részt a főváros egyesítésének közelgő jubileuma miatt, másrészt a „Fekete-fehér” televíziós vetélkedő utóhatásaként, — a helytörténeti kutatás fellendülőben van, az érdeklődés egyre fokozódik.

A Zenei Könyvtár munkája 1970-ben fűtés hiánya miatt kétszer is megszakadt, 1971-ben pedig februártól szeptemberig be kellett zárni a könyvtárat. Ennyi időre volt szükség a központi fűtés bevezetéséhez és a helyiségek kifestéséhez.

Szerzeményezés, feldolgozó munka

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR SZERZEMÉNYEZÉSE (származás szerint)

	1969	1970	1971	1969	1970	1971
	darab			százalék		
Vásárlás	6005	7080	6545	87,6	87,0	76,7
Ajándék, csere	611	966	1723	8,9	10,6	20,2
Kötelesspéldány	237	203	266	3,5	2,4	3,1
Együtt	6853	8249	8534	100%	100%	100%

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR VÁSÁRLÁSAI

	Összeg, forint								
	1969			1970			1971		
	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt
Könyv	119 056	624 280	743 336	130 758,40	647 598,50	778 356,90	154 806,40	731 357,50	886,164
Folyóirat	44 500	170 210	214 710	48 127,90	181 997	230 124,90	53 747,60	289 718	343 466
Összesen	163 556	794 490	958 046	178 886,30	829 595,50	1 008 581,80	208 554	1 021 075,50	1 229 629
	Darab, ill. évfolyam								
	1969			1970			1971		
	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt	Belföldi	Külföldi	Együtt
Könyv	3 555	2 090	5 645	3 079	2 224	5 303	3 217	2 211	5 401
Folyóirat	413	253	666	436	258	694	448	293	741

Az árak 1969-hez viszonyítva a magyar könyveknél is jelentős emelkedést mutatnak, a további átlagárak a könyv vagy folyóirat szakjellegétől függően mozognak.

A tárgyidőszakban belföldi könyvek vásárlására a keret 16%-át, a szocialista országokból való vásárlásokra 10%-ot, végül a nyugati vásárlásokra 74%-ot fordítottunk. A vásárolt könyvek aránya: belföldi 59%; szocialista 12%; kapitalista országokból 29%.

A Budapest Gyűjteményt antiquár könyvpiacról, — illetve magánosoktól való vásárlás útján — néhány érdekesebb darabbal gazdagítottuk:

Debreceni Kalendárium 1835; Szemléző 1837; Magyar Génius 1894; Die Presse (Bécs) 1848, 1849; Vendéglősök Lapja 1896—1940; Színházi Almanach 1837—38-as évre, a Nemzeti Színház Színlapjai 1914—1944 (teljes, egybekötve); és Rózsa Miklós: A budai Auguszt-cukrászda története (kézirat). Elég nagy anyaghoz jutottunk az OSZK fölőspéldány-akciójából; a sok régi naptár, évkönyv, folyóirat közül a legérdekesebbek: Film-

művészeti Évkönyv 1923 – 1946; Újpest-Rákospalotai Almanach 1926, 1936, 1938; Szerda 1906 – 7.

A Központ szociológiai szerzeményei közül kiemelkedik a régi „Korunk” 1926 – 1940-es hiánytalan sorozata (20 000 Ft-ért), a Goldenson féle „Encyclopedia of Human Behavior” 1 – 2 kötete (1970-es kiad.), R. Fletcher „The making of sociology”-ja két kötetben, az International Encyclopedia of the Social Sciences új kiadása 17 kötetben, a Szocializmus hiányzó, illetve elnyűtt kötetait 16 jó állapotban levő évfolyammal frissítettük fel. Reprintben megvásároltuk a Demokratisches Wochenblatt 1868 – 1869-es évfolyamait stb., ezeken kívül főként igen szép és értékes művészeti kiadványokkal gazdagítottuk állományunkat (pl. Swaan: Die grossen Kathedralen, Passeron: La gravure française du XX. siècle stb.).

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR RÉSZÉRE BESZERZETT KÖNYVEK ÁTLAGÁRA

	1969	1970	1971
<i>Könyvek</i>			
<i>Külföldi</i>	298, – Ft	299, – Ft	343, – Ft
<i>Szovjet</i>	29, – Ft	34, – Ft	32, – Ft
<i>Népi dem.</i>	125, – Ft	135, – Ft	168, – Ft
<i>Tőkés</i>	418, – Ft	362, – Ft	409, – Ft
<i>Belföldi</i>	33, – Ft	43, – Ft	46, – Ft
<i>Könyv</i>	49, – Ft	66, – Ft	75, – Ft
<i>Kisnyomtatvány</i>	13, – Ft	16, – Ft	16, – Ft
<i>Folyóiratok (évi előfizetés)</i>			
<i>Külföldi</i>	651, – Ft	705, – Ft	767, – Ft
<i>Szovjet</i>	98, – Ft	142, – Ft	144, – Ft
<i>Népi dem.</i>	116, – Ft	213, – Ft	233, – Ft
<i>Tőkés</i>	1015, – Ft	1008, – Ft	1044, – Ft
<i>Belföldi</i>	106, – Ft	110, – Ft	120, – Ft

A KÜLFÖLDI VÁSÁRLÁSOK MEGOSZTLÁSA

	Összeg, forint								
	1969			1970			1971		
	Szocialista	Kapitalista	Együtt	Szocialista	Kapitalista	Együtt	Szocialista	Kapitalista	Együtt
	országokból			országokból			országokból		
Könyv	77 636	546 644	624 280	70 766,50	576 932, —	647 698,50	85 210	646 147	731 357
Folyóirat	9 709	160 501	170 210	18 655, —	163 342, —	181 997, —	28 936	260 782	289 718
Összesen	87 345	707 145	794 490	89 421,50	740 274, —	829 695,50	114 146	906 929	1 021 075
Darab, ill. évfolyam									
Könyv	757	1 333	2 090	595	1 629	2 224	603	1 581	2 184
Folyóirat	95	158	253	96	162	258	104	189	293

A Zenei Könyvtár anyaga ajándékokból 279 értékes darabbal gyarapodott. A Gorkij Könyvtár zenei részlege 81 db hanglemezt ajándékozott Könyvtárunknak. A vásárolt művekkel együtt 385 db hanglemez van 1971 végén a Zenei Gyűjtemény állományában.

A ZENEI KÖNYVTÁR VÁSÁRLÁSAI

	1969		1970		1971	
	db	Ft	db	Ft	db	Ft
Saját keretből könyv	915	72 723,—	411	64 152,—	1035	97 776,—
Központi keretből könyv	85	33 573,—	89	44 759,—	71	44 319,—
Ebből külföldről	(85)	(33 573,—)	—	—	—	—
Együtt könyvtári egység	1000	58 573,—	500	108 911,—	1106	142 095,—
Központi keretből folyóirat	26	7 544,—	26	7 644,—	30	12 112,—
Ebből külföldről	13	6 303,—	13	6 308,—	15	10 541,—

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR ÁLLOMÁNYA GYŰJTEMÉNYENKÉNT

Gyűjtemény	1969. XII. 31. állomány	1970			1971		
		Gyarapodás	Csökkenés	Állomány 1970. XII. 31-én	Gyarapodás	Csökkenés	Állomány 1971. XII. 31-én
Monografikus raktár	254 013	4 185	211	257 987	4 172	1 956	260 203
Periodika	72 909	756	336	73 329	962	5 149	69 142
Budapest gyűjtemény	47 275	646	1	47 920	1 547	3	49 464
Röpirat gyűjtemény	4 495	2	1	4 496	1	1	4 496
Szüry gyűjtemény	5 775	1	—	5 776	—	—	5 776
Könyvészeti gyűjtemény	8 945	87	1	9 031	81	142	8 970
Könyvtártani gyűjtemény	5 104	10	—	5 114	12	7	5 119
Könyvritkaságok gyűjteménye	9 025	11	—	9 036	7	2	9 041
Ballagi gyűjtemény	4 839	—	—	4 839	—	—	4 839
Zárt gyűjtemény	731	—	—	731	—	—	731
Központi duplumraktár	27 823	284	884	27 223	5 829	5 493	27 559
Összesen	440 934	5 982	1 434	445 482	12 611	12 753	445 340
Mikrofilm	—	21	—	21	7	—	28
Térkép gyűjtemény	1 125	2	—	1 127	4	1	1 130
Bp. kisnyomtatvány	157 304	1 458	—	158 762	1 584	—	160 346
Bp. újságszelvény	57 423	1 238	—	58 661	421	—	59 082
Összesen	215 852	2 719	—	218 571	2 016	1	220 586
Zenei kvt., könyv.	5 122	538	10	5 650	232	7	5 875
Zenei kvt. zenemű	17 289	1 870	16	19 143	1 130	24	20 249
Zenei kvt. hanglez	166	27	—	193	192	—	385
Összesen	22 577	2 435	26	24 986	1 554	31	26 509
Mindössze	679 363	11 136	1 460	689 039	16 181	12 785	692 435

A táblázat jól érzékelteti, hogy a 3-as szak részesedése rendszeresen emelkedik, ezen belül is jelentősen növekedett a 30-as szak aránya.

A 0-as szak számottevő emelkedése megtevesztő. A folyóiratokat az eddigi (általában fél éves) kötés helyett több kötetben vagyunk kénytelenek kötetni — az újságok és folyó-

A LEPTÁRI GYARAPODÁS MEGOSZLÁSA SZAK SZERINT

SZAK	1969	1970	1971	1969	1970	1971
	darab			százalék		
0 Általános művek	1156	940	1694	21,7	16,7	26,0
1 Bölcsészlet	163	169	147	3,1	3,01	2,2
2 Vallási irodalom	35	39	63	0,7	0,69	1,0
3 Társadalomtudományok Ebből:	(1379)	(1734)	(2084)	(25,9)	(30,98)	(32,0)
3K Marxizmus-leninizmus	52	139	120	1,0	2,5	1,8
30 Szociológia	494	598	868	9,3	10,7	13,3
31 Statisztika	55	58	86	1,0	1,0	1,3
32 Politika	252	388	355	4,7	6,9	5,4
33 Szociálpolitika	121	112	89	2,3	2,0	1,7
34 Jog	48	64	46	0,9	1,1	0,7
35 Közigazgatás	46	66	63	0,9	1,2	0,9
36 Társadalmi tevékenység	19	26	48	0,4	0,4	0,7
37 Nevelés	113	92	133	2,1	1,6	2,0
38 Közgazdaság	135	163	247	2,5	2,9	3,8
39 Néprajz	44	28	29	0,8	0,5	0,5
4 Nyelvtudomány	29	58	94	0,6	1,0	1,4
5 Természettudományok	119	80	85	2,2	1,4	1,3
6 Alkalmazott tudományok	154	153	207	2,9	2,7	3,2
7 Művészet	714	615	585	13,4	11,0	9,0
8 Irodalom	660	874	448	12,4	15,6	12,3
Ebből:						
Szépirodalom	(311)	(333)	(356)	(5,9)	(6,0)	(9,7)
9 Történelem	333	403	300	6,3	7,2	4,6
91 Földrajz	299	185	168	5,6	3,4	2,6
92 Életrajz	275	347	298	5,2	6,2	4,6
Összesen	5316	5597	6529	100,0	100,0	100,0

AZ ÁLLOMÁNYGYARAPODÁS MEGOSZLÁSA NYELV SZERINT

	1969	1970	1971	1969	1970	1971
	darab			százalék		
Magyar	2492	2690	3172	46,9	48,—	48,6
Orosz	288	256	398	5,4	4,6	6,1
Német	881	935	994	16,5	16,7	15,2
Angol	854	742	1034	16,2	13,2	15,8
Francia	486	588	531	9,1	10,5	8,1
Olasz	220	216	123	4,1	3,8	1,9
Lengyel	4	4	4	0,1	0,1	0,1
Cseh, szlovák	15	7	12	0,3	0,1	0,2
Román	5	17	19	0,1	0,3	0,3
Egyéb	71	142	242	1,3	3,—	4,3
Összesen	5316	5597	6529	100,0	100,0	100,0

A BEÉRKEZŐ FOLYÓIRATOK ÉS HÍRLAPOK MEGJELENÉSI HELY SZERINT

Ország	Szám			Ebből hírlap		
	1969	1970	1971	1969	1970	1971
Magyarország	228	239	277	11	11	11
Szovjetunió	47	45	46	2	2	2
Német Demokratikus Köztársaság	35	35	37	1	1	1
Románia	11	11	12	2	2	2
Csehszlovákia	9	10	12	1	1	1
Lengyelország	7	7	10	—	—	—
Bulgária	3	3	3	—	—	—
Kína	4	4	4	—	—	—
Jugoszlávia	6	7	7	1	1	1
Egyéb-szocialista ország	2	2	3	—	—	—
Szoc. ország együtt	352	363	411	18	18	18
Franciaország	37	36	48	3	2	2
Nagybritannia	31	33	37	3	3	3
USA	32	33	45	—	—	—
Olaszország	12	13	21	2	2	2
Német Szövetségi Köztársaság	22	24	33	1	1	1
Ausztria	8	9	8	1	1	1
Svájc	7	7	7	1	1	1
Hollandia	1	1	2	—	—	—
Belgium	3	3	2	—	—	—
Ausztrália	3	2	4	1	—	—
Dánia	3	4	5	1	1	1
Kanada	1	3	3	—	—	—
Izrael	2	2	3	—	—	—
Egyéb	5	8	10	—	—	—
Kapitalista együtt	167	178	228	13	11	11
Összesen	519	541	639	31	29	29

A KURRENS FOLYÓIRATOK ÉS NAPILAPOK MEGOSZLÁSA NYELV SZERINT

	Összesen			Ebből hírlap		
	1969	1970	1971	1969	1970	1971
Magyar	231	236	293	14	12	11
Orosz	45	45	46	2	2	2
Angol	85	86	112	5	5	7
Francia	45	51	55	2	2	2
Német	80	86	87	5	5	6
Olasz	12	19	19	2	2	2
Egyéb	21	18	27	1	1	1
Együtt	519	541	639	31	29	31

iratok oldalszámának lényeges növekedése következtében. (Nem ritka a havonkénti kötetés sem.) Ez emeli a statisztika darabszám, illetve százalék adatát.

Bármennyire szeretnénk volna javítani az 5-ös szak szerkesztésének arányát, – nem sikerült. A további eltérések évenként kiegyenlítődnek a könyvkiadástól függően.

A KURRENS FOLYÓIRATOK ÉS HÍRLAPOK SZAK SZERINT

Szak	Összesen			Ebből hírlap		
	1969	1970	1971	1969	1970	1971
0	132	136	158	29	27	29
1	11	16	13	—	—	—
2	12	10	8	—	—	—
3	184	192	255	1	1	1
4	6	8	11	—	—	—
5	21	23	25	—	—	—
6	32	35	35	—	—	—
7	55	54	48	1	1	1
8	49	48	67	—	—	—
9	17	19	19	—	—	—
Együtt	519	541	639	31	29	31

Szembevető a táblázatokban, hogy 1971-ben ugrásszerűen megnövekedett a nyugati (német, francia, angol, olasz) periodikák száma, ugyanazon évben a társadalomtudományi folyóiratoké 192-ről 255-re ugrott. A két adat összefüggésének hátterében az áll, hogy 1968-ban országos szociológiai könyvtárrá jelölték ki a Központot, de a nyugati polgári szociológiai folyóiratok járatása terén tapasztalható hiányok felszámolására csak 1970-ben tette meg első határozott lépését.

Több olyan periodikát rendeltünk, amelyek eddig egyáltalán nem érkeztek hazánkba. A többletköltséget csökkentette, hogy nagyrészt negyedéves, féléves kiadványokról van szó, amelyek viszonylag nem drágák és hogy az új rendelésekkel párhuzamosan néhány drága, és gyűjtőkörünkbe nem tartozó, ugyanakkor számos más hazai könyvtárban található periodikát lerendeltünk.

FELDOLGOZÓ MUNKA

	Központ			Zenei Könyvtár			Összesen		
	1969	1970	1971	1969	1970	1971	1969	1970	1971
Címfelvétel	5 773	5 922	6 341	1 230	1 060	709	7 003	6 982	7 050
Osztályozás	5 773	5 922	6 341	1 230	1 060	709	7 003	6 982	7 050
Sokszorosított katalógus karton	78 405	83 370	94 935	5 700	—	—	84 105	83 370	94 935
Besorolt katalógus karton	69 016	74 121	82 690	5 700	—	—	74 716	74 121	82 690

Mind a Központi Könyvtár, mind a Zenei Könyvtár munkájában zavarokat okozott, hogy a katalóguscédulák sokszorosítása személyzethiány, géphibásodás, kartonhiány miatt nem tudta kielégítően követni a feldolgozó munka menetét.

A könyvtárosaink elkészítették a Tizedes Osztályozás táblázatainak módosított, korszerűsített új változatát, valamint a táblázatok betűrendes mutatóját. A táblázatok használatának megkönnyítése végett bevezetést és előszót szerkesztettek.

Elkészült a „Szociológiai séma” új kiadása és ennek mutatója. Az új szociológiai szak-séma alapján a két év alatt mintegy 2500 szociológiai mű rekatalógizálása és redécimálása történt meg és ezzel a szociológiai anyag át-, ill. feldolgozása befejeződött.

A Zenei Könyvtár katalógusai új választólapon kaptak, sok új fogalommal bővült a rendszer.

KÜLFÖLDI CSEREKAPCSOLATAINK

Év		Szocialista	Kapitalista	Összesen
		országok		
1969	Beérkezett művek	112	41	153
	Küldött művek	57	40	97
1970	Beérkezett művek	275	57	332
	Küldött művek	60	21	81
1971	Beérkezett művek	168	37	205
	Küldött művek	56	12	68

Olvasószolgálat

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA

Év	A Központban		Zenei Kvt.-ban	Összesen
	kölcsönzésre	helyben olvasásra	kölcsönzésre	
	beiratkozott olvasók száma			
1969	7716	4000	1371	13 087
1970	8009	4246	1372	13 627
1971	7959	4332	1221	13 512

KÖLCSÖNZŐK ÉS HELYBEN OLVASÓK SZÁMA

	1969	1970	1971
Kölcsönzők száma a Központban	33 802	31 883 ³⁸	32 796
Kölcsönzők száma a Zenei Könyvtárban	6 877	7 394	3 755
Kölcsönzők összesen	40 679	39 232	36 551
Helyben olvasók száma			
olvasóteremben	27 642	29 794	32 372
reference-ben	2 601	2 653	2 734
folyóirat olvasóban	22 136	21 009	19 684
Bp. gyűjteményben	5 610	3 537	3 593
Zenei Könyvtárban	1 228	1 624	860
Helyben olvasók összesen	59 217	58 617	59 243
<i>Együtt</i>	99 896	97 849	95 794

A beiratkozottak számának lassú, de eddig állandó emelkedése, — ezzel szemben az egy olvasóra jutó kötetek számának folyamatos csökkenése, — többek között arra figyelmeztet, hogy bátrabban kezdjünk a leginkább keresett művek több példányban való beszerzéséhez, hiszen kölcsönzésre a ténylegesen kölcsönzött könyvek többszörösét kérik, de a kis példányszám miatt nem tudjuk minden olvasónk igényét kielégíteni.

Foglalkozási statisztikánkból az derül ki, hogy az olvasóterem növekvő számú táborán belül ismét szembetűnően emelkedett a középiskolások száma, egyes felnőtt kategóriák (egyéb értelmiségi, bölcsész stb.) rovására. Ez is jelzi, hogy Budapesten kevés az olvasóterem. Sok sürgősen keresett könyvet a középiskolások többnyire csak a FSZEK központjának elég jól felszerelt és praesens jellegű, tehát helyben mindig használható olvasótermi kézikönyvtárában találnak meg. Hozzá kell tenni, hogy a többi budapesti nagykönyvtár helyhiány miatt nem fogad be középiskolásokat. Végző soron örülünk a tizenévesek aránya növekedésének, bár ez növeli a zsúfoltságot. Reméljük, hogy előbb helyben, új olvasóterem segítségével, később a tervezett új könyvtár felépülésével megoldhatjuk ezt a krónikus problémát.

A látogatottság növekedését nyilván elősegíti, hogy az olvasóterem egyes aktuális kérdésekhez (pl. felszabadulási és Lenin évforduló, érettségi és középiskolai pályatételek, szociológiai témák) úgynevezett „átmeneti kézikönyvtár”-akat állít össze és megkülönböztetett figyelemmel foglalkozik a fiatal, a kezdő könyvtárhasználókkal.

A KÖZPONTI KÖNYVTÁRBA BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA FOGLALKOZÁS SZERINT

	1970		1971	
	száma	%	száma	%
Szak- és betanított munkások	600	4,13	414	3,13
Segédmunkások	—	—	—	—
Egyéni termelők, önálló kereskedők	10	0,07	12	0,07
Együtt	(610)	(4,2)	(426)	(3,2)
Ebből mezőgazdasági foglalkozásúak	—	—	—	—
Vezetők és szakalkalmazottak	3 827	28	3 404	25,2
Adminisztratív és irodai dolgozók	2 330	17,1	2 350	17,4
Együtt	(6 157)	(45,1)	(5 754)	(42,6)
Általános iskolai tanulók	—	—	—	—
Középiskolai tanulók	2 160	15,7	2 254	16,7
Felsőoktatási intézmények hallgatói	3 175	23,33	3 074	22,5
Szaktanulmányozók	10	0,07	8	0,06
Együtt	(5 345)	(39,1)	(5 336)	(39,26)
Nyugdíjasok és háztartásbeliek	1 115	8,8	1 136	8,34
Egyéb foglalkozásúak	400	2,8	860	6,6
Összesen	13 627	100,0	13 512	100,0

A Zenei Könyvtárat látogatók 40%-a hivatásos zenész, a beiratkozottak 60%-a a zene iránt érdeklődő olvasó.

Tevékenységünk legfőbb területe az olvasószolgálat. Ennek számadataival kapcsolatban utalnunk kell arra, hogy az előző években megfigyelt tendenciák tovább érvényesül-

KÖLCSÖNZÖTT ÉS HELYBEN OLVASOTT KÖNYVTÁRI EGYSÉGEK

	1969	1970	1971
A kölcsönzött kötetek száma			
Központban	83 306	80 783	79 488
Zenei Könyvtárban kötetek	5 139	5 645	6 882
Zenei Könyvtárban kották	13 008	12 222	7 998
Összes kölcsönzött könyvtári egység	101 453	98 650	94 368
Helyben olvasott könyvtári egységek száma			
olvasóteremben, könyv	44 549	51 239	59 066
reference-ben, könyv	4 807	5 388	6 334
folyóirat olv.-ban hírlap (kurrens)	82 952	97 081	93 093
folyóirat olv.-ban hírlap (kötet)	18 250	15 071	16 719
Zenei Könyvtárban kötet	2 755	1 076	1 738
Bp. gyűjteményben könyv	15 276	15 248	15 416
Bp. gyűjteményben egyéb	3 512	2 200	2 000
Összesen olvasott könyvtári egység	172 101	187 303	194 366
Együtt	273 554	285 953	288 734

tek: növekedett a beiratkozottak száma, ezzel szemben stagnáló, vagy csökkenő irányzatot mutatnak a kölcsönzött kötetek és a kölcsönzések adatai.

Míg 1967-ben egy olvasóra átlag 9 kötet jutott, addig 1968-ban csak 8 kötet, 1969-ben 7,5-kötet, 1970-ben és 1972-ben pedig már csak kevéssel több, mint 6,5 kötet. A visszaesés nem egyértelműen negatív, mert szerepet játszik benne, hogy a magyar szépirodalmi és lektűr olvasmányok szórakoztató célra való kölcsönzését a hálózatra hivatkozva mindenféle eszközzel visszaszorítjuk, viszont erősen propagáljuk szociológiai – társadalomtudományi állományunkat. Ez utóbbi erőfeszítés is hozzájárult, hogy noha már az 1969-es év társadalomtudományi és szociológiai könyvforgalmát „kiugrónak” tartottuk, – ennek az anyagnak a keresettsége 1970-ben, majd 1971-ben tovább növekedett. Ezt a folyamatot feltárják a reprezentatív szakstatisztikák.

A KÖLCSÖNZÖTT KÖTETEK SZÁZALÉKOS RÉSZARÁNYA

	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Társadalomtudományok	16,5	18,2	20	19,8	20,6	20,8	24,5	27,5	29,36
Ebből:									
Szociológia	1,7	4,5	5,2	5,5	5,3	5,8	7,9	9,6	10,31
Szépirodalom	32,3	30,7	27,2	26,1	28,1	24,1	22,7	20,6	19,43

Miután tudjuk, hogy a szépirodalmi művek forgalma emeli a könyvtár kötetforgalmát, nem kétséges, hogy a csökkenésben jelentős szerepe van a szépirodalmi művek fokozatos kiszorításának.

A KÖZPONTI KÖNYVTÁRBAN KÖLCSÖNZÖTT KÖTETEK MEGOSZLÁSA
SZAK SZERINT SZÁZALÉKOS ARÁNYBAN

	1969	1970	1971
0 Általános művek	1,1	1,1	1,04
1 Bölcelet	4,8	4,8	5,0
2 Vallási irodalom	2,0	2,0	1,0
3 Társadalomtudományok	(24,5)	(27,5)	(29,36)
Ebből:			
3K Marxizmus-leninizmus	2,5	2,8	3,0
30 Szociológia	7,9	9,6	10,31
31 Statisztika	0,4	0,2	0,1
32 Politika	4,1	4,7	6,4
33 Szociálpolitika	0,7	1,4	1,3
34 Jog	1,7	1,6	1,5
35 Közigazgatás, hadügy	1,5	1,7	1,8
36 Társadalmi tevékenység	0,1	0,1	0,05
37 Nevelés	0,9	1,0	1,0
38 Közgazdaság	2,8	2,7	2,2
39 Néprajz	1,9	1,7	1,7
4 Nyelvtudomány	1,6	1,7	1,8
5 Természettudomány	3,6	3,6	3,1
6 Alkalmazott tudomány	4,5	4,6	3,9
7 Művészet, sport	8,7	9,8	9,0
8 Irodalom	30,6	30,0	29,0
Ebből:			
Szépirodalom	(22,7)	(20,6)	(19,43)
9 Történelem	5,9	6,0	5,2
91 Földrajz	6,4	5,0	5,7
92 Életrajz	6,3	5,2	5,1
Összesen	100,0	100,0	100,0

A KÖZPONTI KÖNYVTÁRBAN KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK
MEGOSZLÁSA NYELVEK SZERINT, SZÁZALÉKBAN

	1969	1970	1971
Magyar	60,4	61,1	62,1
Orosz	0,9	1,2	1,0
Német	17,0	15,8	15,3
Angol	13,3	13,2	12,7
Olasz	1,4	1,4	1,3
Francia	6,4	6,4	6,5
Egyéb	0,6	0,9	1,1
Összesen	100,0	100,0	100,0

Olaszóterem

Mint erre fentebb utaltunk, az olvasóterembe beiratkozottak száma, az előző évekhez képest 1971-ben ismét jelentősen emelkedett, a raktári könyvek használata is 10%-kal nőtt. Az olvasók száma, amely 1970-ben 2000-rel volt magasabb mint 1969-ben, 1971-ben újabb 3000-rel emelkedett. Feltűnő az előrelépés a kézikönyvek forgalmában is: 1969-ben 29 871, 1970-ben 36 124, végül 1971-ben már 42 124.

Tudjuk, hogy a Központi Könyvtár még mostani szűk keretei között is leginkább olvasótermével, illetve annak kézikönyvtárával teljesíti közművelődési feladatait. Ezt nemcsak a középiskolás olvasók viszonylag nagy száma, hanem a felnőtt olvasók által használt jogi, közigazgatási, biológiai, művészeti stb., főként pedig a marxista kézikönyvek intenzív forgalma igazolja.

Folyóíratrterem

A tárgyalt időszakban a raktárból kihozott bekötött folyóíratévfolyamok forgalma növekedett (1970-ben 15 071, 1971-ben 16 719). A 12%-os emelkedést értékeljük. Elégedetlenek vagyunk drágán vásárolt külföldi szociológiai folyóirataink használatával, amelyen „Tájékoztató...” c. sorozatos kiadványunk és a folyóíratcsoport által kiadott propagandaegyzék eddig keveset lendített. 1971-ben 626 folyóírat és újság járt hozzánk (1970-ben 611), beleértve azokat a bibliográfiákat is, amelyeket házi példányként véglegesen az egyes osztályokra juttatunk.

Kurrens folyóirataink szak szerinti megoszlása szempontjából a későbbi évekre nézve is jelentős állomás marad az 1971-es esztendő, amikor 42 új folyóíratot rendeltünk, (közülük 24 kifejezetten szociológiai) és ezek nagy mértékben erősítették a központi gyűjtemény szakjellegét.

1971-ben sikerült a pinceraktárból az ott elheverő, az előző években rendezetlenül felhalmozott óriási tömegű kiselejtezett folyóíratanyagunkat számba venni, rendezni és eltávolítani. Selejtjegyzékünk alapján 16 fővárosi és vidéki könyvtár igényelt tekintélyes részt belőlük. Ugyanebben az évben listát állítottunk össze fontosabb folyóirataink hiányzó köteteiről, ill. számairól, hogy fotómásolatokkal egészítsük ki őket. A hiányokat főként mikrofilmeztes útján kívánjuk pótolni, de ez a munka csak 1972-ben indulhat meg, mert technikai akadályok miatt az Országos Széchényi Könyvtár illetékes osztálya 1971-ben nem vállalt másolat készítést.

Szociológiai tevékenység

1970-ben, majd 1971-ben újra, több megbeszélést tartottunk a szociológiai gyűjtőkörű könyvtárak kooperációja érdekében. Ezek eredményeként elkészítettük a hazánkba járó szociológiai folyóiratok központi nyilvántartását. Megkezdjük a Magyarországra érkező külföldi szociológiai monografikus művek központi katalógusának kiépítését és fontosabb külföldi kurrens szociológiai folyóiratok cikkeinek feltárását.

Tovább fejlesztettük a hazai szociológusokról 1969-ben megalapozott név- és cím nyilvántartásunkat. Kialakítottuk szociológiai kézikönyvtárunk magvát. Kapcsolataink bővítéséért és folyó feladatok ellátásáért számos látogatást tettünk testvérintézményekben: az MTA Szociológiai Csoportjában, az MRT Kommunikációs Központjában, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárában, az Egyetemi Könyvtárban, a KSH Könyvtárban, a KMK-ban, az OK-ban, az MSZMP Társadalomtudományi Intézetben, a Szövetkezeti Kutató Központban, az Afro-Ázsiai Intézetben, a KGM Könyvtárában, a TIT Szociológiai Csoportjában stb.

A TIT szociológiai előadássorozatához 1970-ben négy kisebb tematikus bibliográfiát állítottunk össze.

1971-ben kevesebb eredménnyel folytathattuk a TIT Szociológiai Csoportjával elkezdett kooperációnkat, noha kis-bibliográfiáink a vártnál nagyobb érdeklődést keltettek: egyes szervek, olvasók több régi és már kifogyott füzet (pl. „Munkaszociológia”, Nevelés-szociológia”) újrakiadását és új anyaggal való kiegészítését reklamázták, „A nőkérdés” szociológiai irodalmáról 1970-ben kiadott szerény füzetünket pedig újra sokszorosította a Társadalomtudományi Intézet.

A TIT 1971-ben ténylegesen mindössze két szociológiai előadást rendezett és tartott meg, két további bejelentett rendezvénye elmaradt. Ennek megfelelően 1971-ben csak két füzetet adtunk ki, az egyiket „Kutatásszociológia”, a másikat „Az alkoholizmus” címen. A programba vett, de végül meg nem tartott „Nyelvszociológia” és „Faluszociológia” témájához összegyűjtött anyagot, ezért saját program keretében adjuk ki.

1971 legelején került forgalomba (1970-es dátummal) első nagyobb terjedelmű szociológiai vállalkozásunk „A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája” 1. kötete, amelynek közreadását 1972. március 16-án az MTA Szociológiai Intézete önálló ankét keretében méltatta. A kötet a korszakkal foglalkozó szakemberek körében kedvező fogadtatásra talált, azt hézagpótló, jól használható segédkönyvként értékelték szóban és írásban. (l. erre vonatkozóan a Szociológia 1972. évf. 1. számát, az Irodalomtörténet 1972. 1. számát, Dersi Tamás cikkét az Esti Hírlap 1971. júl. 14-i számában), egyes könyvtáros szakemberek viszont „elhibázott vállalkozás”-nak minősítették (l. a Könyvtáros 1972. jún. és szept.-i számait).

1971 tavaszán kezdtük meg „A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája” második kötetének anyaggyűjtését, amelynek közreadására azonban csak 1973-ban kerülhet sor, egyfelől a szerkesztők átmenetileg másirányú kötelezettségei, főként azonban amiatt, mert a kutatást menetközben egyre inkább kiterjesztettük, — az eredetileg tervezett 35–40 folyóirat helyett 1971 végéig már 110 folyóiratot dolgoztunk fel.

1971 elején vettük tervbe a kurrens külföldi szociológiai folyóiratok tartalomjegyzékei xeroxmasolattal elkészített és egyesített „Tájékoztató”-jának sorozatos kiadását. 1971 végéig 3 nagyobb füzet készült el, illetve került kiadásra ebből az új sorozatból.

A könyvtárak közötti kooperáció fontos eredményeként adtuk ki 1971 novemberében 15 hazai tudományos könyvtár 1971-ben megrendelt kurrens szociológiai folyóiratainak egyesített jegyzékét.

A folyóiratcsoport 1971-ben a hozzánk érkező legújabb kurrens szociológiai folyóiratokról állított össze és adott ki címjegyzéket.

Tájékoztató munka

A jelentés éveiben szűkebb olvasótáborunkon kívül leggyakrabban a sajtó, a Rádió, a TV és a telefonközpont Különleges Tudakozójától hozzánk irányított személyek voltak a Központi Könyvtár tájékoztató szolgálatának leggyakoribb partnerei. A kiadók munkatársai, lektorok, szerkesztők, újságírók, pedagógusok, könyvtárosok, szakdolgozatot, vagy disszertációt készítő egyetemisták pedig nagy számban keresték fel irodalmi archívumunkat, hogy a magyar és külföldi írók, költők munkásságát feltáró recenziógyűjtemény és katalógus nyomán folytassák kutatásaikat.

Érdekesebb referenzs kérdések: Iszaak Babelről arckép a TV-nek, hány szava van a magyar nyelvnek, hány művet írt Móricz Zsigmond, kik kaptak Baumgarten-díjat, Karinthy: „Vérmező” c. darabjának és versének eredete, megjelenése (bukaresti megkeresés), Dél-Afrika tudományos intézeteinek címjegyzéke, könyvtárunk George Sand ritkaságai (hosszabb levelezés franciaországi kutatókkal), az Egészségügyi Világszervezetről, írásbeli információ Palágyi Menyhérről (Stockholmba). Bibliográfia összeállítása a kazárokról, London középkoráról, a dialógus történetéről, az anarchizmusról, a cigánykér-

désről, adatok Kleopátra ruhájának stílusáról, a nemzetközi vásárokról, a magyarországi japán irodalomról 1945 óta, a hieroglifák irodalmáról (egy békésszentandrási paraszt-asszony – népművésznek). Szántó Kovács János arckép (egy festőművésznek). A Gábor Áron Vasöntő Szocialista Brigádja részére adatok Gábor Áronról. A TV-nek: 1930-as években készült tavaszi fényképek Párizsról. Források Sárospatak és Gyoma történetéhez. A TV-nek, a Kossuth Zsuzsa Gimnáziumnak és még sokaknak: képek, adatok a Párizsi Kommunőről. A Rádióknak: mikor ajándékoznak zöld ágat? Magyary Irénnek (Craiova, Románia): értelmiségiek szociológiája (bibliográfia). Egy párizsi megkeresés: (Hamvasné): magyar szűrhművészekről. Két középiskolásnak: a „gyagyaizmusról”. Az Afrika-lexikon szerkesztőinek: Afrika irodalma. A KSH népességtudományi kutatócsoportnak: a cigányokról. A Troyes-i könyvtárnak (Franciaország): énekelhették-e az 1790-es magyar országgyűlésen a Marseillaise-t latin fordításban, ahogy Fejtő Ferenc írta egy újabb francianyelvű könyvében? A KISZ Központnak: Angela Davisről, Hajdú Tibornénak (Főv. Levéltár): Kit jutalmaztak 1912-ben Ferenc József díjjal Szabó Ervin visszalépése után? M. Filmgyártó Vállalatnak: német és francia címerképek (XVIII. század), Dániából levél: ki volt I. László felesége? A Rádióknak: M. Schumann francia külügyminiszter életpályájáról. Argentína Bp-i nagyköveteinek: Argentína-irodalom központunkban stb.

Helytörténeti gyűjteményünk olvasói között változatlanul nagy az érdeklődés a budapesti kerülettörténetek iránt. Sokszor keresik egy-egy kerület átfogó történetét, máskor azonban csak egyes részkérdéseit, mint például a Belváros egészségügye, a XI. kerület közlekedésének fejlődése, a XVI. kerület anyaközségei testnevelésének története stb. Kerestek igen sok más, Budapest egészére vonatkozó anyagot is, többek között: budapesti nemzetiségi kérdések; a budapesti munkásszállások; filmtörténeti adatok 1930–1945 között; régi pesti anekdoták; a belvárosi Fekete Kutya gyógyszertár; Pest város kiváltságlevele 1703-ban; a Dohány utca nevének eredete; a Városligetben, az 1840-es években működő centrifugális vasút; a millenniumi kiállítás társadalmi eseményei; Mező Ferenc élete és munkái; a Budapesti Gyermekbarát Szövetség; stb.

A felszabadulás 25. évfordulójának megünnepléséhez is sokszor kértek tőlünk anyagot a Rádió, a Televízió és a filmgyárak, különösen képeket, plakátokat. A középiskolai versenyesek, vetélkedők az utóbbi években gyakran foglalkoznak helytörténeti témákkal – ebben az évben leggyakrabban a következő kérdésekkel fordultak hozzánk: Budapest munkásmozgalma 1920–1945 között kerületenként; Budapest közlekedése 1945–1970; Budapest közigazgatása 1945–1970; A József Attila lakótelep története.

Többször keresték fel a könyvtárat külföldiek is: egy stuttgarti tanár a múlt század elején élt ősei után kutatott; egy temesvári történész egy múlt századi román politikus pesti lakását kereste; amerikai magyar egyetemi hallgató a Szabó Ervinről készülő monográfiájához gyűjtött anyagot, bécsi zenetörténész Brunszvik Teréz naplója iránt érdeklődött. Michigan állami egyetemi docens a zsidó burzsoázia 1919 utáni életéről keresett adatokat, a Columbia egyetem tanára Szabó Ervin és az 1917–19 közötti politikai és kulturális élet irodalmát kutatta.

Gerhard Teich a kiel (NSZK Weltwirtschaftliches Institut osztályvezetője) századeleji magyar közgazdasági irodalom bibliográfiáján dolgozott. Samuel Goldberger a Columbia Egyetemen benyújtandó Szabó Ervin disszertációjához gyűjtött anyagot és ilyen maga is ajándékozott könyvtárunknak.

Hazai olvasóink érdekesebb témái közül is álljon itt néhány: Flórián László, a Magyar Hírlap munkatársa: állatheccek a XVIII. században; Kovács Bálint, református lelkész: a sikló története; Bárdos Kornél zenetörténész: XV–XVII. századi missalék zenei beírásai; Csajági János rádiórendező: József Attila emlékműsor; Tóth János filmoperatőr: angol–német folyóiratok budapesti vonatkozású képei, metszetei 1880–1919 között; Berlász Jenő: a Józsefváros története; Szalai György: Kőbánya története; Vörös Károly: Budapest gazdaságtörténete stb., stb.

Bibliográfiák és egyéb kiadványok

1970. évben

A bibliográfiai osztály kiadványai

1. ECSEDY Andorné: Kőhalmi Béla. 1884 – 1970. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
2. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Ajánló bibliográfia Lenin 100. születésnapjára. = Huszár Tibor – Hernádi László – Pelejtey Tibor: Lenin centenáriumi 1870 – 1970. Bp. 1969, (1970) KMK – NPI – FSZEK. 121 – 205. l., 2600 pld., ára 30 Ft.
3. GÁLICZKY Éva: Két kongresszus között. Ajánló bibliográfia az MSZMP X. kongresszusa alkalmából. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 52 [2] l., 1000 pld. ára 4 Ft
4. GÁLICZKY Éva: Leninről az ifjúságnak. Ajánló bibliográfia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 52 l., 800 pld., ára 2,50 Ft
5. GÁLICZKY Éva: Memento Hiroshima. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 4 l., 150 pld.
6. GYŐRI Lajosné: Fábry Zoltán. 1897 – 1970. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
7. GYŐRI Lajosné: Szabó Pál. 1893 – 1970. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
8. GYŐRI Lajosné: Váci Mihály. 1924 – 1970. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
9. GYŐRI Lajosné: Veres Péter. 1897 – 1970. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
10. GYŐRI Lajosné – HONT Márta – NYILAS Márta: Így végződött... Képek a második világháború befejezéséről. Bp. 1970, FSZEK – Franklin ny., [3] 70 lev., 1500 pld., ára 30 Ft.
11. LAKOS Katalin: Engels Frigyes. 1820 – 1895. Bibliográfia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 97 l., 1000 pld., ára 6 Ft.
12. PATAKI Ferenc: Eseménynaptár. 1971 – 1975. (Válogatás.) Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 51 l., 250 pld.
13. POMOGÁTS Béla: Huszonöt év magyar prózája. 1945 – 1969. Bibliográfia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 185 l., 800 pld., ára 12 Ft.
14. TÓBIÁS Áron: [Hetvenhét] 77 könyv csak fiataloknak... Ajánló bibliográfia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 104 l., 800 pld., ára 5 Ft.
15. VASVÁRI István: Fodor József. Bibliográfia. (Mai magyar költők.) Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 26 [1] l., 500 pld., ára 2 Ft.
16. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Könyvek az erkölcsről. Bp. 1969, (1970), FSZEK. házi soksz., 66 l., 200 pld., (utánnnyomás) ára 3 Ft
17. LAKOS Katalin: Budapest felszabadulásának eseményei. Bp. 1969, (1970) FSZEK. házi soksz., 14 l., 400 pld. (utánnnyomás)
18. LAKOS Katalin: Történelmi emlékeztető. (Felszabadulásunk évfordulójára ajánlott könyvek.) Bp. 1969, (1970) FSZEK. házi soksz., 47 [2] l., 400 pld. (utánnnyomás)
19. POMOGÁTS Béla: Huszonöt év magyar prózája. 1945 – 1969. Bibliográfia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 185 l., 700 pld., (utánnnyomás) 12 Ft.
20. Könyvtári Híradó. (Szerk. Vasvári István.) Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 1 – 6 sz. Számonként 450 pld.
21. Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai karterékjai. (Szerk.: Győri Lajosné)
Megjelent: 1969. VII – VIII, IX – X, XI – XII,
1970. I – II, III – IV, V – VI, VII – VIII.

A feldolgozó osztály kiadványai

22. Újabb külföldi szerzemények (Tudományos és ismeretterjesztő művek.) (I – IV. füzet) Bp. 1970, FSZEK. Füzetenként kb. 120 l., 450 pld.
23. Újonnan érkezett külföldi szociológiai művek jegyzéke. Bp. 1970, FSZEK. 1 – 10 füzet. Füzetenként kb. 14 l., 700 pld.

Az olvasószolgálati osztály kiadványai

24. BORNEMISSZA Lászlóné: Orvosi szociológia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz. 16 l., 400 pld.
25. ZIMONYI Emerika: Az urbanizáció kérdései. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz. 18 l., 500 pld.
26. HOLLÓ Ferencné: Oktatásszociológia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 19 l., 600 pld.
27. HIRIPI Lajosné: Politikai szociológia. Bp. 1970, FSZEK. házi soksz., 20 l., 750 pld.
28. A Magyar szociológiai irodalom bibliográfiája. 1. köt. (Folyóiratok 1900–1919.) Szerk.: Dr. Remete László–Litván György. Az előszót írta: Kulcsár Kálmán az MTA Szociológia Intézet igazgatója. Bp. 1970, FSZEK, házi soksz., 564 l., 800 pld., ára 30 Ft. (A MTA Szociológiai Intézettel közös kiadás.)

A kerületi könyvtárak osztálya kiadványai

29. MARUSZKI József: [Tizennégy–tizenkilenc] 14–19 évesek a könyvtárban. Egy könyvtáros impressziói az Üllői úti lakótelep könyvtárának vizsgálódásaiból. Bp. 1970, FSZEK. 47 l. (Tapasztalataink a felnőtt könyvtárakban. 11.) 500 pld.
30. ILLÉS Zsuzsa: A vers- és színműbarátok klubjának tartalmi és módszertani leírása. Bp. 1970, FSZEK. 53 l. (Tapasztalataink a felnőttkönyvtárakban. 12.) 500 pld.
31. BIKÁCSI Lászlóné–BENKŐ Attiláné: Válogatás a felnőttek szépirodalmából. (Módszertani levél.) Bp. 1970, FSZEK. 8 l., 250 pld.
32. BIKÁCSI Lászlóné: Javaslat a gyermekkönyvtárak állományának kiegészítésére felszabadulásunk 25. évfordulója alkalmából. Bp. 1970, FSZEK. 2 l., 100 pld.
33. HARGITAI Nándorné: Módszertani útmutató a felszabadulás 25. évfordulójára. Bp. 1970, FSZEK. 17 l., 100 pld.
34. HARGITAI Nándorné: Leninről. (Vetélkedő-útmutató gyermekkönyvtárak számára.) Bp. 1970, FSZEK. 13 l., 100 pld.
35. JELENTÉS a kerületi könyvtárak 1969. évi munkájáról. Bp. 1970, (FSZEK). 90 l., 200 pld.
36. HAJDÚ Miklósné: Tanácsadó a kézikönyvtári állomány kiegészítéséhez (1965. június 1–1969. december 31.) Bp. 1970, FSZEK. 61 l., 100 pld.
37. SÁNDOR Ottóné: Az ifjúság könyvtári nevelése a FSZEK kerületi könyvtáraiban (1968–69). Bp. 1970, FSZEK. 14 l., 50 pld.
38. DUDÁS Franciska: A gyermekek olvasóvá nevelésének feltételei, lehetőségei és eredményei Csepel-Csillagtelepen. Bp. 1970, FSZEK. 58 l. (Tapasztalataink a gyermekkönyvtárakban. 10.) 200 pld.
39. FALUSSY Béla: Kísérlet a versesztétikai érzékenység növelésére egy diákirodalmi körben. Bp. 1970, FSZEK. 56 l. (Olvasáselemző vizsgálatok 6.) 300 pld.
40. (DOBOS Piroska): A fizikai dolgozók gyermekei a könyvtárban. Tájékoztató. 3. Bp. 1970, FSZEK. 39 l., 500 pld.
41. (KIRÁLY Lászlóné): A Központi Könyvraktárba áthelyezésre javasolt művek címjegyzéke. Bp. 1970, FSZEK. 26 l., 200 pld.
42. (BIKÁCSI Lászlóné–HAJDÚ Miklósné): A gyermekkönyvállomány feltárása. (Javaslat részletesebb bontáshoz.) Vitaanyag. Bp. 1970, FSZEK. 5 l., 120 pld.
43. (BENKŐNÉ BARTHA Ilona): Az állományelemzés tapasztalatai a gyermekkönyvtárakban. (Vázlat és táblázatok az 1970. november 5-i szakmai vitához.) Bp. 1970, FSZEK. 13 l., 100 pld.
44. (GÁL Györgyné): Tájékoztató munka a kerületi könyvtárakban. Vázlat. Bp. 1970, FSZEK. 5 l., 80 pld.
45. TÁJÉKOZTATÓ az 1970-es évi jelentés és az 1971-es évi terv előkészítéséhez. Bp. 1970, FSZEK. 25 l., 100 pld.

46. (BIKÁCSI Lászlóné): Művek áthelyezése a kézikönyvtárból a kölcsönzési állományba. Bp. 1970, FSZEK. 2 l., 70 pld.
47. LAKNER Gyuláné – GRÓSZ Sándorné: A természettudományi és technikai irodalom szerzeményezésének és forgalmának néhány tapasztalata a 22. sz. kerületi könyvtárban. — A társadalomtudományi-politikai állomány forgalmának elemzése, egyes szakcsoportok, illetve adott művek olvasottsága és kihasználási foka. Összeáll.: a 22. sz. kerületi könyvtár munkaközössége. Bp. 1970, FSZEK. 90 l. (Tapasztalataink a felnőtt-könyvtárakban. 13.) 500 pld.
48. *Az igazgatóság kiadványa*
A FŐVÁROSI Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. XIV. 1968 – 69. (Szerk. Tolnai György). Bp. 1970, FSZEK. 286 l. Nyomtatott. 500 pld.

1971. évben

A bibliográfiai osztály kiadványai

1. BENJÁMIN László: Sarkadi Imre. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 24 l., 500 pld., ára 2 Ft.
2. CSOMOR Tibor: Dobrovolszkij, G. 1928 – 1971. — Pacajev, V. 1933 – 1971. — Volkov, V. 1935 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
3. CSOMOR Tibor: [Négyszáz] 400 éve született Johannes Kepler csillagász, „az ég törvényhozója” 1571 – 1630. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 16 l., 500 pld.
4. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Antonio Gramsci 1891 – 1937. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 77 l., 500 pld., ára 3 Ft.
5. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Ernest Hemingway. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 55 l., 600 pld., ára 5 Ft.
6. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Hemingway. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
7. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Kell a jó könyv. Ajánló bibliográfia az 1971 – 72-es olvasómozgalom könyveihez. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 135 l., 6000 pld. ára 7,50 Ft.
8. ECSEDY Andorné – GÁLICZKY Éva: Tvardovszkij 1910 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 500 pld.
9. GÁLICZKY Éva: [Hetvenöt] 75 éve született Elsa Triolet. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 12 l., 300 pld.
10. GÁLICZKY Éva: Karikás Frigyes. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
11. GYŐRI Lajosné: Devecseri Gábor 1917 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
12. GYŐRI Lajosné: Dosztojevszkij 1821 – 1881. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 8 l., 300 pld.
13. GYŐRI Lajosné: Erdei Ferenc 1910 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 400 pld.
14. GYŐRI Lajosné: Hollós Korvin Lajos 1905 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
15. GYŐRI Lajosné: Jankovich Ferenc 1907 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
16. GYŐRI Lajosné: Lukács György 1885 – 1971. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
17. GYŐRI Lajosné: Pablo Neruda Nobel-díjas. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 8 l., 300 pld.
18. GYŐRI Lajosné: Walter Scott 1771 – 1832. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 4 l., 300 pld.
19. LAKOS Katalin: A Párizsi Kommün. 1871. március 18 – május 28. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 137 l., 500 pld. ára 6 Ft.
20. LAKOS Katalin: Zalka Máté. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 31 l., 300 pld.

21. TÓBIÁS Áron: A művészetek társadalmi funkciója. Bp. 1971, TIT. soksz., 67 l., 1100 pld.
 22. VASVÁRI István: Benjámin László. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 43 l., (Mai magyar költők, 4.) 500 pld, ára 2 Ft.
 23. VASVÁRI István: Garai Gábor. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 29 l., (Mai magyar költők, 3.) 500 pld, ára 2 Ft.
 24. VASVÁRI István: Juhász Ferenc. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 29 l., (Mai magyar költők, 5.) 500 pld, ára 2 Ft.
 25. VASVÁRI István: Simon István. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 29 l., (Mai magyar költők, 2.) 500 pld, ára 2 Ft.
 26. Könyvtári Híradó. (Szerk. Vasvári István) Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 1–6 sz. Számonként 450 pld.
 27. Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai karterékei. (Szerk.: Győri Lajosné)
Megjelent: 1970. IX–X, XI–XII,
1971. I–II, III–IV, V–VI, VII–VIII.
- A feldolgozó osztály kiadványai*
28. Újabb külföldi szerzemények. (Tudományos és ismeretterjesztő művek.) Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., I–IV. füzet. Füzetenként kb. 120 l., 450 pld.
 29. Újonnan érkezett külföldi szociológiai művek jegyzéke. Bp. 1971, FSZEK. 1–10 füzet. Füzetenként kb. 14 l., 700 pld.

Az olvasószolgálati osztály kiadványai

30. A kutatásszociológia újabb válogatott irodalma a FSZEK-ban. Bp. 1971, FSZEK. 17 l.
31. Az alkoholizmus újabb irodalma a FSZEK-ban. Bp. 1971, FSZEK. 12 l.
32. Kurrens külföldi szociológiai folyóiratok 1971-ben. (A szociológiai kooperációban résztvevő 13 könyvtár egyesített jegyzéke.) Bp. 1971, FSZEK. 23 l., 150 pld.
33. Tájékoztató. Külföldi szociológiai folyóiratok. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz. Megjelent: január–február, március–április, május–június, július–október, november–december. Füzetenként kb. 65 l., 300 pld.

A Zenei Könyvtár kiadványai

34. A zenei gyűjtemény újabb szerzeményei V. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz. 110 l.

A Budapest Gyűjtemény a jelentős időszakában a hatkötetes „Budapest történetének bibliográfiája” mutatót kötetként állította össze. E kötet megjelenésére 1973-ban kerül sor.

A kerületi könyvtárak osztálya kiadványai:

35. Jelentés a kerületi könyvtárak 1970. évi munkájáról + Táblázatok. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 96 l., 200 pld.
36. Tájékoztató az 1971. évi jelentés és az 1972. évi munkaterv készítéséhez. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 16 l., 150 pld.
37. Jelentés a szombat-vasárnap nyitvatartó könyvtárak és az olvasótermi nyilvántartás tapasztalatairól. 6 l. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 80 pld.
38. KIRÁLY Lászlóné: Tervezet a kerületi könyvtárak új munkaszervezeti rendjének kialakításához – Az új munkaszervezési kísérletek tapasztalatai és javaslatok általánosításukhoz. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 5 + 7 l., 100 pld.
39. BELKŐ Józsefné: Tájékoztató az 1971. évi kiadói tervekből. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 6 l., 100 pld.

40. WEISZ Sándorné: Javaslat a csoportos leltárkönyv adatainak újrafelvételéről, valamint a broszúrák nyilvántartásának módosításáról. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 3 l., 100 pld.
41. Útmutató a felnőtt könyvtárak ismeretterjesztő állományának elemzéséhez. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 6 l., 100 pld.
42. (GUJGICZER Imréné): 15 évesek fogadása a felnőtt könyvtárakban. (Forgatókönyv) Bp. 1971, FSZEK. 9 l., 110 pld.
43. Vizsgálódás a fiatalok olvasási szokásairól. Szerk. Gál Györgyné. Bp. 1971, FSZEK. 88 l. (Tapasztalataink a felnőtt könyvtárakban. 14.) 300 pld.
44. KELENDI Gyuláné: Bevezetés a könyvek birodalmába. (Előszó: Hargitai Nándorné.) Bp. 1971, FSZEK. 113 l. (Új Fáklya 16.) 700 pld.
45. [Huszonötödik] 25. születésnap. (Szerk. Hargitai Nándorné.) Bibliográfia a Magyar Úttörők Szövetségének negyedszázados jubileumára. Bp. 1971, FSZEK. 62 l., 8 t., 500 pld.
46. HARGITAI Nándorné – JANCISOVICS Klára: Vetélkedő-játék a Magyar Úttörők Szövetsége megalakulásának 25. évfordulójára. Bp. 1971, FSZEK. 19 l., 200 pld.
47. HARGITAI Nándorné: A gyermekolvasók számának alakulása 1969-től. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 16 l., 100 pld.
48. BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Útmutató a gyermekkönyvtárak állományelemzéséhez – Útmutató a fiókkönyvtárak gyermekkönyvállományának elemzéséhez. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 5 + 3 l., 100 pld.
49. BIKÁCSI Lászlóné – HAJDÚ Miklósné: Kiegészítés a gyermekkönyvállomány részletesebb bontásához. Bp. 1971, FSZEK. házi soksz., 2 l. 100 pld.

Propagandamunka

A beszámoló időszakában differenciálódott a propagandamunka szervezete a propaganda osztályon belül (propaganda csoport, leíró csoport, sokszorosítórészleg), ez javította a munka minőségét.

Folyamatos együttműködést létesített a KMK propaganda felelősével, az MSZBT propaganda osztályával, a Könyvtárellátóval, a Népművelési Intézettel, a Munkaügyi Minisztérium Pályaválasztási Szolgálatával, több megyei, járási-városi könyvtárral, valamint a SZOT könyvtári felelősével. Közös propagandaterveket, elképzeléseket dolgozott ki és megállapodott az együttműködés módjaiban.

A munkahelyi feltételek javítása érdekében tett korábbi intézkedések hatása megmutatkozott. A xerox és sokszorosító üzem működése, a foto-labor tevékenysége, a grafikus, kiállítás előkészítő munkák zavartalanabb körülmények között folyhattak, mennyiségi és minőségi vonatkozásban is nagyobb hatásokkal érvényesülhettek.

Bővült a rendelkezésre álló technikai eszközök köre. Lehetővé vált az audio-vizuális szemléltető eszközök alkalmazása. Tovább mélyült a kapcsolat a sajtó, Televízió és Rádió szerkesztőseivel. A könyvtár szolgáltatásairól, kiadványainkról, kiállításokról, a könyvtár terveiről és gondjairól számos közlemény, több TV riport, rádióriport jelent meg.

Tovább fejlődtek az archívumok és az eszköztár:

- a) írói arcképarchívum,
- b) lemez és diatár, magnószalag-gyűjtemény,
- c) kiadványaink archívuma,
- d) audio-vizuális eszköztár,
- e) fénykép-archívum a könyvtárakról.

Megindult a kölcsönzés is. Magnót, diavetítőt, lemezjátszót, dymo-készüléket adtunk kölcsön a kerületi könyvtáraknak. 1971-ben 2 alkalommal szerveztük meg az audiovizuális eszközök bemutatóját a Tanért Vállalattal közösen, 35 könyvtáros részvételével.

A Központi Könyvtárban rendezett nagyobb kiállítások

- a) Dokumentum kiállítás Budapest felszabadulásának 25. évfordulójára.
- b) Lenin emlékkiállítás.
- c) A Párizsi Kommün.
- d) Könyvheti kiállítások.
- e) 25 éves az „Élet és Tudomány”.
- f) Az új külföldi szerzemények bemutatása.

A kerületi könyvtárakat elláttuk központilag elkészített kiállítási és dekorációs anyagokkal.

A kerületi könyvtárak irányítása.

Módszertani munka

A hálózat irányítását végző kerületi könyvtárak osztálya mindkét esztendőben csoportos könyvtárvezetői értekezleteket szervezett, amelyekre a kerületi népművelési osztályok munkatársait is meghívta. Ezeken az értekezleteken a kerületi könyvtárak éves munkája került megvitatásra és értékelésre.

A hálózati könyvtárak munkájáról készített jelentéseket folyamatosan küldtük a Fővárosi Tanács V. B. Népművelési Főosztályának, az egyes kerületi könyvtárak munkatereit és jelentéseit pedig az érdekelt kerületi népművelési osztályoknak.

A kerületi könyvtárak osztálya rendszeresen tartott információs értekezleteket, tapasztalatcsere megbeszéléseket. 1971-ben információs értekezlet formájában került a könyvtárosok elé az igazgatósági tanácsüléseken megvitatott 1971/72. évi továbbképzési terv és a könyvtár kiadványterve. Alkalom volt ez arra is, hogy az igazgatósági tanács tagjai közelebbről ismerkedjenek a kollektívák gondoljaival. Ezzel az információs értekezlettel helyettesítettük 1971-ben a szokásos őszi évadnyitást.

1970-ben szakmai felülvizsgálatot tartottunk a 48-as felnőtt és a 15-ös gyermekkönyvtárban, általános vizsgálat volt a 21/1, a 30-as, a 36-os, a 40-es gyermekrészlegben és a 6-os gyermekkönyvtárban, az 1971-es évben pedig a 11-es felnőtt és a 25-ös vegyes könyvtárban. Általános vizsgálatot tartottunk előre kidolgozott szempontok alapján az 1-es, 5-ös, 7-es, 13-as, 14-es, 20-as, 26-os, 28-as, 31-es, 32-es, 35-ös, 38-as, 44-es, 45-ös könyvtárban és az 1-es, 3-as, 4-es, 5-ös, 7-es, 12-es, 17-es gyermekkönyvtárban. A vizsgálatokról összefoglaló jelentés készült.

A kerületi könyvtárakban új munkaszervezési formák kialakítására törekedtünk. A nagyobb könyvtárak vezetőivel együtt értekezleten vitattuk meg a KKO által összeállított tervezetet.

1971-től kezdődően a személyi változásoknál az új munkaszervezet kialakítását szorgalmaztuk.

1971-ben lényegesen megjavult kapcsolatunk néhány könyvkiadóval. A hagyományos ünnepi könyvheti bemutatón kívül – ahol 4 kiadó mutatta be kiadványait – jól sikerült ankétot szerveztünk az Európa és Kossuth kiadókkal. A kerületi könyvtárakból hiányzó könyvek újrakiadását javasoltuk az Európa, a Kossuth és a Szépirodalmi könyvkiadóknak.

A felnőtt könyvtárak módszertani irányítása

A kerületi könyvtárakban rendszeres állománygyarapítási munkák mellett állományelemzés, állománykivonás és a kézikönyvtári állomány kiegészítése voltak a fő állományfejlesztési feladatok.

A KKO munkatársai részt vettek a KMK – ÁKV által rendezett „Új könyvek” megbeszélésein, s a tapasztalatokat felhasználták a könyvtárak szerzeményezésének irányításában. Szervezték a kerületi könyvtárak kötetzeti cseréjét, néhány esetben a könyvtárak közötti közvetlen könyvtadási akciókat. Gondozták a központi címjegyzéket, folyamatosan gyarapították és rendezték a három létesítendő könyvtár állományának raktárát.

A HÁLÓZAT KÖZPONTI RAKTÁRAINAK KÖNYVÁLLOMÁNYA

	1969 dec. 31-i könyvállomány	1970			1971		
		Gyarapodás	Csökkenés	Állomány dec. 31-én	Gyarapodás	Csökkenés	Állomány dec. 31-én
Hálózati dupluraktár ...	148 542	21 223	37 607	132 158	24 208	38 271	118 095
Létesítendő könyvtárak raktára	32 381	5 111	129	37 363	5 270	871	41 762
Összesen	180 923	26 334	37 736	169 521	29 478	39 142	159 857

A hálózati dupluraktár 1970-ben 22 kerületi könyvtárból 21 223 kötetet vett át, 11 826 kötet könyvet adott. A Népművelési Főosztály engedélyével profil-idegen könyveink közül 2577 kötetet adtunk át a Kultúrának és az ÁKV Antikváriumnak.

Az árvízkárosult intézmények javára a központi dupluraktárból 15 000 kötetet adtunk át.

1970-ben összesen 23 204 kötet selejtezését végeztük el.

1971-ben a kerületi könyvtárakból 34 963 kötet selejtezett és 19 334 kötet duplum könyvet vontunk ki, illetőleg irányítottunk a központi könyvraktárba. A központi könyvraktárból a kerületi könyvtárakba 15 500 kötetet helyeztünk át.

1970-ben a kerületi könyvtárak olvasószolgálati munkáját a felszabadulás 25. és Lenin születésének 100. évfordulója határozta meg. Négy könyvtárban figyelték Lenin műveinek forgalmát, összegyűjtötték az olvasók kérdéseiről készült reference lapokat.

Összegyűjtötték a szombat-vasárnap nyitvatartó könyvtárak statisztikai kimutatásait. Foglalkoztak a hálózati könyvtárak tájékoztató munkájával.

A fiatalok könyvtári nevelése érdekében:

- erősítették a KKO és a KISZ Budapesti Bizottság kapcsolatait,
- írásos anyag készült a fizikai dolgozók gyermekeinek könyvtári segítségéről,
- figyelemmel kísérték a felszabadulás 25. évfordulója tiszteletére meghirdetett „Játék és vallomás” c. olvasónapló pályázatát, és annak sikerén munkálkodtak,
- ellenőrizték és segítettek a hálózatban az MSZBT jubileumi olvasómozgalmát. A beérkezett 1047 pályázatot értékelték és összefoglaló jelentést készítettek a végzett munkáról;
- segítséget adtak a kerületi könyvtáraknak a „Költészet napja” és a „Könyvhét” rendezvényeinek szervezéséhez.

A két éve folyó portrévizsgálat összegezése 1971-ben kezdődött meg. A KKO segítséget nyújtott a kerületi könyvtáraknak az olvasóportrék megvitatásához, majd a kész anyagot kiadásra előkészítették és az „Olvasáselemzési vizsgálatok” sorozatban jelentetik meg.

A tájékoztató munkával foglalkozó elmúlt évi szakmai vita nyomán e tevékenység szervezése munkánkban nagyobb hangsúlyt kapott. Különös gondot jelent a műszaki és természettudományos anyagban való eligazítás.

A pedagógusokkal való kapcsolatunk elmélyítését szolgálták két kerületben szervezett iskolai könyvtáros – kerületi könyvtáros találkozók. Ezeket a SZTI könyvtári szakfelü-

gyelőjével közösen szerveztük. E megbeszélések nagyon eredményesnek bizonyultak, különösen a VIII. kerületben lendült fel erősen az iskolákkal való közös munka.

Új módszertani útmutatót adtunk ki a szakmunkásképző intézetek és a könyvtárak együttműködéséről. Ennek felhasználásával több ezer szakmunkástanuló csoportos látogatását fogadták a kerületi könyvtárak. Forgatókönyv készült „15 évesek fogadása a felnőtt könyvtárakban” címmel. Ehhez kapcsolódva megkapták a kerületi könyvtárak a 15 éveseknek szóló „Kedves fiatal olvasónk” c. röplap bibliográfiát.

Három tapasztalateserét szerveztünk: a művelődési körök vezetői saját ötleteikről, módszereikről, problémáikról beszéltek. Egy alkalommal a Népművelési Intézet klubszakreferense tájékoztatott munkájukról.

Előadást szerveztünk és bibliográfiát adtunk ki az MSZBT és más társadalmi szervek által előkészített „Kell a jó könyv” című olvasómozgalom és pályázat beindítására.

Az Írószövetség kérésére a Budapesten megrendezett fantasztikus irodalom nemzetközi konferenciája alkalmából, író – olvasó találkozót szerveztünk az újpesti könyvtárban.

A gyermekkönyvtárak módszertani irányítása

A KKO gyermekkönyvtári csoportja állományelemző munkát kezdeményezett több könyvtárban, munkatársai segítettek és ellenőrizték a feladat végrehajtását.

A gyermekkönyvtárakban is a felszabadulás 25. évfordulója és a Lenin centenárium került az olvasószolgálati munka előterébe.

1970-ben a könyvtárak mintegy 150 féle mű forgalmát figyelték; az összegyűjtött reference-kérdések kétharmad része volt társadalomtudományi jellegű.

A Móra Kiadó által meghirdetett Olvasónapló pályázat sikere érdekében a naplóban szereplő irodalmat olvastatták.

A KKO segítette a gyermekkönyvtárosok körében az olvasószolgálati tanulmányok, kutatások végzését, kidolgozását.

A könyvtárak folyóiratrendeléséhez javaslatot adott. 1971-ben a gyermekkönyvtárak állományfejlesztési és olvasószolgálati munkája irányításának előterében az úttörőmozgalom 25. évfordulójának megünneplése állott. Ennek érdekében javaslat készült 20, e témával foglalkozó mű forgalmának figyelésére, valamint a reference munkában a jelentősebb kérdések rögzítésére. Bemutató foglalkozást szerveztünk a gyermekkönyvtárosoknak a jubileumi megemlékezésről, ezt megelőzően kidolgoztuk a vetélkedő anyagát és a témából 4 könyvtárban csoportos foglalkozást tartottunk.

Könyvtárunk KISZ szervezetének munkacsoportja „25. születésnap” címmel az évfordulóra bibliográfiát állított össze.

A Móra Ferenc Kiadóval megtartottuk kapcsolatainkat. Velük és a Fővárosi Művelődési Házsal közösen szerveztük az „Írók és úttörők találkozóját” 15 gyermekkönyvtár olvasóinak részvételével. A gyermekkönyvtári csoport munkatársai ellenőrizték és segítettek a könyvtárakban az „Ezt olvastam” című, újabb olvasónapló-pályázattal való foglalkozást is.

A könyvállomány többrétű feltárásáról, a szakcsoportok részletesebb bontásáról, a beérkezett írásos észrevételek figyelembe vételével vitát rendeztünk. A részletesebb bontás érdekében módosított jegyzéket adtunk ki.

Címjegyzéket készítettünk az MSZBT készülő gyermekolvasónapló pályázatához.

A Pajtás szerkesztőségével kialakult jó kapcsolatunk révén több könyvtárban a lap fennállásának 25. évfordulója alkalmából jubileumi találkozóra került sor, s a jubileumi számban tájékoztató jelent meg a FSZEK-ről.

Valamennyi könyvtárban szorgalmaztuk az olvasószervezés propagandáját. Az olvasószervezésről, annak eredményéről, az olvasólétszám alakulásáról vitaanyag alapján szakmai értekezletet tartottunk a gyermekkönyvtárosok részére.

II. A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK TEVÉKENYSÉGE

A hálózat összefoglaló számadatai

	1969	1970	1971
Kerületi könyvtárak száma	44	42	42
Kerületi gyermekkönyvtárak száma	14	17	18
Fiókkönyvtárak száma	35	32 ⁴	34 ⁴
Különálló gyermekrészelek	21	23	19
Együtt	114	114	113
Könyvtári állomány ¹	1 855 824	1 887 352	1 908 439
Beiratkozott olvasók száma ²	167 739	164 492	168 713
Kölcsönzők ³ és helyben olvasók száma	2 063 375	1 931 380	2 025 436
Kölcsönzött kötetek és diafilmek száma	5 653 836	5 224 654	5 570 624
Kölcsönzött és helyben olvasott könyvtári egységek száma	6 432 553	5 945 154	6 201 554

¹ Könyvek, diafilmek és folyóirat-évfolyamok együtt.

² A dia-kölcsönzésre beiratkozottakkal együtt.

³ Diafilm-kölcsönzőkkel együtt.

⁴ 3, ill. 2 kölcsönzőhely a fiókok számában nem szerepel.

A könyvtárak helyzete s a könyvtárosok száma — bár a feltételek javítását és a létszám bővítését minden körülmény indokolná — nem változott. A hálózat az „alapelvek és követelmények”-ben meghatározott normáktól még távolabb került, minthogy a beiratkozott olvasók, a kölcsönzők és a kölcsönzött kötetek száma, — ha szerény mértékben is, — tovább növekedett.

Az 1970-ben életveszély miatt bezárt 2 könyvtárat 1971-ben is nélkülözni kényszerültünk. Másfél, ill. egy évig tartó tatarozás után megnyithattuk az óbudai 8-as, a budai 20-as könyvtárakat és az V. kerületben közben önállóvá szervezett 14-es gyermekkönyvtárat. Az év végén megkezdhetette működését az ugyancsak egy évig tatarozott pesterzsébeti 27/3-as fiókkönyvtár. Az egyetlen hely ahol a szolgáltatás bővíthetett, a csillaghegyi 21-es könyvtár. Ennek új olvasótermét szombat délután és vasárnap délelőtt is nyitva tartják. A két év folyamán elvégzett karbantartási munkák üteme az áthúzódó munkálatokkal együtt nem biztosítja még a könyvtárak jelenlegi állapotának megővését sem.

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1970 VÉGÉN

Kerület	Könyvtár sorszáma	Fiókok száma ¹	Könyv-állomány	Beiratkozott olvasók	A kölcsönzők	A kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok ²
			száma az év végén		száma az év folyamán		
Hálózati duplumraktár			132 158	—	—	—	—
Létesítendő könyvtárak raktára			37 363	—	—	—	—
I.	11	1	30 390	3 857	30 607	98 782	165
	20	—	21 169	1 903	19 123	71 048	228
	20 gy.	—	9 769	584	3 476	12 824	99
	11 gy.	—	10 114	800	6 429	17 003	175

Kerület	Könyvtár sorszáma	Fiókok száma ¹	Könyv- állomány	Beiratkozott olvasók	A kölcsönzők	A kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok ²
			száma az év végén		száma az év folyamán		
II.	37	3*	57 462	6 768	63 103	202 405	210
III.	8		31 146	1 757	7 991	31 882	86
	21	2*	30 971	2 362	22 438	74 890	212
	8 gy.		13 383	—	—	—	—
IV.	28	1*	61 834	5 924	37 463	111 915	191
	41		20 848	1 295	14 213	50 595	226
V.	1	—	27 443	3 441	23 473	85 228	142
	14	1*	27 528	2 069	12 268	42 003	101
	5 gy.	—	11 308	993	7 304	19 990	228
VI.	10	—	40 411	6 073	62 556	221 278	255
	1 gy.	—	28 335	3 425	30 222	80 724	247
VII.	2	1*	64 957	6 461	68 340	216 354	231
	22	—	38 817	5 037	46 710	161 239	184
VIII.	9	—	46 126	4 660	37 112	122 443	207
	44	—	32 856	3 789	32 471	143 286	325
	3	1*	32 003	1 908	19 869	61 918	200
	9 gy.	—	12 991	1 420	13 705	34 961	253
	44 gy.	—	9 618	1 080	9 339	26 213	209
IX.	39	2*	44 667	5 029	54 753	190 607	241
	26	—	20 251	2 334	13 665	52 523	121
	23	2*	28 669	1 581	20 947	68 483	245
	7 gy.	—	9 688	1 212	11 444	34 247	240
	48	—	24 935	2 600	30 161	121 198	328
	15 gy.	—	13 747	1 501	14 025	34 550	328
X.	12	2	47 359	4 406	49 841	150 292	244
	12 gy.	1*	11 007	1 311	11 219	35 459	239
XI.	6	2	60 290	7 978	79 094	257 691	294
	6 gy.	1*	16 005	2 125	19 160	49 092	221
XII.	38	2	40 337	4 227	34 345	121 039	192
	38 gy.	—	11 171	1 235	11 784	29 983	229
XIII.	7	1	34 838	2 413	24 461	86 621	114
	19	1*	30 871	2 538	30 807	100 951	254
	4	—	19 998	3 007	30 060	109 320	210
	2 gy.	—	11 556	1 302	10 310	22 903	181
	3 gy.	—	11 472	990	10 358	28 265	231
	10 gy.	—	8.961	702	7.303	15.901	241
XIV.	18	2*	38 109	4 420	42 270	151 389	255
	5	—	22 992	2 489	27 788	96 099	255
	43	2*	29 338	3 101	34 654	107 654	251
	47	—	25 348	—	—	—	—
XV.	29	2*	31 706	2 830	30 355	100 451	235
	34	2*	26 126	2 302	24 195	72 991	254
XVI.	32	3*	36 216	3 398	43 355	153 228	255
	45	—	20 825	2 051	15 610	49 887	159

Kerület	Könyvtár sorszáma	Fiókok száma ¹	Könyv-állomány	Beiratkozott olvasók	A kölcsönzők	A kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok ²
			száma az év végén		száma az év folyamán		
XVII.	36	3*	37 759	3 003	36 707	133 714	215
	40	1*	19 327	1 861	23 912	84 033	246
XVIII.	24	3*	29 071	3 573	35 576	112 738	244
	31	1*	18 120	2 157	22 404	70 823	240
XIX.	25	3*	47 024	4 834	45 272	152 749	252
	16	—	13 149	1 786	17 983	59 937	147
XX.	27	4*	52 148	4 789	52 516	168 409	247
	35	1	28 852	1 582	15 225	51 732	202
XXI.	17 gy.	—	13 622	1 101	11 243	27 875	256
	30	—	13 567	946	8 900	27 500	252
XXII.	4 gy.	—	11 226	1 334	15 263	36 769	255
	46	—	19 320	1 360	14 657	51 912	314
XXII.	13	3*	32 258	3 278	37 215	125 134	255
	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	—	55	1 671 404*	164 292	1 597 162	5 221 130	223 ³
Összesen	1969	56	1 806 564	167 490	1 712 367	5 649 553	225,5 ³

¹ *-al jelölt számban a fiókokon kívül az önálló gyermekrészlegek is szerepelnek.

² Az anyakönyvtárban a nyitvatartási napok száma.

³ A nyitvatartási napok hálózati átlaga.

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK FŐBB ADATAI 1971 VÉGÉN

Kerület	Könyvtár sorszáma	Fiókok száma ¹	Könyv-állomány	Beiratkozott olvasók	A kölcsönzők	A kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok ²
			száma az év végén		száma az év folyamán		
Hálózati duplumraktár			175 446	—	—	—	—
Létesítendő könyvtárak raktára			41 762	—	—	—	—
I.	11	1	30 179	3 936	37 208	127 280	251
	20	—	22 385	1 920	20 724	77 901	257
	20 gy.	—	10 090	773	6 272	21 736	219
	11 gy.	—	11 111	1 080	9 909	24 974	261
II.	37	3*	58 439	6 933	70 369	225 372	259
III.	8	—	28 868	2 400	25 289	98 531	248
	21	1*	30 720	2 301	23 388	72 736	261
	8 gy.	—	12 475	853	7 302	18 703	182
	IV.	28	1*	61 221	6 875	73 935	211 487
V.	41	—	20 799	1 455	15 274	52 895	238
	1	—	30 136	4 047	40 903	140 973	242
	14	—	21 536	2 739	31 588	118 689	251
	5 gy.	—	11 229	963	8 281	21 936	259
	14 gy.	—	6 946	392	1 937	5 438	69
	VI.	10	—	43 159	6 050	61 618	236 169
VII.	1 gy.	—	28 922	3 254	27 792	77 427	295
	2	1*	62 572	6 577	74 396	233 237	259
	22	—	40 983	4 900	50 521	166 001	237

Kerület	Könyvtár sorszáma	Fiókok száma ¹	Könyv-állomány	Beiratkozott olvasók	A kölcsönzők	A kölcsönzött kötetek	Kölcsönzési napok ²
			száma az év végén		száma az év folyamán		
VIII.	9	—	47 674	5 369	64 541	215 748	259
	44	—	34 153	3 596	40 687	132 388	259
	9 gy.	—	13 814	1 300	10 444	29 816	209
	44 gy.	—	10 656	1 161	10 407	27 328	252
IX.	39	2*	35 474	4 075	31 590	116 620	105
	26	—	24 187	2 667	27 338	91 279	258
	23	2*	30 076	1 650	21 662	70 939	248
	7 gy.	—	11 019	1 200	11 221	30 622	225
	48	—	27 396	2 531	20 570	93 529	220
	15 gy.	—	14 597	1 403	9 629	28 433	220
X.	12	2	47 047	4 316	43 368	130 998	218
	12 gy.	1	11 616	1 379	11 267	26 042	238
XI.	6	2	60 909	8 167	70 998	283 695	231
	6 gy.	1	17 326	2 408	20 633	46 669	240
XII.	38	2	42 161	4 569	44 986	159 637	243
	38 gy.	—	12 333	1 266	10 329	29 522	253
XIII.	7	1	33 758	2 369	29 343	103 694	197
	19	1*	30 973	2 733	27 651	93 781	232
	4	—	21 340	3 100	33 540	113 828	236
	2 gy.	—	12 074	1 430	13 121	27 609	261
	3 gy.	—	11 207	1 041	10 737	27 695	254
	10 gy.	—	9 068	700	6 784	15 174	235
XIV.	18	2*	36 060	4 039	25 710	79 644	89
	5	—	24 483	2 342	22 671	84 690	197
	43	2*	29 775	3 322	35 143	109 245	258
XV.	29	2*	31 649	2 745	27 400	92 135	213
	34	2*	27 531	2 640	29 354	87 399	258
XVI.	32	3*	37 470	3 319	49 533	131 062	234
	45	—	20 490	2 351	24 645	82 522	260
XVII.	36	3*	37 555	2 943	32 677	134 827	312
	40	1*	21 768	1 853	24 254	81 964	258
XVIII.	24	3*	30 062	3 874	38 459	120 019	248
	31	1*	17 375	2 147	22 018	69 388	260
XIX.	25	3*	47 113	4 860	49 757	156 042	306
	16	—	12 499	1 824	17 966	59 183	139
XX.	27	4*	52 597	4 618	48 140	147 365	228
	35	1	30 324	1 625	14 418	50 604	192
XXI.	17 gy.	—	14 011	1 090	10 225	25 220	258
	30	—	12 036	1 004	9 043	26 629	228
	4 gy.	—	11 742	1 300	14 796	36 778	254
	46	—	20 849	1 412	14 081	49 632	243
XXII.	13	3*	31 394	3 347	37 330	119 635	259
Összesen		53	1 637 411*	168 533	1 705 271	5 569 512	232 ³
			1 854 619				

*-gal jelölt számban a fiókokon kívül a különálló gyermekrészlegek is szerepelnek.

² Az anyakönyvtárban a nyitvatartási napok száma.

³ A nyitvatartási napok hálózati átlaga.

OLVASÓTERMI LÁTOGATÓK

	1969		1970		1971	
	szám	%	szám	%	szám	%
Felnőtt látogatók	205 739	58,8	190 088	57,0	185 114	57,8
Gyermek látogatók	144 310	41,2	143 407	43,0	134 631	42,2
Összes látogatók	350 049	100,0	333 495	100,0	319 745	100,0

A KERÜLETI KÖNYVTÁRAK TELJES OLVASÓFORGALMA

	1969	1970	1971
Kölcsönzők száma	1 712 367	1 597 162	1 705 271
Olvasótermi látogatók száma	350 049	333 495	319 745
Összesen	2 062 416	1 930 657	2 025 016

A KÖLCSÖNZÖTT KÖTETEK SZÁMA

	1969		1970		1971	
	szám	%	szám	%	szám	%
Felnőtteknek kölcsönzött kötetek	4 375 439	77,4	4 069 202	77,9	4 453 987	79,9
Gyermekeknek kölcsönzött kötetek	1 274 114	22,6	1 151 925	22,1	1 115 528	21,1
Összes kölcsönzött kötet	5 649 553	100,0	5 221 127	100,0	5 569 515	100,0

A KÖNYVTÁRAK MEGOSZLÁSA TEVÉKENYSÉGÜK ÉS JELLEGÜK ALAPJÁN

	1970				1971			
	Felnőtt	Vegyes	Gyer- mek	Össz.	Felnőtt	Vegyes	Gyer- mek	Össz.
	könyvtár				könyvtár			
Kerületi könyvtár	17	2	17	36	17	6	18	41
Különálló részlegek vegyes könyvtárakban	23	—	23	46	19	—	19	38
Fiókok	2	26	4	32	2	28	4	34
Együtt: év végén	42	28	44	114	38	34	41	113
1969. év végén	37	40	37	114				

FIÓKKÖNYVTÁRAK

	1970				1971			
	Számuk	Könyv- állomány	Beirat- kozott olvasók	Kötet forgalma	Számuk	Könyv- állomány	Beirat- kozott olvasók	Kötet forgalma
Fiókkönyvtárak	32	187 432	16 989	615 709	34	195 795	17 562	633 142

A HÁLÓZAT FŐBB KÖNYVTÁRHASZNÁLATI MUTATÓSZÁMAI

	1969	1970	1971
Olvasási intenzitás	10,7	9,7	10,1
Olvasási átlag	35,1	31,8	33,0
A könyvek forgási sebessége	3,9	3,1	3,3
Egy alkalommal kölcsönzött kötetek száma	3,27	3,26	3,26

A KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY ALAKULÁSA

	Év	Állomány december 31-én	
		kötet	index
A) Kerületi könyvtárak könyvállománya	1969	1 625 641	100,0
	1970	1 671 404	102,8
	1971	1 637 411	100,7
B) Összes hálózati könyvállomány ¹	1969	1 806 564	100,0
	1970	1 840 925	101,9
	1971	1 854 619	102,6
C) Teljes könyvtári állomány (dia és folyóirat állománnyal)	1969	1 855 824	100,0
	1970	1 887 352	101,6
	1971	1 908 439	106,9

¹ A kerületi könyvtárak, a létesítendő könyvtárak raktára és a duplum-raktár együttes állománya.

A jelentés két évében az állomány egyenletesen gyarapodott. A könyvtárak 1970-ben 98 482 kötetet, 1971-ben 113 655 kötetet szerzeményeztek, szemben az 1969. évi 98 719 kötettel.

A könyvállomány tényleges gyarapodási üteme nem tartott lépést az olvasók számának növekedésével, így az 1970. évi minimális emelkedés után 1971-ben újra csökkent az egy beiratkozott olvasóra jutó kötetszám.

Ez 1969-ben 10, 1970-ben 10,2, 1971-ben pedig 9,7 kötet volt.

Sajnos a könyvtári állomány optimális fejlesztését károsan befolyásolja az, hogy a könyvtárak emelkednek s a könyvbeszerzési pénzkeretünk nem bővül ennek megfelelően.

A raktári helyhiány nemcsak „változatlan”, hanem tovább súlyosbodott. Nem csupán a könyvmennyiségre hat ki, hogy a szükséges minimális raktározási alapterülettel sem rendelkeznek a könyvtárak, hanem jelentős részük a gyűjtemény minőségét is kénytelen rontani az évenkénti kényszerű állománykivonásokkal. Miközben az olvasók állandóan növekvő igényekkel lépnek fel, kénytelenek esetleg szükséges művek kivonása árán is helyet biztosítani az új könyveknek. Az effajta kivonások már évek óta messze túl mennek a teljesen fölösleges, illetőleg inkurrensé vált művek szükségszerű kivonásán. A szűk helyiségek a tervszerű állománykialakítás fő gátjává váltak.

1971-ben számunkra új statisztikai bontást vezettünk be. Az országos könyvtári statisztikában ugyanis nem tartják nyilván az általános szakot. Az általános művek az „egyéb ismeretterjesztő” rovatban szerepelnek. 1971-től a hálózati statisztikában a FSZEK is az országos rendszerhez igazodott:

A KÖNYVÁLLOMÁNY SZAKOK SZERINTI MEGOSZLÁSA*

Szakszám	Megnevezés	1969	1970	1971	1969	1970	1971
		darabban			százalékban		
0	Általános művek**	26 689	26 895	—	1,7	1,6	—
1, 2, 3, 9	Társadalomtudomány (filozófia, történelem)	144 299	153 515	163 200	8,9	9,2	10,0
3 K	Marxizmus-leninizmus	17 314	18 023		1,1	1,1	
5	Természettudomány	41 784	43 062	41 515	2,6	2,6	2,5
61	Orvostudomány	18 326	18 849	15 772	1,2	1,1	1,0
62— 64/69	Alkalmazott tudomány	56 842	58 857	57 288	3,5	3,5	3,5
63	Mezőgazdaság	7 674	8 484	8 597	0,5	0,5	0,5
7	Művészet	85 849	87 809	87 425	5,3	5,3	5,3
4, 8	Nyelv-Irod. tudomány	65 586	70 056	71 799	3,6	3,5	5,0
	Szépirodalom	675 682	682 019	682 008	41,7	40,8	40,4
91	Földrajz**	58 153	58 841	81 271*	3,6	3,5	5,0
Gyermekirodalom		427 122	444 994	448 536	26,3	26,6	27,4
<i>Összesen</i>		1 625 641	1 671 404	1 637 411	100,0	100,0	100,0

* A hálózati raktárak könyvállománya nélkül.

** 1971-ben az általános művek a földrajznál szerepelnek.

A FELNÖTT KÖNYVTÁRI ÁLLOMÁNY %-OS MEGOSZLÁSA

Megnevezés	1969	1970	1971
Általános művek	2,2	2,2	*
Társadalomtudomány	12,0	12,5	13,7
Marxizmus-leninizmus	1,4	1,5	
Természettudomány	3,5	3,5	3,5
Orvostudomány	1,5	1,5	1,3
Alkalmazott tudomány	4,7	4,8	4,8
Mezőgazdasági irodalom	0,6	0,7	0,7
Művészet	7,1	7,2	7,4
Nyelv- és Irodalomtudomány	5,5	5,7	6,1
Szépirodalom	56,7	55,6	55,7
Földrajz	4,8	4,8	6,8
<i>Együtt</i>	100,0	100,0	100,0

* Ált. művek együtt a földrajznál.

Az elmúlt évben a könyvbeszerzés forrását jelentő kollektori ajánlat szűkült, a szép-irodalmi művek száma és az ismeretterjesztő művekhez viszonyított aránya minimálisan növekedett. Ennek hatására a könyvtárak állományának összetételében csupán 0,1%-os, az új szerzeményekhez viszont 4,8%-os eltolódás mutatkozik a szépirodalom javára, 1970-hez képest.

A KÖNYVGYARAPODÁS MEGOSZLÁSA SZAKOK SZERINT*

Szakszám	Megnevezés	1969	1970	1971	1969	1970	1971
		darabban			százalékban		
0	Általános művek	2 529	1 950	—	1,7	1,4	—
1, 2, 3, 9	Társadalomtudomány	14 298	17 695	15 451	9,4	11,7	9,6
3K	Marxizmus-leninizmus	763	1 522		0,5	1,0	
5	Természettudomány	3 517	3 364	3 368	2,3	2,2	2,1
61	Orvostudomány	1 271	1 752	913	0,8	1,2	0,6
62–64/69	Alkalm. tudomány	5 430	5 653	5 109	3,6	3,7	3,2
63	Mezőgazd. tudomány	833	1 168	934	0,6	0,8	0,6
7	Művészet	6 257	5 919	8 412	4,1	3,9	5,2
4–8	Nyelv-Irod. Tud.	5 419	6 379	6 495	3,6	4,2	4,0
	Szépirodalom	53 073	55 560	65 379	34,8	36,8	40,8
91	Földrajz	5 258	4 695	7 831**	3,4	3,1	4,9**
	Gyermekirodalom	53 709	45 294	46 532	35,2	30,0	29,0
	<i>Összesen</i>	152 428	150 951	160 424	100,0	100,0	100,0

* A hálózati raktárak gyarapodása nélkül.

** Egyéb ismeretterjesztő irodalom.

A HÁLÓZATI KÖNYVVÁSÁRLÁS ÖSSZEFOGLALÓ ADATAI

	1970	1971	1970	1971
	Forint		Darab	
Kerületi könyvtárak osztálya vásárlásai	133 330	147 025	4 218	5 270
Kerületi könyvtárak vásárlásai	4 691 308	4 365 070	150,951	160 424
<i>Összesen</i>	4 824 638	4 512 095	155 169	165 694
Ebből gyermekkönyvtári gyarapodás	—	—	41 624	46 532
%-os arányuk	—	—	26,8%	28,1%

Összhálózati állomány-csökkenés:

1969	1970	1971
darabban		
100 131	105 153	123 589

A jelentés évében a kerületi könyvtárak állománya és a beszerzett új könyvek összetétele az alábbiak szerint alakult (százalékban):

	Társ. tud. Politika		Term. tud. Orvostud.		Műszaki		Művészet		Irod. tud.		Egyéb ism.	
	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.
1970	13,9	18,1	5,0	4,8	4,8	5,4	7,1	5,6	5,2	6,0	8,4	5,6
1971	13,7	13,6	4,8	3,7	4,8	4,5	7,4	7,4	6,1	5,7	7,5	7,7

	Össz. Ismeretterj.		Össz. Szépirodalom	
	Áll.	Szerz.	Áll.	Szerz.
1970	44,4	47,4	55,6	52,6
1971	44,3	42,6	55,7	57,4

A könyvgyarapításban az előző évekhez viszonyított arányváltozások a könyvpiac változásából következtek.

Változatlanul nagy a könyvállomány kopása, ezt fokozza a könyvek rossz minőségű kötése, az egyre több puhakötésű könyv megjelenése. Lényegesen több könyv újrakötésére lenne szükség, annál is inkább, mert a Kollektornál teljesen megszűnt a fűzött könyvek könyvtári kötése. Házi kötészetünk az elmúlt évben 43 958 kötetet tudott újra kötni. A könyvtáraktól rengeteg energiát, időt kíván a könyvállomány óvása, ápolása, fóliázása, tisztítása.

A könyvtárak kézikönyvtári állományában lényeges változás történt. Az 1970-ben kiadott kézikönyvtári címjegyzék kiegészítő füzeté alapján 10 könyvtárban ellenőrizték és bővítették az állományt. Az egyre fokozódó tájékoztatási, helyben olvasási igények teszik szükségessé a kézikönyvek összetételének ismeretét minden könyvtárban, de elsősorban az olvasóteremmel rendelkező és szombat-vasárnap olvasótermi szolgálatot teljesítő könyvtárakban.

A *folyóiratokkal* való ellátás jelentősen javult. Az évi hálózati folyóiratrendelés előkészítéseként a KKO 1970-ben bemutatott szervezett a kerületi könyvtárvezetők részére, a rendelés megkönnyítésére pedig jegyzéket készített a beszerzésre javasolt folyóiratokról. Ezek hatása megmutatkozott a kerületi könyvtárvezetők által megrendelt lapok mennyiségének nagyarányú növekedésében.

Sorrendben a legnagyobb példányszámban jár az Élet és Tudomány, az Ezeremester, a Nagyvilág, a Kortárs és az Új Írás.

A könyvtárak nagy része 60–70 féle folyóiratot járát. Legtöbbet, 152 darabot, 105-félét az újpesti 28-as könyvtár fizet elő, sorrendben követi a kispesti 25-ös könyvtár 96-féle, a kőbányai 12-es könyvtár 93-féle, a XI. kerületi 6-os könyvtár 87-féle, a VI. kerületi 10-es könyvtár 83-féle folyóirattal.

Beiratkozott olvasók

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK SZÁMA AZ ÉV VÉGÉN

	1969		1970		1971	
	Fő	%	Fő	%	Fő	%
Felnőtt	120 348	71,9	120,445	73,3	123,096	73,0
14 éven aluli	47 142	28,1	43 847	26,7	45 437	27,0
Összesen	167 490	100,0	164 292	100,0	168 533	100,0

A legszembetűnőbb adat a 20–24 évesek számának és arányának alakulása. Az amúgy is kevésnek ítélt olvasói csoportból több, mint 3000 olvasó hiányzik az előző évhez képest. Miután a középiskolás korosztályban ugyanilyen számú létszámnövekedés történt, még nem magyarázhatjuk ezt a jelenséget demográfiai okokkal. Inkább az érettségi utáni lemorzsolódás fokozódásától kell tartanunk. Az egyes könyvtárak adatait figyelemmel kísérve 5–6%-os csökkenés sem ritka ebben a kategóriában, s ez feltétlenül további vizsgálandó kíván.

A BEIRATKOZOTT OLVASÓK FOGLALKOZÁSA

	1970	1971	1970	1971
	számban		százalékban	
Munkás	25 761	27 649	15,7	16,4
Szellemi dolgozó	29 747	26 312	18,1	15,6
Középiskolai tanuló	28 186	24 058	17,2	14,3
Főiskolai tanuló*		4 545		2,7
Szaktanuló*	6 961	7 059	4,2	4,2
Ált. isk. tanuló	43 867	45 437	26,7	27,0
Egyéb foglalkozású	29 770	33 473	18,1	19,8
Összesen	164 292	168 533	100,0	100,0

* Korábbi elv szerinti kategorizálás alapján.

A FELNŐTT KÖNYVTÁRI OLVASÓK FOGLALKOZÁS SZERINTI %-OS MEGOSZLÁSA

	1970	1971	1970	1971
	számban		százalékban	
Munkás	25 761	27 649	27,4	22,4
Szellemi dolgozó	29 747	26 312	24,7	21,5
Középiskolai tanuló*	28 186	24 058	23,4	19,5
Főiskolai tanuló*		4 545		3,6
Szaktanuló	6 691	7 059	5,8	5,7
Egyéb foglalkozású	29 425	33 473	24,7	27,3
Összesen	120 425	123 096	100,0	100,0

* Korábbi elv szerinti kategorizálás alapján.

AZ OLVASÓK MEGOSZLÁSA KOR SZERINT

	1970	1971
10 évig	15 555	18 515
10 – 14 év között	28 312	26 922
15 – 19 év között	34 201	37 478
20 – 24 év között	19 925	16 788
25 éves és idősebb	66 299	68 830
Összesen	164 292	168 533

1970/71-ben a budapesti 6 – 14 éves általános iskolai tanulók száma az 1969/1970-es tanévhez viszonyítva 7,7%-kal csökkent. Ez azonban nem befolyásolta a gyermekkönyvtári olvasók számának alakulását, mely az 1970. évhez viszonyítva 3,5%-kal emelkedett. Ezt indokolja, többek között, hogy az átalakítás miatt egy évnél hosszabb ideig zárva tartott 8-as, 14-es, és 20-as gyermekkönyvtár ismét megkezdte működését. Az eredményhez hozzájárult az iskolák és a könyvtárak szorosabb együttműködése és a könyvtárak szívós szervező munkája.

AZ OLVASÓK MEGOSZTLÁSÁNAK %-OS ARÁNYA

	1970	1971
10 évig	9,5	11,0
10 – 14 év között	17,2	16,0
15 – 19 év között	20,8	22,2
20 – 24 év között	12,1	10,0
25 éves és idősebb	40,4	40,8
<i>Összesen</i>	100,0	100,0

EGYES KORCSOPORTOK MEGOSZTLÁSA AZ AZONOS
KATEGÓRIÁKON BELÜL

	1970	1971
	százalék	
Felnőtt korcsoportok		
15 – 19 év között	28,4	30,4
20 – 24 év között	16,5	13,6
25 éves és idősebb	55,1	56,0
<i>Együtt</i>	100,0	100,0
Gyermekek korcsoportok		
10 éves alatt	35,5	40,7
10 – 14 év között	64,5	59,3
<i>Együtt</i>	100,0	100,0

Az olvasók száma, a budapesti általános iskolák tanulólétszámához viszonyítva:

	Tanuló	Könyvtári olvasó		Arány
1969/70	139 261	1970	43 867	31,5%
1970/71	128 447	1971	45 437	35,4%

Az általános iskolai tanulók száma 10 814 fővel csökkent, ugyanakkor az olvasók száma 1570 fővel emelkedett. Ez igen komoly eredményt jelent.

Ha az általános iskolai tanulókhoz viszonyítjuk a beiratkozott olvasók számát, 3,9%-os emelkedést látunk. Ez a vizsgálódás azonban figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a gyermekkönyvtárakba nemcsak 6–14 éves általános iskolai tanulók járnak, hanem óvodás korúak, és a már VIII. általánost végzett, koron túli olvasók is. Ezért statisztikánkban e tények figyelembevételével végeztük a számításokat.

Öröndetes a felső tagozatos olvasók arányának növekedése különösen, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a számokban nem szerepelnek a koron túliak, és azt, hogy az iskolákban 2,9%-kal csökkent ez a korosztály. A 10 éven felüliek aktív olvasóvá nevelése valamennyi könyvtáros feladata. Ez a korcsoport veszi igénybe legaktívabban a könyvtár szolgáltatásait. Részt vesz a könyvtár rendezvényein, őrsi, szakköri foglalkozásokon.

Kutató munkája során használja a katalógust, a kézikönyvtár állományát, olvassa a folyóiratokat.

Az általános iskolai tanulólétszámhoz viszonyítva, a legjobb szervezőmunka ellenére sem érték el a 35,4%-os szervezettséget 10 kerület gyermekkönyvtárai. A II. és a XX. kerület olvasóinak száma a 20%-alatt maradt a kerületi iskolák tanulólétszámához viszonyítva. Ennek oka a könyvtárak és az iskolák közötti nagy távolság, a könyvtártelepítés hiánya és a helyenként még nem kielégítő együttműködés az iskolákkal. A könyvtárosok arra törekedtek, hogy a közel eső iskolák tanulói maximális létszámban váljanak a könyvtár olvasóivá. A szervező munka eredményét mutatja az, hogy az 1970-es tanulólétszámhoz viszonyított olvasók száma több kerületben emelkedett.

Az általános iskolai tanulókhoz viszonyított olvasók aránya %-ban.

Év	10 évesig		10 éven felüli		Egyéb olvasó óvodás, koron felül %
	tanuló %	olvasó %	tanuló %	olvasó %	
1970*	43,9	25,4	56,1	36,3	—
1971	46,8	23,8	53,2	39,4	9,2

* Az 1970-es olvasók százalékában szerepelnek az óvodások és koron túliak is.

Kölcsönzők (kölcsönzések) száma

A KÖLCSÖNZŐK SZÁMA

	1969		1970		1971	
	szám	%	szám	%	szám	%
Felnőtt kölcsönzők	1 237 281	72,2	1 170 072	73,2	1 281 169	75,1
Gyermek kölcsönzők	475 086	27,8	427 090	26,8	424 102	24,9
<i>Összesen</i>	1 712 367	100,0	1 597 162	100,0	1 705 271	100,0

A hálózat forgalmi adataiban az ismeretterjesztő művek forgalmának növekedése a legjelentősebb. Ebből is kiemelkedik a politikai irodalom 0,5%-kal. Ez azt jelenti, hogy 1970-ben a politikai művek közül 2300 kötetrel többet kölcsönöztek a könyvtárak, mint 1969-ben. Természetesen összefügg ez az évfordulókra való felkészüléssel, amelyben az olvasói igények és a könyvtárosi előkészületek, a propagandamunka egyaránt megmutatkozik.

Az ismeretterjesztő irodalom forgalmán belül a természettudományi művek kölcsönzési arányában visszaesés mutatkozik. Ez feltétlenül kapcsolatos az állomány és főként az új megjelenésű könyvek beszerzésének alakulásával. Az 1970-es és 1971-es adatokat összevetve nagy eltérések tapasztalhatók mind pozitív, mind negatív irányban. Három könyvtárban 2%-os körüli, öt könyvtárban 1%-kal csökkent az arány. Ezek közül 4 könyvtár jóval alatta maradt az átlagnak.

Voltak olyan könyvtárak, amelyek az állományban elfoglalt arány fölött kölcsönözve tudtak csak viszonylag jó forgalmat bonyolítani az előző években, azonban nyilvánvalóan ez hosszú ideig nem volt tartható.

Ha az állományban nem következik javulás, a kölcsönözhető művek száma és aránya egyre kedvezőtlenebb lesz.

Kölcsönzött kötetek

A KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK SZAK-SZERINTI MEGOSZLÁSA

(Reprezentatív adatok)

	1969	1970	1971	1969	1970	1971
	számban			százalékban		
Felnőtt irodalom összesen	1 018 012	982 573	1 071 800	79,5	78,1	79,0
Szépirodalom	684 522	652 013	715 003	53,5	51,8	52,7
Ebből: új magyar	237 939	227 123	247 175	18,6	18,0	18,2
régi magyar	87 457	78 339	80 926	6,8	6,2	6,0
világirodalom klasszikusai	120,445	115,897	126,247	9,4	9,2	9,3
szovjet irodalom	49,350	46,716	49,919	3,9	3,8	3,7
népi dem. irodalom	46,047	42,877	46,370	3,6	3,4	3,4
egyéb irodalom	143,284	141,061	164,366	11,2	11,2	12,1
Ismeretterjesztő	333 490	330 560	356 797	26,0	26,3	26,3
Ebből: ideol. pol.	77 538	79 865	85 923	6,1	6,3	6,3
műsz. irod.	42 246	42 499	47 231	3,3	3,4	3,5
mezőgazd. irod.	6,713	7,618	8,461	0,5	0,6	0,6
természettud.	50 669	49 951	50 488	3,9	4,0	3,7
egyéb ism.terj.	156 324	150 627	164 694	12,2	12,0	12,2
Gyermekirodalom összesen	262 161	276 122	283 166	20,5	21,9	21,0
Ebből: gyermek szépirodalom	152 288	158 426	163 441	11,9	12,6	12,1
szépirodalom	21 991	19 633	20 129	1,7	1,5	1,5
ismeretterjesztő	87 882	98 063	99 596	6,9	7,8	7,4
<i>Összesen</i>	1 280 173	1 258 695	1 354 966	100,0	100,0	100,0

A KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK %-OS ARÁNYA

	1969	1970	1971
Szépirodalom	67,2	66,4	66,7
Ebből: új magyar	23,4	23,1	23,1
régi magyar	8,6	8,0	7,5
világirodalom klasszikusai	11,8	11,8	11,8
szovjet irodalom	4,8	4,8	4,7
népi dem. irodalom	4,5	4,3	4,3
egyéb szépirodalom	14,1	14,4	15,3
Ismeretterjesztő	32,8	33,6	33,3
Ebből: ideológiai-politikai	7,6	8,1	8,0
műszaki irodalom	4,1	4,3	4,4
mezőgazdasági irodalom	0,7	0,8	0,8
természettud. művek	5,0	5,1	4,7
egyéb ismeretterjesztő irodalom	15,4	15,3	15,4
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,0

A KÖLCSÖNZÖTT GYERMEK-KÖNYVEK %-OS MEGOSZLÁSA

	1969	1970	1971
Gyermek szépirodalom	58,1	57,4	57,7
Szépirodalom	8,4	7,1	7,1
Gyermek ismeretterjesztő	33,5	35,5	35,2
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,0

A többi szakcsoportban nincs számottevő változás. A szépirodalomban nem mutatkozott még a „Kell a jó könyv” olvasómozgalom hatása, sőt a jubileumi olvasómozgalom óta eltelt hosszú idő valamelyes visszaesést is okozott a szovjet irodalom kölcsönzésében.

Egyéni foglalkozás

Az olvasókkal folytatott beszélgetések, könyvajánlás, a teljes olvasószolgálat legfőbb témája és tartalma 1970-ben a felszabadulás 25. és Lenin születésének 100. évfordulója volt. Ennek hatásáról hozzávetőleges képet egy reprezentatív vizsgálat segítségével próbáltunk kialakítani. A könyvtárakban az évfordulók témáját feldolgozó, vagy ahhoz kapcsolódó műveket fokozottan ajánlották az olvasóknak és hat hónapon keresztül havonta egy kontrollal állapították meg a művek forgalmát.

Egyénileg a könyvtárosok elsősorban a fiatalok egyes rétegeivel tudtak foglalkozni. Kiemelt feladatuknak tekintették a *munkások továbbtanuló gyermekeinek segítségét* tanulmányaikban, általános művelődésükben, olvasási kultúrájuk emelésében.

A megfigyelések, összhangban a könyvtárosi tapasztalattal, azt mutatják, hogy az információ iránti igény egyre növekszik. Az olvasótermi látogatók száma az 1966-os 169 471 főről 190 088-ra emelkedett, noha a feltételek — a zárva tartások miatt — nem javultak lényegesen. Azt azonban komoly eredménynek kell tekinteni, hogy a *szombat – vasárnap olvasótermi szolgálatot tartó felnőtt könyvtárak száma 9-re emelkedett.*

OLVASÓTERMI LÁTOGATÓK

	1969		1970		1971	
	szám	%	szám	%	szám	%
Felnőtt látogató	205 739	58,8	190 088	57,0	185 114	57,8
Gyermek látogató	144 310	41,2	143 407	43,0	134 631	42,2
Összes látogató	350 049	100,0	333 495	100,0	319,745	100,0

A helyben olvasási lehetőségek nem javultak, de a meglevő 16 olvasóterem kihasználtsága fokozódik. Számszerűleg ez az emelkedés az összesítésben nem mutatható ki, a 3-as könyvtár megszűnése, továbbá pl. a 22-es januári zárva tartása, a 21-es könyvtár olvasótermének februári nyitása, a 39-es könyvtár fél éves zárva tartása stb. miatt.

Az általános bel- és külföldi tapasztalatoknak megfelelően hálózatunkban is évről-évre tovább nő a tájékoztatást kérők — elsősorban a diákok aránya. (A VII. kerületi 2-es könyvtár a regisztrált reference lapok alapján kiszámította, hogy a kérdezők 87 százaléka tanuló volt.) Ez a közép- és főiskolai oktatás követelményeinek, az önálló kutatást kívánó tanulmányi versenyek népszerűségének egyenes következménye. A tájé-

koztatási igény szembetűnő pl. a pestújhelyi 34-es könyvtárban, ahol megfigyelték, hogy a napi kölcsönzők mintegy 50 százaléka tanulmányaihoz keres irodalmat. Ebben az arányban a továbbtanuló felnőttek is beleértendőek. Valamennyi egység – még a rossz feltételek között dolgozó könyvtárak is – körülményeinek megfelelő szinten felkészül erre. Az állomány alakításában, feltárásában a jelenlegi kéréseket és a jövőben várható érdeklődést tartják szem előtt.

Kiállítások és rendezvények

Propagandamunka

A KÖNYVKIÁLLÍTÁSOK SZÁMA

	1969	1970	1971
Felnőttek számára	1335	1339	2089
Gyermekek számára	917	821	970
<i>Együtt</i>	2252	2160	3059

Növekedett a politikai, történelmi évfordulókhoz kapcsolódó kiállítások száma, a természettudományok eredményeinek bemutatása és sok irodalmi, művészeti évforduló alkalmából rendezett kiállítás volt a könyvtárakban.

RENDEZVÉNYEK A KERÜLETI KÖNYVTÁRAKBAN

	1969			1970			1971		
	Felnőtt	Gyerm.	Együtt	Felnőtt	Gyerm.	Együtt	Felnőtt	Gyerm.	Együtt
Könyvismertető előadás	199	691	890	156	681	837	254	1 222	1 476
Klubfoglalkozás	99	—	99	210	—	210	246	—	246
Film- és diavetítés	18	77	95	7	57	64	18	50	68
Meseóra	—	284	284	—	314	314	—	311	311
<i>Összesen</i>	316	1 052	1 368	373	1 052	1 425	518	1 583*	2 101
Látogatók száma	10 451	33 129	43 580	10 906	28 460	39 366	11 520	33 120	44 640

* Osztálylátogatásokkal együtt.

Több könyvtár ünnepelte 1970-ben *fennállásának 20. évfordulóját* ünnepi rendezvény keretében. Az elmúlt évekhez viszonyítva számtalan aktuális politikai, társadalmi kérdésről, természettudományos problémáról hallhattak előadásokat az olvasók a kerületi könyvtárakban. A magyar és a világirodalom gazdag tárházával ismerkedhettek a könyv ünnepein: a Költészet Napiján és az Ünnepi Könyvhéten. Író-olvasó találkozó keretében Baranyi Ferenc, Bella István, Benjámin László, Csoóri Sándor, Csurka István, Kamondy László, Kolozsvári Grandpierre Emil, Moldova György, Nemes Nagy Ágnes, Utassy József és Zelk Zoltán járt a könyvtárakban, több más író mellett az ünnepek alkalmával.

Lenin születésének 100. évfordulóját is rendezvényekkel, kiállításokkal ünnepelték a könyvtárak. Több helyen összekapcsolták a Lenin centenáriumi rendezvényeket a felszabadulás 25. évfordulójával és az MSZBT jubileumi olvasómozgalom helyi értékelésével.

MSZBT jubileumi olvasómozgalom 1969. április 5-től 1970. márciusáig tartott. A pályázattal kapcsolatos munkák nagy része 1969-ben zajlott le. A pályázat könyvtáron belüli népszerűsítésének, a szemléltető és szóbeli propagandának legváltozatosabb eszközeivel éltek a könyvtárak. A szemléltető anyagokból és a pályázati könyvekből kiállításokat készítettek a könyvtárosok.

A KISZ KB által hirdetett *Játék és vallomás olvasónapló pályázat* 1970 novemberében zárult. Sajnos, e téren az együttműködés a könyvtárak és a KISZ szervezetek között nem volt megfelelő, a könyvtárakat kevés fiatal kereste fel olvasónaplójával. Ezért néhány könyvtár vállalta a szervezőmunkát is. Az egyéni foglalkozásokon túl jó alkalmat adott csoportos foglalkozásokra a napló játékos kérdéseinek megoldása.

Felszabadulásunk 25. évfordulójának tiszteletére a fenti két pályázaton kívül számos rendezvényt tartottak és kiállítást készítettek a könyvtárakban.

Az 1971-es év országos propagandaakciója, mely átnyúlik 1972-re is, az MSZBT és más társadalmi szervezetek által meghirdetett „Kell a jó könyv” olvasómozgalom és pályázat, mely összhangban áll az Olvasó népért mozgalom célkitűzéseivel és az UNESCO által meghirdetett Nemzetközi Könyvév eszméjével. A mozgalom 1971 októbertől 1972 októberéig tart. A kerületi könyvtárosok már az előkészítő munkából is kivették részüket. Összegyűjtötték a Jubileumi olvasómozgalom tapasztalatait, és javaslatot tettek a könyvekre és a mozgalom elnevezésére. Több könyvtáros javaslatát nemcsak elfogadták, de jutalmazták is.

A gyermekek *szépirodalmi érdeklődésére* nagy hatással voltak az olvasás népszerűsítését szolgáló akciók: olvasónapló pályázat, író-olvasó találkozók, könyvismertetések. E mellett a gyermekek korszerűtlen összetételének módosulása is befolyásolta a kölcsönzött művek arányait. Meg kell említenünk az általánosan észlelhető érdeklődés növekedést a kalandos, fantasztikus irodalom iránt.

A kisiskolások körében igen népszerűek a könyvtárban tartott *meseórák* és a dramatizált mesejátékok bemutatása. Ezek száma a jelentős évében csökkent, mert több könyvtárban évfordulókhoz kapcsolódó foglalkozást iktattak be meseóra helyett, — általában az iskolák kérésére.

A gyermekkönyvtárak csoportos foglalkozásainak sokféleségéről néhány példát emelünk ki:

Működésének tízéves jubileumát ünnepelte három gyermekkönyvtár: a VI. kerületi 1. számú, a XIII. kerületi 2. számú és a XIV. kerületi 43-as részleg.

Négy gyermekkönyvtár olvasói közreműködésével bemutató foglalkozást tartott különböző témából a KMK gyermekkönyvtárosi tanfolyam hallgatóinak. A IX. kerület 15-ös gyermekkönyvtárában Hárs László közreműködésével volt könyvvita. A III. kerület 8-as gyermekkönyvtárában könyvtárismereti óra keretében Gajdar-ról állítottak össze műsort, a XIII. kerületi 2-es gyermekkönyvtárban az irodalmi szakkör foglalkozását láthatták a résztvevők, a XXI. kerületi 4-es gyermekkönyvtárban folyóiratokról tartottak megbeszélést.

Az Úttörőmozgalom 25. évfordulója alkalmából nagyszabású megemlékezésre került sor a Fővárosi Művelődési Házban, a Budapesti Úttörő Elnökség, a Móra Könyvkiadó, a Fővárosi Művelődési Ház és könyvtárunk szervezésében.

Az úttörőmozgalom történetéről, világnézeti kérdésekről, a technika és a természettudomány legújabb vívmányairól sok előadás, vita, vetélkedő volt. Mindez hozzájárult az ismeretterjesztő művek kölcsönzéséhez, az ismeretek terjesztéséhez.

III. A KÖNYVTÁR GAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGE

PÉNZÜGYI GAZDÁLKODÁS

Index 1969 = 100%

	1969 Ft	1970 Ft	1971 Ft	1970 %	1971 %
<i>1. Költségvetési kiadási előirányzat</i>					
A kv. eredeti költségvetési előirányzata	22 550 000	27 356 000	28 217 000	121,3	125,1
Évközi engedélyezett hitelátcsop. (póthitelek)	3 580 406	314 993	2 593 000	8,8	72,4
Előző évi jóváhagyott pénzmaradvány	1 515 189	2 415 287	1 678 843	159,4	110,8
Módosított előirányzat összesen	27 645 595	30 086 280	32 491 143	108,8	117,5
Tényleges pénzügyi kiadások	25 230 308	28 407 437	29 939 956	112,6	118,7
<i>Ebből:</i>					
Béralap	10 911 953	11 501 505	12 906 177	105,4	118,3
Karbantartás	1 836 191	3 213 303	2 388 091	175,0	130,0
Könyvbeszerzés	4 119 738	4 532 776	5 020 054	110,0	121,9
<i>2. Felújítás</i>					
(Tényleges pénzügyi kiadás)					
Központ; Elektromos hálózat felújítás	169 286	—	—	—	—
Személygépkocsi vásárlás	—	82 000	—	—	—
Központ tölgyfaterem (rendelő) felújítása	—	—	86 179	—	—
Barkas tehergépkocsi felújítása	—	—	68 783	—	—
Központ; Vészvilágítás (terv)	—	—	19 000	—	—
<i>Összesen</i>	169 286	82 000	173 962	48,4	102,8
<i>3. Fejlesztési alap</i>					
(Tényleges pénzügyi kiadás)					
Központ; Teherfelvonó	62 000	—	—	—	—
Gépek beszerzése	177 000	—	—	—	—
35. sz. ker. könyvtár (Soroksár) építkezése	1 500 000	1 500 000	—	—	—
Baross u. 18. épület (kártalanítás, átalakítás stb.)	181 000	358 051	127 785	—	—
Központ; Telefonközpont	36 000	17 990	360 000	—	—
Vágógép (könyvkötészet részére)	—	17 000	—	—	—
Bibliobusz	—	—	997 300	—	—
<i>Összesen</i>	1 956 000	1 893 041	1 485 085	96,8	75,9

BEVÉTELEK (Tényszámok)

	1969	1970	1971
Könyvtárhasználati díj	330 867	369 981	383 705
Késedelmi díj	474 291	425 901	520 393
Bibliográfiai bevételek	166 728	199 447	58 286
Egyéb bevételek	31 326	82 909	120 740
<i>Összesen</i>	1 003 212	1 078 238	1 083 124

A pénzügyi gazdálkodás egyes kiemelt tételeinek elemzése:

1. Bérgazdálkodás

1970-ben 334 főfoglalkozású dolgozónk részesült soronkívüli béremelésben, és tizenegy könyvtárunkban tudtuk megoldani a szombat-vasárnapi nyitvatartást az évi 546 000, — Ft bérfejlesztésből.

1971-ben 365 főfoglalkozású dolgozó részesült az évi 342 000, — Ft bérfejlesztésből.

Fentiekén kívül az 1971. június 1-i hatállyal engedélyezett bérkorrekció 559 dolgozónk fizetésemelését tette lehetővé az alábbi megoszlásban:

Megnevezés	Létszám	Bérrendezés előtti havibér pótlékokkal együtt	Bérrendezés utáni havibér pótlékokkal együtt	Havi bérkülönbség növekedés	
		Ft	Ft	Ft	%
Főfoglalkozású szakalkalmazott	313	679 020	780 615	101 595	14,8
egyéb alkalmazott	120	217 340	237 350	20 010	9,2
Részfoglalkozású szakalkalmazott	60	48 095	54 350	6 255	13,0
egyéb alkalmazott	66	46 210	50 450	4 240	9,2
Összesen	559	990 665	1 122 765	132 100	13,3

2. Karbantartás

Karbantartási előirányzatunk 1970-ben 28 könyvtári egységünk tatarozását, fűtésének korszerűsítését, kisebb karbantartási munkák elvégzését tette lehetővé.

1971-ben a karbantartási keret az előző évi előirányzattal majdnem azonos volt, viszont az árak (főleg az építőipariak) emelkedése miatt, a karbantartás mennyiségi szintje 65–70%-ra csökkent. Ezért nagyobb volumenű tatarozási, korszerűsítési munkát 10 könyvtári egységben tudtunk csak végrehajtani, ezenkívül több kisebb könyvtár, fiókkönyvtár festését-mázolását végeztethettük el.

1971-ben elértük, hogy az előző évekhez viszonyított 1/2–1 éves tatarozási munkák miatti zárvatartás 3–6 hónapra csökkent.

A táblázatban kimutatott Ft összeg a karbantartási tételnél, csak a pénzügyi teljesítést tükrözi. Pl. 1971. évben a műszaki teljesítés 3 130 462, — Ft, 742 371 Ft pénzügyi rendezése 1972-re húzódik át.

3. Könyvbeszerzés

A könyvbeszerzésre fordított összeg az 1969. bázis évhez viszonyítva

1970-ben 10%-kal, 1971-ben 21,9%-kal

emelkedett. Bár növekvő tendenciát mutat a forint kiadás, az állománygyarapítás — ugyancsak az árak alakulása miatt — inkább csökkenő jellegű.

4. Felújítás

1970-ben fejeződött be a központi épület elektromos hálózatának felújítása, korszerűsítése. Ugyancsak 1970-ben kezdte el a Képzőművészeti Kivitelező Vállalat a Központ tölgyfatermének (rendelő) teljes rekonstrukcióját, mely az épület műemlék jellege miatt rendkívül körültekintő munkát igényel. Az eredetileg tervezett 1971. december 31-i határidőt a Kivitelező Vállalat 1972. december 31-re módosította.

A tűzrendészeti hatóság előírása alapján a központi épületet vészvilágítással kell ellátni. Ennek a terve 1971. év végén elkészült. A kivitelezés 1972-ben elkezdődik.

5. Fejlesztés

1970-ben kezdték el az új soroksári könyvtárunk építését. Az építés bonyolítója az OTP Beruházási Osztálya. A kivitelezés befejezési határidejét háromszor módosították. 1971. év végén az építkezésnek kb. 25–30%-a kész.

1971. évben készült el a központ új Crossbar típusú telefonközpontja, ezzel megoldódott a könyvtár két évtizedes problémája.

1971. III. negyedévében szállította le az Ikarus Karosszéria és Járműgyár a bibliobusz céljára megrendelt autóbust.

PERLÉSEK

	1969		1970		1971	
	db	Ft	db	Ft	db	Ft
Perlések száma	3603	—	3144	—	3825	—
Elintézett esetek	3005	—	2563	—	3885	—
Visszahozott könyvek	3844	213 723	2894	170 664	3859	259 006
Elvesztett könyvekért befizetett kártérítés	4694	317 385	4260	283 664	5409	377 581

Könyvkötészeti munka

A HÁZI KÖNYVKÖTÉSZET FŐBB MUNKÁI (db)

	1969			1970			1971		
	Közp.	Hálóz.	Össz.	Közp.	Hálóz.	Össz.	Közp.	Hálóz.	Össz.
Új kötés	361	1 205	1 566	333	1 771	2 104	324	1 357	1 681
Karton kötés	18 347	60	18 407	20 218	354	20 572	20 165	5	20 170
Javítás, újrakötés	1 793	44 416	46 209	1 895	43 645	45 540	2 302	44 321	46 623
Helyszíni javítás	—	28 542	28 542	—	30 438	30 438	—	21 261	21 261
Aranyozás (Helyszám)	20 193	—	20 193	21 900	—	21 900	23 544	—	23 544
Táskázás	3 024	530	3 554	4 948	1 927	6 875	4 999	—	4 999
Védőfólia borítás	—	6 807	6 807	70	12 931	13 001	187	17 529	17 716

A házi köteteket fő feladata könyvtáraink könyvvállományának védelme. Munkájának színvonalát az ország könyvtári kötetkezetei között az első helyen ismerik el.

Az utóbbi két évben a hálózati könyvvállomány kötését teljes egészében házi kötetkezeteink végezte. Külső kötetkezetre csupán a központi folyóiratok, újságok és Zenei Könyvtárunk kotta anyagának egy része kerül. Ezeknek kiadására a szükséges felszerelés és helyhiány miatt van szükség. Mind a mennyiség, mind a ráfordított összeg szempontjából ez már nem jelentős.

Az 1969. évben bevezetett terven felüli munkáért járó céljutalom jelenleg is érvényben van. A többlet munkavállalás eredménye a külső kötetkezeti munka felszámolása.

Az újonnan beszerzett könyveket védőfóliával látjuk el, mely egészségi és tartóssági szempontból egyaránt jelentős. Ez a tevékenység a köteteket munkájában lényegében új feladatot jelent. A hálózat részére szükséges fólia mennyiség felszabását teljes egészében a köteteket végzi el, ehhez megfelelő szabásgéppel rendelkezik. A fóliázás nagyobb részét a kerületi könyvtárak dolgozói végzik. A köteteket 1971. évben 17 716 kötetet fóliáztak, a beszerzett 160 424 db több mint 10%-át.

A könyvvállomány növekedése, valamint az a tény, hogy a kiadói kötések minősége könyvtári célra nem megfelelő (a könyvek igen rövid kölcsönzési idő alatt tönkremennek) szükségessé tenné a házi könyvkötészet kapacitásának bővítését. Fejlesztésre azonban a jelenlegi körülmények, — főleg a szűk férőhely — nem adnak lehetőséget.

Szerződéses munkavállalás

A 201/1971. (M. K. 5.) MM–PM számú együttes utasítás értelmében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szerződéses munkák vállalatára kapott engedélyt.

A munkavállalás a könyvtár feladatkörével összhangban álló tájékoztatói, kiadvány-készítési vagy összeállítási, reprográfiai, sokszorosítási stb. tevékenységre terjedhet ki. Az utasítás megjelenését követően több szerv kereste meg könyvtárunkat, hogy különböző munkák elvégzésére, — főleg sokszorosítási munkákra, — megbízást adjon.

A megbízások ellenértéke (árbevétele), valamint a munkálatok kapcsán felmerült költségek pénzügyi bonyolítása a könyvtár költségvetésétől elkülönített „Szerződéses munkák” elnevezésű folyószámlán történik. A szerződéses munka ellenértékként járó díjazásából (árbevétel) és a ráfordított költségek közötti különbözetből megállapított elvek alapján:

- a) Jutalmazási,
- b) Fejlesztési,
- c) Kulturális és szociális alapot

kell képezni.

A szerződéses munkavállalás 1971. december 31-i pénzügyi teljesítés alapján a következő számszaki eredményt hozta:

1. Árbevétel	636 594,— Ft
2. Elszámolt költségek (magában foglalja a tanács költségvetési számlájára kötelezően előírt teljes árbevétel 10%-át is)	442 353,— Ft
3. Eredmény	194 241,— Ft
Az eredmény felosztása alapok képzésére:	
a) Jutalmazási alap	116 547,— Ft
b) Fejlesztési alap	67 983,— Ft
c) Kult. és szoc. alap	9 711,— Ft
Alapok összesen	194 241,— Ft

IV. A KÖNYVTÁR SZERVEZETI ÉS SZEMÉLYZETI ÜGYEI

FŐFOGLALKOZÁSÚ DOLGOZÓK MEGOSZLÁSA

	Központ	Hálózat	Központ	Hálózat	Összesen		
	1970		1971		1969	1970	1971
Könyvtárosi munkakörben	75	232	76	242	291	307	318
Egyéb	75	35	86	46	126	110	132
Összesen	150	267	162	288	417	417	450

RÉSZFOGLALKOZÁSÚ DOLGOZÓK MEGOSZLÁSA

	Központ	Hálózat	Központ	Hálózat	Összesen		
	1970		1971		1969	1970	1971
Könyvtárosi munkakörben	7	75	2	75	108	82	77
Egyéb	22	74	26	74	89	96	100
Összesen	29	149	28	149	197	178	177

AZ FSZEK FŐFOGLALKOZÁSÚ DOLGOZÓINAK MUNKAKÖRI BESOROLÁSA

Munkakör	Kulcsszám	Közp.	Hál.	Közp.	Hál.	Együtt		
		1970		1971		1969	1970	1971
Igazgató	7001	1	—	1	—	1	1	1
Igazgatóhelyettes	7002	2	—	2	—	2	2	2
Gazdasági igazgató	7402	—	—	1	—	—	—	1
Gazdasági ig. h.	7403	1	—	1	—	1	1	1
Osztályvezető	7005	7	—	7	—	8	7	7
Osztályvezető h.	7006	6	—	6	—	6	6	6
Csoportvezető	7021	4	—	4	—	4	4	4
Kerületi kv. vezető I.	7008	—	50	—	49	49	50	49
Kerületi kv. vezető II.	7009	—	13	—	14	14	13	14
Tud. főmunkatárs	7022	3	—	4	—	2	3	4
Tud. munkatárs	7023	17	1	17	2	20	18	19
Főkönyvtáros	7024	1	10	1	10	9	11	11
Könyvtáros I.	7025	17	36	17	36	46	53	53
Könyvtáros II.	7026	12	92	12	77	112	104	89
Könyvtáros III.	7027	5	30	5	54	18	35	59
Gazd. oszt. vezető	7404	—	—	1	—	—	—	1
Gazd. csoportvezető	7421	5	—	7	—	5	5	7
Főelőadó	7422 – 23	2	—	2	—	2	2	2
Előadó	7424	10	—	16	—	12	10	16
Műsz. ügyint. I.	7425	1	—	3	—	1	1	3
Műsz. ügyint. II.	7426	2	—	—	—	4	2	—
Műsz. ügyint. III.	7427	—	—	3	—	1	—	3
Műsz. ügyint. IV.	7428	1	—	—	—	1	1	—
Admin. dolg. I.	7441	3	—	4	—	6	3	4
Admin. dolg. II – III.	7442	2	—	1	—	1	2	1
	7443	—	—	—	—	1	—	—
Könyvtári raktvez.	7461	1	—	1	—	—	1	1
Könyvtári raktáros	7462	8	28	8	31	38	36	39
Kiemelt term. szakm.	7468	16	—	18	—	15	16	18
Szakmunkás	7469	8	—	4	—	8	8	4
Kisegítő I.	7471	2	—	5	—	2	2	5
Kisegítő II.	7472	8	3	8	13	17	11	21
Kisegítő III.	7473	—	4	—	2	6	4	2
Házfelügyelő, portás	7475	3	—	1	—	3	3	1
Gépkocsivezető	722	2	—	2	—	2	2	2
<i>Összesen</i>		150	267	162	288	417	417	450

Az utóbbi években egyre több könyvtáros távozott más munkahelyre intézetünkéből. A fluktuáció 1970-ben érte el tetőpontját, ebben az évben összesen 172 fő vált meg a FSZEK-től. (A nem könyvtárosi beosztásban dolgozókat is számításba véve.)

KILÉPETTEK

Év	Főfoglalkozású	Részfoglalkozású	Az összes dolgozó %-ában
1969	14,5%	52,5%	23,2%
1970	16,6%	65,2%	27,6%
1971	12,3%	34,5%	17,1%

Súlyosabbá tette helyzetünket az, hogy a tőlünk távozó könyvtárosok nagyrésze szakképzett ember, helyükre pedig legtöbbször csak képzetlen fiatal kerül.

1971-ben a munkaerő-vándorlás könyvtárunkban valamelyest csökkent. 69 főfoglalkozású dolgozó munkaviszonya szűnt meg, ebből 40 volt a könyvtárosok száma.

A munkaerő-vándorlás csökkenésében nyilvánvaló szerepe van annak, hogy 1971. június 1-i hatállyal bérkorrekcióra kapott lehetőséget intézményünk. E bérkorrekció 433 főfoglalkozású és 126 részfoglalkozású dolgozónkat érintette kedvezően.

1970-ben és 1971-ben ismét több munkatársunk kapta meg a könyvtárnál eltöltött munkaévei alapján a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár törzsgárda tagjának járó jelvényt, kitüntetést és pénzjutalmat:

	Arany fokozat (20 év)	Ezüst fokozat (15 év)	Bronz fokozat (10 év)	Összesen
1970	39 fő	58 fő	89 fő	186 fő
1971	7 fő	8 fő	35 fő	50 fő

Kitüntetett munkatársaink 1970-ben

Munka Érdemrend ezüst fokozata

Dr. Tolnai György

Szocialista Kultúráért

Császár Antalné
Csomor Tibor
Hornýánszky Károlyné
Kelényi Ákosné

Miniszteri dicsérő oklevél

Arató Béláné
Debreczeni Csabáné
Dudás Franciska
Füleki Jánosné
Mészáros Sándor

„Kiváló Dolgozó” kitüntetés

Mezőfy Mihályné

A FSZEK „Kiváló Dolgozója”

Barta Andrásné
Gáliczky Éva
Sárdy Károly
Szederkényi Olga

Felszabadulási Jubileumi Emlékérem

Bánk Ferencné
Bogyoszlai Sándorné
Csernák Béláné
Dénes Aladárné

Felszabadulási Jubileumi Emlékérem

Dobos Piroska
Dobrava Jánosné
Dömötör Ferencné
Farkas Józsefné
Dr. Geréb Lászlóné
Hollósi Tiborné
Hont Péterné
Ilics Sándorné
Jellinek Lászlóné
Király Lászlóné
Lakner Gyuláné
Oláh Istvánné
Pataki Ferenc
Perlusz Józsefné
Dr. Remete László
Révész Ferenc
Dr. Rubinyi György
Rudas Klára
Sárdy Károly
Sugár Jenőné
Dr. Szelestey Gyuláné
Szilágyi Zoltánné
Dr. Tolnai György
Trink Károly
Wiener Józsefné
Dr. Zalai Zoltán

Szovjet Írók Szövetségének
díszoklevele

Benjámin László
Révész Ferenc

„MSZBT aranykoszorús jelvény”

Arató Antal
Bóta Gyuláné
Cziboly Józsefné
Erdődy Ferencné
Gehér Józsefné
Horváth Györgyné
Lakatos Péterné
Lakner Gyuláné
Rauchmann Judit
Samu Gizella

„MSZBT 25. Jubileumi
aranykoszorús jelvény”

Sándor Ottóné
Szőke Tiborné

Kitüntetett munkatársaink 1971-ben

Munka Érdemrend ezüst fokozata

Bikácsi Lászlóné

„Pro Arte”

Benjámin László

„Kiváló Népművelő” kitüntetés

Simon Lászlóné

„Szocialista Kultúráért”

Miniszteri dicsérő oklevél

„Kiváló dolgozó”

A FSZEK „Kiváló dolgozója”
kitüntetés

Mentes Béláné
Pataki Ferenc
Szalai Ágnes

Hajdú Miklósné
Nagy Tiborné
Vukán Viktória

Vidák Jenőné
Viola Istvánné

Csép Attiláné
Csernák Béláné
Forgács Tiborné
Király Lászlóné
Sávoly Veronika
Sólyom Károlyné
Winter Pálné

Társadalmi kitüntetések

SZOT 1971. évi Irodalmi díj
Szakszervezeti munkáért kitüntető
jelvény ezüst fokozata
Az ifjúság kulturális neveléséért KISZ
Önkéntes rendőri szolgálatért

Vasvári István

Uray Béla
Sándor Ottóné
Bóta Gyula

Külföldi tanulmányutak

1970 *Lengyelország*

Hiripi Lajosné
Klinda Mária
Vukán Viktória

Románia

Tyroler Gyula

Franciaország

Hont Péterné
Vigh Lajosné

1971 *Csehszlovákia*

Hargitai Nándorné
Király Lászlóné

NSZK

Dobos Piroska

OKTATÁS – TOVÁBBKÉPZÉS

Az oktatási forma	1970/71.	1971/72.
	hallgatók száma	hallgatók száma
ELTE könyvtár-szak	7	7
ELTE Pedagógia	2	2
ELTE 2 éves kiegészítő	—	1
Felsőfokú Tanítóképző népműv.-könyvtár szak	2	5
Marxista-leninista Esti Egy.	26	26
MSzMP Politikai Főiskola	1	1
Középiskola	3	7
KMK 2 1/2 éves tanfolyam	29	43
Alapfokú tanfolyam	—	33

TOVÁBBKÉPZÉS

A tanfolyamok, előadássorozatok megnevezése	Az 1970. év folyamán befejezett tanfolyamok, előadások		Az 1970. év utolsó napján folyamatban levő tanfolyamok, előadások		Az 1971. év folyamán befejezett tanfolyamok, előadások		Az 1971. év utolsó napján folyamatban levő tanfolyamok, előadások	
	száma	hallga- tók száma	száma	hallga- tók száma	száma	hallga- tók száma	száma	hallga- tók száma
Közművelődési és szakmai előadások	1	260	1	260	1	260	1	260
Ideológiai előadássorozat	1	260	—	—	—	—	—	—
Szociológiai tanfolyam	1	24	—	—	—	—	—	—
Könyv- és irodalomismereti tanfolyam	—	—	—	—	—	—	3	170
Könyvtárírás	—	—	—	—	—	—	1	8
Raktárkezelők tanfolyama	—	—	—	—	—	—	1	40

*Szakmai viták és tapasztalatcserék stb.**1970-ben**a) Felnőtt könyvtárosok számára:*

1. A tájékoztató munka a kerületi könyvtárakban
2. Koczás Sándor előadása és ankét az egyéni beszélgetésekre kijelölt regényekről
3. Tapasztalatcsere a Kőbányai Ifjúsági Klubban ifjúsági felelősök számára

b) Gyermekkönyvtárosok számára:

1. Tapasztalatcsere értekezlet folyóiratszerkesztőkkel
2. Az állományelemzés tapasztalatai a gyermekkönyvtárakban
3. Felszabadulási vetélkedő. Bemutató foglalkozás
4. Lenin születésének 100. évfordulója alkalmából tartott vetélkedő. Bemutató foglalkozás

*1971-ben**a) Felnőtt könyvtárosok számára:*

1. Az új munkaszervezési kísérlet tapasztalatai és általánosítása. Tervezet megvitatása a kerületi könyvtárak új munkaszervezeti rendjének kialakítására
2. A Bibliográfiai Osztály tájékoztatója munkájukról
3. A Propaganda Osztály tájékoztatója munkájukról
4. Ifjúsági felelősök és művelődési kör vezetők tapasztalatcseréje
5. A TV hatásának figyelése.
6. Találkozó a Kossuth és az Európa Kiadó vezetőivel
7. Találkozó a VIII. és XIII. kerület iskolai és kerületi könyvtárosok között

b) Gyermekkönyvtárosok számára:

1. A gyermekkönyvállomány feltárása című javaslat megvitatása a gyermekkönyvtári állomány részletesebb bontása érdekében. Szakmai vita
2. A gyermekkönyvtári olvasólétszám alakulása. Szakmai vita
3. A Magyar Úttörők Szövetsége megalakulásának 25. évfordulója alkalmából tartott vetélkedő. Bemutató foglalkozás
4. Beszélgetés folyóiratokról (Magnós foglalkozás VII – VIII. osztályos tanulókkal.)

RÉVÉSZ FERENC
igazgató

HALOTTAINK

KÓHALMI BÉLA
1884 – 1970

Az egész magyar könyvtáros társadalom gyászolta Kóhalmi Bélát, mikor 1970-ben, 86-ik életévében elhunyt. Könyvtárunk – habár összesen csak tizenöt esztendő-t töltött közvetlen szolgálatában – saját halottjaként búcsúztatta, mint ahogyan Kóhalmi Béla is mindig Szabó Ervin tanítványának érezte magát és elszakíthatatlannak tartotta azokat a szálakat, melyek könyvtárunkhoz fűzték.

Hosszú és küzdelmes pályát futott be. Küzdelmeset a szó szoros értelmében. „Hátrányos helyzetből” indult. A Főváros árvaházában nőtt fel. Tehetségére, szorgalmára itt is felfigyeltek és lehetővé tették, hogy középiskolát végezzen, ha nem is a hajlamainak és képességeinek megfelelő gimnáziumot, de kereskedelmit, melynek befejezése után a Főváros alkalmazta. A kis fővárosi irnokot munkája nem elégítette ki, irodalommal próbálkozott. Először novelláit közölték, később polémikus hangú cikkei jelentek meg a Budapesti Hírlapban, a Szabadgondolatban, majd a Huszadik Században. Cikkeire felfigyelt Szabó Ervin és így sikerült 1909-ben a Fővárosi Könyvtárba kerülnie.

Szabó Ervin számos vezetői erényeinek egyike volt, hogy kiváló érzékkel választotta meg munkatársait, nevelte, irányította őket. Az emberek megítélésében semmi más, csak a munkájuk befolyásolta, és nem csalódott, amikor Kóhalmira – túltéve magát e korszak akkor még erős előítéletein – olyan feladatokat bízott, amelyeket felsőfokú képzettséghez kötöttek. A fiatal Kóhalminak a Fővárosi Könyvtár lett az „egyeteme” és az a képzettség, amit itt szerzett, fölért egy diplomával.

Szabó Ervin kívánságára 1910-ben és 1912-ben tanulmányozta Bécs, Drezda, Berlin, Posen (ma: Poznan), Bern és Zürich könyvtárait és tapasztalatait érvényesítette munkahelyén. 1913-ban megbízást kapott a katalógusok, a kölcsönzési rendszer és a raktározás átszervezésére. Munkájáról Szabó Ervin a legnagyobb elismeréssel szólt.

Ebben az időszakban bontakozott ki Kóhalmi szerkesztői tehetsége is. 1913-tól 1919-ig szerkeszti a „Könyvtári Szemlé”-t, a modern könyvtári törekvések tudományos színvonalú fórumát. Ugyancsak ő a szerkesztője a „Könyvtári Füzetek” című sorozatnak. „Nincs nemzeti bibliográfiánk” című hatásos röpiratában hívja fel a figyelmet a tudományos élet e tűrhetetlen hiányára. Sokoldalú tevékenységét bizonyítja, az első fiók, az Almás-

sy téri 2. sz. könyvtár (akkor még a központot tekintették 1. sz. könyvtárnak) megszervezésében végzett tevékenysége.

Az évek során a tanítványi, munkatársi viszonyon túl baráti kapcsolat is alakul ki Szabó Ervin és Kóhalmi Béla között. Mestere példája politikai magatartását is formálja. Így válik ebből a szerény, szorgalmas, alkalmazkodásra nevelt fiatalemberből forradalmár. A háború idején a Szabó Ervin körül csoportosult antimilitarista, szocialista fiatalok között dolgozik. Az őszirózsás forradalom kitörésekor Madzsar Józseffel, Dienes Lászlóval, Szigeti Gabriellával és más könyvtáros munkatársaival együtt az élvonalban találjuk.

Szabó Ervin halála után átmenetileg Madzsar József és Braun Róbert vezette a könyvtárat, majd mikor ők más megbízást kaptak a Károlyi kormánytól, a főváros Dienes Lászlót nevezte ki a könyvtár igazgatójává és Kóhalmi Bélát helyettesévé.

Dienes László ebben az időszakban szoros kapcsolatban állott a Kommunista Párttal. Hivatali szobáját 1919 februárjában az üldözött Párt vezetőségének rendelkezésére bocsátja, találkozik meggyűlöltjeivel. 1919. február 20-án a KMP új illegális vezetősége a Fővárosi Könyvtárban alakult meg, kevés beavatott, köztük Kóhalmi Béla tudomásaival.

A Tanácsköztársaság idején Dienes László és Kóhalmi Béla vezetésével megalakult a Könyvtárügyi Tanács, itt dolgoztatta ki az Országos Bibliográfiai Intézet, a tudományos könyvtárak centralizációjának terveit. Kiadták a Tanácsköztársaság Könyvtárügye című közlőnyt, — az egyetlen hivatalos könyvtári közlőnyt a világon, amelyet forradalmi kormány megalakulása első heteiben megjelentetett. Megszervezik a könyvtársképző tanfolyamot — Magyarországon az első országos jellegű könyvtáriskolát, — amelyen közel kétszáz hallgató vett részt és amely tanfolyam előadói között, a könyvtáros szakelődök mellett olyan neveket is találhatunk, mint Babits Mihályét, aki a világirodalom, vagy Jaschik Álmósét, aki a könyvművészetről adott elő. Nagy erőfeszítések történnének a közművelődési könyvtárhálózat megszervezésére, a munkások és parasztok könyvvel való el látására.

Nehéz volna e lapokon mindazt felsorolni, ami akkoriban történt. Kóhalmi Béla 1959-ben megjelent kötetében számol be saját és munkatársai tevékenységéről, a könyvtárügy helyéről a Tanácsköztársaság művelődéspolitikájának körképében.

Az ellenforradalom emigrációba kényszerítette Kóhalmi B. Útja Bécsbe, majd Berlinbe vezetett. Munkatársa lett az emigrációs sajtónak, a Bécsi Magyar Újságnak, német lapok szerkesztésében is részt vett és szerkesztésében jelent meg a Panorama című képes folyóirat, amely az ellenforradalmi rendszer ellen a kép agitatív erejét is felhasználta.

1934-ben hazatért. Könyvtári munkát ugyan nem vállalt, de az újságírói és irodalmi, fordítói tevékenységet folytatott, többnyire név nélkül. Érdeklődése azonban a könyv- és könyvtárügy iránt változatlan maradt. Bizonyítja ezt az 1937-ben megjelent „Az új könyvek könyve” — írók, tudósok, művészek vallomása kedves olvasmányokról. Ez a most divatos interjú „műfaj”-hoz hasonló kötet azért is érdekes volt, mert az 1918-ban ugyancsak Kóhalmi által összeállított „Könyvek könyvé”-vel összehasonlítva alkalmas volt az ízlés változásának tanulmányozására.

Még kisebb igényű írásából is kitűnik, hogy szakadatlan figyelemmel kísérte a könyv- és könyvtártudomány fejlődését. Az általa szerkesztett „A Rádió Újság családi kis lexikona 1944” című kötetben cikke jelent meg „Házikönyvtár” címmel. Itt többek között az olvasás technikájáról és a gyorsolvasással kapcsolatos kísérletekről is ír, a gyorsolvasás módszeréről, ami iránt legújabbán most ébredt fel az általános érdeklődés.

A felszabadulás után Kóhalmi visszahelyezését kérte a Fővárosi Könyvtárba. Az 1945 tavaszán megjelent rendelet értelmében „rehabilitálták” is, de minthogy hatvanadik életévét betöltötte — nyugdíjas igazgatóként. Többszörös intervenció után csak 1945 novemberében kezdhetette meg működését, mint szolgálatértelre berendelt nyugdíjas.

Örömmel és lelkesedéssel fogott hozzá régi munkahelyén — ahová mindig visszavágyott — a könyvtári munkához. Feladatköre a szerzeményezés volt. Ezeknek az éveknek a szűk anyagi keretei mellett nagy jelentőségű volt Kóhalmi műveltsége, judíciuma — ez

biztosította, hogy a legfontosabb, gyűjtőkörünknek megfelelő kiadványok könyvtárunk birtokába kerültek. Tudása, szorgalma, szerénysége, kollegialitása révén a könyvtár egyik legnépszerűbb tagja lett. De az akkori felettes szervek nem tartották indokoltnak a nyugdíjas igazgató berendelésének meghosszabbítását. Így 1950-ben átkerült az Országos Könyvtári Központba szaktanácsadóként.

1949-ben megindult az egyetemen a könyvtáros képzés. Varjas Béla irodalomtörténész, a Széchényi Könyvtár igazgatója, akinek fő kutatási területe a régi magyar irodalom volt, kapott megbízást a tanszék megalakítására. Kóhalmi Bélát — óraadó előadóként vonták be.

Nehéz ma már a Kóhalmit annakidején ért mellőzések, sértések okait, azok politikai, gazdasági és végül, de nem utolsó sorban személyi összetevőit kibogozni. 1945 után a „19-eseket” bizonyos fenntartással fogadták, ebben az is szerepet játszott, hogy közülük sokan szélsőségesek voltak, a politikai realitásokat nem mérték fel. A Fővárosi Könyvtár esetében probléma volt az is, hogy mire Kóhalmiról a demokratikus szervek tudomást szereztek, az igazgatói pozíciót már betöltötték. A koalíciós időszakban éltünk. Hajdú Henriket, a baloldali szociáldemokratát a Kommunista Párt sem akarta mellé- vagy föléhelyezéssel háborítani. A fiatalabb Dienes László később érkezett meg a Szovjetunióból, az ő kinevezése elől már nem lehetett kitérni. Méltánytalanság érte Szabó Ervin más közeli munkatársát is. Pikler Blankát, az ismert bibliográfust, akit ma mint a budapesti könyvtárügy egyik úttörőjét tartunk számon, a rehabilitálással egyidejűleg szintén nyugdíjazták és miután az ő ügyében a Fővárosnál nem sikerült semmit sem elérni, a Szikra Könyvkiadónak lett megbecsült munkatársa.

A Fővárosi Könyvtárban dolgozó Szabó Ervin tanítványokat a későbbi években gyakran bizalmatlanul figyelték. Szakmai és politikai állásfoglalásuk egyes funkcionáriusok ellenszenvével találkozott, sokan nem jó szemmel nézték ezeket az egyforma tradíciójú embereket.

Később Kóhalmi Béla is elfoglalhatta azt a helyet a magyar könyvtári életben, ami őt megillette. 1954-ben nevezték ki a Könyvtártudományi Intézet keretében egyetemi tanárrá és elnöke lett a MTA Könyvtártörténeti és Bibliográfiai Munkabizottságának. 1956-ban Kossuth-díjat kapott, a Magyar Könyvszemle főszerkesztője lett.

Munkaképessége, munkakedve szinte haláláig töretlen volt. 1959-ben megjelent monográfiája a Magyar Tanácsköztársaság Könyvtárügyéről (nem Kóhalmin múltott, hogy nem korábban). 1967-ben nagy összefoglalása „A tudományos tájékoztatás fejlődése hazánkban (1945–1965)” címmel.

Ha az utolsó két évtizedben nem is volt könyvtárunk dolgozója, az a melegség, amellyel könyvtárunk munkáját, az általunk kiadott bibliográfiákat értékelte, is bizonyítéka annak, hogy változatlanul közénk tartózonak érezte magát. Gyakori látogatónk volt. Könyvtárunk vezetői, munkatársai nem egyszer kérték tanácsait és mindig örömmel állt értékes útmutatásokkal, információkkal rendelkezésünkre.

Munkaképességének, termékenységének egyik titka volt, hogy saját könyvtárát, saját feljegyzéseit, céduláit, dokumentumait olyan könyvtárosi rendszerességgel kezelte, amely vérvé vált. Mindent, ami dokumentumot jelentett, értéket jelentett számára, semmit sem kellett keresnie, minden hozzáférhető volt, nyilvántartásban és a helyén.

Kíváló könyvtárosaink nagy részének érdeklődése megoszlik a könyvtár és más tudományág között. Kóhalmi Béla számára a könyv, a könyvtár — központi kérdés volt, a kultúra és a tudomány fejlődésének biztosítója.

Életpályáját végigtekintve, megállapíthatjuk, boldog ember volt. Elérte, hogy hajlmainak, tehetségének legmegfelelőbb munkakörben dolgozzon. Munkáját — saját közlése szerint — olyan élvezettel végezte, hogy néha szinte furcsának érezte, hogy még fizetnek is érte. Megélte fiatalkori elgondolásai, tervei megvalósulását. Szerették és tisztelték.

Nyilas Márta

BARTA JÚLIA
(1911 – 1970)

Eredeti szakmája szerint női szabó volt, de egészségi állapota miatt, ezt a munkát abba kellett hagynia. 15 éve került a Szabó Ervin Könyvtárba, s mindvégig egy helyen, a 26-os könyvtárban dolgozott, mint raktárkezelő. Szorgalmas, lelkiismeretes ember volt, sajátjaként szerette a könyvtárat, büszke volt eredményeire.

Nehéz, küzdelmes élete volt, még 59 évesen is dolgozott, amikor egy hirtelen támadt betegség sok szenvedés után elvitte. A könyvtár dolgozóit és olvasóit halála megrendítette.

Emlékét tisztelettel őrizzük.

HORVÁTH FERENCNÉ
DUBANSKI HEDVIG
1895 – 1970

A 20-as számú könyvtárat fájdalmas veszteség érte; elvesztette Hedvig nénit – Horváth Ferencnét, aki 1965 óta (amikor a könyvtárunkat megnyitottuk) szorgalmas munkájával gondoskodott a könyvtár tisztaságáról, rendjéről. Fóliával védte és szeretettel ápolta a könyveket, biztosítva így az olvasóknak és a könyvtárosoknak, hogy kultúrált körülmények között olvassanak, végezzék a feladatukat.

Halálát nehéz elhinni, mert úgy érezzük – csöndes szerénységével, megbízhatóságával, jószándékával, körültekintő törődésével, élettapasztalatával ma is köztünk van. Élete gyermekora óta nagyon nehéz volt – emberi tartása azonban mindvégig példamutató.

Tisztelettel őrizzük emlékét.

PRISKIN GYÖRGY
(1897 – 1970)

Az 5. sz. gyermekkönyvtár kedves Gyuri bácsija, a fűtő bácsi, 73 éves korában március 24-én váratlanul eltávozott tőlünk. Hét évig dolgozott közvetlen környezetünkben. Szorgalmát, áldozatkészségét bizonyítja, hogy még élete utolsó napján is kötelességtudóan elvégezte a munkáját.

Szeretettel megőrizzük emlékét.

CSÁSZÁR ANTALNÉ
HALMOS MÁRTA
(1913 – 1971)

Egy évtizedig dolgozott csak könyvtárunkban: 1959-től – 1970-ig, nyugdíjbavonulásáig. Szerette a gyermekolvasókat és a 21-es csillaghegyi könyvtár gyermekrészlegének vezetőjeként emlékezetessé is tudta tenni számukra a könyvtárban töltött órákat. Kitartó gondoskodása, ezernyi ötlete a művelődésre, az ismeretterjesztésre megőrzi emlékét olvasói és kollégái körében egyaránt.

Korán árvaságra jutott. A tanítónő, aki nem kapott katedrát, a könyvtárban teljesítette ki a benne rejlő pedagógiai vágyálmokat. „Úgy gondolom, hogy a könyvtáros nem csupán könyvcserélő, hanem nevelő is, aki baráti kapcsolatot létesít a gyermekekkel, megszeretteti a könyvet, fejleszti ízlésüket. Egyszerűen pedagógiai munkát végez a szóra-kozáson keresztül” — írta egyszer.

Kiváló munkájáért 1963-ban Miniszteri Dicsérő oklevéllel, 1968-ban az MSZBT aranykoszorús jelvényével, 1970-ben Szocialista Kultúráért érdeméremmel tüntették ki.

A nagyszerű embert és kollégát megrendülten gyászolta könyvtárunk minden dolgozója.

ÖZV. GARAMI OSZKÁRNÉ
RÉVÉSZ IRÉN
(1893 – 1971)

1957-ben ment nyugdíjba könyvtárunkból. Tiszteletreméltó, alkotó emberként élt. Édesapja haladó szellemű vidéki orvos volt, ő maga tanítónő. 1918-ban lépett be a Szocialdemokrata Pártba. Férje, Garami Oszkár, akivel 44 évig élt együtt, harcostársa is volt. 1918–1919-ben a Budapesti Munkás- és Katonatanács tagja. A fiatal tanítónő a Kommün alatt a Tatai utcai iskola bizalmija és iskolaigazgató volt. Férjével együtt vezette Vácott a pedagógusok átképző tanfolyamát. A Tanácsköztársaság megdöntése után felfüggesztették állásából és rendőri felügyelet alá helyezték. A Horthy-korszakban sem szakadt meg kapcsolata a munkásmozgalommal, illegális összejöveteleken, előadásokon vett részt, dolgozott a Vörös Segélynek is. 1945-ben belépett a Magyar Kommunista Pártba.

A felszabadulás után társadalmi munkában vállalta egy iskolahelyiségben levő gyermekkönyvtár vezetését. A „könyvállomás” olyan jól működött, hogy néhány év múlva „fiókká” alakult, a társadalmi-munkás Garami Oszkárné pedig 1948-ban alkalmazottja lett a könyvtárnak. Páratlan energiával látta el teendőit, ő vetette meg a 26-os könyvtár alapjait. Akaraterejét, tudását arra fordította, hogy a könyv, a kultúra szeretetét a gyermekekbe oltsa.

A Szocialista Hazárt Érdemrend kitüntetettje volt. Emlékét tisztelettel őrizzük.

GAÁL JENŐNÉ
DEMETER GABRIELLA
(1927 – 1971)

Azok közé tartozott, akiket a sors túl sok csapással sújt. Vannak, akik ebbe bele-rokkannak, ő megerősödött. Látszólagos jelentéktelensége ragyogó szellemű és jellemű embert takart.

Tanítócsaládból született Debrecenben, de középiskoláit már Pesten végezte. 1947-ben érettségizett, s még ebben az évben belépett a Magyar Kommunista Pártba. A Közgazdasági Egyetemen kezdett tanulni, de férjhezmenetele, s főként a gyermekszülés miatt tanulmányait abbahagyta.

Tudásvágya azonban ösztönözte, 1951-ben beiratkozott az Idegennyelvű Főiskola orosz szakára. Képesítést végül is abból szerzett, amiben élete és szakmai munkája kiteljesedett, 1956-ban a Pedagógiai Főiskolán kapott könyvtárosi diplomát. Ekkor már, 1953 januárja óta könyvtárunkban dolgozott, először a 13-as (itt vezető volt), majd a 10-es kerületi könyvtárban. 1957–1959 között súlyos TBC-vel kórházban, szanatóriumban gyógykezelték.

Gyógyulása után rövidesen a Központban kapott beosztást, először a KC-ban végzett dicsérettel jutalmazott munkát, majd 1964-ig a Feldolgozó Osztály tudományos munkatársa volt. Hogy munkáját jobban végezhesse, felsőfokú olasz nyelvvizsgát tett.

Mihelyt egy kicsit megerősödött, visszakivánczolt az olvasók, s a szívéhez oly közel álló gyerekek közé. 1964-ben a 3-as gyermekkönyvtár helyettes vezetője volt, 1965 áprilisától a 20-as gyermekkönyvtáráé.

Munkáját szenvedéllyel és nagy hozzáértéssel végezte, elméletileg is művelte, tanulmányt írt, tapasztalatcsere bemutatókat tartott. 1968-tól részt vállalt az összkönyvtári ügyekből, az Igazgatósági Tanács tagja lett. Magasszínvonalú munkájáért 1968-ban Miniszteri dicséretet kapott. Nagyon szerette a könyvtárát, a gyerekeket. 1971 hideg telén, amikor tatarozták a 20-ast, ott ült télikabátban, rendezgetve, gyarapítva az új anyagot, hogy a nyitáskor minden új könyv a helyén legyen. A törzsgárda tagja volt, a szónak abban a nemes értelmében, hogy a könyvtárral a legmesszebbmenőkig azonosult, abban találta meg élete értelmét.

Bár egyedül nevelte beteg kislányát és tartotta idős édesanyját, sok időt szentelt az önképzésre és a társadalmi munkában is kiváló volt. Pártszervezetünkben pártbizalmi volt és a pártoktatás aktív résztvevője. A XI. kerületi Művelődési Ház társadalmi vezetőségében is dolgozott.

A Könyvtár természetjárói egyik legkellemesebb túratársukat veszítették el.

A halál kíméletlen gyorsasággal ragadta el tőlünk, s most már meg se tudjuk neki mondani, hogy nagyon szerettük, tiszteltük, becsültük.

Nyugodjék békében.

KÖNCZEY JUDIT
(1910 – 1971)

Életének csak utolsó néhány évét töltötte közöttünk, de ez is nagy nyeresége volt intézményünknek. Szerény, megnyerő egyénisége, állhatatossága a munkában, biztos támaszt jelentett minden hozzáfordulónak, kollégának.

Amikor hozzánk került, már végigdolgozott egy nehéz munkás életet. Korán árvaságra jutott, szerény, tisztviselői fizetéséből támogatta családját és ápolta beteg, béna nagyanyját hosszú éveken át.

Mindig csak adott, mindenkinek, erejét, emberségét, önfeláldozóan. A rátört súlyos betegséget is olyan csendben és türelemmel viselte, ahogyan élt.

Emlékét szeretettel és tisztelettel őrizzük meg.

MENTSİK VIKTOR
(1896 – 1971)

Nem hosszú ideig, 1957-től 1965-ig dolgozott velünk, közöttünk, mégis nagyon megszerettük. Ez idő alatt javította, kötötte, de főleg címaranyozta a könyvtár elrongálódott könyveit. A mindig jókedélyű, beszédes, élettapasztalatokban gazdag munkatársunk jelenléte, sokszor feledtette velünk a napi munka fáradalmait. Szakmai tudását, felkészültségét készséggel adta át fiatal munkatársainak. A jól megérdemelt nyugdíjas ideje alatt, így még az utóbbi időben is, amikor pedig járása nehezzé vált, gyakran meglátogatott bennünket.

Emlékét kegyelettel megőrizzük

NOVOBÁ CZKY ANDORNÉ
UNGÁR MÉTA
(1899 – 1971)

Pályafutását színészként kezdte, de házasságával, vidékre költözésével le kellett mondania a „világot jelentő deszkákról”.

Szentesen, a két világháború között magán-kölesönkönyvtárat vezetett, – így tett eleget annak, amit hivatásának érzett, a kultúra terjesztésének. 1950-ben került könyvtárunkhoz. Az irodalom, s az emberek szeretete jellemezte munkáját. 1957-ben vonult nyugdíjba, egyideig a VIII. kerületi Tanács kultúrházának könyvtárosaként működött.

Akik ismerték – valamennyien szeretettel emlékeznek vissza rokonszenves, jó-humorú Métájukra és tisztelettel őrzik meg emlékét.

SOMLAI JENŐNÉ
LEBOVICS HERMIN
(1907 – 1971)

A közelmúltban elhunyt veteránra már csak a régi dolgozók emlékezhetnek. 1949 – 1956 között dolgozott a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, mint a X. kerületi, 12-es könyvtár vezetője. Nem volt köztudott, hogy ez a 64 éves korban elhunyt asszony milyen tiszteletreméltó munkásmozgalmi múlttra tekintett vissza.

1931 – 1946 között franciaországi emigrációban élt, s tagja volt a Francia Kommunista Pártnak. 1932-ben kapcsolódott be a franciaországi magyar emigráns sajtó munkájába, terjesztő- és sajtóagítátorként. 1934-től a nőcsoporthoz tartozó szervezője volt, s a spanyol polgárháború idején tagja a szabadságharc résztvevői családtagjainak támogatására alakult spanyol komiténak. A második világháború idején részt vett az ellenállási mozgalomban.

1946-ban tért haza, s a bonyhádi pártszervezetben és az MNDSZ-ben dolgozott. 1949-től könyvtárunk pártszervezetének munkájában pártbizalmiként vett részt.

A Szocialista Hazáért Érdemrend kitüntetésétje volt.

Emlékét tisztelettel őrizzük.

VASVÁRI ISTVÁNNÉ
PAPP KLÁRA
(1912 – 1971)

1954 óta volt a Szabó Ervin Könyvtár dolgozója. Az első években a 9-es, majd a 14-es könyvtárban dolgozott, 1961 óta a könyvtár nyitásának első percétől kezdve – az 1-es gyermekkönyvtárban. Innen ment nyugdíjba.

Három nappal a halála előtt még arról beszélt, hogy – mint nyugdíjas – újra dolgozni fog könyvtárunkban. Tervezte azt is, hogy a könyvtár fennállásának 10. évfordulóját valami nagyon érdekes ünnepséggel tesszük emlékezetessé. Az ünnepségen már nem vehetett részt. Nagyon fog hiányozni mindnyájunknak: gyermekolvasóknak és könyvtárosoknak. Szerettük őt emberségéért, gondosságáért, humoráért.

Emberi helytállására, munkájára mindig lehetett számítani. Nehéz lesz megszokni, hogy nem hívhatjuk fel telefonon, ha valami könyvtári problémánk van. Hogy nem beszélhetjük meg vele magánjellegű gondjainkat. Mert nem csak munkatársunk volt, hanem barátunk is.

Emlékét megőrizzük.

ISMERETLEN SZABÓ ERVIN DOKUMENTUMOK

Szabó Ervin életére és munkásságára vonatkozó kutatások során jutottam el 1968 – 1969-ben Budapesten élő Szabó László nevű unokaöccséhez, valamint Polgárdi Ágota nevű unokahugához, akik sajnos azóta mindketten elhunytak. A két közeli hozzátartozótól elég nagyszámú eredeti dokumentumot sikerült szereznem, amelyeket a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének továbbítottam. 31 darab Szabó Ervin által írt levélről, illetve levelezőlapról és két további olyan írásról van szó, amelyek egyik testvérétől, illetve nénjétől valók.

A fentiekén kívül Samuel Goldberger amerikai (New York) történész, aki Szabó Ervin életrajzán dolgozik, budapesti tartózkodása alatt 3 további dokumentummal ajándékozott meg: a bécsi egyetem jogi kara 1898-as anyakönyveiből a Szabó Ervinre vonatkozó oldalakat másoltatta ki ott jártakor és adott belőlük nekem is példányokat.

E források kivonatolt ismertetését több okból is érdemesnek tartom. Az egyik körülmény történész kutatók előtt jól ismert: a Párttörténeti Intézet Archivumában rendelkezésre áll a századelő históriájának tanulmányozói számára kincseket érő, roppant kiterjedt Szabó Ervin levelezés, de ennek nagy fogyatékosága, hogy csaknem kizárólag a hozzá szóló írásokat tartalmazza. Ezért is tartották érdemesnek szakfolyóirataink, hogy viszonylag tág teret adjanak olyan közleményeknek, amelyek magának Szabó Ervinnek „valahol Európában”, Amsterdamban, Rómában őrzött és megtalált leveleit mutatják be. (L. Párttörténeti Közlemények 1965., Történelmi Szemle 1964. évf.) Különösen szegényes a Szabó Ervin emberi portréjának megrajzolásához szükséges anyag, mert a hozzá címzett írások e szempontból csak másodlagos forrásokat képviselnek.

Az alább bemutatásra kerülő levelek éppen ilyen vonatkozásban pótolhatják némely ponton a hiányt.

Többek között a fenti okokból is késlekedik a több alkalommal és többek által sürgetett, illetve tervbe vett Szabó Ervin életrajz megírása. Egy ilyen munka kiadása például szerepelt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1949-ben összeállított ötéves tervében is.

Közleményünknek bizonyos aktualitást kölcsönözhet az a tény, hogy a Kossuth Könyvkiadó 1973-as tervébe beiktatták egy Szabó Ervin biográfia publikálását, a munka elvégzésével Litván Györgyöt bízták meg, aki remélhetőleg hasznosítani tudja a felszínre került forrásokat.

* * *

Elsőként a Szabó Ervin édesanyjához, özvegy Szabó Gyulánéhoz, vagy ahogyan a levelek nagy részének címezése jelöli: Szabó Lujza asszonyhoz szóló írásokkal foglalkozunk. Bevezetőként utalnom kell arra, hogy többek szóbeli jellemzése szerint Szabó Lujza különleges helyet töltött be a kiterjedt családban. Polgárdi Ágota szerint valósággal „szeretet központ”-nak tekintették a seregnyi gyerekekkel igen korán előzvegyült anyát, aki szerinte és Madzsar József Kassán élő lánya, Simainé Madzsar Lili szerint is érdeklődő, művelt

egyszersmind nagyon gyakorlatias asszony volt. Tegyük hozzá, hogy éppen az 1919-es Tanácsköztársaság győzelmét követő napokban egy villanásra történelmi reflektorfénybe került: 1919. március 27-én a Forradalmi Kormányzótanács külön határozatot hozott Szabó Ervin emléke méltó megörökítéséről, művei kiadásáról és ennek kapcsán foglalkozott a fél évvel előbb elhunyt forradalmi gondolkodó édesanyja sorsával, kimondva, hogy „Szabó Ervin elaggott és özvegy édesanyjának” a proletárállam havi 1500 korona eltartást biztosít. Ezzel kívánták honorálni, hogy Szabó Gyuláné számos gyereke közül Szabó Ervin mellett maradt és ennek 1918-ban bekövetkezett haláláig legfőbb gondozója volt.

A levelek, mint látni fogjuk, szinte példái lehetnek az anya és fia közötti bensőséges, gyengéd kapcsolat kifejezésének, az egyikben, egy születésnap köszöntőben, Szabó Ervin valóban úgy jellemzi édesanyját, ahogyan emberöltővel később unokahuga, Polgárdi Ágota: a kiterjedt család szeretetét, harmóniát sugárzó központjának.

Ezen túlmenően a századvégi írások némi bepillantást adnak Szabó Ervin küzdelmes gyermekkorába, a pusztá létért folytatott harcra teli diákévekbe. Az 1900 utáni dokumentumok már egytől-egyig külföldön kelteződtek, segítségükkel pontosan nyomon követhetjük Szabó Ervin utazásainak egyes állomásait. Gyakran érdekes, színes beszámolókból örökítette meg egy-egy város hangulatát, ezekben szerzett első benyomásait. Máskor az őt mindvégig kínozó tuberkulózisáról, pontosabban az eredményes gyógyításáról készített jelentéseivel csillapította okkal nyugtalan édesanyját. Több levélben találkozunk tudományos, munkásmozgalmi vagy könyvtárpolitikai tevékenysége szempontjából értékes adalékokkal.

A levelek jellegüknek megfelelően igen sok családi vonatkozású adatot tartalmaznak, testvérei, szűkebb rokonsága apró-cseprő problémáival foglalkoznak, amelyek részletezését e helyen feleslegesnek tartottam, ezért ismertetem őket általában csak kivonatossan, kivéve az olyan utalásokat, amelyekről sikerült megállapítanom vagy feltételezem, hogy valamilyen területen ismert személyiségekre vonatkoznak, vagy Szabó Ervin életpályája jobb megismeréséhez segítenek.

* * *

Az időrendben első, 1881. december 22-én kelt írás nem Szabó Ervintől, hanem valószínűleg legidősebb nővérétől, Matildtól való, német nyelvű. (Itt jegyzem meg, hogy Szabó Ervin is valamennyi alábbi levelét németül írta, családon belül tehát ez volt az érintkezési nyelv.) Szabó Matild a küszöbön álló karácsonyi ünnepek alkalmából az édesanyjának és kistestvéreinek küldött ajándékok rendeltetéséről írt. — Ervinnek, Frédinek és Idának a kislabdát szánta — jegyezte meg többek között. Szabó Ervin ekkor mindössze négy éves volt. Nagyon valószínű az, hogy a család az Árva-megyei Szlanicáról, ahol 1877-ben Szabó Ervin is született, nem sokkal az apa halála után költözhetett el, feltehetően 1881-ben már Ungváron élt. A boríték nélküli levél egy utalásából gondolok erre.

A második írás 1893. január 28-i dátummal már Szabó Ervintől származik. Tréfás hangon tájékoztatja édesanyját az otthoni „események”-ről, többek közt vidám korcsolyázásáról unokatestvéreivel, feltehetően a Seidler-család gyermekeivel, köztük az utóbb a Kommunisták Magyarországi Pártja egyik alapítójaként ismertté lett Ernővel.

1895 márciusából három írás maradt fenn. Szabó Ervin ekkor már csaknem kész férfi, noha csak az ungvári katolikus gimnázium VIII. osztályos tanulója, tizenhét éves. Az anya távollétében mégis szinte minden családi gondot magára vállal és sikeresen helytáll, miközben a gimnázium egyik büszkesége. Ez utóbbi rangot nemcsak tehetségének, de önfegyelmével párosuló nagy szorgalmának is köszönhetette —, mindezt jelzett írásai árulják el. Ime néhány bevezető sor 1895. március 14-i leveléből:

„Drága Anyám! Ma idejében kezdek az írásba, nehogy álomosságom és fáradtságom miatt ismét hiányold a részletes híreket. Utóbbi leveleim azért olyan rövidek, mert a tanulás után, tehát késő éjszaká írtam őket, amikor már elég nehezen szedem össze gondol-

taimat. Napi munkám ugyanis mostanában tovább tart, mint eddig, napközben és délután is tanulok, amikor hazaérek, sőt reggel is. Rettenetesen közelednek a vizsgaidőpontok, nem csoda, hogy a fejem búbjáig („über Hals und Kopf”) el vagyok foglalva. A látogatásokat leépítettem, este is csak pontosan vacsoraidőre megyek a nénihez, de különösen a lányok nem akarnak ebbe beletörődni. Egészen otthonosan érzem magamat náluk, szívesen vagyok a kislányokkal, naponta elkísérem őket sétálni, tanítási napon 2 óráig, máskor hosszabb ideig...”

Következő, 1895. március 15-i levelének csak 3–6. oldala maradt fenn, a mondani-valóból, illetve ennek az előző és következő írással való összefüggéseiből állapítható meg a dátum. Testvérei, unokatestvérei munkájáról, tanulásáról ad hírt, majd „Laura néni”-ről. (Bizonyára a nőmozgalomban később ismertté lett nagynénjéről, Pollacsek Lauráról van szó.)

A harmadik, a március 22-i levél a legkimerítőbb: két nekirugaszkodással vetette papírra, 22-én késő este kezdte, majd a következő napon fejezte be, 6 negyedrért oldalnyi. Jellemzésül ebből is a bevezetést idézzük:

„Képzelem, hogy minden kézbesítésnél mily türelmetlenül várod leveletem –, én ugyanúgy vagyok. Mikor iskolába megyek, remélem, hogy ott találom meg leveledet, ha csalódtam, még mindig reménykedek, hátha otthon találok egyet. Még sohasem voltál ily soká és ilyen körülmények közt távol...”

A továbbiakból kiderül, hogy a már Budapesten lakó és éppen betegeskedő anyjánál, a gyermekek nagymamájánál tartózkodott özvegy Szabó Gyuláné és hogy a nagymama egészsége helyreállt. A folytatásban Szabó Ervin arról panaszkodott, hogy már a tanulás közben is az elalvás környékezi, „de ez lehetetlen, éjjel-nappal tanulnunk kell. Ezért írok ritkábban, mert amikor íráshoz jutok, túlságosan fáradt vagyok... Ezért gyakrabban fogok írni, legfeljebb hosszú levelek helyett levelező...”

Itt maradt abba az első rész. A magyarázat a másnap, 23-án datált folytatás élén található: „Tegnap ténylegesen elaludtam írás közben, ezért ma reggel csak levelezőlapot küldtem...” Ezután rendkívüli alapossággal tájékoztatta édesanyját az otthoni dolgokról. Igyekezett messzemenően megnyugtatót. Ismételt hangoztatta, hogy „minden a régi vágányon halad”, „minden a legnagyobb rendben van”. Megtudjuk, hogy az anya távollétében Szabó Ervin vette át „gazdaságuk” gondozását és hogy ez a „gazdaság” egy tehénből és néhány tyúkból állt, a tej egy részét eladták. Pontosan megjelölte a befolyt, illetve behajtásra váró összegeket és hogy a pénzt milyen kiadások, családi adósságok fedezésére használta. Napirenden volt a tehén eladása is. Tréfásan utalt rá, hogy a „gazdálkodásban” bizonyított képességeivel már a családon belül is elismerést aratott. A losonci nénjétől kapott húsvéti szünidei meghívásra is kitért: „milyen szívesen mennék, de eltekintve az anyagi problémáktól nagy nehézséget okozna, ha tanulásomat négy-öt napra megszakítanám. Nagyon sok a teendőnk, alaposan ki kell használnunk a húsvéti szünetet, hogy az osztályvizsgára felkészüljünk...” A befejező részben szó esik egy újabb problémáról: Szabó Ervin magántanítványának, akivel addig csak heti három alkalommal foglalkozott, tanáruk kívánságára már naponta adott órákat, és bár ezért megfelelő többletdíjazást remélt, a pluszmunka mégis megnehezítette helyzetét, a francia tanulást emiatt kellett felfüggesztenie.

1895. július 22-éről maradt az egyetlen magyar nyelvű dokumentum, Losoncon élő Miei nevű néne vidám hangú meghívása: „Kedves kis Szabó! Elfelejtettem tegnapi levélben megemlíteni, hogy addig jer’, amíg a kertben oly sok ribiszke és köszméte van – legelhatsz egész nap, mert azután már nem lesz csak szilva és tök. Tehát jer hamar, mert különben le fognak mindent legelni.”

A sikeres (kitűnő eredménnyel zárult) érettségi vizsga után 1895 őszétől Budapesten él Szabó Ervin, aki az Egyetem jogi karának hallgatója lett. Magánéletéről alig tudunk eddig valamit. Édesanyjához írt két hosszabb levélből néhány ilyen jellegű problémáját megismerhetjük. A levelek borítékait nem őrizte meg a család, a keltezéses is hiányoznak,

de valószínűleg 1895 őszén íródtak, mert az első félévi kollokviumokra való készüléstről is szó esik bennük. Az egyikhez Szabó Alfréd nevű testvére ugyancsak németül írt levele csatlakozik, pontosabban ő kezdte az írást és az üresen maradt negyedik oldalon indult Szabó Erviné, mint a szövegből látjuk, előbb csak néhány sort akart hozzáfűzni (hivatkozással előző nap küldött hosszabb írására), majd újabb másfél oldallal toldotta meg. Levelükben Alfréd értesítette édesanyjukat, hogy egyetemi tanulmányai mellett végre állást is talált, könyvelő egy bankban napi hét órán át, amiért egyelőre nagyon keveset (havi 20 Forintot, azaz 40 Koronát, ami egy közepes albérleti szoba bérének felelt meg) kap, de reméli, hogy a következő évben javítanak. Alfréd és Ervin írásainak közös témája, hogy egyelőre a legrosszabb anyagi körülmények között élnek. Szabó Ervin az előbbihez csatlakozó soraiban világosította fel édesanyjukat, hogy nincstelenségük miatt, bármennyire szeretnék is, nem hozhatják őt a fővárosba. Fekhelyhez is csak családi közbenjárással és csupán a levélírás napján jutottak, de ebben sincs örömük. A „Cecil néni” (Pollacsek Cecil) közbenjárására kapott ajándék valósággal látványosság: „egy óriási ágy a meseországból, elég nyomorúság, hogy megtartottuk, Alfréd az egyik felében alszik és még így is túl széles”. Ha pénzük lenne, legalább 20 forintjuk, megfelelővel cserélnék ki, fűzte hozzá.

A következő, szintén keltezetlen levelet Szabó Ervin egymaga írta, valószínűleg 1895 végén, néhány héttel az előbbi után. Édesanyja rövid pesti látogatását várta, erre utalva jegyezte meg: „Úgy érzem, mintha már egy egész esztendő óta távol lennék hazulról, nagyon megörültünk a hírek, türelmetlenül várjuk a napot, amelyen, ha csak rövid időre is, Pestre jössz”. A továbbiakban részletesen foglalkozott otthon maradt testvérei, unokatestvérei ügyeivel, tanácsokkal látta el őket. Visszatérnek a levélben az anyagi problémák is: a hazulról érkezett élelmet célszerűen beosztják, hogy hónap végén is „dőzsölhessenek”, fekvőhelyüket már „kényelmesnek” tartják, ezért nem vásárolnak összecsukható ágyat. Tiltakozik az ellen, hogy édesanyja vegye át az ő ungvári tartozásának terhét, mert „ellentétben a híresztelésekkel”, anélkül, hogy elhanyagolná az egyetem látogatását, óraadással keresetet biztosított magának, „Cecil néninél” (nyilván Pollacsek Cecil magániskolájában) tanít, ezt csakis abban az esetben adja fel, ha legalább 10 forint jövedelmet biztosító más magántanításra tesz szert, ám erre egyelőre semmi kilátása sincs. Saját egészségi állapota felől is igyekszik megnyugtatni édesanyját: „Mostanában észrevehetően jól érzem magam, eltekintve a nagyon kellemetlen ástástól. Fájdalmaim nincsenek, naponta egy liter tejet iszom, naponta sétálok, tanítványommal. Mindenki szerint megerősödtem, ez nagymamát naponta arra a kijelentésre készíti, hogy most kellene Neked megnézni engem. Tehát légy tökéletesen nyugodt...” (Ekkoriban az egyik szemét támadta meg a tbc, amely visszatérő fejfájásokkal kínoztta.)

1901. augusztus 20-án az ausztriai Trauenkirchenben keltezte a hagyatékban talált következő sorait, amelyekben édesanyját születésnapja alkalmából köszöntötte. A „Szabó Lujza asszonynak” címzett borítékra a név fölé aláhúzva írta oda: „Csütörtökön, 22-én reggel kézbesítendő”. Ezek szerint édesanyja születésnapja majdnem az év ugyanazon napjára esett, mint Szabó Erviné (augusztus 23). Ungvárra címezte, de tartalmából kiderül, hogy az anya már akkor véglegesen a fővárosba költözött, csak átmenetileg tartózkodott 1901 nyarán Ungváron. Az őszinte és mély fiúi szeretet és hála nyilatkozik meg a sorokban: „A szép Trauensee partjáról küldöm Neked legjobb kívánságaimat születésnapodra. Mióta Salzkammergut tájékán kóborlok nagyon sokat gondoltam Rád, mennyivel többet érne, ha Te is részesülnél a gyönyörűségekben, amit ezen a csodálatos tájon jelent az utazás. Sűrűn gondoltam Rád születésnapodat várva és úgy éreztem, hogy a lezáruló esztendő nem azt hozta, amit szerettél és vártál volna. Nem hiszem, hogy együttélésünk azt nyújtotta, amit nyújtania kellett volna... Többet vártam magamtól, mint amit teljesíthettem, hisz nem Te vagy az oka, jószívűséggel, határtalan lemondásoddal, hogy otthonunkba nem vonult be a teljes lelki harmónia... Önzéssel, az élettel szemben támasztott sokféle igényemmel én akadályozlak Téged, hogy a nyugalomnak és egyetértésnek azt

a csodálatos légkörét kialakítsad, amely Téged, jó Anyám, az élet minden napján körülvevett. Nem akarok önvádaskodásba esni, mert ismerem önmagam, de éppen születésnapodon éreztem kötelességemnek, hogy megmondjam: még mindig nem érted meg azt a boldogságot, amelyre rég rászolgáltál és nem Te vagy ebben a hibás. Tudj arról is, hogy szívemből hálás vagyok szeretetedért és jószágodért, amellyel ezerféle módon körülvevteél az eltelt évben. Boldog lennék, ha csak ezredrészben is viszonzni tudnám, de erre képtelen vagyok. Remélem, hogy a mai napot vidáman töltöd, erre meg is kérlek, hogy egy szép nap emlékével kezd az új esztendő..."

1904. október 17-én Párizsból írta édesanyjának a következő fennmaradt levelét. Egyes részletek a szélesebb olvasóközönség figyelmét is kideremlő színvonalas útiriportként hatnak. Munkásmozgalmi és kultúrhistoriai érdekességű utalásokkal is találkozunk benne. Íme a Budapest I. kerület Hunfalvy utca 4. alá – (ahol édesanyja Szabó Ervinnel együtt lakott) címzett 6 oldalas levél érdekesebb passzusai:

„Drága Anyám, első levelem bizonyára megsínyli, hogy a szobában nincs túlságosan meleg... a következőt mégiscsak egy könyvtár olvasótermében fogom írni, hogy legalább ezzel fenntartsam a munka látszatát. Ugyanis sietve megnyugtatlak, hogy semmit, abszolút semmit nem dolgozom, elégedetten élek, anélkül, hogy másra gondolnék, mint hogy alaposan kihasználjam a négy párisi hetet... Itt minden nagy és kiterjedt, gazdag és sokszínű. Mindent keresztül-kasul és összes oldaláról meg kell nézni, ha szellemi sajátunkká akarjuk tenni. Maga az utcai közlekedés is szenzáció, amelyet nem lehet eleget figyelni. Az ember már akkor fogalmat alkothat e város óriás méreteiről – anélkül, hogy további titkaiba hatolna, ha a Boulevard Sebastopol és Boulevard St. Martin kereszteződésénél a kocsikat, omnibuszokat, villamosokat, teherkocsikat, bérkocsikat, kézikocsikat összehozni látja és az emberek százait, akik az úttest mindkét oldalán várnak a szabad átkelésre. Ez a kavargás a rendőr egyetlen intésére kettévál és ami reménytelennek látszott, most szempillantás alatt megtörténik. A Grand Boulevard éjjeltájt is élményt nyújt: Budapesten a nap legforgalmasabb szakaszában sem áramlik az élet olyan elevenen, nincs ekkora ember és kocsiforgalom, mint itt éjjelkor.

De nem érem be az utcai élet figyelésével, hanem múzeumokat és könyvtárakat, parkokat és emlékműveket is felkeresek, ezeken kívül a legszegényebb munkásnegyedeket festői gyűléseikkel. Meglátogatom a szocialista és anarchista mozgalom híres vezető személyiségeit, ráadásul színházakat, kabarékat és minden egyebet.”

Szabó Ervin, aki 1899 októberében az Országgyűlési Könyvtárban kezdte hivatali pályafutását, 1900-tól 1903 áprilisáig a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara könyvtárát vezette, 1904. május 1-től a Fővárosi Könyvtár első vezetőjeként működött. A határozatilag 1903-ban létesített Fővárosi Könyvtárt 1904. október 15-én nyitották meg, e napon még Budapesten lehetett, hiszen fenti levelét október 17-én írta. Mint könyvtárost és magángyűjtőt egyaránt érdekelhették a párizsi könyvtárak, könyvkereskedések, bukinisták (utcai antiquár könyvárusok), mint szocialistát a munkásnegyedek, munkásgyűlések.

Arra a kérdésre nehezebben válaszolhatunk, hogy a francia munkásmozgalom ismert személyiségei közül kiket keresett fel. Tudjuk, hogy később elég közeli kapcsolatba került a francia szindikalisták egyik vezérével, H. Lagardelle-lel, aki 1912 tavaszán Budapesten jártakor fel is kereste Szabó Ervint, valamint Monatte-tal, az anarchoszindikalista íróval és mindkettőjük lapjában, a Mouvement Socialiste-ben és a Vie Ouvrière-ben jelentek meg Szabó Ervin-cikkek. A Párttörténeti Intézetben őrzött Szabó Ervin levelezésben Paul Delasalle több levelezőlapját is megtaláljuk. Az ugyancsak szindikalista Delasalle-nak a párizsi rue Monsieur le Prince 16. szám alatt volt könyvkereskedése, amint ez 1909-ben Szabó Ervinnek küldött lapjaiból megállapítható. Szabó Ervin fenti, 1904. október 17-i édesanyjához írt levelében a rue Monsieur le Prince 13. alatti lakcímét adta meg, tehát szemben lakott a házzal, amelyben Delasalle könyvkereskedése volt és amennyiben ez

1904-ben már működött (ami valószínű) úgy bizonyára felkereste Delasalle-t, ismeretségük talán ekkor kezdődött.

Hogy az édesanyjának 1904. október 17-én címzett levél megírásáig mely francia munkásmozgalmi vezetőkkel találkozott, azt további vizsgálódások talán kideríthetik, annyit megállapíthatunk, hogy két nappal később a Párizsi Kommün életben maradt nagy veteránjával, Eduard Vaillant-nal összejött. A Szabó Ervin levelét követő napon, tehát 1904. március 18-án keletkezett ugyanis E. Vaillant azt a Párttörténeti Intézet Szabó Ervin anyagában fennmaradt és Szabó Ervinhez szóló írását, amelyben nyilvánvalóan Szabó Ervin megkeresésére válaszolva közölte vele, hogy szívesen látja, örül, hogy „közös barátunk, azaz Adler barátját” láthatja, annál is inkább, mert Adler (az osztrák szociáldemokrata mozgalom vezérééről és teoretikusáról, Victor Adlerről van szó, ő adhatott ajánló levelet Szabó Ervinnek francia elvtársaikhoz) „annyi jót írt” Szabó Ervinről. Szabó Ervin október 19-én találkozhatott Vaillant-nal, az ugyanis 20-án keletkezett második levelében küldött neki egy belépőt a francia parlament karzatára, ráírva: „Hogy jó helyet kapjon, 1/2 2 előtt jöjjön.”

A Párizsból írt fenti levélben Szabó Ervin a betegeskedése miatt érte örökösen aggódó édesanyjának pontosan referált napirendjéről is. „Keveset vagyok szállásomon, reggel nyolckor, néha kilenckor, tehát jó későn kelek, de későn térek nyugovóra is, éjjel tizenkettőkor, egykor. Reggel mindenelőtt valamelyik tejesarnokba megyek, megiszom szokott tejemet és ezzel letudom napi programom egyik pontját. Egykor ebédelek, utána egy óra pihenés, aztán megint egy programpont, ha lehetséges: valakit meglátogatok, vagy könyvkereskedésbe, antiquáriumokba, bukinistákhoz megyek, csavargok a boulevard-okon, vacsorázom, majd színház vagy gyűlés következik, vagy – mint most is – leveleket, levelezőlapokat írok a szállásomon. Munkára tehát egy pillanatom sem marad.”

„Hogy étkezésemről megnyugtassalak, voilà, mit teljesítettem ma...” Ezután teljes részletességgel felsorolta sűrű tejízással kombinált aznapi étrendjét elismerően jellemezve a párizsi vendéglőket, ahol nem néznek görbe szemmel az olyan vendégre, aki nem fogyaszt szeszes italt. Mindezt azzal zárta: „Láthatod, hogy sokat és jól eszem”.

A hosszúra nyúlt, de színes párizsi levélben egyik színházi élményéről is beszámolt édesanyjának. Olasz származású barátjával, Leone Garrattival (akinek több levelét ugyancsak a Párttörténeti Intézetben találhatjuk) voltak a meg nem nevezett, de a leírásból következtethetően valamelyik munkásnegyedben tartott előadáson:

„Tegnap este éppen jól szórakoztam. Garrattival megnéztem Perez Galdos 'Elektra' című darabját, 157-edszer adták elő. A földszinten ültünk, mögöttünk, fölöttünk telt ház. Antiklerikális darab tele párbeszédekkel, amelyek magukkal ragadtak, de nem akartak mulattatni. Ám a közönség, a közönség! Valósággal együtt játszik. Folytonosan közbekiáltanak, mulatságosan hat önfeledt részvételük a színpadi előadásban. A szegény pap (az egyik főszereplő) minden mondata után ilyen közbekiáltást kap: Jezsuita! A bas la calotte! („Le a csuhással”. – Szerk. megj. – R. L.) stb. Mások szabadgondolkodó vagy ateista szellemű válaszait viszont lelkesen helyeslik. Mindez nem úgy történik, mint nálunk, ahol a színészt vagy a szerzőt megtapsolják vagy nemtetszésüket fejezik ki. Itt a színpadon szereplő személyt valóságosnak fogják fel. A pap a kertben leselkedik a lányra, akit arra akar rávenni, hogy a kolostorba menjen vele. A lány közeledik és ekkor többen is bekiáltanak a színpadra: maradj! Itt a pap! Rád vár! stb., egészen addig a jelenetig, amíg a pap keneteljes beszéde következik, amire az egész publikum dörgő áment kiált. Mindez teljes azonosulás a színpad eseményeivel és bár voltaképpen nagyon rokonszenves, engem mégis folytonos nevetésre ingerelt.

De túl sokat írok, már későre jár. Remélem ezt a levelet már holnap érkező leveleddel jutalmazod. Írj, Mamám, mindenestre terveidről, elintézésükről, általában mindenről. Kérlek küldj [Pór] Ödönnek egy példányt a »Visszapillantás az 1902. évi munkásmozgalmra« című brosrúrámból. Két példányt találsz a harmadik polcon balra az ablak felett. Ha mégsem lenne ott, akkor az íróasztal második vagy harmadik hátsó fiókjában találod meg.

Csókolok és ölelek mindenkit, szeretettel ölel – fiad Ervin”. (A levél végén említett Pór Ödön Szabó Ervinnek a századeleji munkásmozgalomban ugyancsak szerepet játszott egyik unokatestvére volt, Rómában élt.)

A soron következő három levél közel hat esztendővel később kelteződött, 1907 februárjából valók. Drezdában írta őket a központi pályaudvar melletti Grand Union Hotel papírján. 1906 végén, mint tudjuk, elhatalmasodott betegsége miatt vett ki hosszabb szabadságot a Fővárosi Könyvtárban, amelynek 1904 óta volt vezetője. A családi információ (unokahuga, Polgárdi Ágota) szerint barátja, gróf Batthyány Ervin anyagi segítségével külföldön, Olaszországban, Észak Afrikában keresett gyógyulást, de a melegebb tájakon állapota tovább rosszabbodott, szemtuberkulózisa súlyosbodott és állandó fejfájással kínoztta. 1907 elején Olaszországból Münchenbe utazott, ahol egy napig „Mérayval” (valószínűleg a Huszadik Század egyik legtermékenyebb szerzőjével, Méray-Horváth Károllyal) volt együtt, onnan ment át Drezdába, hogy az akkor európai hírvű Gössel doktorral kezeltesse magát. Ez utóbbi részleteket már Drezdából február 11-én írta meg édesanyjának. Ekkor már bevallotta, hogy betegsége előzőleg nagyon kínoztta, de időközben enyhültek fájdalmai. Javulását Gössel doktor természetes kúrájának tulajdonította, ami lényegében napi masszázsból, valamilyen gyógyvizes borogatásnak a szemére helyezéséből és szigorú diétázásból állott. Lehetővé vált, hogy a drezdai operaház előadásait is megtekintse, ami „rendkívüli gyönyörűséget szerzett” és éjszakai pihenésére is jótékony hatással volt. Február 16-án, tehát öt nappal utóbb arról biztosította édesanyját, hogy nemcsak a tőle kapott levelet tudja jól elolvasni, hanem az újságokat is. „Nyugodt lehetsz, hogy nem tévesztem meg önmagam állapotomat illetően. Továbbra is jól érzem magam... a teljes javulás hosszú ideig tart.” Február 23-i, tehát harmadik írásában már a drezdai kúra befejezésének időpontját is jelzi: március 9-én elutazik Drezdából, a bécsi orosz emigráns Klatschko-család egyik tagját, Linát fogja felkeresni Kaadenben, majd Bécsen át március 13-a körül érkezik haza.

„Tegnap este egy gyűlésre akartam menni, de borogatással szememen elaludtam. Holnap, vasárnap a két órás utazással elérhető Lipcsébe kirándulok egy orosz házaspárral, a Max Klinger kiállítást keressük fel” – írta iménti, február 23-i levele végén. Szinte bizonyosan az orosz emigráns szociálforradalmár Pavel Tyeplovra és feleségére vonatkozott utóbbi utalása. Az 1968-ban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kiadásában megjelent „Szabó Ervin 1877–1918” című emlékalbumban közöltem az orosz házaspárt ábrázoló és a Párttörténeti Intézet Archivumában őrzött fényképet, amely talán éppen ekkor, 1907-ben készült. (Max Klinger a századforduló egyik legismertebb és legtöbbet vitatott német újító szobrászművésze volt.)

Három évvel később, 1910 nyárutóján ismét külföldön tartózkodott, ekkor munka és pihenés céljából. Útjának állomásait édesanyjához írt öt ekkori leveléből, illetve lapjából követhetjük nyomon. Az elsőt az ausztriai Fehringből augusztus 8-án az ugyancsak ausztriai Hartbergbe küldte. Édesanyját előzőleg Hartbergbe kísérte üdülni, majd tovább utazott és eközben adott Fehringből életjelet. Lapjában sürgette édesanyját, hogy a nyaralás kényelméhez szükséges dolgokat (papucs, „Maggi kockák” stb.) vásárolja meg magának.

1910. augusztus 10-én már Düsseldorfból intézett hosszabb levelet, benne a német iparvidék (számára is meglepetést jelentő) fejlettségéről adott élménybeszámolót: „Néha úgy érzi magát az ember a vasúton, mintha egyetlen városon át utazna, oly sűrűn követik egymást a városok, a gyárak. Nem gondoltam volna, hogy Németország ilyen nagyszabású. Mégis örülök, hogy rövidesen egy határral odébb lehetek”. Nem részletezte, miért érzi magát rosszul a vilmosi Németországban. Saját egészségi állapotáról nyugtatta meg azután édesanyját, majd megemlítette: „Ledereréknél nagyon kellemes napot töltöttem”. Nem kétséges, hogy unokafivéréről, Lederer Emilről, a neves szociológusról van szó, aki Max Weber munkatársa, az Archiv für Sozialwissenschaft... szerkesztője, heidelbergi professzor volt. (Lederer a hitleri Machtergreifung után 1933-ban New Yorkba emigrált, 1939-ben bekövetkezett haláláig ott volt szociológia professzor.)

Szabó Ervin Essenben, Kölnben majd Brüsszelben intézte programba vett feladatait ezekről leveleiben csak futólag tett említést. A Ruhr-vidékről Brüsszelbe utazott. Legközelebbi levelét augusztus 20-án az Ostende melletti Middelkerke nevű tengerparti üdülőhelyen keltezte, ahol néhány napot pihent. „Szívesen maradnék, de hasznosabb, ha fületem angol környezetben szoktatom az angol nyelvhez” – jegyezte meg, kérve édesanyját, hogy válaszát már londoni címére küldje.

Angliában több mint három hetet töltött. Augusztus 21-e körül utazhatott Londonba, ahonnan szeptember 11-i lapjában már hazatérésének programját ismertette: Hamburgban két napot fog tölteni: Brémában egyet, Berlinben három-négy napot, további egyet Drezdában és Bécsben. Indulása előtt azonban még Angliában is van kötelezettsége: Sheffieldben a lap befejezését követően tesz látogatást – írta Londonból.

Nem kétséges, hogy angliai tartózkodása alatt az ottani trade-unionista mozgalmat is tanulmányozta. Könyvhagyatékában számos 1910-es kiadású trade-unionista röpirat maradt, amelyeket bizonyára ekkor kapott vagy vásárolt Londonban. (L. Remete L.: Szabó Ervin szocialista könyvgyűjteménye a Fővárosi Könyvtárban. = A Főv. Szabó E. Kvt. Évkve 1964–1965-ös és 1966–1967-es évf.-ai.) Útja azonban mégis a Fővárosi Könyvtár jövője szempontjából lett döntő fontosságú, mert ezúttal, a helyszínen tanulmányozhatta az angol „public library” rendszert, amelynek addig irodalmi források alapján volt magyarországi propagálója. Az Angliában megismert eredményeket a Fővárosi Könyvtár naggyá fejlesztéséért 1910-től folytatott küzdelmében kitűnően hasznosította.

„Hamburg, 1910. szeptember 18.” – ez a következő írás keltezése. Túlnyomórészt családi ügyeket tárgyalt benne, Ida nevű huga elhelyezkedési esélyeit, a József utca 2. alatt bérelt új lakással kapcsolatos gondokat. Főként a lábait fájlaló édesanyja egészsége miatt aggódott. A gondot az okozta, hogy az új lakás magasan volt, liften pedig csak felfelé lehetett menni. Zárósoraiban az általa Észak Velencéjének nevezett Hamburg szépségét, érdekességét dicsérte.

Két év múltán, 1912. július 17-én, illetve 21-én megint külföldről, Belgiumból írt édesanyjának. Ezek a dokumentumok nemcsak az általa vezetett Fővárosi Könyvtár története, hanem egyetemes könyvtártörténeti szempontból is figyelmet érdemelnek: „Tegnap délután könyvtári ügyekben tárgyaltam, késő este lett...” Ezt tulajdonképpen meglepetődzésnek írta, mert hozzátette, hogy későn este nem kapott levelezőlapot Brüsszelben, nem tudott aznap írni. Más forrásokból kiderül, hogy ekkoriban a decimális rendszer brüsszeli változata 3-mal jelzett társadalomtudományi szakának a Fővárosi Könyvtár által végzendő átdolgozásáról tárgyalt, és egyeztetett meg Paul Otlet-val a brüsszeli Institut International de Bibliographie főtítkárával. (L. Remete L.: Szabó Ervin és a decimális rendszer. = A Könyvtáros, 1968 szeptember.) Levele alapján most már szinte órányi pontossággal rögzíthetjük a tárgyalás egyik dátumát.

Vidám hangulatú írásban számolt be négy nappal később, 1912. július 21-én a belga tengerparton levő Knocke sur Merből ottani pihenéséről, amelytől megerősödését remélte. Elragadtatással szólt a tengerben lubickoló gyermekeseregről. A levél családi vonatkozású részében jegyezte meg: „A grófné feltétlenül Angliába akar utazni, tehát aligha tér vissza augusztus előtt. Mindenesetre idejében fog Téged értesíteni.” (A levél e része gróf Batthyány Ervin, Szabó Ervin anarchista elvbarátja édesanyjára vonatkozott. A boríték címezéséből is tudjuk, hogy Szabó Ervin és édesanyja ekkor Batthyányék gellérthegyi (Kelenhegyi út 28.) villájában laktak. (A fentebb idézett Polgárdi Ágota is emlékezett arra, hogy Batthyányék lakást biztosítottak villájukban Szabó Ervinnek, szembetegsége miatt külön szobát bocsátottak rendelkezésére, amelyet megfelelően el lehetett sötétíteni.) A befejező sorokban jelezte Szabó Ervin, hogy a belga üdülőhely környékén levő több régi belga várost akar még meglátogatni.

Újabb kétesztendő szünet után 1914. február 6-i postabélyeggel kétsoros Bécsből küldött levelezőlap jön soron. Szövege mindössze ennyi: „Déli 1 óra. Eddig minden jól ment”. 1914. július 3-ról Riminiből egy közös fotó maradt fenn Jászi Viktorral és Madzsar

Józsefné Jászi Alizzal, levelezőlapként elküldve. Jászi Aliz tréfásan ráírta: „Ervin rendszerint barátságos arcot vág, de itt a nap a szemébe sütött. Kézsók, Alice”. Az előbbihez még Jászi Viktor és feltehetően Jászi Viktorné fűzött néhány tréfás szót, az aláírások nehezen olvashatók ki.

Végül még két levél és nyolc levelezőlap maradt, ezek már az első világháború éveiből valók. Az elsőt, egy 1915. augusztus 10-i levelét ismét Drezdából, de ezúttal a Möller-féle szanatóriumból küldte, ahol gyógyfürdőkkel egybekötött tartósabb kúrának vetette magát alá. Aggódo édesanyját biztosította, hogy majd naponta tájékoztatja egészségi állapotáról levelezőlapokon. Mint 1907 februárjában, ezúttal is aprólékosan ismertette a szanatóriumi kezelést hozzátéve: „Napról-napra frissebb vagyok, 19-én nyugodtan hazautazhatom.” Ezután Madzsarné Jászi Alizt korholta, mert „egy árva szóval sem írt Józsinak, a könyvtárból történt áthelyezéséről”. (Madzsar Józsefet, a Fővárosi Könyvtár aligazgatóját az első világháború alatt a főváros közegészségügyének megszervezésére vonták el többször is a könyvtártól.) „Remélem, hogy már visszatért” – tette hozzá a fentiekhez Szabó Ervin. A levél befejezése: „Kíméld magad, Anyám, hogy friss légy, amikor haz érkezem.”

Az időrendben utolsó írásokat, egymásután kilencet, 1916. február 6-a és 14-e közötti nyolc napon belül keletkezte. Előfordult, hogy Szabó Ervin egyetlen napon kétszer írt édesanyjának. (Korábbi leveleiben is találni olyan utalásokat, hogy naponta írt külföldről, tehát alig kétséges, hogy nemcsak a fennmaradt és itt bemutatott leveleket küldte, hanem sokszorosát ezeknek, de a többiek nem kerültek elő, talán véglegesen nyomuk veszett, csupán az 1916 februáriak maradtak meg hiánytalanul.)

Az 1916 február második hetében keletkezett valamennyi írását, hét képeslapot és egy levelet, az ausztriai Semmeringről küldte, ahol, az egyik nagyobb szállodában, néhány napot pihent, illetve a téli sportolás örömeinek szentelte magát: szánkázott, sielt, megmászta a közelben levő 1300 méter magas csúcsot stb. Édesanyját általában ezekről az örömeiről tájékoztatta, valamint egyes régebbi ismerősökkel, barátokkal való találkozásairól. A rövid híradások megerősítik, amit Jászi Oszkár Szabó Ervin „Társadalmi és párt-harcok...” című munkájának első, 1921-es bécsi kiadása elé írt életrajzi vázlatában jegyzett meg. Jászi szerint Szabó Ervinről, mert életében sokat betegeskedett, mert roppant termékeny irodalmi munkásságot fejtett ki, hatalmas elméleti tudást szerzett, és nem utolsó sorban mert a könyvtárügyre annyi időt és energiát fordított, sokan azt gondolták, hogy az élettől elszakadt könyvmoly, szobatudós. Szabó Ervin azonban, ha egészségi állapota megengedte, műkedvelő sportember is volt, lelkes alpinista, tehát rövid pihenőit ésszerűen tudta kihasználni.

Mint roppant aktív ember azonban eközben sem szalasztotta el az alkalmakat, hogy tudományos munkássága vagy mozgalmi kapcsolatai érdekében felhasználja. A Semmeringről írt rövid családi jelentések néhány szavas töredékeiből erre a magatartásra is következtethetünk. 1916. február 7-i levelezőlapján például futólag megjegyezte, hogy a szállodából leruccant Bécsbe, ahol Lina Klatschkot is meglátogatta. A bécsi orosz emigráns családdal 1898–1899 körül kötött barátságát tehát mindvégig, 1916-ben is ápolta. Február 9-én arról adott hírt, hogy „a szállodába érkezett Leopoldné és két gyermeke Pusztaszentágótáról”. Más forrásokból tudjuk, hogy Szabó Ervint szoros baráti kapcsolatok fűzték Leopold Gusztávhoz és különösen öccséhez, Lajoshoz, akit „Prestige” című Angliában kiadott úttörő műve alapján máig számontartanak a szociológia történetében. A Leopold családnak a Fejér megyei Sárszentágótán volt kúriája, ahol Szabó Ervin az első világháború alatt, valószínűleg 1916-ban és 1917-ben hosszabb nyári pihenőit töltötte. Ezt 1969. március 21-én tudtam meg, amikor a sárszentágóti tanács felkérésére a most iskolaként szolgáló egykori Leopold-kúria falán elhelyezett Szabó Ervin emléktábla leplezésekor emlékbeszédet tartottam. Ott mondta el egy idős parasztasszony, hogy emlékszik Szabó Ervinre, akinek Leopoldék két nyáron át külön szobát adtak, hogy zavartalanul dolgozhasson. Feltehetően utolsó nagy művét, az 1848–1849-es osztályharcokkal fog-

lalkozó monográfiáját írta. A Leopold család tehát a lap szerint téli pihenését is együtt töltötte Szabó Ervinnel.

1916. február 9-i semmeringi lapján újabb ismerős érkezését jelezte Szabó Ervin. Julius Bunzel gráci egyetemi tanár felesége jött föl a Semmeringre, a következő napon küldött sorokból tudjuk meg, hogy Bunzel professzor is megérkezett. Az osztrák tudóssal, aki magyar gazdaságtörténeti tanulmányokat is folytatott, e témakörből publikált is, szintén a századforduló éveitől visszanyúló kapcsolatai voltak Szabó Ervinnek. Utolsó műve német nyelvű kéziratának korrekcióját is Bunzelre bízta 1918-ban. 1916. július 11-i és 13-i lapjai szerint Bunzellel hosszabban tárgyalt a semmeringi szállodában, nem lehetetlen, hogy az egyik téma a készülő „Társadalmi és pártharcok a 48/49-es forradalomban” című munkája volt.

Február 14-én arról értesítette édesanyját, hogy Bécsen át hazaindul.

* * *

Mint e közlemény bevezető soraiban említettük, a közelmúltban (1971 nyarán) a Szabó Ervin életpályája egyes állomásainak rögzítése szempontjából egyéb hasznos dokumentumok is felszínre bukkantak: a bécsi tudományegyetem jogi kara 1898-as anyakönyveinek Szabó Ervinre vonatkozó bejegyzései xerox-másolatokban.

A három irat közül az első 1898. március 21-én kelt és személyi vonatkozású adatait más forrásokból már ismertük. Figyelmet érdemel azonban, hogy a lapon az előző szemeszter színhelyül a budapesti egyetemet jelölte meg. Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy az 1897–1898-as tanév első felét Budapesten, a másodikat már Bécsben abszolválta. A lapon megtaláljuk a bécsi egyetemen felvett tárgyakat: a jogfilozófia története, pénzügy, népgazdasági szeminárium és nemzetgazdaságtan szerepel.

A kollégiumok előadói, illetve a szeminárium vezetője: Berratzik, Philippovich, Grünberg és Landesberger professzorok voltak.

A második dokumentum dátuma: 1898. május 6. Ezen csak Berratzik professzor államtudományi szemináriumának pótlólagos felvételét írta be.

1898. október 7-én töltötte ki az 1898–1899-es tanév első szemeszterére való jelentkezéshez szükséges űrlapot. Itt csak három tárgykört jelölt meg: nemzetgazdaságtan, népgazdaságtan, statisztikai szeminárium és gyakorlatok. Az előadók közül csak Menger és Philippovich professzorok neve olvasható ki, a harmadik olvashatatlan.

Tudjuk, hogy Szabó Ervin ekkoriban, húsz-huszonegy éves korában szegődött el életreszólóan a munkásmozgalomhoz, került kapcsolatba bécsi orosz emigráns forradalmi körökkel, lépett be a Magyarországi Szociáldemokrata Pártba és röviddel később, 1899-től a Népszava cikkírója, majd szerkesztőségének egyik tagja lett. A budapesti, bécsi, majd ismét a budapesti egyetem jogi karának előadásait aligha tudta rendszeresen látogatni, a diplomát végül rendkívül kiterjedt munkásmozgalmi, majd 1899 végétől aktív könyvtárosi teendői mellett szinte „mellesleg” szerezte meg. Az egyetemi tanulmányaira vonatkozó adalékok azonban életrajzi szempontból mégis néhány biztos támpontot nyújtanak, ezért tartottuk őket közlésre érdemesnek.

Remete László

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR KEZELÉSI ÉS ÜGYVITELI SZABÁLYZATAINAK TÖRTÉNETE

Minden intézmény működésére jellemzőek azok a szabályok, melyek előírják az intézmény célját, működési rendjét, a dolgozók munkarendjét, az intézmény nyilvántartási kötelezettségeit, annak módszereit. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár történetével az évek során már több tanulmány foglalkozott, legátfogóbb közülük Remete László kötete.¹ A könyvtár és a hozzá tartozó hálózat működési szabályzataival azonban ez a tanulmány csak mellékesen foglalkozhatott.

A magyar nyelv értelmező szótára szerint, *Ügyvitel*: „Valamely intézmény, testület vagy vállalat ügyeinek állandó szabályokhoz kötött, folyamatos intézése.”² A meghatározás Sallai-Sebestyén: A könyvtáros kézikönyvében a következő: „Az ügyvitel adatok rögzítését, rendszerezését, azaz nyilvántartását is magában foglalja.”³ Mindezeket a szabályokat tartalmazza a könyvtár szervezeti szabályzata, majd az ügyvitel egyre bonyolultabbá és szerteágazóbbá válása miatt az évek folyamán többször változó ügyviteli szabályzatok.

A könyvtár első szabályzatai 1899-1903

Áttekintve a könyvtár történetének dokumentumait, a téma kapcsán a következőket kell kiemelnünk: 1899. május 26-án javaslat került a főváros közgyűlése elé, amelynek, alapján megszületett az 1899-es 637. sz. közgyűlési határozat. Ez a határozat mondta ki, hogy meg kell szervezni a főváros könyvtárát és megkísérelte körülírni gyűjtőkörét. Először itt esett szó arról, hogy ki kell dolgozni és a közgyűlés elé terjeszteni a könyvtár szervezeti szabályzattervezetét.

1900 elején Toldy László, a könyvtár vezetője elkészítette a szabályzattervezetet, amely még ez év márciusában megjelent nyomtatásban is. A tervezet mintegy kétharmadát a címfelvételezési szabályok és a szakrendi táblázatok adták. Toldy hazai minták mellett, több külföldi, elsősorban osztrák és német könyvtár rendszeréből merített. A tervezet három részre oszlott. A III. fejezet tartalmazta – a bennünket elsősorban érdeklő – a könyvtár használatára vonatkozó szabályokat. Munkájának több szövegrésze alapja lehetett a későbbi tervezeteknek és elfogadott szabályzatoknak is. Azonban ezt a tervezetet Kőrösy József megvetozte, vétóját a Könyvtári Albizottság indokoltnak találta és megbízták Kőrösy új szervezeti szabályzattervezet készítésével. Ő 1902. január 14-én két ter-

¹ Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története. Bp. 1966. FSZEK.

² A magyar nyelv értelmező szótára. Bp. 1962. Akadémiai Kiadó 7. köt. 101. l.

³ Sallai István-Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve 2. átd. és bőv. kiad. Bp. 1965. Gondolat. 705. l.

vezetet nyújtott be, amelyeket – Toldyval együtt – ugyanez év februárjában megtárgyalta a Könyvtári Albizottság.

Új határozatának értelmében a Toldy-féle „fővárosi könyvtárat kell felszámolni, illetve egyesíteni a Statisztikai Hivatal könyvtárával”. E célnak az eddigi tervezetek nem feleltek meg, ezért egy újabb, egy negyedik szabályzattervezet kidolgozására került sor, amelyet Kőrösyvel egyetértésben Bárczy István, a Könyvtári Albizottság elnöke által vezetett közoktatási osztály terjesztett a Könyvtári Albizottság elé. Ezt jelentéktelen változtatásokkal elfogadta az albizottság és ebből született az ötödik szabályzattervezet, a Múzeumi és Könyvtári Bizottságé.

Hosszas csatározások után, amelyek során mind a személyi, mind az elvi ellentétek felszínre kerültek, a közgyűlés 89/1903 sz. határozatával szentesítette a Múzeumi és Könyvtári Bizottság által kidolgozott és jóváhagyott szervezeti szabályzatot: *ez volt az első jelentős lépés a mai gyűjtemény megteremtése felé*. Ez a szervezeti szabályzat – elvileg – 1911-ig maradt érvényben, bár a könyvtár szervezete az évek folyamán gyökeresen megváltozott.

Néhány jelentős cikkely e szabályzathoz: Ez intézkedett először önálló és állandó könyvtári személyzet alkalmazásáról. Az első paragrafus megszabta a könyvtár célját és gyűjtőkörét, a második meghatározta a könyvtár viszonyát a főváros más szakkönyvtáraihoz, a negyedik elrendelte a Toldy-féle fővárosi könyvtárnak a Fővárosi Statisztikai Hivatal könyvtárába való beolvasztását, a hetedik mondta ki, hogy a főváros összes kiadványaiból egy példányt a fővárosi könyvtár kap. A 12–15. paragrafusok az állomány nyilvántartását, a kölcsönzési nyilvántartást, a kölcsönzés módját és a nyitvatartási időt szabályozták. 1903. január 21-én tehát papíron megszületett a *határozat a fővárosi könyvtár megteremtésére*. Kőrösy 1903. február 25-én javaslatot nyújtott be, amelynek értelmében, hogy a könyvtárt megnyithassák, szükséges egy könyvtáros, egy könyvtári tiszt és két szolga alkalmazása.

A statisztikai hivatal igazgatója megszabta a vezető könyvtárossal szemben támasztott követelményeket is. Ennek értelmében: „A könyvtárnoknak gyakorlott és megfelelő, nyelvismeretekkel bíró férfiúnak kell lennie. Megkívánatik továbbá, hogy a társadalmi tudományokban jártassággal bírjon és hogy irodalmi szakműködést felmutasson.” Ez a követelmény „A fővárosi könyvtár ügyrendje”⁴ című kézírásos munkában majdnem szószerepet szerez, megtoldva azzal, hogy az ügyrend a könyvtári tiszttel szemben ugyanezeket a követelményeket támasztja és „Mindkettőnek – tehát a könyvtárosnak és a könyvtári tisztnak – képessége vizsga által állapítandó meg. Amennyiben azonban a könyvtárnoki állásra oly egyén folyamodnék, aki szakképzettségének már kiváló jelét adta, ő vele szemben a vizsgától el is lehet tekinteni.” Ez a *kézírásos ügyrend*, bár a címlapján található leltári pecsét 1906-os jelzetű, minden valószínűség szerint 1903-ból származik, ugyanis bizonyítékok vannak arra, hogy Kőrösy már 1903 elején tárgyalta Szabó Ervinnel a fővárosi könyvtárhoz való alkalmaztatásáról és a könyvtárossal szemben támasztott követelmények feltűnően az ő személyére szabottak.

Ez az ügyrend hét fejezetre oszlik: I. *A könyvtár személyzete* fejezetben meghatározza az igazgató jogkörét és feladatait, a könyvtárossal és a könyvtári tiszttel szemben támasztott követelményeket és azok fizetését, valamint intézkedik a „szolgaszemélyzetről”.

II. *A könyvbekészítések c.* fejezet, meghatározza a könyvtár könyvbekészítési keretét, a beszerzés módját, intézkedik az ajándék könyvekről és a könyvek kicseréléséről, illetve értékesítéséről.

Ennek alapján „Az eladásból befolyt összegek újabb bevásárlásokra fordítandók” (6. l.)

A III. *Könyvtári katalógusok és egyéb hivatalos lajstromok* előírja, hogy „A könyvválománnyról a következő jegyzékek vezetendők: leltárnapló, betűrendes könyvjegyzék, szakszerinti könyvjegyzék, elhelyezési könyvjegyzék és a könyvtárból kikölcsönzött könyvek

⁴ A Fővárosi Könyvtár ügyrendje. [Bp. 1903?] 21 l. (Kézirat)

jegyzéke. Az általános könyvjegyzéken kívül külön betűrendes jegyzék vezetendő a Budapestre vonatkozó művekről." Meghatározza az állományba vétel módját kiadványfajták szerint. Ezen kívül még felsorolt 12 féle „lajstromot”, melyet a könyvtárnak vezetnie kell, többek között: Kiválmak könyve, Elveszett könyvek jegyzéke, Nem teljes és csonka munkák jegyzéke.

A IV. A könyvtár felállítása. „A könyvtár felállítási elve tudományos és földrajzi. Mindazon munkák, melyek nem egy bizonyos helyre (ország, város) vonatkoznak, tudományszakok szerint állíttatnak fel; míg a többi munkák földrajzi rendben.” Ezután felsorolja a tudományszakokat X–XXV-ig, majd a földrajzi felállítást részletezi államok, illetve városok szerint. Ez a fejezet határozza meg az állományrevízió elvét.

Az V. fejezet A könyvtár használatának szempontjait dolgozza ki. Három részre oszlik: a) Általános határozatok, b) A könyvtár használata az olvasóteremben és c) A könyvtár használata a kölcsönzés útján.

Az a) rész leglényegesebb pontja 1. „A könyvtár a hivatalos órákon belül minden azt komoly célból használni kívánó tisztességes egyén rendelkezésére áll.” (13. l.)

Az olvasók idejét kímélte, hogy „A közönség kényelmére a kapu aljában gyűjtőszekrény van elhelyezve: az abba bedobott kérő lapokon felsorolt könyvek a rá következő nap délelőtt 11 órakor a megrendelő rendelkezésére állanak.”

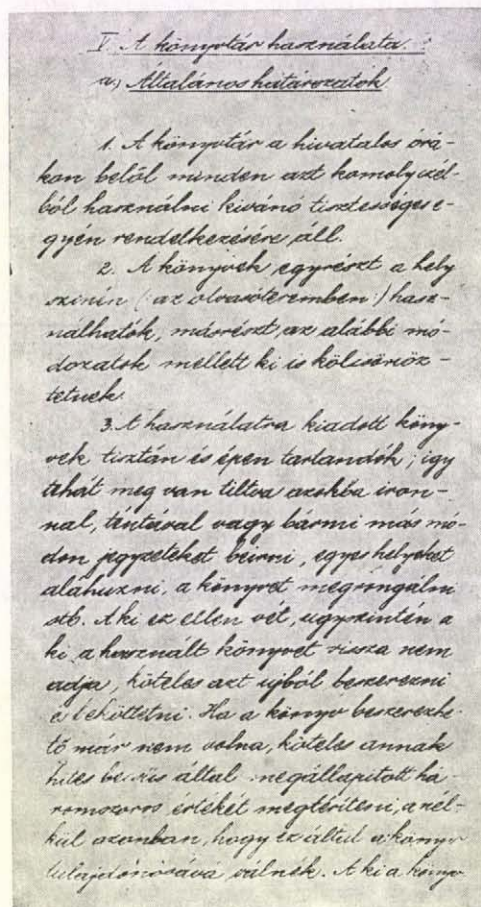
Az olvasóterem használatánál előírta: „10. Az olvasóteremben egyszerre hat kötetnél több rendszerint nem adatik ki. Ha a látogató kíváncsi a tökéletes tervtelenséget és pusztá kapkodást árulnának el, a könyvtáros fel van jogosítva az ily kíváncsimakat visszautasítani.” (16. l.)

A harmadik részben először a ki nem kölcsönözhető műveket határozza meg az ügyrend, majd azoknak az olvasóknak a körét, akik a ki nem kölcsönözhető könyveket is kikölcsönözhetik. „Hat kötetnél többet egyszerre senki sem vehet ki a könyvtárból” írja elő a 16. pont. Elgondolkodtató, hogy a kölcsönzési határidő két hónap. A 21. pont az állomány védelmére bevezetett felszólítások rendjét írja elő, valamint meghatározza a késedelmi díj nagyságát.

A VI. fejezet A könyvtár látogatásá-ra vonatkozik „Ha valaki bejelenti, hogy a könyvtárt tanulmányozás céljából át akarja nézni, a könyvtárnak erre nézve napot és órát tűz ki.”

A VII. fejezet a Könyvtári Bizottság feladatkörét határozza meg: „A könyvtári bizottság felügyeletet gyakorol a könyvtár kezelése felett, a könyvtár ügyeit és állapotát testületileg vagy kiküldött tagjai által bármikor megvizsgálhatja és véleményt mond mindazon kérdésekben, melyeket a tanács hozzá utasít.”

Ez az ügyrend lett az alapja az összes későbbi ügyrendnek és kezelési szabályzatnak.

Szabó Ervin irányítása alatt 1904 – 1918

1903-ban eldőlt, hogy a könyvtár élére Szabó Ervin főkönyvtárost állítják. Ez a döntés hosszú időre meghatározta a könyvtár fejlődésének irányát, kihatott egész történetére. Bár a szabályzattervezet alapján a fővárosi könyvtár nyilvános volt, azonban mind a könyvtár állománya, mind pedig a személyzet létszáma mutatta, hogy ez a nyilvánosság igencsak szűkreszabott. Szabó Ervin és a későbbi munkatársai mind az állomány fejlesztésével, mind pedig kiadványaikban kifejtett propagandamunkájukkal arra törekedtek, hogy ez a nyilvánosság minél inkább valósággá váljék. A rendszeresen megjelenő „Értesítő”-k borítólapja is vastag betűkkel hirdette a könyvtár nyitvatartási idejét. Az 1909-től folyamatosan megjelenő „Útmutató”-k az olvasóközönség számára propagálták a könyvtár szolgáltatásait.

Az 1909-es „Útmutató” részletesen kifejti azokat az elveket, melyek alapján az addigi gyűjtemény épült. Bevezetőjében, annak ellenére, hogy már számos munkájában utalt arra Szabó Ervin, hogy a könyvtár gyűjtőköre az 1903-as szervezeti szabályzat óta megváltozott, mégis ennek értelmében írja meg a könyvtár célját és feladatát. Az „Útmutató”-ra talán az a legjellemzőbb, hogy elsősorban azt emeli ki, hogy mit „szabad” és csak másodsorban azt, hogy mit „tilos”. Bár a létszámkérdés már ekkor sem volt megoldott, a referencia munka színvonalára utal, hogy „... a könyvtár működési körébe vágó kérdésekben mindig az a könyvtári tisztviselő ad útmutatást, aki az illető kérdés irodalmát ismeri.”

Az „Útmutató” hét pontban sorolta fel azok körét, akik a könyvtárból könyvet kölcsönözhetnek. Az egyik pont külön foglalkozik a munkások, kereskedelmi és ipari alkalmazottak beiratkozási lehetőségével, melynek alapja ... „megegyezésre léptünk a különböző szakszervezeti vezetőségekkel; minden munkás, aki a könyvtárból könyvet akar kivenni, saját szakegyletében kölcsönzésre jogosító elismervényt kap, mely igazolásul szolgál és amelyet a könyvtárban a kölcsönzés tartamára biztosítékkul őrzünk.” A könyveket egy hónapra kölcsönözték.

1910-ben a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa „Emlékirat”-tal fordult a budapesti városvezetőséghez. Ennek lényege, hogy az angol – amerikai példa szerint Budapesten is szükség volna egy közművelődési könyvtárra és azt a lehetőségeknek megfelelően a város különböző pontjain létesítendő fiókkönyvtárakkal fejleszteni. A javaslatot Szabó Ervinnek adta véleményezésre a polgármester. Szabó Ervin „Vélemény”-ében leszögezi, hogy az „Emlékirat” egy általa már évek óta napirenden tartott eszmét vet fel. Az „Emlékirat”-ot újabb alkalomnak tartja, hogy ismételten szorgalmazza egy közművelődési könyvtárhálózat létrehozását.

1911-ben a könyvtár hivatalosan is Városi Nyilvános Könyvtár lett, s hosszú huzavona és harc után 1913 decemberében megnyílt az első közművelődési könyvtárfiók, ezzel 1914 május elsejétől a Károlyi utcában elhelyezett anyaintézet Központi Könyvtárrá vált.

A könyvtárat 1911-ben végleg leválasztották a statisztikai hivatalról, ez jelentős szervezeti változást hozott a könyvtár életében. 1911 december végén Szabó Ervint kinevezték a könyvtár igazgatójává. A személyzet száma is jelentősen megnövekedett. Ez szükségessé tette a munkamegosztás jó megszervezését. Körülhatárolták az egyes munkaköröket, a tervezés és ellenőrzés megkönnyítése céljából felmérték egyes, részben mechanikus teljesítmények időszükségletét. A „Tudományos üzemtan” meghonosítása és népszerűsítése területén nagy segítsége volt Szabó Ervinnek Benze Adolf, aki egy időben foglalkozott a könyvtári üzemszervezés elméletével.

Érdekességként említem, hogy a Fővárosi Könyvtárban 1911-től kezdve az összes munkaköröket vizsgához kötötték. A „Budapest székesfőváros könyvtárainál rendszerezett könyvtári szakvizsga szabályzata” pontosan előírta, hogy az alsó-, közép-, illetve felsőfokú állás betöltéséhez milyen követelményeknek kellett megfelelni.

Attól a pillanattól kezdve, hogy a könyvtár hivatalosan is nyilvános városi könyvtár lett, elengedhetetlenül szükségessé vált egy új szervezeti szabályzat kidolgozása az anyaintézet, a fiókok megnyitása után pedig egy ügyviteli szabályzat, a fiókkönyvtárak számára. Remete László a már idézett tanulmányában így ír: „A könyvtár irattárában fennmaradtak Szabó Ervinnek azok a szervezeti szabályzat tervezetei, amelyeket az ebben az irányban is intézkedő 1911. július 5-én 1392/911 számmal hozott közgyűlési határozat utasítása alapján készített, 1912–1917 között...” Az alábbiakban idéznénk az általunk leglényegesebbnek tartott paragrafust:

... A 3. § kinyilvánította, hogy a könyvtár ezután nemcsak a városi hivatalnokok, hanem a lakosság minden rétegének szükségleteit kielégíti és e célból

„központjában főként a társadalmi tudományok körére szorítkozó tudományos gyűjteményt tart fenn a városigazgatás irodalmának különös hangsúlyozásával, az ismeretterjesztő és szórakoztató irodalmat pedig a fiókkönyvtárak, kölcsönző és letéti állomások útján terjeszti. Külön gyűjti központjában a Budapest városára vonatkozó irodalmat.”⁵

1914-ben adták ki ismét a teljesen átdolgozott „Útmutató”-t, „Útmutató a központi könyvtár használói számára 1914.” címmel.⁶

A fiókkönyvtárak megindításához szükséges legfontosabb kiadványokat: a „Minta-jegyzék városi nyilvános könyvtárak számára”, a „Fiókok ügykezelése”⁷ és „A fiókkönyvtárak szabályzata”⁸ c. füzeteket a fiókközpont vezetésével megbízott Madzsar József állította össze. Ez utóbbi csak 1915-ben jelent meg.

A „Fiókok ügykezelése” könyvatos kiadvány, hiszen csak belső használatra szánták. Az első része: I. *Ki kaphat könyvet?* címmel meghatározza a beiratkozás módját, erősen hangsúlyozva a gyerekek olvasási lehetőségének biztosítását: 3. „Minden budapesti nyilvános iskolába járó kiskorú, ha iskolájának egy tanárától vagy tanítójától ajánlást hoz”. Ez a fejezet pontosan megszabja a beiratkozási díjat, a kikölcsönözhető könyvek számát, a könyvek meghosszabbításának módját, a késedelmi díj összegét. Jelentős az a tény, hogy a szabályzat fontosnak tartja a pedagógusok olvasását: olvasójegyükre rávezetik a megkülönböztető „T” jelet, melyet az általuk kölcsönzött könyvek könyvkártyáira szintén ráírnak és számukra négy hétre kölcsönzik a műveket. Sőt szünidőben „Szünidei kölcsönzésnél a sorszám elé S betű írandó és az ilyen könyvkártyák 8 hetes lejáratra osztandók be.”

Az ügyviteli szabályzat pontosan meghatározta a könyvek előjegyzés-módját, a késedelembe levő olvasók felszólításának idejét, módszerét. Az olvasók perlését már ebben az időben is központilag végezték.

Érdekes gyakorlat volt: „Mindazon könyveket, amelyeknek értéke kötéssel együtt két koronánál nem magasabb, a kölcsönző az ár megtérítése fejében megtarthatja. A könyv ára a könyvkártyán kitüntetett érték. A kölcsönző megkívánhatja, hogy az esetleg már használt, piszkos példány helyett a könyvtár újat adjon.

Két koronánál nagyobb értékű könyveket csak kivételesen lehet ilyen módon megtartani, ha arra a könyvtáros külön engedélyt ad. Ilyen engedély nem adható ... olyan munkákra, amelyek nincsenek rendes könyvárusi forgalomban és antikvárius útján is nehezen szerezhetőek meg ... „Ez utóbbi követelmény az állomány védelmét szolgálta.

A fiókok naponta statisztikát készítettek a kikölcsönzött könyvekről és a hónap végén jelentést készítettek róla a központ számára.

Külön fejezet foglalkozik a *pénzkezeléssel*. „A hivatalnok a központtól darabszám szerint veszi át az intéző nyomtatványokat és levelezőlapokat, a kölcsönzőnek és a jótállónak küldendő ajánlott leveleket, az intéző nyugtákat, valamint az előjegyzési levelezőlapokat, kölcsönződíj bélyegeket és postabélyegeket is.”

⁵ Remete László id. műve 100. l.

⁶ Útmutató a központi könyvtár használói számára. Bp. 1914. (Szföv. háziy.) 43. l. 1 t.

⁷ Fiókok ügykezelése. Bp. 1913. Városi Nyilvános Könyvtár. 2 l. (Könyvomat.)

⁸ A fiókkönyvtárak szabályzata 1915. (Bp. 1915.) Városi Nyilvános Könyvtár. 7 l.

Minden bevételt és kiadást bejegyezték a „Havi elszámolás” c. nyomtatványra és beküldték a központba. A fiókban tartható legmagasabb összeg 50 korona volt.

Az ügyvitel intézkedik a megrongált könyvekkel kapcsolatos teendőkről, a más fiókból való kölcsönzés módjáról, a könyvek kötéséről és a könyvek „felállításáról”.

„A fiókban a könyvek szerző vagy rendszó szerint betűrendben állítandók fel és pedig külön az ismeretterjesztő, a szépirodalom és az ifjúsági művek.”

A legkurrensebb könyvek: „Egyes nagyon keresett, különösen az egy hétre kölcsönözendő könyveket külön állványon lehet tartani, a könyvtáros kezeügyében.”

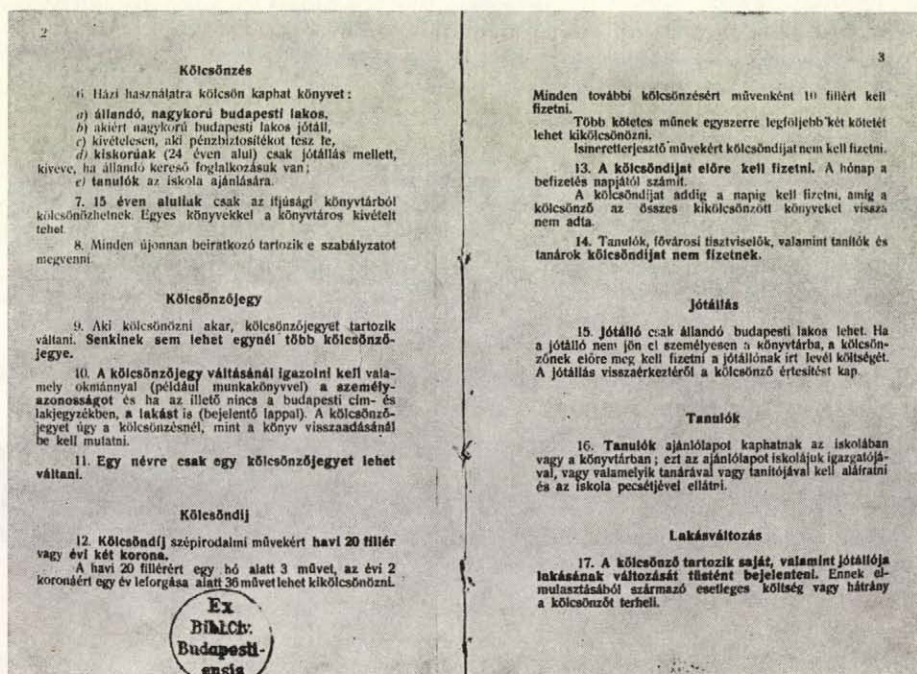
Az olvasótermi szabályokkal külön fejezet foglalkozik. Azt hiszem ennek a fejezetnek a leglényegesebb pontja: „A kézikönyvtárban levő könyveket mindenki szabadon használhatja.”

Az utolsó rész foglalkozik a könyvek állománybavételével: „Minden beszerzett könyvről leltári cédula állítandó ki egy vagy két példányban, aszerint amint a könyv a raktárban marad vagy fiókba kerül”. Ez után a szabályzat pontosan leírja, hogy a leltárlapnak milyen adatokat kell tartalmaznia. A mai raktárlapoktól lényegében az különbözteti meg, hogy feltünteti, hogy a könyv milyen úton került a könyvtárba, tehát a szállító nevének rövidítése, vagy ajándék, vagy áthelyezés a központi raktárból.

„Az egyik cédula a központi leltárba kerül, mégpedig balra húzva, ha raktárban, jobbra, ha fiókban van. A másik cédula az illető fiók leltárdobozába.” Ez által mindig tudták, hogy egy könyv melyik fiókban és hány példányban található.

„A fiókkönyvtárak szabályzata” elsősorban az olvasók használatára készült. Beíratkozásnál minden olvasónak meg kellett vásárolnia 2 fillérért. A hét lapos kiadvány belső címe „Könyvtári szabályok a Városi Nyilvános Könyvtár fiókjai számára.” A szabályzat közérthető módon írja le az „Ügykezelés” olvasókra vonatkozó szabályait. A szerkesztő által különösen fontosnak ítélt szövegrészeket vastag betűkkel emelték ki.

A könyvtári szabályok pontos betartását célozta, hogy „Olyan olvasókat, akik a könyvtári szabályokat nem tartják meg, a fiókvezetőnek jogában áll figyelmeztetni s ha ez nem

használ, a könyvtár használatától legfőljebb 4 heti időre *eltiltani*. (A kiemelt rész, a szövegben vastag betűvel szedve!) E tilalom ellen a könyvtárigazgatóhoz lehet fölebbezni."

A „Kölcsönzés” rész meghatározza, hogy ki kaphat kölcsön a könyvtárból könyvet. Itt kiemeli: „15 éven aluliak csak az ifjúsági könyvtárból kölcsönözhetnek. Egyes könyvekkel a könyvtáros kivételt tehet."

A következő rész meghatározza a kölcsönzőjegy váltásának módját:

„10. A kölcsönzőjegy váltásánál *igazolni kell* valamely okmánnyal (például munkakönyvvel) a *személyazonosságot* és ha az illető nincs a budapesti cím- és lakjegyzékben, a *lakást* is (bejelentő lappal). A kölcsönzőjegyet úgy a kölcsönzésnél, mint a könyv visszaadásánál be kell mutatni."

A „kölcsöndíj” meghatározza a havi, illetve évi kölcsönzési díjat és az ezért kölcsönözhető maximális könyvmennyiséget.

Figyelemreméltó:

„12. *Kölcsöndíj* szépirodalmi művekért *havi 20 fillér* vagy *évi két korona*...

Ismeretterjesztő művekért kölcsöndíjat nem kell fizetni."! A másik elgondolkodtató paragrafus:

„14. Tanulók, fővárosi tisztviselők, valamint tanítók és tanárok *kölcsöndíjat nem fizetnek*."

Ezek után meghatározza a jótállás, a lakásváltozás bejelentése, a „biztosíték” ellenében való könyvkölcsönzés módját. „A kölcsönzés tartama” részben leírja, hogy a kölcsönzés ideje két hét, kivéve a nagyon keresett műveket, melyeket csak egy hétre kölcsönöznek. Egyszerre csak egy ismeretterjesztő és egy szépirodalmi művet adtak ki. Tanárok és tanítók két szépirodalmi és két ismeretterjesztő könyvet vihettek és négyheti kölcsönzési időre.

Ez is a pedagógusok jobb könyvellátottságát szolgálta.

Akik a nyári szünidőben (jún. 25 – szept. 10.) elhagyták a fővárost, 4 szépirodalmi és 4 ismeretterjesztő művet kölcsönözhetnek, 8 hétre. E művek között szépirodalmi újdonságok nem lehettek.

A 23. pont a meghosszabbítást szabályozza: „A kölcsönzést *meg lehet hosszabbítani* a határidő letelte után, ha időközben más nem kérte a könyvet. ... Egy hétre kölcsönzött szépirodalmi újdonságokat meghosszabbítani nem lehet."

A következő részek az előjegyzés módját és az intést szabályozzák. Hogy a fiataloknak az olvasás minél kisebb anyagi megterhelést jelentsen: „26. Akiknek ifjúsági kölcsönzőjegyük van, az első intést díjat nem fizetnek, de a késedelemért a könyvtár a kölcsönzés jogát bizonyos időre megvonja."

A továbbiak az állomány védelmét szolgálták: az olvasó kártérítési kötelezettsége, ha a könyvet vagy megrongálja, vagy bepiszkítja. Ma egy kicsit csodálkozunk azon, hogy az ügyviteli szabályzatnak tartalmaznia kell: „A könyv kézbevétele előtt a kezét meg kell mosni." Pontos összegben határozták meg, hogy a különböző rongálásokért, milyen kártérítést köteles az olvasó fizetni; pl.: „A szöveg megrongálása (aláhúzás, befirkálás, bepiszkítás, a lapok bepiszkítása, behajtása stb.) legalább 80 fillér." Ha meggondoljuk, hogy a havi kölcsönzési díj 20 fillér volt, láthatjuk, hogy a könyvek rongálását komolyan büntették. A következő részek a „hátralékosok” és fertőző betegekkel kapcsolatos szabályok. A 33. pont az elveszett kölcsönzőjegyekkel kapcsolatos teendőket tartalmazza:

„A kölcsönzőjegy *elvesztését tüstént be kell jelenteni*, nehogy más felhasználhassa, mivel a kölcsönző *felelős minden könyvért, amelyet az ő kölcsönzőjegyére bárki kivesz*."

A 35. pont hívta fel az olvasó figyelmét arra, hogy olyan könyveket is lehet kölcsönözni, amelyek a fiókkönyvtár katalógusában nem szerepelnek, de vagy más fiók, vagy a Központi Könyvtár állományában megtalálhatók.

A 36. pont a „Kíváнатkönyv"-ről, az utolsó pedig a panaszkönyvről szól.

A kiadvány borítólapján propagálták a könyvtár kiadványait: a három fiókkönyvtár könyvjegyzékét, a „Mintajegyzék"-et városi nyilvános könyvtárak számára, a fiókkönyv-

tárak szabályzatát és a fiókok ügykezelését. Az 1915-ös útmutató jelentőségét érzékelteti, hogy hét kiadást ért meg. Utolsó kiadása 1943(!)-ban volt. A kiadásokban változást az 1918-as kiadvány hozott, amely először közölt részletes klasszifikációs táblázatot.

1915-ben jelent meg a Könyvtári Bizottság szövegezésével a „A városi nyilvános könyvtár szervező szabályzata”-nak tervezete.⁹ Ebben a 3. §. „A Könyvtár célja, hogy a székesfőváros népességének minden rétegét jó tudományos, ismeretterjesztő és szórakoztató olvasmánnyal ellássa és a székesfőváros hivatalainak és intézeteinek könyvszükségletéről gondoskodjék.” Ez a tervezet nagyon világosan fogalmaz: a népesség minden rétegét el kell látni könyvekkel.

A 7. § rendelkezik arról, hogy a főváros minden kiadványából egy példány a könyvtár állományába kerüljön.

A 8. § a Könyvtári Bizottság létszámát, illetve jogkörét szabályozza. Történeti szempontból fontos a 12. § „Az igazgató megengedheti könyvtárosi kiképzésre törekvőknek, ha legalább a könyvtári tisztek számára előírt képesítéssel bírnak, hogy a Városi Nyilvános Könyvtárban legalább 6 hónapig és legfeljebb 2 évig gyakorlatot végezzenek.

... Gyakorló szolgálatuk semmiféle díjazásra vagy alkalmazásra igényt nem ad; ennek tudomásulvételéről a Könyvtárba lépésük előtt írásbeli nyilatkozatot tartoznak adni...”

A 17. § a könyvtár nyilvánosságáról szól: „A Könyvtár összes nyilvános olvasótermeit és kölcsönhelyeit mindenki használhatja, a külön gyűjteményekhez ellenben csak az igazgató engedélyével lehet hozzáférni.”

A 18. § a kölcsöndíjakat szabályozza és számunkra mindenképpen elgondolkodtató: „E díjak alól minden körülmények közt fel van mentve a fővárosi alkalmazottak, a hatóságok, hivatalok, könyvtárak, tudományos intézetek és iskolák, a közép-, alsó és szakiskolai tanulók, végül az igazgató által elbírálható méltányos esetekben szegények.”

A 23. § alapján: „Minden e szabályrendeletben nem szabályozott könyvtári ügyről a Könyvtár részletes használati rendje és ügyrendje intézkedik, amelyet a Könyvtári Bizottság meghallgatása után a Tanács állapít meg.”

A Tanácsköztársaság idején

A Tanácsköztársaság alatt a Fővárosi Könyvtár szinte „tankönyvtárrá” vált. Itt végezték „gyakorlati munkájukat” a rövid könyvtárosi tanfolyam hallgatói, részben a könyvtár központjában, részben a fiókkönyvtárakban. A kéthónapos könyvtárosi tan-

⁹ A városi nyilvános könyvtár szervező szabályzata. (Tervezet. (Bp. 1917. Budapest Székesfőváros Házinyomdája. 7 l.)

A városi nyilvános könyvtár szervező szabályzata.

(Tervezet.)

A Könyvtári Bizottság 1915. évi július 19. és december 9-iki ülésén megállapított szövegezésben.

1. §.

A székesfőváros közönsége az 1392/911. sz. kgy. hat. értelmében a Fővárosi Könyvtár nyilvános könyvtárrá szervezi át.

A Budapest székesfőváros központi igazgatásának szervezetéről szóló 1870/911. és 2060/911. kgy. sz. szabályrendelet, valamint a székesfőváros közigazgatási hivatalainak és intézeteiben véglegesen alkalmazott tiszti személyzet, az ideiglenes személyzet s a szolgák és altszolgák alkalmazásáról, járandóságairól és egyéb jogviszonyairól szóló szabályrendeletek rendelkezési, amennyiben a jelen szabályrendelet azoktól eltérőleg nem rendelkezik, ezen intézetre is kiterjednek.

2. §.

A Könyvtár neve.

A könyvtár neve: Városi Nyilvános Könyvtár, Budapest. Ez a név rövidíthető is használható, így: Városi Könyvtár Budapest.

3. §.

A Könyvtár célja.

A Könyvtár célja, hogy a székesfőváros népességének minden rétegét jó tudományos, ismeretterjesztő és szórakoztató olvasmánnyal ellássa és a székesfőváros hivatalainak és intézeteinek könyvszükségletéről gondoskodjék. Evégre központjában főként a jog- és államtudományok, valamint a történelmi tudományok (elsősorban a magyar történelem) körére szorított tudományos gyűjteményt tart fenn, a városigazgatás irodalmának különleges hangsúlyozásával, az ismeretterjesztő és szórakoztató irodalmat pedig fiókkönyvtárak, kölcsönző és letéti állomások útján terjeszti.

folyamon 92 hallgató nyert bizonyítványt, akiket elsősorban a gyors ütemben kiépítendő közművelődési könyvtárhálózatban kívántak alkalmazni.

Remete László már említett könyvében idézi a Budapesti Forradalmi Munkás és Katonatanács 1919. április 15-én kelt határozatát, amely „A Szabó Ervin Könyvtár újjászervezése” címmel jelent meg és a következőket tartalmazza: „Budapest könyvtárügyét teljesen a proletárművelődés szolgálatába akarjuk állítani. Be kell hálózni az egész várost közművelődési könyvtárakkal és szakkönyvtárakkal úgy, hogy a város dolgozó népe mindenütt ráakadjon a tanulás centrumaira.”¹⁰ A Tanácsköztársaság rövid ideje alatt új ügyviteli szabályzat nem készülhetett, de jelentős az *egységes kezelési nyomtatványok kiadása*, amelyeknél a könyvtár fiókjai számára 1912–14 között tervezett és jól bevált kezelési nyomtatványokat és iktatólapokat vették mintául.

A Horthy korszakban

A Tanácsköztársaság megdöntése után szinte az első intézkedések között volt, hogy 1919. aug. 30-án körlevélben hozták a könyvtár dolgozóinak tudtára: „a könyvtár neve megváltozik”, vagyis Szabó Ervin nevétől megfosztják, hiszen a Tanácsköztársaság adományozta ezt a nevet a könyvtárnak.

Az ellenforradalom idején gyökeresen megváltozott az a szellem, amelyet Szabó Ervin és munkatársai valósítottak meg a Fővárosi Könyvtárban. A könyvtár új vezetősége harcot indított a haladó irodalom, a széles nyilvánosság ellen. Vandál módon selejtezték az ekkor már nemzetközileg is elismert, gondosan megteremtett könyvgyűjteményt. Gulyás Pál 1920. április 20-i szakvéleményében olvashatjuk: „... több oly intézkedésre is szükség volna, mely lehetetlenné teszi, hogy a könyvtár nagy szabadsága a még eléggé nem érett elemekre is kiterjesztessék. E tekintetben javaslom az ifjúsági osztályok teljes megszüntetését. ... A könyvtár egyéb osztályainak használatát pedig a betöltött 18-ik évhez javaslom kötni. ...” A középiskolások és a „katonák altisztól lefelé” *pedig csak külön írásbeli* engedély alapján használhatnák a könyvtár olvasótermeit. Itt emlékeztetnék arra, hogy az 1915-ös tervezet pl. a középiskolások számára még kölcsönzési díjat sem állapít meg!

Az 1915-ös szabályzattervezet nem felelhetett meg az ellenforradalmi könyvtárpolitikának. Az 1920-as jelentésben olvashatjuk: „A könyvtár igazgatóságát felsőbb hatóság utasította, hogy egészen új könyvtári szabályrendeletet dolgozzon ki, mely a legkisebb részletkérdést is felölelje.” Ez az új szabályzattervezet, melyet 1925-ben hagytak jóvá, lényegében szentesítette az ellenforradalmi gyakorlatot, és hamis jelszavak leple alatt a fiókokat a fasiszta átnevelés fellegráirává igyekezett átváltoztatni. A baloldali szellemű könyveket kivonták az állományból, új könyvjegyzékeket készítettek, amelyek a „hazafias”, értsd sovíniszta könyveket népszerűsítették.

1920-ban új kezelési szabályzat jelent meg a Központi Könyvtár számára.¹¹ Három füzetre oszlott:

1. A Reference-osztály kezelési szabályzata.
2. A Budapesti Gyűjtemény kezelési szabályzata.
3. A Bibliográfiai és könyvtártani gyűjtemény kezelési szabályzata.

A kiadvány tagozódása is jól mutatja, hogy az évek folyamán egyre inkább elkülönült egymástól a központ ún. nyilvános szolgálata és a külön-gyűjtemények feladatköre és ügyrendje. Az 1922-es Évkönyv hírt ad a könyvtárhasználati díj felemeléséről. Ez az emelés az infláció következtében igen jelentős volt: 300 koronáról 15 ezer koronára. Az Évkönyvben megjelent beszámoló ezzel az emeléssel indokolja, hogy a nyilvános szolgálatban a beiratkozott olvasók száma az előző évekhez képest a felére csökkent.

¹⁰ Remete László id. műve 207. l.

¹¹ Kezelési szabályzat. 1920. Gépírat. 1–3. köt.

Új ügyviteli szabályzatok az ellenforradalom éveiben már nem jelentek meg. Körlevelekben, intézkedésekben szabályozták a központ és a fiókok könyvbeszerzését, és vigyáztak arra, hogy még az erősen szűrt könyvállomány se kerülhessen „illetéktelen” olvasók kezébe.

A felszabadulás után

A felszabadulás után megváltozott a könyvtárpolitika és gyakorlata. Az olvasók nagy tömegeit fogadták az 1949–52 közötti fejlesztés nyomán nagy számban létrehozott kerületi könyvtárak.

Sokáig nem jelent meg a könyvtár új szervezeti szabályzata és ügyrendje, ugyanis egy gyökeresen új ügyrend kidolgozása hosszú munkafolyamat. A munka Szabó Ervin szellemében indult meg.

A könyvtár néhány ügyviteli szabályára következtethetünk az évkönyvekben található „Tájékoztató a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárról” cikkekből. Az 1948-as Évkönyvben olvasható:

„1. A központban csak tudományos könyvanyag van. ... 5. Kölcsönzési díj évi 10 forint. (Két részletben is fizethető.) Fővárosi alkalmazottak évi 5 forint, egyetemi, illetve főiskolai hallgatók és bér munkások évi 2 forintot fizetnek. Kölcsönzési díj fizetése alól az élmunkások és rokonintézmények alkalmazottai mentesek.” A „Közművelődési könyvtárhálózat”-ra nagyjából azonos feltételek vonatkoznak. Itt külön kiemelik, hogy a gyerekek 6–14 éves korig 2, a 14–18 évesek pedig 5 forintot fizetnek.

Írásos anyag ebből az időszakból kezelési szabályzatra vonatkozóan kevés maradt. Dr. Geréb Lászlóné visszaemlékezései alapján: „A könyvtárak számának nagyarányú növekedése, feladataik sokrétűsége szervezeti változásokat követelt. Szükségessé vált, hogy a könyvtárak a kerületi könyvtármunka központjaivá, a kerületi kultúrélet döntő tényezőivé, a szakszervezeti és tömegszervezeti könyvtárak irányítóivá és segítőivé váljanak. A kerületi tanácsok megalakulásával tehát a fiókok is a kerületi tanácsok népművelési osztályaihoz kerültek.

A Fővárosi Tanács Végrehajtó Bizottságának Népművelési Osztálya 161/278/1950 sz. rendelkezése 1951. január 1-től kezdődően a fiókokat a kerületi tanácsok hatáskörébe utalja. ... Továbbra is a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár feladatát képezi azonban a népkönyvtárak szakmai irányítása, könyvbeszerzésének intézése, a szaknyomtatvány szétosztása.”

Erre az időszakra országosan a centralizált irányítás jellemző. Ez a könyvtári munkára is rányomta bélyegét. Országosan szabályozták a beiratkozási díjat, a statisztikai nyilvántartásokat és adatszolgáltatási kötelezettséget.¹²

A Horthy fasizmus idején sem volt mindegy, hogy az olvasók mit és mennyit olvasnak. Ez nem lehetett közömbös számunkra sem. Azokban a könyvtárakban, amelyekben a személyi feltételek biztosítottak voltak, az olvasók olvasmányait „személyi lapokon” figyelték. 1951-től bevezette a hálózat, hogy a könyvkártyákon az olvasók számát fel kell tüntetni. Ezzel lehetővé vált, hogy a könyvek forgalmát is ellenőrizték.

1953-ban a Könyvterjesztő N. V. könyvtárellátó osztályának megalakulása tette lehetővé a könyvek országos központi feldolgozását. 1954 januártól valamennyi kerületi könyvtár önállóan rendeli a könyveket. Ezzel a Fiókközpont régi formában feleslegessé vált. A hálózat irányítását a Módszertani Osztály vette át.

1954-ben megjelent a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szabályzata.¹³ Két nagy részből áll: 1. Munkarend, 2. Ügyrend.

¹² A tömegkönyvtárak kezelési szabályzata. Összeáll.: az Országos Széchényi Könyvtár Módszertani Osztálya. Bp. 1954. Művelt Nép. 57. l.

¹³ A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár működési szabályzata. Bp. 1954. Jegyzetsz. Üzem. 139 l. (Sokszorosítás.)

Mivel cikkünk témája az ügyvitel, így behatóbban csak a kiadvány 2. részével foglalkozunk, ez nyolc fejezetből áll. Első fejezetében az intézet feladatait és gyűjtőkörét határozza meg. Ennek értelmében: „a) mint társadalomtudományi könyvtárnak feladata a társadalomtudományi szakképzés megfelelő könyvanyaggal való elősegítése és a tudományos kutatás szükségleteinek kielégítése;” Tehát a könyvtár ismét nyíltan társadalomtudományi szakkönyvtárnak vallja és vállalja magát. Szervezetileg hét nagy egységre oszlik; a) Intézetvezetés, b) Nyilvános szolgálat, amelynek szerves része volt a Szovjet gyűjtemény, c) Feldolgozó osztály, d) Bibliográfiai osztály, e) Módszertani osztály, amely a kerületi könyvtárakat (fiókokat) instruálta, f) Pedagógiai Könyvtár, amely ebben az időszakban szervezetileg a FSZEK-hez tartozott és g) Gazdasági osztály.

Az Ügyrend osztályonként, ezeken belül csoportokra (helyenként egyes munkatársakra) bontva írja elő a könyvtár feladatait és jogkörét.

Ez az ügyrend magán viseli megjelenési idejének mind eredményeit, mind pedig hibáit. Erényeit abban, hogy széles demokratizmusra törekszik az intézetvezetésen belül, pl. az intézetvezető feladatainál: „Minden hónap 10-ig osztályvezetői értekezletet tart, amelyen ismerteti az osztályvezetőkkel az egyes osztályok soron következő feladatait és az intézet működésével kapcsolatos időszerű kérdéseket. Az osztályvezetői értekezleten az intézetvezetőn, helyettesén és az osztályvezetőkön kívül részt vesznek a párttitkár, a szak szervezeti bizottság elnöke, a személyzeti előadó és a tervelőadó is.” Ma ez már természetes, de az előző ügyrendekhez képest óriási előrelépést jelent.

Az Ügyrend egészére jellemző, hogy aprólékosan előírja (dátumszerűen) az egyes munkatársak feladatait. Szinte úgy tűnik, hogy a vezető könyvtárosok mást sem csináltak ebben az időben, mint aprólékosan kidolgozott terveket (várhatólag mennyi olvasó, hány kikölcsönzött kötet stb.) naptári évre, negyedévre, hónapra és egyénekre bontva. Fennmaradó idejükben pedig jelentéseket írtak hasonló felosztásban.

Az ügyrendben leírtak zöme indokolt, ma is lényegesnek tartott, bár néha túllőtt a célon, pl. „A referencekönyvtárosnak sohasem szabad magát kizárólag emlékezőtehetségére bízni. Rendelkezésére állnak a különböző katalógusok: Elsősorban a kölcsönzőben levő általános betűrendes és szakkatalógus, a rendelőben levő szolgálati katalógus, a különgyűjtemények olvasótermében található különgyűjtemények katalógusa, a kölcsönzőben levő círlétes és földrajzi katalógus, a mintakatalógus, végül a tájékoztató szobában levő marxista – leninista tárgyszavas katalógus és a folyóirataikkatalógus.” De vajon a katalógusok felsorolását is tartalmaznia kell az Ügyrendnek? És ehhez hasonló részeket bőven találhatunk a kiadványban.

Az előzőekben utaltam arra, hogy a kiadás időpontjának hibáit is magán viseli. Pl. „b) *Politikai ellenőrzés*. Minden olvasásra vagy kölcsönzésre kért kért (hiba az eredeti szövegben!) könyvet a referencekönyvtáros bírál felül politikai szempontból.

Kivételek a marxizmus – leninizmus klasszikusainak művei és általában a marxista kézikönyvtár anyagát alkotó művek.” A továbbiakban részletezi, hogy itt a visszatartandó könyvek között elsősorban az 1946-ban megjelent fasiszta művek jegyzékén szereplő, valamint a „pokol” és Fok. véd.” jelzéssel ellátott könyvekre gondol, de mindjárt leszögezi, hogy ezek „nem merítik ki a reakciós könyvek anyagát”. Ezt a túlzott óvatosságot indokolták az állományban maradt náci stb. művek, de meglassították az ellenőrzéssel a kölcsönzés mechanizmusát, nagy terheket róttak a referencekönyvtárosokra.

A Módszertani Osztályra vonatkozó rész bevezetése ma is meghatározója az osztály munkájának: „Az osztály feladata az intézet fiókhálózata könyvtárosainak módszertani irányítása, instruálása, ellenőrzése és szakoktatása a legjobb hazai és külföldi könyvtárak tapasztalatainak, valamint az élenjáró szakirodalom eredményeinek felhasználásával.” Az osztálynak elsősorban módszertani feladatai voltak, hiszen intézkedési joga csak a kerületi tanácsok illetékes osztályainak volt.

Az osztály szervezeti felépítéséből adódott, hogy nem „szakreferensek” voltak, hanem minden munkatárshoz meghatározott számú könyvtár tartozott és az azokban fel-

merülő valamennyi problémához az illetékes munkatárs igyekezett segítséget adni. „A könyvtárosok instruálását a helyszínen végzik, az osztályvezető által meghatározott időpontokban. A könyvtárosoknak tanácsadással szolgálnak és személyes segítséget nyújtanak. Gondoskodnak a könyvtárosok jó kezdeményezéseinek általánosításáról.”

Az 1954-es Működési Szabályzat csak a központra vonatkozó ügyrendet tartalmazza, hiszen szervezetileg a fiókok nem tartoztak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárhoz. Ha azóta a fiókokat nem csatolták volna vissza a könyvtárhoz, ez az Ügyrend akkor is elavult volna. Egyrészt meghatározott gyűjtőkörünk ma már lényegesen eltér az 1954-es meghatározástól. Másrészt a Pedagógiai Könyvtár, amely akkor a Központhoz tartozott 1958-ban beolvadt az Országos Pedagógiai Könyvtárba. A megmaradt osztályok szervezeti felépítése is lényegesen változott az évek folyamán, munkájuk egyre sokrétűbb és tömegében is nagyobb lett, ennek megfelelően új osztályok is keletkeztek. A kerületi tanácsok fennhatósága idején a könyvtárfiókok hivatalosan kerületi könyvtárrá váltak. Visszacsatolásuk (1957) után a Központ irányítása alá tartozó nagyobb könyvtárakat továbbra is kerületieknek, a kerületi könyvtárakhoz tartozó, tehát nem önálló kölcsönzőhelyeket viszont fiókoknak nevezik. A továbbiakban ezt a terminológiát használom.

A kerületi könyvtárak számára 1965-ben jelent meg a Kezelési és ügyviteli szabályzat.¹⁴ Ez a szabályzat tükrözi egy közművelődési könyvtárhálózat sokrétű munkáját, nyilvántartásainak algoritmusát.

A Kezelési és ügyviteli szabályzat 12 fejezetre oszlik, amelyek logikus sorrendben követik egymást: I. Könyvállomány fejlesztése, nyilvántartása és ellenőrzése. Ez a fejezet is több alpontra oszlik: A) Állománygyarapítás. Ennek 3. pontját emelném ki: „A szerzeményezés szempontjai”-t, amelyek mai napig is érvényesek. B) Állománybavétel és a gyarapodás nyilvántartása. Ez a Kezelési szabályzatnak talán leginkább elavult része. Azóta az igazgatóság jóváhagyásával számos rendelkezés módosította a nyilvántartás bizonyos fázisait, teljes átdolgozása most van folyamatban.

A IV. fejezet: A könyvtár használata, olvasószolgálat. Ez is 5 alfejezetre oszlik. Ez az a rész, ahol érdemes kicsit időzni. Talán itt valósult meg Szabó Ervin és követőinek az elképzelése leginkább: „a) A kerületi könyvtárakba beiratkozhat minden budapesti vagy vidéki lakos, aki állandó budapesti munkahellyel rendelkezik. Állandó munkahellyel nem rendelkezők, háztartásbeliek, kiskorúak, általános iskolások, a tanács által pártfogoltak, rokkantak csak állandó munkahellyel rendelkező nagykorú dolgozók jóátállásával iratkozhatnak be a könyvtárba”. Lényegében tehát mindenki számára nyitva áll a könyvtár ha az olvasók egy részénél jóátálló szükséges is. Ehhez még hozzá kell tenni, hogy „Az olvasóteremben a látogatók számára rendelkezésre álló folyóiratokat, újságokat azok is használhatják, akik nem iratkoztak be a könyvtárba.”

A könyvtárhászarnlati díj lényegében „eszmei”; felnőttek számára évi 3, tanulók számára évi 1 Ft.

A hálózat nagy részében a hagyományos tasakos kölcsönzési rendszer van érvényben. A kölcsönzési idő 3 hét és a könyvek kölcsönzési idejét hosszabbítani lehet.

Az V. fejezet, a Könyvvédelem. A VI. fejezet A Központi Könyvraktár. Feladata: „a) A központi könyvraktár rendszeresen begyűjti, raktározza, és nyilvántartja a kerületi könyvtárakban fölös anyagként jelentkező kurrens könyveket. Nyilvántartásba veszi az ÁKV-tól, más hálózatoktól kapott könyveket. Gondoskodik a kerületi könyvtárak részére átadásra engedélyezett könyvek szabályos kihelyezéséről.”

A VII. fejezet a Központi címjegyzék feladatát és tervszerű naprakész állapotban tartásával kapcsolatos feladatokat határozza meg.

A VIII. fejezet egy, az eddigi szabályzatokban nem szereplő jelentős változás tükrözödése: a Könyvtárfiókok és kölcsönzőhelyek ügyvitelét szabályozó rész. A hálózatban létrehozott könyvtár-fiókok azoknak a „fehér foltoknak” a könyvtári ellátását biztosítják,

¹⁴ Kezelési és ügyviteli szabályzat. — Gazdasági útmutató. Bp. 1965, FSZEK. 119. l.

ahol vagy anyagi okok miatt, vagy a lakosság „szétszórtsága” miatt nem lehetett önálló könyvtárat létrehozni.

A IX. fejezet a statisztikai kötelezettségeket, a jelentéseket szabályozza, a X. fejezet a könyvtárvezető változása esetén sorra kerülő könyvtárátadás-átvétel mechanizmusát.

A XI. fejezet a speciális gyermekkönyvtári problémákkal foglalkozik. Az önálló gyermekkönyvtári hálózat egyre intenzívebb fejlődése és a gyerekkönyvállomány örvendetes gyarapodása miatt a szabályzat néhány részét feltétlenül módosítani kell, pl. a gyermekkönyvek jelzetelésének bővítése éppen folyamatban van.

A gyerekek esztétikai nevelését szolgálja: „A gyermekkönyvtárak állományának jó állapotban tartására nagy gondot kell fordítani. Rendszeresen ki kell vonni az állományból a csúnyán bepiszkolódott, szakadozott, gyűrött, vagy összefirkált könyveket.”

Az utolsó fejezet, a XII. a diafilmek kezelésével és kölcsönzésével kapcsolatos teendőket rögzíti.

A kiadvány második része a „Gazdasági útmutató”. Ez azonban lényegében nem tartozik szervesen a kezelési és ügyviteli szabályzatba, de annak mégis kiegészítője.

Ez az 1965-ös Kezelési és Ügyviteli Szabályzat szellemében hű a Szabó Ervin-i hagyományokhoz. A könyvtári szervezet mechanizmusa állandóan fejlődik. Feladatunk, hogy az ügyvitelt minél egyszerűbbé, gyorsabbá, korszerűbbé tegyük, hogy az érdemi munkára, az olvasókkal való foglalkozásra egyre több időt és energiát tudjunk fordítani.

Weisz Sándorné

A FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR A SZAKSAJTÓ TÜKRÉBEN 1945 – 1970

Válogató bibliográfia

Könyvtárunk életét, 1945 és 1970 közötti történetét sokoldalúan rögzítették a szak-sajtóban róla megjelent cikkek, tanulmányok. Az alábbi összeállításban főként az említett forrásokban közölt írások válogatott bibliográfiáját adjuk. Ezen túlmenően néhány nem szakmai jellegű folyóiratból is kiválasztottuk a FSZEK-re vonatkozó jelentősebb közle-ményeket, kiadványainkkal foglalkozó recenziókat. A válogatás kereteit azonban szo-rosabbra vontuk, mert nem volt szándékunkban a feltárás körét szélesíteni. Az apróbb és efemer jellegű híryanagok esetében ennek nem is lett volna értelme és szükségtelenül duzzasztotta volna a címjegyzéket.

A válogatott bibliográfia a cikkeket az egyes szakcsoportok szerint, megjelenésük idő-rendjében és azon belül a szerzők betűrendjében közli. Az utolsó csoport, „A bibliográfiák és egyéb kiadványok recenziói” azonban betűrendben sorakoznak, hogy több kötetes, vagy sorozatos kiadványaink együtt szerepelhessenek.

Könyvtártörténet

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fejlődése és munkássága 1945-től a központi tudományos könyvtárban és a fiókhálózatnál. = Könyvtáriügyi Szemle, 1950. 65 – 79. l.
- GYŐRI György: Ötven éve az olvasók szolgálatában. (A FSZEK jubileumára.) = Népmű-velés, 1954. 10 – 11. sz. 91 – 93. l.
- KÓHALMI Béla: Ötven éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = A Könyvtáros, 1954. 8 – 9. sz. 9 – 12. l.
- NYILAS Márta, G. – REMETE László: A szabad fejlődés 10 éve a Szabó Ervin Könyvtár-ban. = A Könyv, 1955. 2. sz. 59 – 62. l.
- KRÚDY Gyula, ifj.: Nyolcvan éve született Szabó Ervin. = A Könyvtáros, 1957. 4. sz. 264. l.
- KÓHALMI Béla: Megemlékezés Szabó Ervinről halálának 40. évfordulóján. = Magyar Könyvszemle, 1958. 3. sz. 213 – 223. l.
- BECSKY Andorné: Gondolatok egy jubileumi könyvtárban. (Fő-téri 8-as sz. könyvtár.) = A Könyvtáros, 1959. 11. sz. 811 – 812. l.
- VARRÓ István: Szabó Ervin és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara Könyvtára. = Magyar Könyvszemle, 1960. 2. sz. 183 – 193. l.
- FARKAS Józsefné Pákozdy Ilona: A főváros első fiókkönyvtára. = Könyvtáros, 1964. 2. sz. 62 – 63. l.
- GÖNCZI Imre: Ötven éves a 3. számú Szabó Ervin Könyvtár. = Könyvtáros, 1964. 8. sz. 445 – 448. l.
- KATONA Jenő: Hatvan éves a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = Könyvtáros, 1964. 11. sz. 635 – 637. l.

- KÓHALMI Béla: Az Almássy téri Deák Ferenc könyvtár történetéhez. = Magyar Könyvszemle, 1964. 2. sz. 154–155. l.
- SUGÁR Ágnes: Tizenöt éves az angyalföldi József Attila téri könyvtár. = Könyvtáros, 1965. 1. sz. 24. l.
- A Szabó Ervin Könyvtár jubileuma. = Magyar Könyvszemle, 1965. 1. sz. 79–80 l.
- REMETE László: A Nagy Október hatása a Fővárosi Könyvtárra. = Magyar Könyvszemle, 1967. 4. sz. 319–325. l.
- Az angyalföldi munkáskönyvtár fél évszázada. = Könyvtáros, 1969. 9. sz. 532–533 l.
- CSATÁR Imre: [Szabó Ervin életműve.] = Magyar Hírek Kincses Kalendáriuma, 1969. 181–184. l.
- VARSÁNYI Livia, H.: Amire hagyományaink köteleznek. = Könyvtáros, 1969. 1. sz. 7–9. l.
- BERECZKY László: A felszabadulás utáni magyar könyvtárügy kronológiája 1945–1969. = Könyvtári Figyelő, 1970. 1. sz. 5–36. l.

A Központi Könyvtárról

- MARÓT Miklós: Patronáló munka városi könyvtárainkban. = Könyvbarát, 1952. 2. sz. 22–23. l.
- MARÓT Miklós: Új feladatokat keres a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. = A Könyvtáros, 1957. 5. sz. 348–349. l.
- ROMÁN József: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár ismeretterjesztő munkájáról. = Népművelés, 1957. 9. sz. 25. l.
- ROMÁN József: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kulturális munkájáról. = A Könyvtáros, 1958. 4. sz. 249–250. l.
- ZOLTÁN József: Legnagyobb helyismereti gyűjteményünkről. = A Könyvtáros, 1960. 1. sz. 16–20. l.
- LUKÁCSY Sándor: Egy bibliográfiai műhely. = A Könyvtáros, 1962. 12. sz. 708–709. l.
- MARÓT Miklós: Lépést tudunk-e tartani? = A Könyvtáros, 1962. 3. sz. 155. l.
- PATAKI Ferenc: Szervezzük meg a bibliográfiai műhelyt? = Könyvtáros, 1964. 12. sz. 720. l.
- JÁMBOR Mária, D.: Egy éves a budapesti zenei közművelődési könyvtár. = Könyvtáros, 1965. 8. sz. 446–448. l.
- ISZLAI Zoltán: A Szabó Ervin Könyvtár irodalmi archívuma. = Könyvtáros, 1967. 8. sz. 486–487. l.
- ISZLAI Zoltán: A Szabó Ervin Könyvtár recenziókatalógusa. = Könyvtáros, 1968. 3. sz. 145–146. l.

Kerületi könyvtárainkról általában, hálózatunk helyzete

- FÁY Károlyné: Tervszerű munka a XIV. kerületi népkönyvtárban. = Könyvtároshíradó, 1951. 3. sz. 6–8. l.
- GYŐRI György: Új könyvtár. = Művelt Nép, 1951. 10. sz. 28. l.
- MÁTYÁS Ferenc: Olvasóközönségünk régen és most. = Irodalmi Újság, 1951. 17. sz. 5. l.
- SZEBERÉNYI Lehel: „Egy könyvtáros naplójából.” = Nők Lapja, 1951. 51. sz. 4. l.
- DARABOS Pálné: A Szabó Ervin Könyvtár fiókkönyvtárainak működése. = Művelt Nép, 1952. 10. sz. 21. l.
- DÖMÖTÖR László: Neveli az ifjúságot, segíti az ipari dolgozók munkáját a Szabó Ervin Könyvtár Vág utcai fiókja. = Könyvbarát, 1952. 11. sz. 13–14. l.
- GAÁL Jenőné: Könyvállomások munkájáról. = A Könyvtáros, 1953. 6. sz. 29–30 l.

- HOLLÓ Ferencné: Tanácsi beszámolók a fővárosi fiókkönyvtárakban. = A Könyvtáros, 1953. 5. sz. 30. l.
- JUHÁSZ Mária: Egy rákoskeresztúri könyvtárosnő módszerei és tapasztalatai. = A Könyvtáros, 1953. 7. sz. 12–13. l.
- JUHÁSZ Mária: Így dolgozom... Rákoskeresztúri levél. = Népművelés, 1954. 4. sz. 11. l.
- GYŐRI György: Egy könyvtár önkéntes segítői. = Népművelés, 1956. 8. sz. 22. l.
- BERZA László: Hogyan működik a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtárainak „központi raktára”? = A Könyvtáros, 1957. 4. sz. 266–267. l.
- GYŐRI György: A számok tükrében. Hozzászólás Irányi Lujza és Révész Ferenc cikkéhez. = A Könyvtáros, 1957. 4. sz. 262–264. l.
- IRÁNYI Lujza: Mit várnak a kerületi könyvtárosok a központi irányítástól? = A Könyvtáros, 1957. 2. sz. 91–92. l.
- KÓSI Gyuláné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozóinak fizetésemeléséről. = A Könyvtáros, 1957. 4. sz. 254. l.
- RÉVÉSZ Ferenc: Milyen feladatok várnak a kerületi könyvtárakra a központosítás után? = A Könyvtáros, 1957. 2. sz. 88–90. l.
- SZABÓ Endre: Beszélő számok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkájáról. = A Könyvtáros, 1957. 3. sz. 178–179. l.
- SZALAY István: A könyvállomásoktól a sajátkezelésű kölcsönzőállomásokig. = A Könyvtáros, 1959. 10. sz. 739–740. l.
- RÉVÉSZ Ferenc: Céljaink és feladataink a VII. Pártkongresszus tükrében. = A Könyvtáros, 1960. 2. sz. 84–85. l.
- SZELESTEY Gyuláné: Természettudományos előadássorozat a Szabó Ervin könyvtárosok szakoktatásában. = A Könyvtáros, 1960. 3. sz. 180–181. l.
- GÖNCZI Imre: A mai magyar írók az olvasottság ranglistájának élén. Egymillió kötet kölcsönzés egy év alatt Budapest 46 kerületi könyvtárában. = Élet és Irodalom, 1962. 13. sz. 2. l.
- GÖNCZI Imre: Az újpesti Szabó Ervin Könyvtárban. = Népművelés, 1962. 7. sz. 20–21. l.
- MARTON Tiborné: Egy kerületi könyvtár műszaki részlegében. = A Könyvtáros, 1962. 7. sz. 392–394. l.
- MARUSZKI József: A műszaki részlegek munkája a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. = Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója, 1962. 4. sz. 67–71.
- SZALAY István: Újabb kerületi Szabó Ervin könyvtárak tértek át a szabadpolcos rendszerre. = A Könyvtáros, 1962. 4. sz. 214. l.
- KOLLÁR Mária: A Szabó Ervin Könyvtár 10. számú fiókja. = Közalkalmazott, 1963. 3. sz. 2. l.
- MIKÓ Zoltán: A fővárosi közművelődés szocialista nagyüzeme. = Népművelés, 1963. 8. sz. 20–21. l.; 9. sz. 17–19. l.; 10. sz. 20–22. l.; 11. sz. 19–21. l.; 12. sz. 10–11. l.
- SZALAY István: Könyvtárak korszerűsítése a fővárosban. = A Könyvtáros, 1963. 9. sz. 522–523. l.
- BOKOR Pálné: Egy könyvtárfiók válaszáton. = Könyvtáros, 1964. 8. sz. 466–469. l.
- BOZÓKY Éva: Egy fővárosi kerület könyvtárügye. = Könyvtáros, 1965. 126–128. l.
- Könyvtár a József Attila-lakótelepen. = Közalkalmazott, 1965. V. 15. 5. l.
- „Sok jó olvasót...” (József Attila-lakótelep). = Nők Lapja, 1965. V. 15. 6–7. l.
- RÉVÉSZ Ferenc: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fejlődése az elmúlt öt évben. = Könyvtáros, 1966. 3. sz. 179–183. l.
- DOBOS Piroska: A könyvtári munka rangemlése. = Könyvtáros, 1967. 1. sz. 21–22. l.
- BOZÓKY Éva: Még egyszer a XII. kerület könyvtárügyéről. = Könyvtáros, 1968. 8. sz. 475–478. l.
- DOBOS Piroska: A gazdasági irányítás új rendszere és a könyvtári munka hatékonyságának értékelése. = Könyvtáros, 1968. 6. sz. 340–343. l.

- DRECHSLER Ágnes: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a műszaki kultúra szolgálatában. = Műszaki Egyetemi Könyvtáros, 1968. 1. sz. 37–39. l.
- SIMAY Norbert: Nyitvatartási problémák a budapesti kerületi könyvtárakban. = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 645–648. l.
- BOZÓKY Éva: „A legjövödelmezőbb vállalkozás”. Közművelődési könyvtáraink helyzete. = Budapest, 1969. 9. sz. 4–7. l.
- SAMU Gizella: Szociológiai előadássorozat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Könyvtáros, 1969. 7. sz. 411. l.
- DOBOS Piroska: Képzési és utánpótlási gondok a fővárosi hálózatban. = Könyvtáros, 1970. 12. sz. 728–730. l.
- FOGARASSY Miklós: A budapesti olvasó nép érdekében. = Népszabadság, 1970. jún. 14. 5. l. (Vasárnapi mell.)
- LENGYEL Vera, Z.: Könyvtáros szemmel a város pereméről. = Könyvtáros, 1970. 11. sz. 679–681. l.

Olvasószolgálat

- SZIKLAY László: Budapest olvasóközönsége 1945-ben. = Magyar Könyvszemle, 1946. 70–89. l.
- Becsületkönyv. = Nők Lapja, 1951. 52. sz. 3. l.
- GYŐRI György: Elemző törzslapok a gyakorlatban. = A Könyvtáros, 1953. 6. sz. 13–14. l.
- GYŐRI György: Az olvasók ízléséről. = A Könyvtáros, 1953. 8–9. sz. 29–31. l.
- LELOCZKY Ferencné: Mi történik az olvasók bírálatával? = A Könyvtáros, 1953. 11. sz. 21. l.
- NOVOBÁCZKY Andorné: Az olvasók egyéni ízlésének kialakításáról. = A Könyvtáros, 1953. 11. sz. 15–16. l.
- PÁSZTOR Jánosné: A könyvtár és az olvasók kapcsolata Pestimrén. = A Könyvtáros, 1953. 10. sz. 42. l.
- DRECHSLER Ágnes: A bibliográfiák felhasználásáról. = A Könyvtáros, 1954. 12. sz. 8. l.
- KERESZTESI Mihály: Az olvasók cserélődésének okairól. = A Könyv, 1955. 4. sz. 153–155. l.
- BALÁZS Sándor: Műszaki könyvtári gondok – műszaki könyvtárosi szemmel. = A Könyvtáros, 1956. 9. sz. 658–659. l.
- GYŐRI György: A technika őserdeje ... (Újpesti könyvtár.) = Népművelés, 1956. 7. sz. 12. l.
- KERESZTESI Mihály: Kezeljük felnőttként a felnőtteket. = A Könyvtáros, 1956. 9. sz. 654–657. l.
- KERESZTESI Mihály – ROZSNYAI Károly: Műszaki könyvtári gondok – Szabó Ervin kerületi könyvtárosok szemével. = A Könyvtáros, 1956. 7. sz. 501–502. l.
- GÖNCZI Imre: Mit mutatnak az előjegyzések? = A Könyvtáros, 1958. 12. sz. 890–892. l.
- IRÁNYI Lujza: A Csipkerózsikaálmú könyvek. = A Könyvtáros, 1958. 4. sz. 260–262. l.
- KÓSI Gyuláné – SZŐKE Tiborné: Hogyan népszerűsítjük a társadalmi-politikai irodalmat? = A Könyvtáros, 1958. 11. sz. 811–814. l.
- SZÁSZ Eta: Milyen „felnőtt” olvasmányokat ajánljunk a 13–16 éves olvasóknak? = A Könyvtáros, 1958. 3. sz. 174–176. l.
- URAY Béla: Mit olvasnak a délbudai olvasók? = A Könyvtáros, 1958. 12. sz. 886–889. l.
- DOBOS Piroska: Vita a szabadpolcra a Szabó Ervin könyvtárban. = A Könyvtáros, 1959. 5. sz. 348. l.
- GÖNCZI Imre: Hogyan foglalkozzunk a természettudományos és a műszaki irodalommal? = A Könyvtáros, 1959. 1. sz. 7–10. l.

- GÖNCZI Imre: Hogyan segítenek az olvasók a könyvtáraknak? = A Könyvtáros, 1959. 4. sz. 258–260. l.
- GÖNCZI Imre: Miért maradnak el olvasók könyvtárainkból? = A Könyvtáros, 1959. 12. sz. 896–898. l.
- KÁRÁSZNÉ ANDRÁSSY Mária: Hogyan foglalkozunk a társadalmi-politikai irodalommal? = A Könyvtáros, 1959. 11. sz. 815–818. l.
- SZŐKE Tiborné: Természettudományos előadássorozat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Természettudományi Közöny, 1959. 4. sz. 189–190. l.
- TÓTH Dezsőné–PELEJTEI Tibor: Olvasószolgálat egy angalföldi könyvtárban. = A Könyvtáros, 1959. 8. sz. 589–591. l.
- DANYI Dezső: Olvasói igények egy Szabó Ervin kerületi könyvtárban. = A Könyvtáros, 1960. 5. sz. 324–327. l.
- DOBOS Piroska: Az olvasószolgálat főbb kérdései a Fővárosi Szabó Ervin kerületi könyvtárakban. = Magyar Könyvszemle, 1960. 4. sz. 382–401. l.
- SUGÁR Ágnes–TÓTH Dezsőné: Több munka, de nagyobb eredmény. = A Könyvtáros, 1960. 7. sz. 506–508. l.
- SZELESTEY Gyuláné: Fiatalok a világnézetéről – erkölcsről. = A Könyvtáros, 1960. 6. sz. 421. l.
- VARSÁNYI Livia, Horváthné: Az új magyar szépirodalom forgalma a 8. sz. Szabó Ervin Könyvtárban. = A Könyvtáros, 1960. 10. sz. 727–730. l.
- ANDRÁSSY Mária: A szépirodalmi művek előjegyzésének vizsgálata. = A Könyvtáros, 1961. 3. sz. 148–151. l.
- BALLAGI Ágnes, G.–VARSÁNYI Livia, H.: A középiskolai irodalomtanítás és a közművelődési könyvtárak. = A Könyvtáros, 1961. 12. sz. 726–728. l.
- CSERNÁK Béláné: Ismeretterjesztő művek ajánlása egy részleges szabadpolcos könyvtárban. = A Könyvtáros, 1961. 9. sz. 531–533. l.
- DOBOS Piroska: A könyvtárak a dolgozó tanulókért. = A Könyvtáros, 1961. 10. sz. 577–579. l.
- GÖNCZI Imre: Olvasói igények és az irodalmi ízlés alakulása. Mit mutatnak a könyvtári kölcsönzés tapasztalatai? = Népművelés, 1961. 8. sz. 12–13. l.
- GÖNCZI Imre: A szabadpolc és az olvasó. = A Könyvtáros, 1961. 3–4. sz. 133–136. l., 211–213. l.
- MARUSZKI József: A természettudományos irodalom népszerűsítéséről. = A Könyvtáros, 1961. 1. sz. 22–26. l.
- MEISZNER Tamásné: Hogyan foglalkozunk a KISZ korosztályúakkal? = A Könyvtáros, 1961. 3. sz. 145–147. l.
- MOLNÁR Imre: Neveljünk verskedvelő olvasóközönséget. = A Könyvtáros, 1961. 11. sz. 666–667. l.
- SIMON Lászlóné: Az antiklerikális és ateista könyvek ajánlásáról. = A Könyvtáros, 1961. 6. sz. 351–353. l.
- GÖNCZI Imre: Gorkij műveinek könyvtári olvasottsága. = A Könyvtáros, 1962. 11. sz. 642–645. l.
- SUGÁR Ágnes: Művek kiemelése a szabadpolcon. = A Könyvtáros, 1962. 11. sz. 646–647. l.
- ARATÓ Antal: A pultról az állványig. = A Könyvtáros, 1963. 6. sz. 327–329. l.
- FRIEDRICH Ildikó: Út az ismeretterjesztő könyvekhez. = A Könyvtáros, 1963. 4. sz. 213–214. l.
- ARATÓ Antal: Meditáció az olvasás hatásáról. = Könyvtáros, 1964. 7. sz. 396–397. l.
- ILLÉS Zsuzsa: Versek és olvasóik Újpesten. = Könyvtáros, 1964. 11. sz. 674–677. l.
- SZECSÓDI János: A műszaki könyvek ajánlása közművelődési könyvtárban. = Könyvtáros, 1964. 10. sz. 597–598. l.

- ARATÓ Antal: Az olvasók elmaradásának okairól. = Könyvtáros, 1965. 3. sz. 144–146. l.
- GEREBEN Ferenc: Néprajzi művek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár négy kerületi könyvtárában. = Könyvtáros, 1965. 10. sz. 605–607. l.
- Középiskolások egy közművelődési könyvtárban. Írták Kurovsky Ilona, Molnár Zsuzsa stb. = Könyvtáros, 1966. 6. sz. 319–322. l.
- FUNTHA Judit: Hogyan foglalkozunk a gyermekkönyvtárból átiratkozott olvasókkal? = Könyvtáros, 1967. 10. sz. 605. l.
- MAJERONÓVSZKY Anna: Ipari tanulók egy budapesti kerületi könyvtárban. = Könyvtáros, 1967. 10. sz. 605–607. l.
- MIKÓ Zoltán: Az ifjúság könyvtári nevelésének néhány tapasztalata a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. = Írók, Könyvek, Olvasók. (Az Ifjú Kommunista melléklete.) 1967. 12. sz. 14–16. l.
- RÁC János: Ferencvárosi olvasók. = Írók, Könyvek, Olvasók. (Az Ifjú Kommunista melléklete.) 1967. 6. sz. 16–17. l.
- SZECSŐDI János: A bibliográfiák felhasználása a kőbányai Szabó Ervin könyvtárban. = Könyvtáros, 1967. 12. sz. 734–735. l.
- TÓTH Dezsőné: A szovjet könyvek ajánlásának módszerei. = Könyvtáros, 1967. 10. sz. 603–604. l.
- TÓTH Dezsőné: Szovjet szépirodalmi művek egy fővárosi könyvtárban. = Könyvtáros, 1967. 2. sz. 79–80. l.
- BOZÓKY Éva: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár segítségével a fizikai dolgozók gyermekeinek. = Könyvtáros, 1968. 12. sz. 699–700. l.
- MARUSZKI Józsefné: Elégedettek-e az új olvasók a könyvtárral? = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 606–608. l.
- SÓLYOM Károlyné: Fizikai dolgozók gyermekei a könyvtárban. = Budapesti Népművelő, 1968. 2. sz. 19. l.
- ARATÓ Antal: Az állományellenőrzési ívek felhasználása az olvasás elemzésben. = Könyvtáros, 1969. 2. sz. 95–96. l.
- BALLAGI Ágnes, G.: A kölcsönzés szüneteltetésének okai a Szabó Ervin Könyvtár olvasói körében. = Könyvtáros, 1969. 2. sz. 83–85. l.
- BALLAGI Ágnes, G.: Az olvasók számának alakulása a könyvtárban. = Budapesti Népművelő, 1969. 1. sz. 21. l.
- BOZÓKY Éva: A fővárosi könyvtárak a fizikai dolgozók gyermekeiért. = Könyvtáros, 1969. 11. sz. 660. l.
- DOBOS Piroska: Olvasószolgálati hatásvizsgálatok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. = Könyvtáros, 1969. 2. sz. 78–81. l.
- DOBOS Piroska: Pedagógusok és könyvtárosok. = Köznevelés, 1969. 24. sz. 18. l.
- STEFKA István: Művelődő ipari tanulók. = Népművelés, 1969. 4. sz. 26–27. l.
- SZECSŐDI János: A matematikai művek népszerűsítése a közművelődési könyvtárakban. = Könyvtáros, 1969. 6. sz. 340–341. l.
- ARATÓ Antal: A Tanácsköztársaságról szóló irodalom olvasottsága a jubileum időszakában. = Könyvtáros, 1970. 2. sz. 74–76. l.
- BOKOR Pálné–KAMARÁS Istvánné: Fiatalok a könyvtárban. = Budapesti Népművelő, 1970. 2. sz. 22. l.
- SZECSŐDI Jánosné, ifj.–KONRÁD Éva: A tizenégy-tizenöt évesek olvasmányai. = Könyvtáros, 1970. 2. sz. 91–93. l.
- VUKÁN Viktória–MOLNÁR Sándorné: Helybenolvasás a kispesti könyvtárban. = Könyvtáros, 1970. 3. sz. 138–140. l.

Állomány, feldolgozás, állománynyilvántartási és kölcsönzési módszerek

- KAICH Frigyes: Javaslat a statisztikai adatszolgáltatás hitelességének megjavítására. = A Könyvtáros, 1953. 12. sz. 33. l.
- SALLAI István: Az új kölcsönzési eljáráshoz. = A Könyvtáros, 1953. 4. sz. 26–27. l.
- SUGÁR Jenőné: Könyvtárosi bírálat a Könyvtárellátóról. = A Könyvtáros, 1953. 7. sz. 29–30. l.
- SZALAY István: Tapasztalatok és teendők a könyvek fokozott védelmére. = A Könyvtáros, 1953. 5. sz. 24–25. l.
- TORDAI György: A könyvtárosi tervekészítés néhány kérdése. = A Könyvtáros, 1953. 10. sz. 22–25. l.
- SUGÁR Jenőné: Helyismereti gyűjteményeket a budapesti kerületi könyvtárakba. = A Könyv, 1955. 11. sz. 523. l.
- BOGNÁR Jánosné: Egy könyvkötő szakkör munkájáról. = A Könyvtáros, 1956. 1. sz. 14–15. l.
- BECSKI Andorné: „A jövőendő kölcsönzési formája?” = A Könyvtáros, 1957. 4. sz. 265–266. l.
- DRECHSLER Ágnes, K.: Egységes szakozást a nyomtatott katalóguscédulákon. = A Könyvtáros, 1957. 7. sz. 522. l.
- MOLNÁR Lajosné–DRECHSLER Ágnes, K.: A kerületi Szabó Ervin könyvtárak ismeretterjesztő anyagának átszakozásáról. = A Könyvtáros, 1957. 11. sz. 422–423. l.
- GÖRGÉNYI Ottó: A közművelődési könyvtárak könyvvállományának védelme. = A Könyvtáros, 1958. 8. sz. 585–586. l.
- KÖVÁRI Vali: A katalógus használatára szoktatni az olvasót. = A Könyvtáros, 1960. 4. sz. 270. l.
- KIRÁLY Lászlóné: Az állományfejlesztés irányítása a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában. = A Könyvtáros, 1961. 11. sz. 659–660. l.
- ROZSNYAI Károly: A természettudományos könyvek forgalma. = A Könyvtáros, 1961. 4. sz. 225–226. l.
- ANDRÁSSY Mária: Milyen tartósak könyveink? = A Könyvtáros, 1963. 3. sz. 152–153. l.
- KIRÁLY Lászlóné: Az állomány rendezése a fővárosi kerületi könyvtárakban. = A Könyvtáros, 1963. 12. sz. 710–712. l.
- TÓTH Dezsőné: A tikkett kölcsönzés tapasztalatai. = A Könyvtáros, 1963. 2. sz. 89–90. l.
- BALLAGI Ágnes: Könyvelhelyezés a szabadpolcos könyvtárban. = Könyvtáros, 1964. 9. sz. 532–533. l.
- GYURJÁN Józsefné: Peremlyukasztásos kártyák alkalmazása egy fővárosi kerületi könyvtárban. = Könyvtáros, 1967. 12. sz. 736. l.
- SAMU Gizella: Az Új Könyvek felhasználása a Fővárosi Szabó Ervin könyvtárakban. = Könyvtáros, 1967. 8. sz. 478–479. l.
- DRECHSLER Ágnes, H.: Kiegészítő katalógusok a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. = Könyvtáros, 1970. 4. sz. 276–278. l.
- KIRÁLY Lászlóné: A Kollektor gondjai a mi gondjaink is. = Könyvtáros, 1970. 9. sz. 522–523. l.

A gyermekkönyvtárak munkájáról

- Ifjúsági könyvtár a Károlyi-kertben. = Könyvbarát, 1951. 4. sz. 48. l.
- KEPES Ágnes: Ankét az Állatkertben. = Könyvtároshíradó, 1952. 1. sz. 6. l.
- CSOMOR Tibor: Könyvtár az úttörőtáborban. = A Könyvtáros, 1953. 7. sz. 30. l.
- HOLLÓ Ferencné: Könyvismertetés gyermekeknek. = A Könyvtáros, 1953. 4. sz. 33. l.
- KRÚDY Zsuzsa: Írók és úttörők találkozása egy budai könyvtárban. = A Könyvtáros, 1953. 11. sz. 25. l.

- RADOS Ottóné: Parkkönyvtár gyermekeknek. = A Könyvtáros, 1953. 7. sz. 31–32. l.
- SIMON Lászlóné: Gyermekkönyvtárak. = A Könyvtáros, 1953. 1. sz. 23–25. l.
- TÓTH Béla: Az iskola és a könyvtár együttműködésének formái. = A Könyvtáros, 1953. 1. sz. 25–27. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: A könyvtár ifjú segítőinek nevelése. = A Könyvtáros, 1954. 11. sz. 13–16. l.
- HOLLÓ Ferencné: Gyermekkönyvtárunk berendezéséről. = A Könyv, 1955. 8. sz. 377–378. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: A József Attila olvasómozgalom a kerületi Szabó Ervin könyvtárakban. = A Könyvtáros, 1956. 3. sz. 164–166. l.
- NYILAS Márta; G.: Hozzászólás a gyermekkönyvtárak ügyéhez. = A Könyvtáros, 1956. 9. sz. 657–658. l.
- RÁCZ Aranka: Még egyszer a gyermekkönyvtárakról. = A Könyvtáros, 1956. 10. sz. 729–730. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: A budapesti kerületi könyvtárak gyermekkönyvtári tapasztalataiból. = A Könyvtáros, 1957. 5. sz. 345–346. l.
- PESOLD Ferenc: Mi van a könyvtárpult mögött? = Népművelés, 1957. 11. sz. 10. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Úttörők a gyermekkönyvtárban. = A Könyvtáros, 1958. 8. sz. 587–588. l.
- RÁCZ Aranka: Az első magyar gyermekkönyvtárosi tanfolyamról. = A Könyvtáros, 1958. 8. sz. 565–566. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Egy készülő gyermekkönyvtári katalógusról. = A Könyvtáros, 1959. 11. sz. 827. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Gyermekkönyvtárakról a Tanácsköztársaság évfordulója előtt. = A Könyvtáros, 1959. 2. sz. 99–101. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Iskola és könyvtár. = Család és Iskola, 1959. 6. sz. 8–9. l.
- KERÉNYI Ferenc: A kilencedik kerületi általános iskolák és a kerületben működő Szabó Ervin fiókkönyvtárak kapcsolata. = Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, 1959. 1. sz. 13–15. l.
- SURÁNYI Imre: Ahol tilos az unalom. Megjegyzések az ifjúsági ismeretterjesztésről. = Népművelés, 1959. 12. sz. 20–21. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Gyermekrajzok között. = Család és Iskola, 1960. 2. sz. 3. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Rajzverseny az olvasás szolgálatában. = A Könyvtáros, 1960. 3. sz. 185–186. l.
- DRECHSLER Ágnes, K.: Két író-olvasó találkozó a gyermekkönyvtárban. = A Könyvtáros, 1960. 5. sz. 339. l.
- TOMBOR Tibor: A Liszt Ferenc téri új gyermekkönyvtár terve. = A Könyvtáros, 1960. 1. sz. 28–30. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: A gyermekkönyvtárállomány vizsgálata a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. = Magyar Könyvszemle, 1961. 3. sz. 264–279. l.
- CSÁSZÁR Antalné: Olvasó gyermekek. = A Könyvtáros, 1961. 5. sz. 281–282. l.
- GIDAY Endre: A pestlőrinci gyermekek olvasómozgalmának második éve. = A Könyvtáros, 1961. 9. sz. 543–544. l.
- WALDAPFEL Eszter: Az iskolai ifjúsági és a közművelődési gyermekkönyvtárak együttműködéséről. = Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, 1961. 10. sz. 3–8. l.
- BARS Sári: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1. számú Gyermekkönyvtára. = Nők Lapja, 1962. V. 12. 14–15. l.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Hogyan segítheti a gyermekkönyvtár a szülőföld megismerését? = A Könyvtáros, 1962. 11. sz. 654–656. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Olvassák-e? = A Könyvtáros, 1962. 5. sz. 258–260. l.
- CSÁSZÁR Antalné: Játékos gyermekfoglalkoztatás a könyvtárban. = A Könyvtáros, 1962. 8. sz. 471–473. l.

- KEMENES Inez: A könyvtárak várják a gyermekeket. = Közalkalmazott. 1962. 7. sz. 3. l.
- SZEPESI Hajnal: Játékos foglalkozás a gyerekekkel a könyvtárban. = Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, 1962. 15. sz. 14–16. l.
- VARGHA Balázs: Bucsú a gyermekkönyvtártól. = A Könyvtáros, 1962. 6. sz. 330. l.
- BARTA Andrásné: A gyermekolvasók ismerkedése Móra Ferencel. = A Könyvtáros, 1963. 4. sz. 208–209. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Gyermekkönyvtáros tapasztalatcsere napok. = A Könyvtáros, 1963. 5. sz. 263–265. l.
- KEPES Ágnes: Csoportos foglalkozás a gyermekkönyvtárban. = Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, 1963. 18. sz. 12–14. l.
- SZEPESI Hajnal: Író-olvasó találkozók az ifjúsági könyvtárban. = Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója, 1963. 17. sz. 19–22. l.
- TOLNAI György: A fővárosi gyermekkönyvtári hálózat kialakulása. = A Könyvtáros, 1963. 7. sz. 383–385. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: A gyermekkönyvtárak kézikönyvtára. = Könyvtáros, 1964. 11. sz. 660–663. l.
- CSÁSZÁR Antalné: Gyermekkönyvtári expedíció. = Könyvtáros, 1964. 2. sz. 83–84. l.
- K. A.: Egy kicsit otthon, egy kicsit iskola, egy kicsit napközi a gyermekkönyvtár. = Család és Iskola, 1964. 1. sz. 8–9. l.
- KÜHL Lászlóné: A pesterzsébeti gyermekolvasók művelődési körülményei. = Könyvtáros, 1964. 9. sz. 521–524. l.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Zenés beszélgetés Bartók Béláról. = Könyvtáros, 1965. 10. sz. 594–595. l.
- GERGELY Károlyné: Mit kell és mit ajánlatos a gyermeknek olvasnia? = Közalkalmazott, 1965. 2–3. sz. 9. l.
- JANCISOVICS Klára: Fegyelmzés a gyermekkönyvtárban. = Könyvtáros, 1965. 3. sz. 148–150. l.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Gyermekkönyvtárak és a természetbarát mozgalom. Hogyan segítik a Szabó Ervin gyermekkönyvtárakban a szülőföld megismerését. = Turista, 1966. 12. sz. 8. l.
- JANCISOVICS Klára: Gyermekkönyvtárak és a természetbarát mozgalom. Az első előadás. = Turista, 1966. 12. sz. 8–9. l.
- KOVÁCS Ferencné: A gyermek, a könyv és az otthon. = Család és Iskola, 1966. 1. sz. 17–18. l.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Folyóiratok a gyermekkönyvtárakban. = Könyvtáros, 1967. 3. sz. 127–130. l.
- FÖLDES Anna: A gyermek, a könyv és a szülő. 1. r. = Nők Lapja, 1967. VI. 10. 21. l.
- JANCISOVICS Klára: Gyermekkönyvtár és természetjárás. = Turista, 1967. 4. sz. 27. l.
- MOLNÁR Árpádné: Gyermekkönyvtárban rendezett földrajzi vetélkedő. = A Földrajz Tanítása, 1967. 2. sz. 51–53. l.
- Sz. J., i.: Előadásaink sok új barátot szereztek. = Turista, 1967. 1. sz. 27. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Olvasószolgálat a gyermekkönyvtárakban. = Könyvtáros, 1968. 6. sz. 328–333. l.
- BOZÓKY Éva: Munkások gyermekei a fővárosi könyvtárakban. = Budapesti Népművelő, 1968. 3. sz. 22–23. l.
- CSÁSZÁR Antalné: A gyorsuló idő és a gyermek. = Könyvtáros, 1968. 9. sz. 533–534. l.
- LÁSZLÓ Judit: Felnőttéavatás a gyermekkönyvtárban. = Csepel, 1968. 7. sz.
- BENKŐNÉ Bartha Ilona: A gyermekolvasók számának alakulása a budapesti kerületi könyvtárakban. = Könyvtáros, 1969. 8. sz. 479–481. l.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Jubileumi képzőművészeti pályázat a budapesti gyermekkönyvtárakban. = Könyvtáros. 1969. 3. sz. 141–143. l.

- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Tanácsköztársasági jubileumi képzőművészeti pályázat a budapesti gyermekkönyvtárakban. = Népművelés, 1969. 5. sz. 35. l.
- Egy kicsit a holnapban is járunk... (Látogatás a József Attila Úttörőházban.) = Pajtás, 1969. 45. sz. 4., 6–7. l.
- JANCSOVICS Klára: A gyermekek nyári foglalkoztatása a könyvtárban. = Budapesti Népművelő, 1969. 1. sz. 20–21. l.
- KEPES Ágnes–MOLNÁR Mihályné: A Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtár vonzási területe. = Könyvtáros, 1969. 3. sz. 155. l.
- KOMOR Vilma: Gyermekünk könyvesboltja. = Tükör, 1969. VI. 3.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Lapok, szerkesztők, gyermekkönyvtárak. = Könyvtáros, 1970. 10. sz. 603–607. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Gyermekkönyvtárak a felszabadulás évfordulóján a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában. = Magyar Könyvszemle, 1970. 1–2. sz. 55–66. l.
- GAÁL Jenőné: A televíziónézés és az olvasás. = Népművelés, 1970. 10. sz. 20. l.
- JASINSZKY István: A jubileumi év előtt – ülésezett az ifjúsági szakkörvezetők munkabizottsága. = Filatéliai Szemle, 1970. 11. sz. 4. l.
- TERTINSZKY Edit: Kézikönyvek egy gyermekkönyvtárban. = Könyvtáros, 1970. 655–657. l.

Propagandamunka

- WINTER Pálné: Eredményesen zárult a nyári olvasómozgalmi verseny. = Könyvtáros-híradó, 1951. 3. sz. 4. l.
- Hogyan segíti a pártoktatást a Szabó Ervin Könyvtár. = Könyvbarát, 1952. 10. sz. 3. l.
- GAÁL Jenőné: Tanárok és könyvtárosok együttműködése az ifjúsági olvasómozgalomban. = A Könyvtáros, 1953. 8–9. sz. 19. l.
- HALASI Mária: Menetközben. Egy könyvtár választási munkájáról. = A Könyvtáros, 1953. 5. sz. 17–18. l.
- MILLOK Éva: Hogyan segítsék a könyvtárosok a XIX. pártkongresszus anyagának megismerését? = A Könyvtáros, 1953. 3. sz. 15–16. l.
- SOLT Andorné: Az olvasóértekezletekről. = A Könyvtáros, 1953. 12. sz. 32–33. l.
- SZALAI György: Segítsék könyvtáraink a pártoktatást. = A Könyvtáros, 1953. 10. sz. 3–6. l.
- DUKESZ Ágnes: A könyvtár és a film. = A Könyvtáros, 1954. 1. sz. 34. l.
- POLGÁR Erzsébet: Nyári olvasatási módszerek Budapesten. = A Könyvtáros, 1954. 6. sz. 14–15. l.
- NYILAS Márta: Tárgyköri kiállítások a budapesti kerületi könyvtárakban. = A Könyv, 1955. 6. sz. 255–257. l.
- BECSKI Andor: A József Attila-mozgalom első beszámolóinak tapasztalatai. = A Könyvtáros, 1956. 6. sz. 427–428. l.
- A József Attila olvasómozgalom hírei. = Népművelés, 1956. 5. sz. 11. l.
- KERESZTESI Mihály: Zuglói tapasztalatok a József Attila mozgalom szervezéséről. = A Könyvtáros, 1956. 4. sz. 269–270. l.
- BOGNÁR Jánosné: Budapesttől–Djakartáig. = A Könyvtáros, 1958. 10. sz. 729–731. l.
- SZELESTEY Gyuláné: A Tanácsköztársaságról való megemlékezés nem zárul le március 21-én. = A Könyvtáros, 1959. 3. sz. 161–163. l.
- SZŐKE Tiborné: Tanácsköztársasági szavalóverseny a Szabó Ervin Könyvtárban. = A Könyvtáros, 1959. 8. sz. 561–563. l.
- TISZAY Andor: Kiállítás a Szabó Ervin Könyvtárban. = A Könyvtáros, 1959. 4. sz. 244. l.
- BOGNÁR Jánosné–KÖVÁRI Vali: Kézimunka szakkör a könyvtárban. = A Könyvtáros, 1960. 3. sz. 183. l.

- GYŐRI György: Nemzetközi politikai plakátkiállítás. = A Könyvtáros, 1960. 1. sz. 21. l.
- SUGÁR Ágnes: Terveink a felszabadulás 15. évfordulójának megünneplésére. = A Könyvtáros, 1960. 3. sz. 163. l.
- DOBOS Piroska—MIKÓ Zoltán: Irodalmi kör — művelődési kör. = Népművelés, 1961. 6. sz. 22—23. l.
- TÓTH Endréné—MIKÓ Zoltán: Társadalmi tanácsok — könyvtári bizottságok. = A Könyvtáros, 1961. 1. sz. 18—21. l.
- KÖVÁRI Vali: Egy érdekes ifjúsági pályázat. = A Könyvtáros, 1962. 1. sz. 33—34. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szocialista brigádmozgalma. = A Könyvtáros, 1963. 2. sz. 64—65. l.
- GÖNCZI Imre: Iskola és könyvtár. A közművelődési könyvtáros szemével. = Köznevelés, 1963. 8. sz. 237. l.
- GÖNCZI Imre: Segítség a kiállításokhoz. = A Könyvtáros, 1963. 4. sz. 219. l.
- MARTON Tiborné: Műszaki fejtörők az újpesti könyvtárban. = A Könyvtáros, 1963. 12. sz. 726—727. l.
- Az olvasómozgalom eredményéről a XVIII. kerületben. = Pedagógusok Lapja, 1963. jún.
- TAKÁCS Éva, H.—BÁRSONY Györgyi: Könyvtárosok a József Attila mozgalomról. = A Könyvtáros, 1963. 6. sz. 330—331. l.
- TALPAS Mihályné: Olvasószervezési tapasztalatok a Kerepesi úti lakótelepen. = Könyvtáros, 1964. 12. sz. 734. l.
- ARATÓ Antal: A könyvtáron kívüli propaganda hatása az előjegyzésekre. = Könyvtáros, 1965. 11. sz. 647—649. l.
- MARUSZKI József: Fiatalok beszélgetnek a József Attila lakótelep könyvtárában. = Írók, Könyvek, Olvasók. (Az Ifjú Kommunista melléklete.) 1965. 12. sz. 10. l.
- MEISZNER Tamásné: Érdekes eszmecserék a klubban. = Írók, Könyvek, Olvasók. (Az Ifjú Kommunista melléklete.) 1965. 9. sz. 10. l.
- MIKÓ Zoltán: Fiatal olvasók klubjai — művelődési körök. = Könyvtáros, 1965. 1. sz. 3—6. l.
- ARATÓ Antal: Könyvkiállítás a televízió műsoraihoz. = Könyvtáros, 1966. 7. sz. 386—388. l.
- MIKÓ Zoltán: Művelődési körökről — ifjúsági klubokról. = Könyvtáros, 1966. 12. sz. 698—702. l.
- ARATÓ Antal: Faliújság helyett könyv népszerűsítő táblák. = Könyvtáros, 1967. 9. sz. 540—541. l.
- Az Aurórától a Holdrakétáig. = Írók, Könyvek, Olvasók. (Az Ifjú Kommunista melléklete.) 1967. 6. sz. 4—5. l.
- BÁRÁNY Éva: A szemléltető és a „hangos” propaganda szerepe az olvasószolgálatban. = Könyvtáros, 1967. 3. sz. 142—143. l.
- ILLÉS Zsuzsa: A könyvtári klub szerepe a tagok olvasmányainak kiválasztásában. = Könyvtáros, 1967. 5. sz. 284—285. l.
- SZŐKE Tiborné: A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. esztendejének küszöbén. = Könyvtáros, 1967. 1. sz. 3—5. l.
- TÓTH Imréné: „Érettségizők klubja” egy fővárosi könyvtárban. = Könyvtáros, 1967. 11. sz. 669—670. l.
- SÁNDOR Ottóné: A könyv ünnepei. = Budapesti Népművelő, 1968. 2. sz. 18. l.
- SZŐKE Tiborné: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár készül az évfordulókra. = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 590—591. l.
- HERENDINÉ LAKATOS Éva: A Tanácsköztársaság plakátjai — kiállítás a Szabó Ervin Könyvtárban. = Magyar Könyvszemle, 1969. 2. sz. 181—182. l.
- SAMU Gizella: Együttműködés az olvasó ifjúságért. = Budapesti Népművelő, 1969. 2. sz. 17—18. l.

- SÁNDOR Ottóné: A budapesti KISZ szervezetek és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár az „Olvasó ifjúságért”. = Könyvtáros, 1969. 9. sz. 533–534. l.
- SUGÁR Ágnes: Együtt eredményesebb... Művelődési házak, könyvtárak együttműködési tapasztalatai. = Budapesti Népművelő, 1969. 1. sz. 23. l.
- SZŐKE Tiborné: A felszabadulás 25. évfordulójának előkészítése. = Könyvtáros, 1969. 4. sz. 187–189. l.
- Hogyan készülnek a könyvtárak az évfordulók megünneplésére? = Könyvtáros. 1970. 1. sz. 77. l.

Bibliográfiák és tanulmányok recenziói

- ÁCS Tivadar: Magyarok és a Risorgimento.
Ism. Lukács Lajos. = Századok, 1966. 1. sz. 198–200. l.
- BENKŐNÉ BARTHA Ilona: Négy évszak. Forгатókönyv.
Ism. Gévaý Ágnes. = Könyvtáros, 1966. 10. sz. 621. l.
- BIKÁCSI Lászlóné: Gyermekkönyvtárak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár történetében.
Ism. K. I. = Magyar Könyvszemle, 1970. 3. sz. 275–276. l.
Vargha Balázs. = Könyvtáros, 1969. 4. sz. 244–245. l.
- Budapest a Tanácsköztársaság idején a korabeli sajtó tükrében. Összeáll. a Budapest Gyűjtemény munkaközössége. (Bibl.)
Ism. Dezsényi Béla. = A Könyvtáros, 1959. 4. sz. 271–272. l.
- CSOMOR Tibor: Afrika (aj. bibl.)
Ism. Szilágyi Tibor. = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 630–631. l.
- CSOMOR Tibor: A muzsika világában. (aj. bibl.)
Ism. Szilágyi Tibor. = Könyvtáros, 1965. 10. sz. 630–631. l.
- CSOMOR Tibor: Szép könyvek a természetről. (Aj. album)
Ism. Freitag Magda. = A Könyvtáros, 1962. 1. sz. 62. l.
- CSOMOR Tibor: Tárgyszókatálógus a gyermekkönyvtárak kézikönyvtáraihoz.
Ism. Vértessy Miklós. = Könyvtáros, 1967. 5. sz. 309. l.
- CSOMOR Tibor: A természet világában. (Aj. bibl.)
Ism. Vértessy Miklós. = Könyvtáros, 1966. 4. sz. 240. l.
- DOBOS Piroška: A munkásolvasók irodalmi ízlése a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban.
Ism. Vargha Kálmán. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1965. 4. sz. 434. l.
I. Z. = Könyvtáros, 1964. 5. sz. 309. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: Cromwelltől Napoleonig. (Aj. bibl.)
Ism. Pálvölgyi Endre. = Könyvtáros, 1967. 5. sz. 307–308. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: Gorkijtől napjainkig. (Aj. bibl.)
Ism. Varsányi Lívia, H. = Könyvtáros, 1967. 12. sz. 758–759. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: A kaland mesterei. (Aj. bibl.)
Ism. Pálvölgyi Endre. = A Könyvtáros, 1958. 7. sz. 510. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: A középkor világa. (Aj. bibl.)
Ism. Pálvölgyi Endre. = Könyvtáros, 1966. 4. sz. 238. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: Lenin. Bibliográfia születésének 90. évfordulójára.
Ism. Kenyeres Ágnes. = Magyar Könyvszemle, 1960. 2. sz. 206. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: Történelem, forradalom 1–2. köt. (Bibl.)
Ism. 1 Ónódy Miklós. = Könyvtáros, 1969. 10. sz. 630–631. l.
2 (-rt-) = Könyvtáros, 1970. 3. sz. 182. l.
- ECSEDY Andorné–GÁLICZKY Éva: A világtörténelem regényekben. (Aj. bibl.)
Ism. Lékay Ottó. = A Könyvtáros, 1957. 2. sz. 112. l.
(-k-) = A Könyvtáros, 1960. 5. sz. 351–352. l.

- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve IV. (1949–1954.) Szerk. a Szerkesztőbizottság.
 Ism. Bereczky László. = Magyar Könyvszemle, 1957. 1. sz. 100–102. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve VI. 1956–1957. Szerk. Tiszay Andor.
 Ism. Szelle Béla. = A Könyvtáros, 1959. 6. sz. 432. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve VII. (1958–1959.) Szerk. Tiszay Andor.
 Ism. Bereczky László. = A Könyvtáros, 1961. 12. sz. 765–766. l.
 Waldapfel Eszter, V. = Magyar Könyvszemle, 1962. 2–3. sz. 255–256. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve VIII. 1960. Szerk. Tolnai György.
 Ism. B. L.: Négy könyvtári évkönyv. = A Könyvtáros, 1962. 6. sz. 374–375. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve IX. 1961. Szerk. Tolnai György.
 Ism. Kiss Jenő: Három közművelődési könyvtári évkönyv. = A Könyvtáros, 1963. 5. sz. 271–272. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve XI. 1963. Szerk. Tolnai György.
 Ism. Kiss Jenő. = Könyvtáros, 1965. 2. sz. 112–113. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve XII. 1964–1965. Szerk. Tolnai György.
 Ism. Rácz Aranka. = Könyvtáros, 1966. 9. sz. 555–557. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve XIII. 1966–1967. Szerk. Tolnai György.
 Ism. Futala Tibor. = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 625–629. l.
 Kamarás István. = Magyar Könyvszemle, 1969. 2. sz. 178–180. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve XIV. 1968–1969. Szerk. Tolnai György.
 Ism. Iszlai Zoltán. = Könyvtáros, 1970. 12. sz. 758–759. l.
- A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Híradója. Szerk. Vasvári István.
 Ism. Ónódy Miklós. = Könyvtáros, 1968. 7. sz. 435–436. l.
- GERÉB László: Munkáselet és munkásmozgalom a magyar irodalomban, 1867–1872.
 Ism. L. S. = A Könyvtáros, 1959. 12. sz. 912. l.
- GILICZ Márta: Ifjúságunk példaképei. (Aj. bibl.)
 Ism. Iszlai Zoltán. = Könyvtáros, 1966. 4. sz. 237. l.
- HALMAI Istvánné: A korszerűség néhány tartalmi jegyének vizsgálata a 37. sz. könyvtárban.
 Ism. Dér Imre. = Magyar Könyvszemle, 1970. 3. sz. 277–278. l.
- HORNYÁNSZKY Sára: Fekete Afrika. (Aj. jegyzék)
 Ism. Szilágyi Tibor. = Könyvtáros, 1968. 10. sz. 630–631. l.
- HRENKOVA, A. A.: A gyermekkönyvtár.
 Ism. Wittek Lászlóné. = Magyar Könyvszemle, 1964. 4. sz. 390–391. l.
- KÖVES Erzsébet: A második világháború története (1939–1945). (Vál. művek bibl.)
 Ism. Rázsó Gyula. = Magyar Könyvszemle, 1956. 4. sz. 355–356. l.
- LAKOS Katalin: Huszonöt éve történt. (Aj. bibl.)
 Ism. Remete László. = Könyvtáros, 1969. 12. sz. 753. l.
- A magyar népművelés tíz éve. Szerk. Dobos Piroska, Mikó Zoltán, stb.
 Ism. (b.) = A Könyvtáros, 1958. 8. sz. 591. l.
- A mi könyveink. Címjegyzék. Szerk. Dobos Piroska, Kondor Miklósné, Oláh Attila.
 Ism. Sallai István. = Könyvtáros, 1966. 3. sz. 171–172. l.
- MITRU Ibolya: Korrajz és vádirat. (Aj. bibl.)
 Ism. Bozóky Éva. = Könyvtáros, 1967. 7. sz. 436–437. l.
 Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1969. 1. sz. 434. l.
- MITRU Ibolya: A Szovjetunió története. Bibl. kalauz. I. r.
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1968. 4. sz. 402. l.
 Ónódy Miklós. = Könyvtáros, 1968. 4. sz. 246–247. l.
- NYILAS Márta: Arany János Budapestje.
 Ism. Szemző Piroska, D. = Magyar Könyvszemle, 1958. 3. sz. 303–304. l.

- NYILAS Márta: Pest-Buda a 18. század költészetében.
 Ism. Niederhauser Emil. = Századok, 1965. 1–2. sz. 282–283. l.
 -y. = A Könyvtáros, 1962. 5. sz. 309. l.
- POLGÁR Erzsébet: Szerelem, házasság, család. (Aj. bibl.)
 Ism. -s-. = A Könyvtáros, 1960. 6. sz. 431–432. l.
- POMOGÁTS Béla: Huszonöt év magyar prózája. (Aj. bibl.)
 Ism. Könczöl Imre. = Könyvtáros, 1970. 11. sz. 692–693. l.
- PRÁGER Miklós: Marx és Engels művei magyarországi kiadásainak bibliográfiája (1945–1965.)
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1969. 3. sz. 320. l.
- REMETE László: Dienes László (1889–1953).
 Ism. Juhász Géza. = Alföld, 1965. 4. sz. 108–112. l.
 = Esti Hírlap, 1964. jul. 2. 2. l.
 = Korunk (Kolozsvár), 1965. 10. sz. 776. l.
 K. F. = Népszabadság, 1965. jun. 6. 8. l.
 Katona Jenő. = Ország-Világ, 1964. 37. sz. 12. l.
 Kulcsár Péter. = Tiszatáj, 1964. 9. sz. 7. l.
 = Párttörténeti Közlemények, 1964. 3–4. sz. 117. l.
- REMETE László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története.
 Ism. Bálint Mária. = Népművelés, 1967. 2. sz. 25–26. l.
 Berlász Jenő. = Magyar Könyvszemle, 1967. jan. 2. sz. 212–214. l.
 Flórián László. = Magyar Nemzet, 1967. jan. 16. 7. l.
 Lakos Katalin. = Párttörténeti Közlemények, 1967. 4. sz. 226–227. l.
 Móra László. = Műszaki Egyetemi Könyvtáros, 1967. 2. sz.
 Rejtő István. = Magyar Tudomány, 1967. 349–350. l.
 Somkuti Gabriella. = Könyvtáros, 1967. 3. sz. 178–179. l.
 Tróger, Erika. = Der Bibliothekar, 1967. No. 12. p. 1327–1329
 = Bulletin de l'UNESCO a l'Intention des Bibliothèques. 1967. No. 7. p. 238.
 Dezsényi Béla. = Zentralblatt für Bibliothekswesen, 1968. No. 9. p. 542–547.
 Markovits Györgyi. = Századok, 1969. 796–799. l.
- REMETE László: Szabó Ervin 1877–1918.
 Ism. Páldy Róbert. = Könyvtáros, 1969. 3. sz. 168–169. l.
 Pálvolgyi Endre. = Magyar Könyvszemle, 1969. 3. sz. 310–311. l.
- REMETE László: Szabó Ervin szocialista könyvgyűjteménye a Fővárosi Könyvtárban.
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1969. 1. sz. 79–80. l.
- SZALAI György: Legyetek éberek! (Aj. bibl.)
 Ism. M. Gy. = Magyar Könyvszemle, 1962. 4. sz. 367. l.
 Horváth Tibor. = A Könyvtáros, 1962. 7. sz. 439. l.
- SZÁSZ Levente: Északi csillagok alatt. (Aj. bibl.)
 Ism. Péter László. = Könyvtáros, 1965. 4. sz. 242. l.
- SZECSÓDI János: Műszaki tárgyszókatalógus.
 Ism. Pálvolgyi Endre. = Könyvtáros, 1968. 7. sz. 437–438. l.
- TISZAY Andor: Braun Róbert a könyvtáros és a szociográfus.
 Ism. Ferenczsné Wendelin Lídia. = Magyar Könyvszemle, 1962. 4. sz. 381–382. l.
- TISZAY Andor: Hazánk felszabadulása (1944–1945).
 Ism. G. L. = Magyar Könyvszemle, 1956. 3. sz. 270–271. l.
- TISZAY Andor: A Magyar Tanácsköztársaság röplapjai. (Bibl. és dokumentumgyűjtemény.)
 Ism. Erényi Tibor. = Magyar Könyvszemle, 1960. 1. sz. 76–77. l.
 Tóth András. = A Könyvtáros, 1959. 11. sz. 830–831. l.
- TISZAY Andor: A világirodalom klasszikusai. 6. sz. A Békevilágmozgalom 1955. évi ünnepeitjei. – 7. sz. Heine. (Bibliográfiák.)
 Ism. Kiss József. = Magyar Könyvszemle, 1956. 3. sz. 271–272. l.

- TÓBIÁS Áron: Krúdy világa. Emlékkönyv.
 Ism. Barta András. = Irodalomtörténeti Közlemények, 1965. 3. sz. 392–393. l.
 Szentmihályi János. = Magyar Könyvszemle, 1964. sz. 389. l.
- TÓBIÁS Áron: Latin-Amerika irodalma. (Aj. bibl.)
 Ism. Szappanos Balázs. = Könyvtáros, 1968. 6. sz. 374–375. l.
- TÓBIÁS Áron: A mai angol regény. (Aj. bibl.)
 Ism. Fodor András. = Könyvtáros, 1967. 5. sz. 308. l.
- TÓBIÁS Áron: Száz könyv a magyar történelemből. (Aj. bibl.)
 Ism. Péter László. = Könyvtáros, 1966. 5. sz. 299–300. l.
- TÓBIÁS Áron: Tolsztoj emlékkönyv.
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1962. 4. sz. 381. l.
- TOLNAI György: Az újkori világtörténet magyarnyelvű irodalmának bibliográfiája.
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1969. 1. sz. 434–435. l.
- VASVÁRI István: Illés Béla. (Bibl.)
 Ism. Pomogáts Béla. = Könyvtáros, 1966. 4. sz. 236. l.
- VASVÁRI István: Nagy Lajos emlékkönyv és bibliográfia.
 Ism. Lukácsy Sándor. = Könyvtáros, 1965. 6. sz. 375. l.
- VASVÁRI István: Nyolc magyar mártírköltő. (Aj. bibl.)
 Ism. Iszlai Zoltán. = Könyvtáros, 1968. 4. sz. 247. l.
- VASVÁRI István: Radnóti Miklós. (Aj. bibl.)
 Ism. Péter László. = Könyvtáros, 1967. 6. sz. 371–372. l.
- VÉSZI Éva: „Olvasni jól!”
 Ism. (u). = A Könyvtáros, 1963. 10. sz. 652. l.
- ZOLTÁN József: A barokk Pest-Buda élete.
 Ism. Csapodi Csaba. = Magyar Könyvszemle, 1965. 3. sz. 282–283. l.
- ZOLTÁN József: Budapest munkásmozgalmának válogatott irodalma 1919–1945.
 Ism. Dezsényi Béla. = A Könyvtáros, 1960. 4. sz. 274. l.
 Pálvolgyi Endre. = Könyvtáros, 1965. 11. sz. 694–695. l.
 Rozsnyói Ágnes. = Századok, 1966. 4–5. sz. 1003–1004. l.
- ZOLTÁN József: Budapest szocialista fejlődése 1945–1959. (Bibl.)
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1961. 2. sz. 210–211. l.
 Pálvolgyi Endre. = A Könyvtáros, 1961. 1. sz. 60–62. l.
- ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája 1. kötete. Általános rész. A legrégibb időktől 1686-ig.
 Ism. Vértessy Miklós. = Könyvtáros, 1967. 10. sz. 629–631. l.
- ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája 2. kötete. 1686–1950. Városleírás, városépítés. Bp. egészségügye.
 Ism. Bélley Pál: Budapest nagy bibliográfiája. = Könyvtáros, 1964. 7. sz. 415–417.
 Berza László. = Magyar Könyvszemle, 1964. 2. sz. 179–181. l.
 Varga István. = Századok, 1966. 2–3. sz. 535–536. l.
- ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája 3. kötete. 1686–1950. Gazdaság.
 Ism. Pálvolgyi Endre. = Könyvtáros, 1965. 3. sz. 179–181. l.
 Varga István. = Századok, 1967. 3–4. sz. 739–740. l.
- ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája 4. kötete. Társadalom.
 Ism. Vértessy Miklós. = Könyvtáros, 1965. 10. sz. 628–629. l.
- ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája [2, 3, 4. kötet.]
 Ism. Kóhalmi Béla. = Magyar Könyvszemle, 1965. 3. sz. 288–290. l.
- ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája 5. kötete. Politika-közigazgatás.
 Ism. Pálvolgyi Endre. = Könyvtáros, 1966. 11. sz. 685–686. l.

ZOLTÁN József – BERZA László: Budapest történetének bibliográfiája 6. kötete. *Kultúra*.

Ism. Szilágyi János. = *Századok*, 1971. 1. sz. 190–191. l.

Kőhalmi Béla: Együtt van Budapest története bibliográfiájának mind a hat kötete. = *Magyar Könyvszemle*, 1969. 3. sz. 319–320. l.

Egyéb kiadványainkra vonatkozó és összefoglaló jellegű recenziók

BÜKYNÉ HORVÁTH Mária: Irodalomtörténeti tanulmánykötetek és folyóiratok analitikus bibliográfiai karterekjái. = *Magyar Könyvszemle*, 1967. 3. sz. 291–295. l.
DOBOS Piroska: Egy nyomtatott katalógus fogadtatása. = *A Könyvtáros*, 1961. 7. sz. 417–418. l.

(-cs.-) A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár értékes, új bibliográfiái. = *A Könyvtáros*, 1963. 2. sz. 105–106. l.

(i) A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyomtatott katalógusáról. = *A Könyvtáros*, 1961. 1. sz. 38–39. l.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár „Tapasztalataink” sorozata.

Ism. Gönczi Imre. = *Budapesti Népművelő*, 1970. 1. sz. 20. l.

Stenger Katalin: Csoportos foglalkozások és kiállítások a gyermekkönyvtárakban. = *Könyvtáros*, 1966. 2. 111. l.

Tóth Dezső. = *Könyvtáros*, 1969. 10. sz. 630. l.

GERŐ Gyula: Képes osztólapokat adott ki a Szabó Ervin Könyvtár. = *Könyvtáros*, 1965. 10. sz. 588–589. l.

HAJDU Helga: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár néhány újabb bibliográfiai kiadványáról. = *A Könyvtáros*, 1953. 5. sz. 21–22. l.

KÉKI Béla: Négy könyvtári évkönyv. = *Magyar Könyvszemle*, 1963. 4. sz. 374–377. l.

SALLAI István: Bibliográfiák a Nagy Forradalom évfordulóján. = *Magyar Könyvszemle*, 1968. 3. sz. 274–278. l.

SZILÁGYI Tibor: A Fővárosi Könyvtár régi ajánló bibliográfiái. = *Könyvtáros*, 1968. 10. sz. 576–577. l.

TISZAY Andor: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár készülő kiadványairól. = *A Könyvtáros*, 1958. 12. sz. 911–912. l.

Feldolgozott sajtótermékek jegyzéke

(1945–1970 között)

Könyvbarát: 1951–1952; A Könyvtáros: 1953–1954; A Könyv: 1955; A Könyvtáros: 1956–1963; Könyvtáros: 1964–1970.

Budapesti Népművelő 1965–1970

Magyar Könyvszemle: 1945–1970

Népművelés: 1954–1970

Iskolai Könyvtárosok Tájékoztatója: 1959–1966; Könyv és Nevelés: 1966–1970.

Néhány válogatott cikk különböző folyóiratokból: Család és Iskola, Élet és Irodalom, Irodalomtörténeti Közlemények, Közalkalmazott, Köznevelés, A Földrajz Tanítása, Csepel, Turista, Tükör, Filatéliai Szemle, Nők Lapja, Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója, Műszaki Egyetemi Könyvtáros, Természettudományi Közlöny, Könyvtári Figyelő, Századok.

H. Drechsler Ágnes

Magyarországon a társadalomtudományok információellátása általában nem kielégítő, de még ezen belül, más, hagyományokkal bíró társadalomtudományi diszciplína dokumentáltsága mögött is jóval elmarad a szociológiáé. Ennek talán legfőbb oka, hogy a szociológia, amely Magyarországon már egyszer virágzó tudomány volt, hosszas, kényeszerű pauza után alig tíz éve nyerte vissza jogait. A szociológiai kutatás újabb fellendülése mind sürgetőbb követelménnyé teszi a dokumentációs szolgáltatások megszervezését. A társadalomtudományi dokumentáció jelenleg folyamatban levő országos megszervezésében hivatalosan is a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárra, mint a szociológia országos alapkönyvtárára kívánják ruházni a szociológiai szakirodalom dokumentációs központjának szerepét. Az itt következőkben nem foglalkozunk a funkció ellátásához szükséges anyagi, technikai, szervezeti stb. követelményekkel, csupán azt a kérdést vesszük szemügyre, hogy milyen kötelezettségeket ró a könyvtárra a szociológiai dokumentáció ellátása, emellett röviden ismertetjük, hogy milyen szolgáltatásokat vezettünk már be e téren a közelmúltban.

A szociológiai dokumentáció egyaránt segíti az elméleti és az empirikus kutatások előkészítését és lefolytatását a szakirodalomból s egyéb forrásokból meríthető adatok feltárásával, s azzal, hogy az anyagot gyorsan áttekinthetővé teszi. Célszerű, hogy az irodalmi források dokumentációjának kiépítése a legnagyobb szakirodalmi állománnyal rendelkező könyvtár mellett legyen. Általánosan elfogadott tétel, hogy könyvtár és dokumentáció nem választható szét egymástól, hiszen a szakkönyvtárak dokumentumanyaga jelenti a szolgáltatások alapját. Az is köztudott, hogy amennyiben nem csupán szakirodalmi dokumentációról van szó és az információellátás túllépi a könyvtár kereteit, úgy ezekre speciális intézmények (dokumentációs irodák, adatbank stb.) létrehozása szükséges. Azonban a könyvtár mellett működő dokumentációs központ munkájának is konkrét kérdések megoldását kell segítenie dokumentációs eszközökkel, a tudományos tájékoztatás és az operációkutatási tevékenység összehangolásával.

A Művelődésügyi Minisztérium 1968-as (131/1968 M. K. 11 MMSZ) utasítása a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat – továbbiakban FSZEK – jelölte ki a szociológia országos tudományos alapkönyvtárának. A választás az intézmény 60 év óta kiépített és fejlesztett nagyrészt gyűjteménye alapján esett a könyvtárra. A kijelölés óta a szociológiai szerzeményezés újabb lendületet vett és a beérkező nagymennyiségű könyv és folyóirat kezelésével, feltárásával és propagálásával kapcsolatos tevékenységeiben az intézmény tulajdonképpen már megtette az első lépéseket a szociológiai szakirodalmi dokumentáció felé. Tekintve azonban, hogy a könyvtár éppen az utóbbi években, különösen 1968 óta súlyos anyagi és személyzeti problémákkal került szembe, csak a legnagyobb nehézségek mellett tudta és tudja azt a minimumot is produkálni, amelyet a szociológiai dokumentáció terén eddig felmutatott. A szociológiai információellátás teljesen új és erősen munkaigényes,

időigényes feladat, amelyet lényegében a FSZEK központjában a megállás nélkül növekvő olvasószolgálat ellátása mellett végeznek a munkatársak. Munkájuk hézagpótló jellegű, hiszen szociológiát is dokumentáló más intézményekkel szemben, a FSZEK szolgáltatásainak nagy előnye, hogy országos jellegűek és nyilvánosak.

Kooperáció

Mint országos tudományos szakkönyvtár, a FSZEK felelős a szociológiai gyűjtőkörű könyvtárak kooperációjáért. A tevékenységek összehangolásának ma már minden tudományos körben igen nagy a jelentősége; a szociológiánál ez a szükséglet még fokozottabb, az interdiszciplináris területek kiterjedt, sokszor egymástól nehezen elhatárolható jellege, a szociológia és más tudományágak összefonódása, együttes jelentkezése miatt. A szociológiai könyvtárak kooperációjában, egyrészt a Művelődésügyi Minisztérium utasításának megfelelően, másrészt önkéntesen a következő könyvtárak vesznek részt:

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központja
Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtára
Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára (Debrecen)
Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára
MRT Tömegkommunikációs Központ Könyvtára
MSZMP KB Pártfőiskola Könyvtára
MSZMP KB Társadalomtudományi Intézet Könyvtára
MTA Szociológiai Intézet Könyvtára
Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára
Országgyűlési Könyvtár
Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
Országos Vezetőképző Intézet Központi Könyvtára
Szövetkezeti Kutató és Üzemszervezési Iroda Könyvtára

A kooperációs erőfeszítések egyik lényeges eredménye: a felsorolt könyvtárak többkevesebb pontossággal körülhatárolták, hogy a szociológia mely szakterületeit gondolják. A gyűjtőköri elhatárolásnak az a célja, hogy megakadályozza a szerzeményezési átfedéseket, ugyanakkor gondoskodjék a gazdátlanul maradt szakterületek elosztásáról. Elvileg tisztázódott az is, hogy a FSZEK, mint kooperációs központ, a magyarnyelvű szakirodalom gyűjtésében teljességre törekszik, idegen nyelveken pedig elsőrendű feladatának tekinti az általános, elméleti, történeti és módszertani munkák, valamint az összes szociológiai ágazat összefoglaló és klasszikus jellegű műveinek beszerzését.

A FSZEK szerzeményezését illető feladatok közül, paradox módon az elsőnek a teljesítése a nehezebb. A külföldön megjelenő idegennyelvű művek megvásárlásának csak a valutakeret szab határokat, míg a magyarnyelvű szakirodalom egészének beszerzése szinte teljesíthetetlen célkitűzés könyvtárunk számára mindaddig, amíg nincsen kötelees példányjogunk. A szociológiai irodalom tekintélyes része ugyanis belső, intézeti kiadványként jelenik meg s mint ilyen, nem kerül könyvkereskedelmi forgalomba sőt, létezéséről semmilyen forrás nem tájékoztat. A szociológiai kooperációs központ szerepét ellátó könyvtártól joggal elvárhatják a kutatók, hogy raktárában megtalálhassák a hazai szerzők, ill. szerzői csoportok alapvető munkáit, tekintet nélkül arra, hogy azt könyvkiadó, vagy pl.

az MSZMP Társadalomtudományi Intézete vagy más kutatóközpont adta ki (más kérdés természetesen ezeknek a könyveknek a nagyközönség számára történő kölcsönözhetősége). Különös jelentőségűek a belső kiadványok közül az időszakosan megjelenő és általában a referáló lapok szerepét betöltő kiadványok, melyek hozzáférhetősége még súlyosabb problémát okoz. A különböző dokumentációs kiadványok, melyeket az egyes intézmények a saját anyagukról készítenek, a feltárás mélysége és dokumentációs típus szerint különböznek, de abban megegyeznek, hogy általában csak saját, belső használatra szánt anyagukról informálnak és intézményük igényeit hivatottak kielégíteni. Mégis — vagy éppen ezért — igen fontos, hogy minden esetben eljussanak egy központi koordináló szervhez s ezáltal bekerüljenek az országos dokumentáció vérkeringésébe. Nehéz érzékelteni, hogy az a központi törekvés, melynek során igyekszünk hozzájutni az országban megjelenő monográfikus munkákra felül mindazokhoz a belső kiadványokhoz, melyeket különböző intézmények adnak ki, milyen sok nehézségbe ütközik. A művek felkutatása és megszerzése igen nagy erőfeszítést igényel, s kicsit mindig szerencsésnek kell tartanunk magunkat akkor, ha egy-egy kiadvány cserealapon vagy egyéb viszontszolgáltatások fejében, sokszor személyes kapcsolatok igénybevételével beérkezik könyvtárunkba.

A legaktívabb a kooperáció az MTA Szociológiai Intézete és a FSZEK között, melyet két igen jelentősnek érzett kiadvány is tanúsít: „A magyar szociológiai irodalom bibliográfiája” és a „Tájékoztató a külföldi szociológiai folyóiratokról” közös szerkesztésben jelenik meg.

A kooperáló könyvtárak kívánságára a FSZEK összeállította a Magyarországra, pontosabban a kooperációba bekapcsolódott tizenhárom intézménybe járó kurrens külföldi szociológiai periodikák 1971-es lelőhelyjegyzékét. A lelőhelyjegyzék a kooperációban résztvevő könyvtárak folyóiratrendelésének megkönnyítése és gondosabbá tétele végett készült, de hasznosan forgathatják a kooperáción kívül álló, de társadalomtudományi anyagot beszerző könyvtárak, továbbá a kutatók is akkor, ha meg akarják tudni, milyen szociológiai folyóiratok járnak az országba és mely könyvtárakban található belőlük példány.

A „Tájékoztató a külföldi szociológiai folyóiratokról” c. kéthavonként megjelenő sorozat szintén kooperációs keretek között jött létre és nem más, mint a FSZEK-be és kisebb számban az MTA Szociológiai Intézetbe beérkező közel száz külföldi szociológiai folyóirat és évkönyv kifényképezett tartalomjegyzékének kumulációja. A kiadvány kutatók számára készült. A cikkek bármelyikéről az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Intézettel történt megállapodás alapján fordítást lehet megrendelni. A Tájékoztató legértékesebb járuléka az egy éves anyagához készített név- és szakmutató lesz.

A kooperáló könyvtárak javasolták közös kumulatív gyarapodási jegyzékek kiadását, ehhez azonban hiányoznak a személyzeti és technikai feltételek. A FSZEK saját külföldi szociológiai szerzeményezéséről havonként jegyzékeket jelentet meg („Szociológiai UKSZ”), s ezeket csakúgy, mint a többi szociológiai bibliográfiát eljuttatja a könyvtárban nyilvántartott, szociológiával foglalkozó szakemberekhez.

Szociológus kataszter (névsor)

Lassanként kiépülő szociológiai propaganda és feltáró munkánknak már az elején felmerült a „kinek a részére”, kérdése. Központi olvasószolgálatunk stabil, sok éves tagsággal rendelkező olvasótáborából néhány kutatót, szociológust jól ismertünk, azt is sejtettük, hogy a több ezer könyvtárlátogató között bizonyára még szép számmal lehetnek olyanok, akik tudományos igénnyel foglalkoznak szociológiai problémákkal. Ezt szociológiai könyvanyagunk forgalmának növekedése is bizonyította. Azonban azzal is tisztában voltunk, hogy a magyar kutatók igen tekintélyes része, akiknek cikkeit, könyveit katalógusunk is fel-

tünteti, nem járt még nálunk. Kíváncsún tartottuk, hogy propaganda kiadványaink őket is elérjék, ezért összeállítottuk és folyamatosan kiegészítjük a szociológiával foglalkozó, vagy a téma iránt érdeklődő kutatók címjegyzékét.

A címjegyzék alapja két lista volt, az egyiket az MTA Szociológiai Intézetétől kaptuk, a másikat a TIT Szociológiai szakosztálya adta. Ezt a két alapjegyzéket folyamatosan kiegészítjük az olyan olvasók címével, akiknek a foglalkozása szociológus (pl. vállalatnál) vagy azokéval, akik olyan munkahelyeken dolgoznak, ahol szociológiai problémákkal (is) foglalkoznak (Népművelési Intézet, KSH Népeségtudományi Intézete stb.). Utóbb megkaptuk a MTESZ munkaszociológiai körének tagnévsorát, a Várnában 1971-ben tartott szociológiai világkongresszuson résztvevő magyar küldöttség jegyzékét és egyéb címeket. Szociológiai címjegyzékünk még így sem tekinthető teljesnek, de ez idő szerint Magyarországon ez tartalmazza a legtöbb nevet. Ezért történt, hogy a Magyar Szociológiai Bizottság jelenleg folyó vizsgálata a szociológusok munkakörülményeiről és kutatási témáiról a mi jegyzékünk alapján választotta ki a vizsgálatba bevont személyeket.

A címjegyzékekben szereplő kutatóknak és érdeklődőknek rendszeresen elküldjük témabibliográfiáinkat és az újonnan érkező külföldi szociológiai műveinkről havonta megjelenő füzeteket. Mivel ezeknek a példányszáma korlátozott, címnévsorunk pedig állandóan növekszik, 1971-ben azoknak, akik már régebben kapják kiadványainkat, két részből álló levelezőlapot küldtünk. Megkértük a címzettet, hogy amennyiben továbbra is igényli jegyzékeinket, küldje vissza a válaszlevelezőlapot. A 386 megkérdezett közül 146-an kérték továbbra is szolgáltatásainkat.

Az egyéni címek mellett intézményeknek, illetve azok könyvtárainak is elküldjük kiadványainkat. Az intézmények listájára az országos nagykönyvtárak mellé felvettük a megyei könyvtárakat, valamint a nem társadalomtudományi egyetemek könyvtárait, illetve marxista tanszékeit, végül a megyei pártbizottságok oktatási igazgatóságait is. Ma Magyarországon tulajdonképpen az Országos Címtárban, ill. a telefonkönyvben szereplő legtöbb nagyvállalatot és intézményt fel lehetne venni, mivel majdnem mindenütt van vállalati pszichológus, szociológus stb., aki a munkája során különféle jól-rosszul megalapozott felméréseket végez. Számunkra is segítséget jelent tehát, ha majd elkészül, a Magyar Szociológiai Bizottság vizsgálata, amelynek egyik célja éppen a szétszórta folyó kutatások összehangolása és a „titkos” szociológusok megismerése.

Bibliográfiai tevékenység

A dokumentáció általában a gyorsinformáció műhelye, a bibliográfiai tevékenység pedig retrospektív; a szociológiai dokumentáció Magyarországon mégis bibliográfiák közreadásával indult meg. Humán és társadalomtudományoknál nagy jelentősége van az irodalom ismeretének és nem csupán jelenkori, de történeti vonatkozásban is. Ennek felismerése vezetett a magyarországi szociológiai irodalom bibliográfiai feldolgozásának szükségességéhez, amely csak az utóbbi időben indult meg.

Az olvasószolgálat szociológiai feltáró munkája egyfelől igyekszik lépést tartani az aktuális kérdésekkel, másfelől ápolja és hozzáférhetővé teszi a magyar szociológia – többek között Szabó Ervin által alapított – hagyományait.

Többéves, egész munkaközösséget foglalkoztató vállalkozás a magyar szociológiai irodalom bibliográfiája, amelynek első kötete az 1900–1919 közötti időszakból a *Huszádik Század*, a *Szabadgondolat* és a *Munka Szemléje* című folyóiratok anyagát tárja fel. A kötet 1971-ben jelent meg, az MTA Szociológiai Intézetével közös szerkesztésben. 1972-ben készül el a második kötet (kiadására 1973-ban kerül sor), mely ugyanezen időszakból (1900–1919) száznál több folyóirat szociológiai cikkeinek válogatott jegyzékét fogja nyújtani. A további kötetek hozzák az 1900–1919 évek szociológiai könyvtermését és

Lujza asszony, Szabó Ervin édesanyja

täglichen Leben gehört, tendenz wäre wie bei uns, hingegen vollkommener, gewählter und vielfältiger. —

Seitern Abend habe ich mich ausgerechnet amüsiert. Ich war mit Saratti bei einem Stück, *Ulcina* von Peter Szaldos, das um 157.sten Male gegeben wurde. Wir saßen Parterre, vor, hinter und ober uns alles gestopft voll. Im antiklerikalen Theaterstück, mit guten Dialogen, die mich freilich nicht reizen, nicht amüsieren hätten sollen, aber das Publikum, dieses Publikum! Das spielt ja wahrhaftig mit. Inaufhörliche Zwinkeurufe, eine ganz komisch wirkende selbstvergessene Teilnahme an den Vorgängen der Bühne. ~~Nur~~ Der arme Geistliche (der eine der Hauptrollen) bekommt nach jedem Satz die Zurufe jeu! & la calotte!

n. s. w. Ingenieurs, die freidenkenden oder atheistischen Antworten anderer Personen werden begeistert applaudiert. All' das aber nicht, wie bei uns, wo man dem Schauspieler oder dem Dichter Beifall ~~oder~~ spendet oder Missfallen ausdrückt; da wird die auf der Bühne handelnde Person in der Vorstellung des Publikums real, wahrhaftig handelnd und demgemäß behandelt. Als der Geistliche dem Mädchen, das er dem Kloster einführen will, im Garten aufsteht, um es zu beseden, und das Mädchen naht, da rufen mehrere aus dem Publikum: bleibe, der Geistliche ist da, wartet auf dich! n. s. w. bis zu der Scene, wo nach einer salbungsvollen Rede des Geistlichen das ganze Publikum ein dröhnendes Amen! ruft: ein vollkommener Be-

1912, 7. 17. H. 17
 (11)
 H. me Louise Szabo
 Budapest I.
 Kelenhegyi út 18.

Bruxelles, le 17. Juli 1912
 Mein kenes Mamachen, ich habe sehr gut ge-
 schlafen, bin frisch und da Sie sehr erst auf
 1/27 steht, so welcher Zeit man in Brüssel
 den Pflichten eines Fremden nicht nachkom-
 men kann, und ich Dich auch für meine
 Unterlassung, gestern nicht geschrieben zu
 haben, entschuldigen muss, so schreibe ich
 heute einen Brief. Das ist doch nicht so
 mir, nicht? Sonst tue ich ja hier nicht
 viel anderes. Gestern nachmittag verhan-
 delte ich in Antikverhandlungen
 und dabei wurde es so spät und ich so
 langig, dass ich schnell in ein Badhaus
 stürzte. Und nachher gab's keine Post.
 Keinen mehr, denn hier wird spätestens
 acht Uhr jedes Nachtgeposten. Das
 vor dem Nachtmahl raste ich erst ein

Szabó Ervin 1912-ben
 Brüsszelből írt levele

Szabó Ervin
 1916-ban írt levelezőlapja

Freitag, 11. 2. 16
 Tausen Mamachen, wegen des
 wetters brauchst Du garnicht
 koozt zu sein. Heute ein
 herrlicher sonniger Tag. Vor
 mittag 2 Stunden geschlecht,
 nachmittag Ausflug auf den
 Sternwandraum, per Rodel bei
 Sternwandraum herabsteig. Ich bin
 aber ordentlich müde. Dank
 für Deine Besuche. Morgen abt.
 K. und D. Brüssel 2. Halbtages
 Sonntag. So weit ich wohl noch
 Montag abt. Dienstag kein Roman

(21)
 1915
 15 Pf.
 Fran Louise Szabo
 Budapest I.
 Meneszi út 8.

Lacikonyha a Széna piacon

A Két Arany Oroszlán fogadó

A Két Pisztoly vendéglő

A „két pisztoly.“

És ácsok, tótok, kőmíves-legények
Eljöttek egy szép reggelen,
Kézükbe fejszét és baltát vevének,
És elkezdtek a fedelen.
Aztán a homlokzatnak álltak,
Ajtó, ablak utána dőltek,
Egy szögnek sem irgalmazának
Sem oldalvást, se lent, se fönt.

Nagy társaság állt ott és nézte,
Ha egy-egy kő alázuhan,
S tán öntudatlanul eszébe
Jutott nem egynek, több kaland;
Sok év előtt, lefűt napokban,
Miközben még a falak között
Tán éppen ott ama sarokban,
Egy szép lánynyal kötözködött.

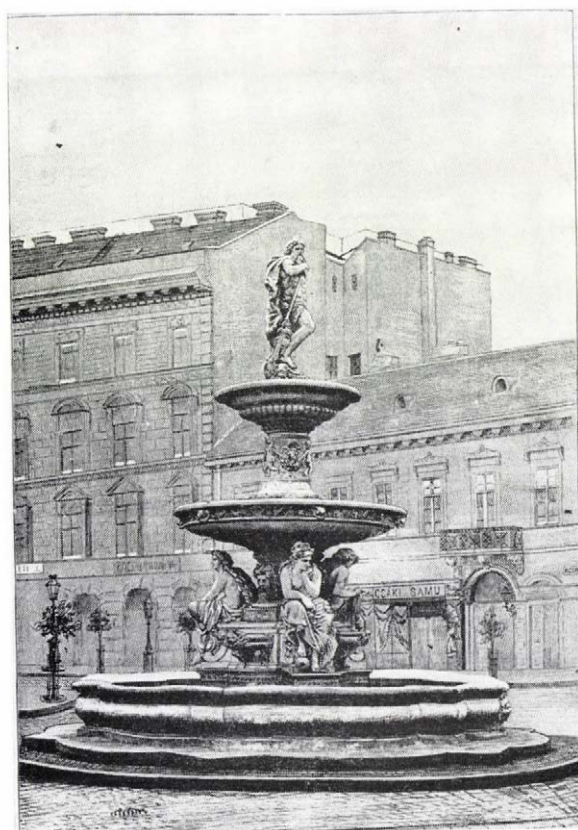
A vén kemence esonka bűbját
Egy tót most kezdi bontani,
Hej, egykoron mellette huzzák
A Patikáros, Bihari!
Mellette huzzák bűvösbájós
Gyöngy nótáinkat reggelig...
Beh sok családnak most is fájós
Seb még e dült kemence itt.

A vén külsőb követ kiústa
Három suhanc s oldalt löké...
Sok ifju szónok rajta állva
Szórt lángtűzet a nép közé.
Toborzó zászlaját beléje
Döfé a honvédkapitány —
S most ott hever a sárba', szélbe'.
Mind így jár itt a veterán.

Szétszórhatják a régi háznak
Minden szögét, minden követ,
Hej, a kik egykor benn' tanyáztak,
Megőrzik emlékeztét.
S habár elaggott vén korába'
Bezárták mint aljas zugot,
Van néki oly históriája,
Minő kevés háznak jutott.

A Kálvin téri
 református templom

A Danubius kút

A Kálvin tér 1880 körül

A Kálvin tér ma

A Theatrum piac

A Német Színház belseje

A Harmincad ház

Vendégfogadó a
Magyar Királyhoz

A Gizella tér

A Haas Palota

A Kugler cukrászda

A Kugler cukrászda
belseje

Vörösmarty Mihály szobra

A Vörösmarty tér ma

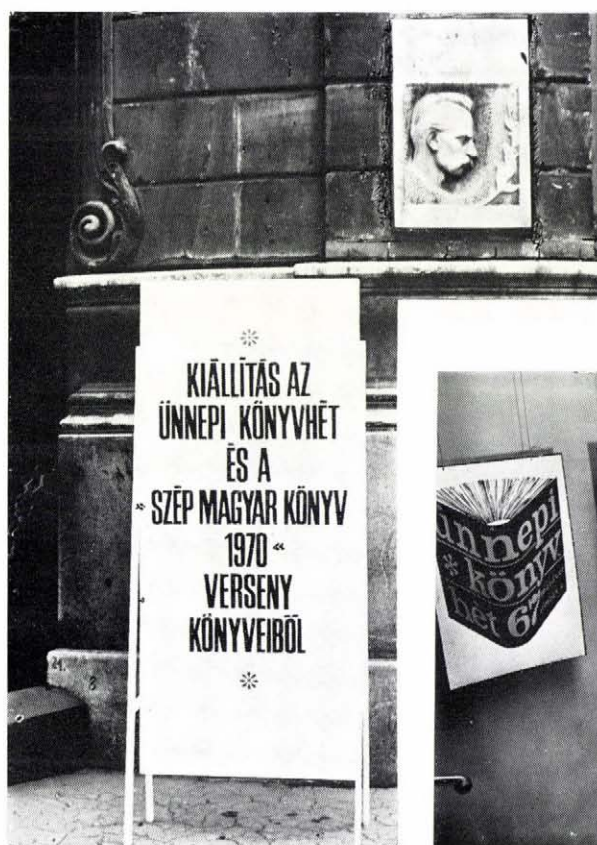
Sajtótájékoztató a könyvtárban

Rendhagyó irodalom-
óra a kőbányai
ifjúsági könyvhéten
Tatay Sándorral

A 14-es gyermekkönyvtár
megnyitása

Ünnepi könyvhét

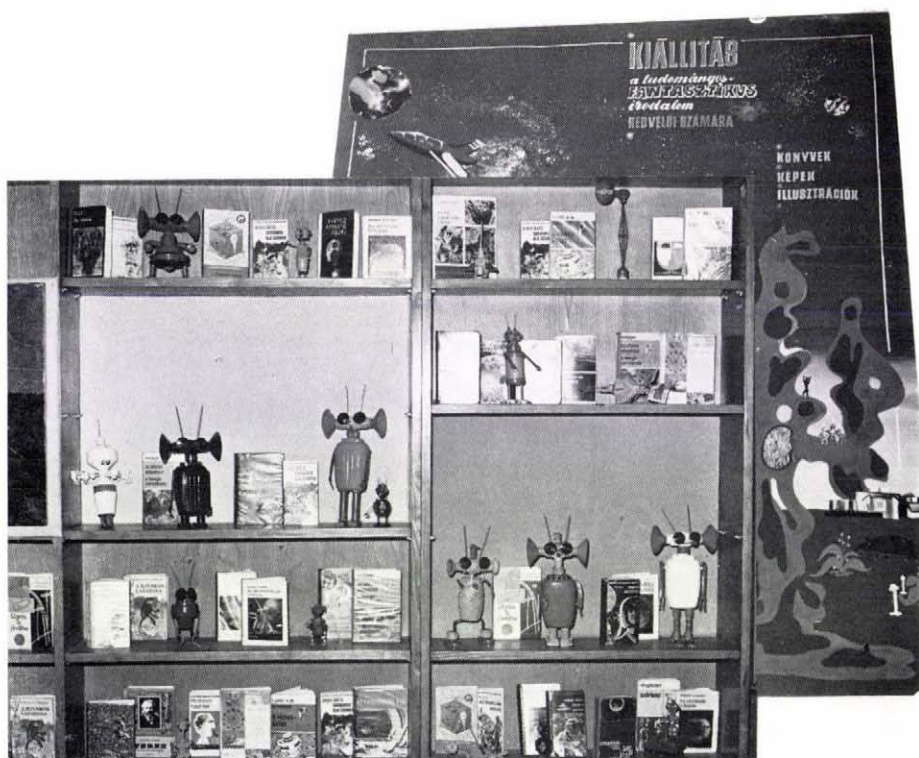

A Párizsi Kommün centenáriuma alkalmából rendezett kiállítás megnyitása

Az Élet és Tudomány jubileumi kiállítása

Kiállítás és ankét a tudományos fantasztikus irodalomról a 28-as újpesti könyvtárban

a két világháború közötti korszak anyagának feltárását. A vállalkozás tehát az ezerkilencszázhatvanas években újra megindult magyarországi szociológiai kutatás történeti előzményeit, hátterét tárja fel és teszi közkinccsé. A megjelent első kötetről a „Szociológia” című folyóirat első számában Papp Zsolt, a Társadalomtudományi Intézet munkatársa írt méltatást. Hangsúlyozza többek között, hogy nem végezhet jó munkát az a kutató, aki belemerül a napi problémákba és nem látja a történeti távlatokat.

A magyar szociológusok működésének feldolgozása tudománytörténeti szempontból felbecsülhetetlenül fontos. Annak ellenére, hogy a magyarországi szociológia a századforduló utáni években élte első virágzását és az ebből a korszakból feltárt irodalom a legértékesebb, sürgető feladat lenne az időrendben haladó kötetek további megjelentetése is, mivel azok bizonyos szempontból izgalmasabb, mindig közelebb álló forrásanyagot vonnának be a jelen kutatás látókörébe. Időközben az is eldőlt már, hogy a felszabadulás utáni évek bibliográfiai összefoglalása sem hanyagolható el, noha bizonyos időszak csak igen vékony, vagy éppen semmilyen termést nem ad, az utolsó évek irodalmi lendülete azonban a tudomány fejlődésével egyre növekszik és terebélyesedik.

Ezért is vált szükségessé, hogy megkezdjük a magyar szociológiai irodalom folyamatos figyelését, mely a későbbi összefoglaló bibliográfiához jó alapot szolgáltat. A ma megjelenő publikáció ugyanis holnap vagy holnapután történeti forrásanyaggá válik. Ha csak visszamenőleg dolgozzuk fel az anyagot, soha nem érjük utol magunkat és megfosztjuk a szakembereket a kortárs irodalomban való áttekintő tájékozódás lehetőségétől. A magyar könyvtárak gyakorlatában egyébként másutt is találhatunk rá példát, hogy adott terület folyamatos figyelése mellett egyidejűleg végzik a visszamenőleges feldolgozást, mint ezt az Országos Széchényi Könyvtár a Nemzeti bibliográfia esetében teszi. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1972 elején megtette az első lépéseket a sokfelől hiányolt kurrens szociológiai bibliográfia megindítása felé is.

Szociológiai információ

Az olvasószolgálat munkatársai, a bibliográfiai osztály és egy szociológus szaktanácsadó segítségével 1972 tavaszán megkezdték a könyvtárba járó körülbelül 100 magyar és magyar nyelvű külföldi társadalomtudományi szempontból fontos folyóirat rendszeres figyelését, a szociológiai és határterületi cikkek kicédulázását. A könyvanyagot saját szerzeményezésünk, továbbá a Magyar Nemzeti Bibliográfia alapján dolgozzák fel.

A magyar szociológiai irodalmat tágabban értelmezzük: ide soroljuk a magyar fordításban megjelenő külföldi könyveket és cikkeket is, továbbá a magyar szerzők külföldön, esetleg idehaza idegen nyelven megjelenő publikációit. A magyarra fordított anyag közlésével a különböző szakterületek kutatóinak kívánunk segítségére lenni. A magyar szociológusok külföldön megjelenő tanulmányainak regisztrálásával arra törekszünk, hogy egy-egy szerzői életmű majdani összeállításához a forrásokat feltárjuk.

A feldolgozásra kerülő 100 folyóirat korántsem öleli fel a teljes magyar anyagot, mivel szórványosan majd minden periódikában jelennek meg szociológiai témájú publikációk. Ennél több folyóirat figyelését azonban pillanatnyilag nem tudjuk vállalni. Hogy mégse maradjanak ki esetleg fontos közlemények, címanyagunkat a Magyar Folyóiratok Repertóriumával segítségével egészítjük ki.

A szerzeményezéssel kapcsolatos problémáknál kitértünk azokra az okokra, amelyek miatt a könyvanyagnál sem tudjuk a teljességet biztosítani, (mivel igen sok belső, intézeti kiadvány nem kerül nyilvánosságra). Személyes kapcsolataink segítségével időnként hozzájutunk néhány, egyébként belső használatra szánt anyaghoz, ez azonban kevés. Hogy emeljük a szociológiai információ színvonalát – egyben elősegítsük állományunk tervszerű gyarapítását – minden megjelenő számban kéréssel fordulunk a szociológusokhoz:

juttassák el hozzánk azokat a munkáikat, amelyek nem jelennek meg országosan terjesztett periodikában vagy könyvalakban.

Az összegyűlt címanyagot egyelőre saját, ideiglenes szakrendszerünk alapján csoportosítottuk.

Ez a szakrendszer, amelyet szükség szerint bővíthetünk, a magyarul megjelenő szociológiai publikációk tematikájához igazodik, ezért kapott például a szociográfia külön főcsoportot. Kialakításánál az összegyűlt anyag követelményein túl felhasználtuk az UNESCO évente megjelenő szociológiai bibliográfiája szakrendszerének tanulságait, továbbá a könyvtárunk új szociológiai szakrendszere kidolgozásánál összegyűlt tapasztalatokat.

Azzal is igyekszünk megkönnyíteni a kurrens jegyzék használóinak eligazodását, hogy keresztutalásokkal hívjuk fel a figyelmet az összetartozó témákra. Egy-egy szám végén névmutatót, év végén pedig az összesített névmutató mellett tárgymutatót fogunk közölni.

Legalább egy év tapasztalata és összegyűlt címanyaga szükséges ahhoz, hogy a kurrens szociológiai információ szakrendszerét véglegesen kialakíthassuk. A végső megformálásban figyelembe fogjuk venni az első számok megjelenése után remélhetőleg beérkező kritikákat, észrevételeket.

Valószínűnek tartjuk, hogy az új kiadvány megfelelő érdeklődést fog kelteni, mivel igen sok, idegen nyelven nem tudó szakember foglalkozik szociológiával, akik teljesen a magyar szakirodalomra vannak ráutalva.

Egyéb bibliográfiák

Másfajta igényt hivatottak kielégíteni a szakbibliográfiák, amelyek összefoglalóan mutatják be a tudomány egy-egy területének irodalmát, hazait és külföldit együtt, a témán belül finomított szakcsoportosításban, rövid tartalmi ismertetésekkel, annotációkkal. Az egyetlen részterületet feltáró kisebb vagy nagyobb bibliográfiák iránt igen nagy az érdeklődés: szinte sürgősen követelik a kutatók az őket érdeklő témák külföldi és magyar irodalmának bibliográfiai feltárását.

A FSZEK központi olvasószolgálatáé eddig két nagyobb összeállítást és tizenegy röplapbibliográfiát adott közre. A két nagyobb válogatás címe: A szabadidő irodalma (megjelent 1967-ben) és Fekete Afrika (részben szociológiai címanyaggal; megjelent 1968-ban).

A röplapbibliográfiák kezdetben (1969 őszétől 1971 nyaráig) a TIT szociológiai csoportjának egy-egy vitaüléséhez kapcsolódtak, az ülésorozat elakadása miatt, később, ezektől függetlenül jelentek meg. Idáig a következő témákból állítottunk össze röplapbibliográfiákat: A lakáskérdés, A munkásosztály helyzete, A nők helyzete, Orvosi szociológia, Az urbanizáció, Nevelésszociológia, Politikai szociológia, Kutatásszociológia, Alkoholisztika, Nyelvészociológia, Faluszociológia.

Ezek a kis rölapok 50–100 címet (monográfiákat és folyóiratcikkeket), sorolnak fel a megadott téma újabb irodalmából. Folyóiratcikkeket részben a csak magyarul olvasók kedvéért vettünk fel, részben pedig azért, mert sok aktuális téma (mint például a lakáskérdés) legfrissebb és legizgalmasabb problémái a folyóiratok hasábjain kerülnek megvitatásra. Erősen válogató jellegük és kis terjedelmük miatt eleinte a legegyszerűbb könyvpropaganda szándékával küldtük szét ezeket az összeállításokat. A használóktól beérkezett szóbeli és írásos visszhang azonban egyértelműen jelezte, hogy még az ilyen kisterjedelmű összeállítások is hézagot töltenek be, sürgették további témák feldolgozását. Gyakran kérnek tőlünk e kezdetben csekély példányszámban kiadott régebbi összeállításokból, de azok teljesen elfogytak, nem tudunk adni belőlük egyetlen darabot sem. (A helyzetet jellemzi, hogy például a nőkérdéssel foglalkozó jegyzékünket a Társadalomtudományi Intézet belső használatra teljes egészében újból lesoksoroztattatta.)

Központi szociológiai címjegyzék

A szociológusok gyakran tették fel a kérdést, hogy egy-egy őket érdeklő téma irodalmát, vagy valamely olyan művet, amely a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár állományában nem szerepel, hol lehet megtalálni. Hogy ezekre a kérdésekre legalább részben felelni tudjunk, megkezdtuk a központi szociológiai címjegyzék kiépítését. Ezt a szolgáltatást már a szociológiai dokumentációs központ kiépítésének jegyében indítottuk meg, a következő módszerrel: az Országos Széchényi Könyvtár kiadásában az ottani központi katalógus alapján havonta megjelenik az ország nyilvános könyvtáraiba (és néhány intézeti könyvtárba) érkező külföldi könyvek rövid címleírása, a lelőhely feltüntetésével. Ebből a jegyzékből a szociológiai szak teljes anyagát a határterületek (pl. jog, nevelés, művészet, közegészségügy stb.) válogatott, kifejezetten szociológiai tárgyú címeit kijelöljük, kivágjuk és cédulákra felragasztva külön katalógusban hozzáférhetővé tesszük. Az így kialakított katalógus segítségével gyorsan megállapíthatjuk, hogy valamely, állományunkban nem szereplő külföldi szociológiai munka, ha ugyan beérkezett az országba, mely más könyvtár(ak)ban található. Nem mondhatjuk, hogy az országba érkező teljes szociológiai anyagról tájékoztatást tudunk adni, hiszen több nagy gyűjteménnyel rendelkező intézeti könyvtár, (kivéve a Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Kutatóközpontjának a könyvtára), nem jelentik be gyarapodásukat az OSZK-nak, új központi katalógusunk mégis hasznos, belőle inkább csak a kisebb munkaközösségek, kutatóműhelyek gyarapodási jegyzéke hiányzik.

Az OSZK központi gyarapodási jegyzékei 1970 januári füzetétől kezdtük kiépíteni saját központi szociológiai katalógusunkat, tehát jelenleg két év gyarapodása található benne. A betűrendes katalógus mellett szakkatalógust is felállítottunk. A határterületek esetében megtartottuk az OSZK által adott szakjelzést. Sajnos, a számunkra legfontosabb 301-es (Szociológia) szak az OSZK jegyzékében nincs tovább bontva, ezért, bármennyire is nehéz pusztán cím után osztályozni, kénytelenek voltunk külön szakcsoportokat felállítani a szociológia egyes részterületei számára. Az érkező cédulaanyag ugyanis olyan óriási, hogy bontás nélkül tulajdonképpen némi redukciónal megismételni a betűrendes katalógust. A 301-es szak bontásánál az UNESCO által évenként kiadott szociológiai világbibliográfia (International Bibliography of the Social Sciences) rendszerét vettük alapul, azt leegyszerűsítettük és ennek megfelelően rakjuk le a cédulákat.

A kiépülő szociológiai dokumentáció további feladatai

Az eddigiekből már kitűnt, hogy a szociológiai dokumentáció kiépítésének még az elején tartunk. Többféle elképzelésünk van, azonban ezek megvalósítása nagyrészt helyiség, gépi berendezés és a létszám függvénye.

A könyvtár öt éves tervében szerepel az önálló szociológiai kutatószoba létrehozása. Megvalósulása attól függ, hogy sikerül-e a feldolgozó osztály részére megfelelő helyiséget biztosítani. Ebben az esetben ugyanis az olvasószolgálat megkapná a jelenleg munkahelyiségnek használt termeket a Központ épülete I. emeletének északi szárnyán. Terveink szerint a jelenlegi osztályozó helyisége lenne a szociológiai kutatószoba.

A kutatószobában korszerű szociológiai kézikönyvtárat szeretnénk berendezni. Ennek alapjait a jelenleg a tájékoztató szobában felállított külön szociológiai polc állományával vetettük meg. Itt helyszűke miatt csak a legfontosabb idegen nyelvű kézikönyvek és bibliográfiák találhatók meg, a magyar anyag egyelőre az olvasóteremben nyert elhelyezést. Az új beszerzéseknél tekintettel vagyunk a majdani kutatószobára is, fontosabb művekből külön példányt, magyar folyóiratokból külön sorozatot rendelünk erre a célra. Bekötött külföldi szociológiai folyóiratainkat is ide kívánjuk majd áthelyezni. Természetesen a már fentebb ismertetett szociológiai központi címjegyzéknek is itt lesz a helye.

Többször fordulnak hozzánk kutatók és kérik, hogy egy meghatározott szociológiai részletkérdéshez készítsünk számukra bibliográfiát. Ennek az óhajnak többnyire csak úgy tudunk eleget tenni, hogy kézbe adjuk a legfontosabb gyűjteményes munkákat, megmagyarázzuk az UNESCO nemzetközi bibliográfia, a Current Sociology nemzetközi tematikus sorozat és hasonló segédeszközök használatát és természetesen megmutatjuk katalógusunknak azokat a szakcsoportjait, ahonnan releváns anyag kigyűjthető. Arra azonban a jelenlegi körülményeink között nem tudunk vállalkozni, hogy adott témához az oly sok utánjárást, keresést és írásbeli munkát jelentő bibliográfiai kutatást végezzünk. Pedig ez tulajdonképpen feladatunk lenne.

A korszerű dokumentációs munkához az is hozzátartozna, hogy megrendelésre egy-egy kutató részére rendszeres témafigyelést folytassunk az újonnan megjelenő publikációkban. Sajnos, erre sincs egyelőre lehetőségünk.

Szép terveink tehát vannak, a megvalósítás már csak részben múlik rajtunk. Jelenleg azt tartjuk a legfontosabbnak, hogy megkezdett vállalkozásainkat fenntartsuk, tökéletesítsük és fejlesszük.

Arató Józsefné – Hiripi Lajosné

A RÉGI BUDAPEST KÉT TERE KÉPARCHÍVUMUNKBAN

A korábbi évekhez hasonlóan, jelen évkönyvünk is feladatának tekinti, hogy hírt adjon a Központi Könyvtár állományának egyik jelentős részlegéről. A következőkben a Budapest Gyűjtemény fotótáráról ejtünk szót.

Figyelemre méltó, hogy a képgyűjtemény anyaga 1970–71-ben egyre inkább az érdeklődés előterébe került, használóinak száma öröndetesen emelkedett. Megalapozta ezt az a körülmény, hogy 1970-ben a képanyag és nyilvántartásának rendezése befejeződött, áttekinthetővé és hozzáférhetővé vált, így megindulhatott egy szélesebb körű propaganda-tevékenység.

E két év alatt mintegy kétezer darabbal gyarapodott a gyűjtemény, amely a legkülönbözőbb témaköröket öleli fel. Ugyanígy különféle témájú képeket keresnek kutatói is. Az érdeklődésre rányomta bélyegét az elmúlt időszak történelmi-társadalmi évfordulóinak megünneplése, ezért több ízben kerestek egykorú képeket az 1918-as polgári demokratikus forradalomról és a Tanácsköztársaság idejéből. Keresettek voltak közvetlenül a felszabadulás utáni időkből, az élet megindulását dokumentáló fotók is. Kielégít a gyűjtemény olyan igényt is, amely miliőfestésre alkalmas képekre irányul, így a 20-as évek nyomorát, illetve az úri világ életét tükrözi. Múlt századbéli életképekre is érkezett kívánság, továbbá egyes jellegzetes épületek, a Városliget, vagy a műjépgálya régi fotóira.

A századforduló idejéből a „Klősz-anyag” a legkeresettebb. Igényeltek képet régi sporteseményekről, így a futball őskorából. A képgyűjtemény használói többségükben a közületek, hiszen a fent említett anyag nagy részét számos rövidfilm, játékfilm, filmhíradó vásznán és a televízió képernyőjén láthattuk. Igénybe vette a szolgáltatást a Minisztertanács, a Hazafias Népfront, a kerületi tanácsok, valamint múzeumok, iskolák, újságírók, a Filmművészeti Főiskola. A rendelésekre a fotószolgálat készíti a másolatokat.

E gazdag képanyagból ízelítőül két budapesti teret ábrázoló képet közlünk, különböző időkből.

Kálvin tér

Az egykori pesti Széna tér a városfalon kívül esett. Itt rakta boglyába a pesti gazda kaszálója termését, mert a magsztrátus a könnyen gyúló szénát, szalmát kitiltotta a belső városból. Később megélenkült a forgalom, kiépült a nagy marhahajtó út. Cegléd, Nagykőrös, Kecskemét, Szeged felől, a Soroksári úton (Ráday u.), az üllői Országúton (Üllői út) érkező állatokat a Széna téren keresztül terelték a Dunáig. Pulikutyak csaholtak és kolomp kongott a Kálvin téren. Az állatok nagyot ittak a tér közepén levő kútból, aztán mentek tovább. Itt tartották a marhavásárt is, ilyenkor a lacikonyhák előtt nyüzsögtek a vásárosok. A Kecskeméti városkapu előtt sétáltak a muskétás őrök.

Két fogadó épült a téren. Az egyiket „Két Arany Oroszlánnak” hívták. Jó hírű fogadó volt. A környékbeli nemes urak, gazdag lókereskedők, zsokék szívesen szálltak ide vásárok vagy lóversenyek idején.

A másik vendéglő, a „Két Pisztoly”, rossz hírű, piszkos épület. Gyilkosok, tolvajok tanyája. Egyetlen nevezetessége, hogy innen indultak az első omnibuszok a Városliget felé, itt volt végállomásuk.

A tér másik felén épült fel a református templom. 1801-ben adományozta Pest városa a Kecskeméti kapun kívüli, kővel körülkerített régi temetőt a „pesti reformata eklésia számára”. 1805-ben kezdték meg az építkezést. 1816-ban volt az alapkövetétel, 1830-ban nyitották meg a kapuit, de csak 1837-ben készült el véglegesen.

A tér továbbra is elhanyagolt, rendetlen és piszkos volt. Magas szemét-töltések borították. A templom mögötti lövöldében akkora a zaj, hogy a lelkész keserűen panaszkodik a tanácsnál: „A prédikáló szavát sem lehetvén templomunkban a lövöldözés miatt érteni.”¹

Csak a 60-as években rendeződik a tér: a városkapu már nem áll, lebontották a „Két Pisztoly” kocsmát is. A Nemzeti Múzeum szép vaskerítést kapott, a teret megtisztították és kikövezték. Ekkor készült az Ybl Miklós tervezte Danubius kút is. A budakalászi bányában vágták ki az ezer métermázsás követ egy darabban, amiből a medencéjét faragták. Külön kocsit szerkesztettek a szállításához, s a korabeli újságok is írnak a nagy kő útvjáról Budakalásztól a Széna térig.

A „Két Pisztoly” helyére a Pesti Hazai Első Takarékpénztár négyemeletes palotája épült.

Vörösmarty tér

A régi időkben Sétatérnek hívták, mert hajdanában esténként, amíg a Váci kaput be nem zárták, itt sétálgatott a város népe. Nem volt valami szép, rendezett tér, inkább hepehupás. Tavasszal rendszerint elárasztotta a Duna. Később, 1812-ben a mai irodaház helyén épült fel a 3500 nézőt befogadó Német Színház és a Sétatérnek Theatrum piac lett a neve. Nagy, impozáns épület volt a színház. Híres vendégművészek léptek fel benne, bár rossz volt az akusztikája, és télen — fűtés hiányában — nagyon hideg volt. Olajmécsesei rosszul világítottak, kellemetlen szagot árasztva. 1847-ben fűtőkészüléket szereltek fel. Gondatlan kezelés miatt egy februári éjszakán kigyulladt és leégett az egész színház. Helyére épült fel a Haas palota 1874-ben.

Halzl János szervitateri kávé s jól számított mikor a színház mellé építtette vendégfogadját a „Magyar Király”-t. A Német Színház megnyitása után hamarosan fejlődésnek indul a környék. Új házak épülnek, elkészül a Kereskedelmi (Lloyd) palota a Dunaparton. Közel van a Hajóhíd is. A „Magyar Király” Pest legmodernebb, legjobb hírű fogadjája lesz. Háromemeletes, van benne kávéház, vendéglő, söröző, borbélyműhely, bérkocsi üzlet. A kávéházba 37 újság járt. Sokan csak a sörözőben üldögéltek szívesen, a nagy zenélőóra miatt, amely minden negyedórán eljátszott egy zenedarabot. A „Magyar Király” vezető szerepe addig tartott, amíg dunaparti szálló volt. Mikor elébe építették a Mária Valéria (Apáczai Csere János u.) utcát, nagy forgalma megszűnt és versenytársai mindjobban utólérték. 1937-ben bontották le.

A Gerbeaud palota helyén állt a dísztelen Harmincad-ház. Az öreg, barnára festett, zöld zsalugáteres, egyemeletes hivatal, úgy terpeszkedett a Theatrum piacon, mintha soha nem akarna onnan elköltözni. Bámulta a tér közepén levő gémeskutat, ahonnan a lakosság a vizet hordta. A kút vályújából ittak a fiakeros lovak is, mert ezekben az időkben itt volt a fő fiaker-stand. Még az 1838-as nagy árvíz sem bírt az öreg házzal. 1859-ben bontották le. A Harmincad-ház telke, Pest egyik legértékesebb ingatlana volt. József nádor ide szeretne volna felépíteni az új városházát. Sajnos nem volt rá pénz. Széchenyi Istvánnak is nagy tervei voltak a Harmincad-házzal még a harmincas években. Hatalmas, többemeletes áruháza akart építtetni a helyére, olyan kocsifeljáróval, amely mindjárt az első emeletre vezet.

Végül is Hild József építtet fel ide egy nagyszerű palotát 1861-ben. A háromemeletes empire stílusú háza az 1910-es években átépítették. Negyedik emelet épült rá, leszedték

a szobrokat és rokokó-barokk elemekkel díszítették. A 60-as – 70-es évek legnevezetesebb épülete volt. Tréfásan „Schneider-Viereck”-nek nevezték, mert az épülettömbnek tulajdonképpen négy Schneider, négy vágó-szabdaló volt a tulajdonosa. Kovács Sebestyén András orvosprofesszor: Menschen-Schneider; a Kereskedelmi Bank: Coupon Schneider; Lyka Anasztáz, a híres bőrkereskedő: Leder-Schneider és Eisele Antal valóban Schneider, szabó volt. A ház lassacskán kicsúszott a „négy szabó” kezéből és majdnem teljes egészében Gerbeaudhoz került.

Kugler Antal soproni cukrászmester 1847-ben jött Pestre és a József téren bérelt helyiséget. Fiát külföldön taníttatta s mikor az onnan hazatért, átvette apja üzletét és áthelyezte a Régi Színház tere. (Ugyanis a színház leégése után így hívták a teret.) 31 évig vezette, és tette mind színvonalasabbá cukrászdáját Kugler Henrik. 1883-ban vonult vissza. Üzletét egy svájci csokoládégyáros, a kiváló szakember, Gerbeaud Emil vette meg. Megvette – és becsukta. Néhány hét múlva, amikor új cégtáblával megnyílt a megnagyobbított, nagyszerűen berendezett üzlet, csodájára jártak a pestiek. Annyira közkedveltek lettek portékái, forgalma annyira fellendült, hogy Pesten és Fiumében egy-egy gyárral kellett kibővítenie cukrászműhelyét. Az ízléses kis faládikákban, barna papírba burkolt bonbon-különlegességeit Európa minden tájára küldte.

A tér közben kiépült. 1875-ben a királyi pár elsőszülött leánya után a Közmunkák Tanácsa Gizella-térnek nevezte el a Régi Színház teret. A tér közepén elegáns hintók és bérkocsik álldóáltak. Körös-körül ragyogó üzletek pompáztak.

Vörösmarty Mihály születésének százéves évfordulójára (1900) mozgalom indult, hogy szobrot kellene állítani emlékére. A lapok tele voltak felhívással az adakozásra. A gyűjtést a Hitelbank vállalta el. A szobor elkészítésére hirdetett pályázatot Teles Ede, Márkus Géza és Kallós Ede nyerték meg. Nehezen gyűlt a pénz a szoboralapra. A király 5000 koronát ajánlott fel. A szoborbizottság illendő hódolattal megköszönte, de valójában soha nem kapta meg a pénzt. A király elfelejtett fizetni. Egy ungvári koldus az édesanyjától örökölt Máriás-huszasát küldte el a bizottságnak. A huszast becsomagolták az adománylevélbe és beépítették a szoborba. 1908-ban avatták fel a szép márványszobrot nagy ünnepséggel. A teret azóta hívják Vörösmarty térnek.

Novák Tamásné

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BEVILAGUA-BORSODI Béla – MAZSÁRY Béla: Pest Budai kávéházak. Bp. 1935, Athenaeum.
1 – 2. köt.
SCHOEN Arnold: A pesti Kálvin-téri református templom. Bp. 1939, Sylvester ny. 30 l. 8 t.
PÁSZTOR Mihály vonatkozó cikkei a Budapest Gyűjtemény újságszervény gyűjteményében.

MUNKASZERVEZÉS A KERÜLETI KÖNYVTÁRBAN

A kerületi könyvtárak meghatározott társadalmi rendeltetéssel létrejött intézmények. Alapvető feladatuk a könyvekben megtestesült szellemi termékek nem kereskedelmi forgalmazása. A különböző, bonyolult termelő és szolgáltató szervezetek sorában munkaszervezeti vonatkozásban viszonylag szerény helyet foglalnak el: egyszerű szervezetek, egy átfogó szolgáltató szervezetnek olyan sejtjei, amelyek értelmes egészként fölfogható további elemekre már nem oszthatók. A tudatos munkaszervezést mégsem nélkülözhetik, ha fő célkitűzésük elérése végett feladatokat akarnak képezni, ezeket a szervezetbe tartozó egyénekkel el akarják fogadtatni és a működés belső egyensúlyát meg akarják valósítani.

Minden szervezet differenciált funkciók útján jut el céljaihoz. Ilyen funkciók ipari szervezetekben például a termelés, a kereskedelem, a nyilvántartás, a szállítás; a könyvtárakban az állománygyarapítás, a katalogizálás, a kölcsönzés, a tájékoztatás, de ilyen maga a vezetés is. A vezetés az a szintézis jellegű szervezeti funkció, amely minden egyéb funkcióra hat, mivel koordinálja és differenciálja azokat. A vezetés a tudatosság, a gondolati töltés a szervezetben. Az egyes emberek és a szervezeti részlegek tevékenységét nemcsak kijelöli, hanem magasabb szintre emelve szervezeti egységgé teszi.

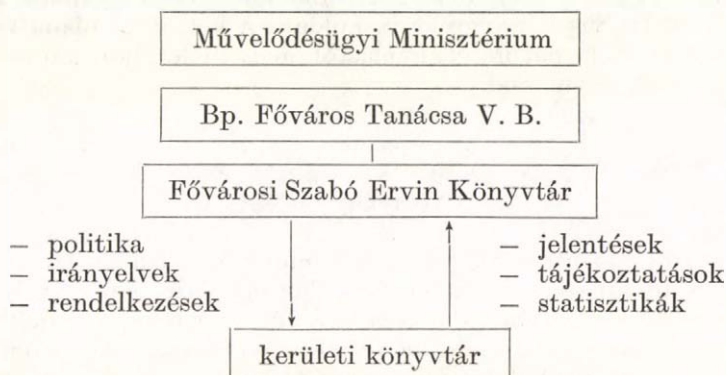
A vezetés első és legfontosabb feladata a célok kitűzése és a sikeres működéshez szükséges értelmes struktúra kialakítása. Ezt követi a sajátos, belső funkciók harmonikus működtetése. A másik nagy vezetési feladatkör a környezettel való kölcsönhatások alakítása. A könyvtári szervezet közössége a saját szervezeti tagsága, munkatársi gárdája. Tágabb értelemben vett közösségébe azonban beletartoznak mindazok, akik a könyvtár szolgáltatásait igénybe veszik, vagyis az olvasók. A kerületi könyvtár olvasótáborának erőterében helyezkedik el. Élénk kölcsönhatás van a könyvtár és erőtere között: a társadalmi kereslet befolyásolja a könyvtár működését, alakítja fejlődését, — valójában létezését is csak ez indokolja. Ugyanakkor a könyvtár alakítóan hat a környezetére és ebben ideológiai hivatást tölt be.

A könyvtári szervezet — akárcsak a többi szolgáltató szervezet — a társadalmon belül nyitott rendszer. Csak úgy létezhet, ha anyagsere folyamatot tart fenn környezetével. Működésének absztrahált képe:

bemenet — átalakítás — kimenet

A környezetétől bemenetek formájában kap a szervezet — a könyvtár például munkaerőt, könyvet, nyilvántartási anyagot — energiát. Amit kapott, azt a környezetére való tekintettel értelmesen felhasználja, illetve átalakítja — szolgáltatássá, ismeretté formálja — majd kimenetként a környezetébe juttatja.

A könyvtári munkaszervezet működőképességének biztosításában elsőrendű feladat a struktúraképzés, a szervezetépítés. A struktúra kialakításával a szervezet anatómiáját építjük fel. A struktúra azonban csak a cél és a működőképesség függvényében értelmezhető. A célkitűzés a kiindulópont e tevékenységhez. A társadalmi igényekből származó célok, tervek meghatározzák a szervezetre, mert a szervezés eredménye, maga a szervezet, csak eszköz a társadalmilag indokolt feladat megoldásához. A kerületi könyvtárak számára a fő célkitűzéseket azok a felettes szakmai szervek adják meg, amelyeknek a függelmi rendjébe tartoznak:

A kerületi könyvtár célkitűzéseinek összetevői:

- 1.1. A szocialista közművelődési könyvtárak működésének általános jogszabályai és irányelvei. (Művelődésügyi Minisztérium)
- 1.2. A művelődésügy időszakos célkitűzései, távlatilag például az 5 éves tervek, operatív például az olvasómozgalmak. (Művelődésügyi Minisztérium)
- 2.1. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár irányelvei, amelyek a speciális budapesti ellátást és fejlesztést veszik figyelembe a Bp. Főváros Tanácsa V. B. útmutatásának megfelelően és az anyagi ráfordítása korlátai között.
- 2.2. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár időszakos tervfeladatai.
- 3.1. A kerületi könyvtár saját célkitűzései a környező társadalmi (a kerületi Tanács V. B., a társadalmi szervek, a kulturális intézmények) és az olvasói igények szerint.
- 3.2. A kerületi könyvtár saját szervezeti létéből adódó tervek és feladatok.

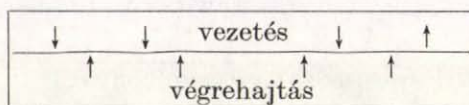
A célkitűzésben figyelembe kell venni, hogy milyen arányban állanak a célok és az elérésüket garantáló lehetőségek. A könyvtári szervezetnek a jelen idejű állapotát (a külső és a belső feltételeket) mindenkor ismerni kell. Meghatározó tényező a könyvtár személyi és tárgyi, szakmai és pénzügyi felkészültsége. Ismerni kell a jelenlegi állapot várható változásait is és mindezek elemzésével el kell jutni a folyton jelentkező problémák felismeréséhez. A célkitűzésekhez és a problémafelismeréshez illeszkednek a szervezet folyamatos működéséből származó napi feladatok. A kerületi könyvtárak – eltekintve a kiskönyvtáraktól – feladatmegosztással működnek. Ahol nincs feladatmegosztás, ott struktúra képzésre, vagyis szervezetre sincs szükség, viszont a feladatmegosztással együtt a szervezés szükségessége is megjelenik. Amikor a könyvtár létébe struktúrát építünk, a fokozottabb ésszerűséget építjük bele. Hogy ezt hogyan, milyen módszerekkel, milyen finomságig csináljuk, az mindenek előtt a könyvtári szervezet nagyságától, jellegétől és bonyolultsági fokától függ. A gyakorlati tapasztalatok – a hálózatszerte jelentkező munkaszervezési kísérletek – bizonyítják, hogy a kerületi könyvtárak többségükben eljutottak fejlődésük-

nek arra a fokára, ahol a meglevő szervezeti struktúra felülvizsgálata, fejlesztése válik szükségessé.

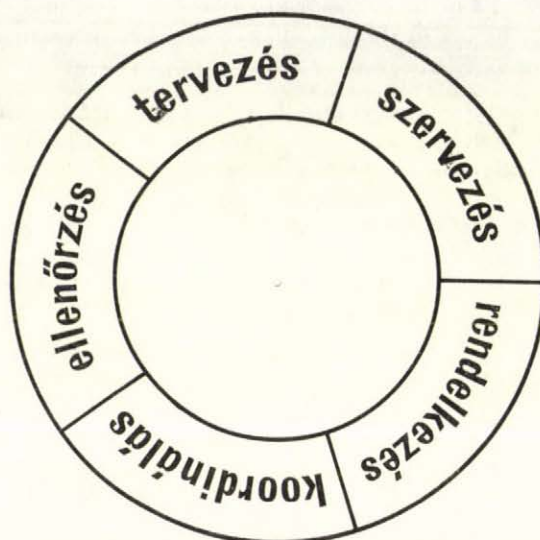
A vezetésnek, mint a legfontosabb szervezeti funkciónak a strukturálása alapvető feladat legyen, ha munkaszervezéshez kezdünk.

A vezetési tevékenység megszervezése

A vezetés közösségi tevékenység, amely mindig szervezeti együttműködésben jelentkezik. A munkavégzésben a célra törekvést, a tudatosságot képviseli. A célkitűzés, a megfelelő cselekvési mód megszabása, az akarat célra irányítása és az elért eredménynek a célhoz mérése a munkavégzés vezetési oldala, ugyanakkor a cél elfogadása, a munkavégzők célirányos erőfeszítése képviseli a végrehajtási oldalt. A kettőt azonban, vagyis a vezetést és a megvalósítást nem szakíthatjuk el egymástól, mert dialektikus kapcsolatban, állandó kölcsönhatásban vannak egymással.

Bár a vezetés elemi szinten minden emberi munkában benne van, munkaszervezeti vonatkozásban csak olyan szervezetekben beszélhetünk vezetésről, amelyekben a vezető a végrehajtás feladataitól mentesül, ahol a vezetési és a végrehajtási funkció a társadalmi munkamegosztásban különválik. Amíg a vezető ugyanazokat a rutinmunkákat végzi, mint a beosztottak, addig legfeljebb csoportvezetőnek tekinthető. Munkaszervezeti vonatkozásban vezetésről csak olyan szervezetekben lehet szó, ahol legalább 7–8 a dolgozók száma, mert csak itt lehet differenciált munkavégzés és önállósult vezetés. Nyilvánvaló követelmény, hogy a szervezetben legyen annyi vezetési feladat, amennyi a vezetői munkakör képzését indokolja. (Más kérdés, hogy ma még akkor sem különül el teljesen a vezetői munkakör a kerületi könyvtárak gyakorlatában, ha indokolt lenne. A személyzettel való ellátottság, a káderképzés és a munkaszervezés nehézségei jelenleg indokolják ezt, célul azonban a modern munkaszervezés követelményeit kell kitűznünk.) A vezetés adja a szervezetbe a működtető energiát. A vezetés mindig impulzusadó kell hogy legyen. A vezetés elemeit a klasszikus vezetéstudományi osztályozás szerint a könyvtári szervezetekben is öt fő témában foglalhatjuk össze: tervezés, szervezés, rendelkezés (igazgatás), koordinálás és ellenőrzés.

E felosztás szerint a könyvtárvezető tevékenységi jegyzéke is összeállítható, szükség szerinti részletességgel bontva a fő elemeket, szem előtt tartva a könyvtári szervezet környezeti kapcsolatait és belső működését. A tervezésnek és a szervezésnek széles határai vannak a könyvtárvezető számára a működés mindkét aspektusából, a könyvtár társadalmi szerepét és belső életét tekintve egyaránt. Az önálló kezdeményezésnek itt tág tere van. Jóval szűkebb a rendelkezés-igazgatás területe a helyi vezetés szempontjából, mert itt az egységes, központilag irányított könyvtárhálózat ügyrendje, igazgatása, személyzettel való ellátása, gazdasági ügyintézése nagyon határozott medret szab.

Bonyolult szervezetekben a vezetés elemei önállósulnak, mert egy vezető képtelen kézben tartani azokat. A kerületi könyvtárak működése azonban könnyen áttekinthető, bár sokrétű és nagy mennyiségben ismétlődő tevékenységeket tartalmaz. Nagyon fontos bennük a vezetési funkció elkülönülése, de magában a vezetésben nincs szükség munkamegosztásra. A vezetés feladatait mindig tudatosan és együttesen kell vizsgálnia a könyvtárvezetőnek. Olyankor előtérbe kerül egy-egy elem, így a tervezés a könyvtár felújításánál, a személyzeti kérdések egy új munkaszervezeti rendre való áttérésnél stb., de nem állhat be szakadás a vezetési tevékenység körforgásában. Mindig szem előtt kell tartania, hogy a szükséges tevékenységek a cél és a terv szerint, hol, mikor, hogyan történnek, illetve megtörténtek-e. Az említett nagyságú munkaszervezetben, tehát egy legalább 7–8 dolgozóval működő kerületi könyvtárban is, a vezetés külön kell, hogy váljék a végrehajtástól, hogy a vezetés minden elemét a könyvtárvezető maga, impulzust adóan, szakértelemmel és erejének teljes ráfordításával elláthassa, a rábízott könyvtár eredményes működése érdekében. A közepes és a nagy kerületi könyvtárak éppen azzal váltak minőségileg magasabb szervezeti egységekké, hogy bennük annyi vezetési feladat keletkezett, amennyi teljes időben igényel egy feladathordozót, vagyis a végrehajtási munkáktól mentesített vezetőt. (A kiskönyvtárak munkaszervezési tekintetben más kategóriaként kezelendők.)

A könyvtárvezetőnek maradéktalanul vállalnia kell a vezetés funkcióit. Az a könyvtárvezető, aki nem tud tervezni, vagy szervezni, aki nem szívesen foglalkozik személyzeti problémákkal vagy nem ellenőriz, nem bizonyul vezetőnek.

Másrészről a vezetőnek döntési joga kell, hogy legyen. Döntési jogkör nélkül felesleges a vezetői beosztás. (A döntési jogkör sok tekintetben bővült a közelmúltban a kerületi könyvtárakban. Az állomány fejlesztésében, gondozásában, a munkamódszerek megválasztásában, a propaganda gyakorlatában úgyszólván teljes a helyi vezető döntési joga. Sok a megkötöttség azonban a személyzeti és a gazdasági ügyekben.)

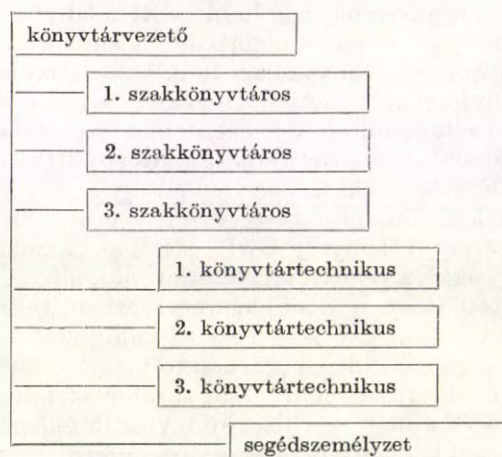
A kerületi könyvtár szervezetének struktúrája

A célkitűzés és a szervezet helyzetelemzésének birtokában, a vezetés feladatainak pontos körvonalazása után eljutunk a végrehajtás struktúrájának vizsgálatához. A feladatokat most önmagukban szemléljük, és elemzésükre, valamint a könyvtár jelenidejű személyi állományára támaszkodva, de természetesen figyelembe véve a várható fejlesztést vagy a végrehajtandó esetleges személyi cseréket, megkeressük a feladathordozókat. Munkatársaink képzettsége és szakmai gyakorlata mellett egyéni hajlamaikat és rátermettségüket is messzemenően figyelembe kell vennünk a reszortok elosztásánál. A szervezet zökkenőmentes működéséhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a dolgozók elfogadják a vezetés koncepcióját, hogy azonosuljanak a szervezettel. A szervezet csak statikus ábrájában áll ügyrendszerűen rögzített feladatok sorából, valójában cselekvési rendszer, ami olyan mértékben realizált, amilyen mértékben tagjai alávetik egyéni döntéseiket és viselkedésüket a szervezeti közösségnek.

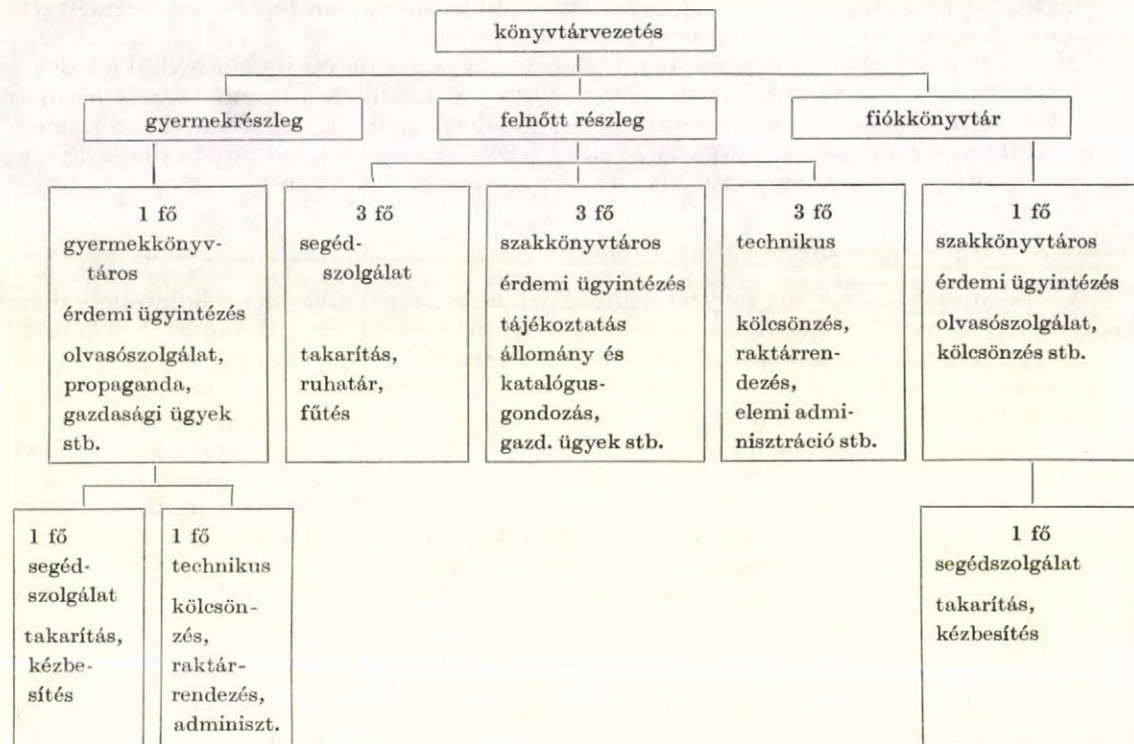
A feladatok kijelölésekor a hatáskör és felelősség áttekinthető, logikus rendjét kell megteremteni. A végrehajtás oldalán minden tevékenységet úgy kell megtervezni, hogy szabályzat szerint előírható legyen. Pontos szabályok szerint rögzíthető például a könyvek állományba vételének, az állomány gondozásának, az olvasói nyilvántartás kezelésének,

a pénzügyek ügyvitelének a rendje. Vannak ügyrendileg szigorúan szabályozható tevékenységek, de vannak olyanok is, amelyeknek az elvégzéséhez csak irányelveket lehet adni. Akár kényszerpályás szabályozásról, akár irányelvekről legyen is szó, ha módosítás szükséges, azt csak a vezető végezze el. A munkatársaknak ebben kezdeményező, tanácsadó szerepük lehet, de a döntés joga a vezetőnél maradjon.

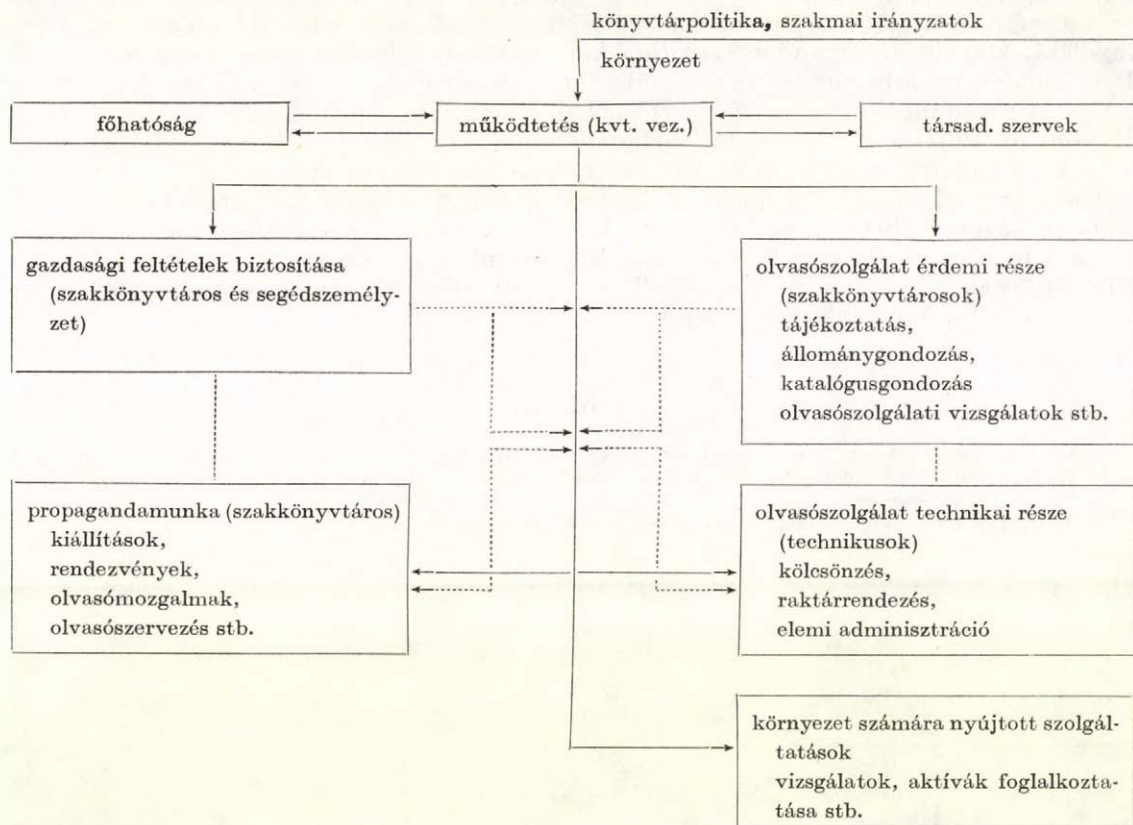
Egy kerületi könyvtár munkaszervezeti sémája a feladathordozókat tekintve a következő lehet:

Más felfogásban a tevékenységeket is kifejezhetjük a szervezeti sémával:

Mindkét ábra statikus modell és egyszerű, lineáris apparátust mutat be. Mindenki közvetlenül a vezetőhöz van becsatolva, csak neki van utasítási joga. Ezek a szervezeti sémák azonban nem jelenítik meg a működést, nem utalnak a tevékenységek rendjére. Ki kell ezért egészítenünk a funkcionális sémával, amely egyrészt képet ad azokról a belső összefüggésekről, amelyek a működés folyamatában egységben tartják a szervezetet, másrészt a vezetés számára nélkülözhetetlen információáramlást is bemutatja:

A funkcionális sémából megtudjuk, hogy a könyvtárvezető a környezettől kapott, a főhatósággal és a társadalmi szervekkel folytatott kommunikációból nyert információk szintézisével jár el, amikor a szervezetet működteti. Minden feladattal foglalkozik, de vezetési szempontból és nem operatíván. A kivitelezést közvetlenül nem ő, hanem a reszortfelelősök végzik. Viszont a vezető adja meg a működés irányelveit, a mindennapi események programozását, ő hangolja össze a különböző részlegek tevékenységét és ő ellenőrzi.

Az ellenőrzés lényege, hogy a végrehajtás meglevő állapotát, illetve eredményeit összeveti a célokkal és a tervekkel és megállapítja az eltérést. Megfelelő mérlegelés után intézkedik a végrehajtás javításáról vagy, ha szükséges, módosítja a terveket, az irányértékeket.

A kerületi könyvtárakban a működés nagyon összetett. A szűkös személyzeti ellátottság következtében nem lehet minden feladatot más-más feladathordozóra osztani, hanem egy munkavégző több szakreszort vállalására kényszerül. Ez a helyzet bizonyára megváltozik a könyvtárak további fejlődésében és alkalom nyílik majd a reszortok tiszta elkülönítésére, amely fokozottabb szakszerűséget és nagyobb erőbefektetést hoz majd a könyvtári szervezet működésébe.

A feladatok kiosztásakor és szabályozásakor meghatározzuk, hogy a feladatot végző mit, min, mivel, hol, mikor és hogyan végezzen el. A feladatok minőségi meghatározása mellett mennyiségi meghatározásra is szükség van. Ez azonban nehézségekbe ütközik. A közművelődési könyvtáraknak nincsenek ugyanis mutatói a teljesítmény és az idő összefüggéseire, pedig nagyon sok az ismétlődő, mérhető tevékenység a működésükben. A kerületi könyvtár vezetője nem dolgozhat ki munkanormákat, de a tapasztalatok során kialakult teljesítményt mennyiségileg is elvárhatja munkatársaitól. Az ismétlődő tevékenységek tagolását kell elvégezni, ami a feladatkör komponenseiből folyamatelemzéssel kibontható. Ilyen módon kutathatjuk fel az optimális munkamódszert is, amely a jó munkaszervezés alfája. A rutinmunkák elemzésével egy más alkalommal már foglalkoztunk. (Lásd FSZEK Évkönyve, 1964–65. A könyvtári manuális munka és tudományos megszervezése.)

A tudományos munkaszervezésben tett kezdeti kísérleteink a végrehajtási oldal racionalizálására, a könyvtári manuális munkavégzés módszereinek a fejlesztésére irányultak. A vezetési oldal, illetve a vezetői munkakör kialakítását, az egész könyvtári szervezeten belül a feladatképzést és a feladatszintézist, a struktúra képzést és a struktúrán belül a dialektikusan elkülönült vezetési tevékenység kifejtését a tudományos munkaszervezés következő lépcsőfokának tekinthetjük.

dr. Bene Lászlóné

IRODALOM

- Dr. Bene László: A vezetés tudományos megalapozása. Bp. 1970, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 561 l.
 Haire, Mason: Pszichológia vezetőknek. Bp. 1968, Mezőgazdasági Kiadó. 147 l.
 Pietrasinszki, Zbigniew: A vezetés pszichológiája. Bp. 1968, Gondolat. 232 l.
 Szabó László: Vezetésről vezetőknek. Bp. 1967, Kossuth Kiadó. 181 l.

ÚJ MUNKASZERVEZETI KÍSÉRLETEK A KERÜLETI KÖNYVTÁRAKBAN

Intézetünkben az évek során egyre nagyobb hangsúlyt kap a kerületi könyvtárak munkaszervezeti rendje felülvizsgálatának és új szervezeti rend kialakításának szükségessége. A könyvtári szervezet reformjának gondolata hosszú idő óta foglalkoztatja a könyvtári szakembereket. A kísérletezésre vállalkozó, hatékonyabb formákat kereső könyvtárak a gyakorlatban is elkezdték az új struktúra kimunkálását.

Ezeknek a kezdeti lépéseknek hálózati szintű irodalma alig van. Dr. Bene Lászlóné az I. kerületi 11-es könyvtárban végzett munkaköri, munkafolyamat és időelemzési tapasztalatait, a tudományos munkaszervezés könyvtárakra alkalmazott módszereit foglalta össze „A könyvtári manuális munka és tudományos megszervezése” c. tanulmányában.* Ugyancsak Dr. Bene Lászlóné tollából közöl tanulmányt a jelen Évkönyv** is, mely a kerületi könyvtárak munkaszervezeti kérdéseit a vezetés szempontjából tárgyalja.

Cikkünk feladata a kerületi könyvtárakban évek óta folytatott új munkaszervezési kísérletek indokolása, a tapasztalatok összegezése, néhány tanulság levonása. Amikor tehát a könyvtárak korszerűbb munkaszervezeti kísérleteiről beszélünk, elsősorban a könyvtári munkamegosztásra gondolunk, s nem a könyvtárak szervezeti rendjének egészére. A hagyományos struktúrában a könyvtár személyzeti apparátusa három kategória szerint tagolódott: könyvtárvezető, könyvtárosok és technikai személyzet, az új struktúrában a könyvtárosi apparátus mellé beépül a könyvtártechnikusok gárdája.

A könyvtár társadalmi szerepének állandó növekedése, a könyvtári szolgáltatások tartalmi fejlődése, a könyvtárosi pálya presztízisének megőrzése, a közművelődési könyvtár magasabb szintű szervezettségét kívánja meg. A könyvtárban, mint kulturális szolgáltató intézményben, éppúgy, mint bármely termelési vagy szolgáltató egységben, a hatékonyság fontos eleme az állandóan korszerűsödő struktúra.

A könyvtárban képződő feladatokban is megvannak az érdemi és a rutin elemek. A könyvtári szolgáltatásban is szükség van szakképzett és begyakorolt munkaerőkre. A szakképzett és rutin feladatokra begyakorlott munkaerők arányának pontos megtervezése, köztük a munka célszerű felosztása a könyvtárirányítás egyik legfontosabb feladata.

A szervezeti rend korszerűsödését különösen indokolja az a körülmény, hogy miközben a könyvtárak szolgáltatási szintjében igen komoly a fejlődés, átalakult kölcsönzési rendszerük — zártpolcos rendszerről szabadpolcosra tértek át — egy korábbi, zártpolcos kölcsönzési rendszerhez kialakított munkamegosztási szisztémával dolgozik ma is.

* Dr. Bene Lászlóné: A könyvtári manuális munka és tudományos megszervezése. A FSZEK Évkönyve 1964–1965.

** Dr. Bene Lászlóné: Munkaszervezés a kerületi könyvtárakban. A FSZEK Évkönyve 1970–71.

Feladatmegosztás a zártpolcos kölcsönzés rendszerében

A közművelődési könyvtárak rohamos számszerű növekedésének korszakában, amikor természetszerűen a jelenleginél sokkal nagyobb hangsúlyt kapott a fővárosi könyvtárak feladataiban is az olvasószervezés, és az olvasóvá nevelés, sajátos munkamegosztás alakult ki, amelyet a szakképzett munkaerő akkori hiánya és a zártpolcos kölcsönzés determinált. Ebben az időben a feladatmegosztásnak olyan formái alakultak ki, és merevedtek meg, amelyek keretei között szinte teljesen elmosódott a könyvtári dolgozók foglalkoztatásában a képzettség szerinti differencia. A feladatkörök meghatározásában nem vált világossá a képzettségi követelmény. A különbséget még inkább elmosta az, hogy rengeteg apró egység jött létre, ahol különösebb feladatmegosztásra eleve nem is kerülhetett sor.

Ebben az időszakban csontosodott meg az a sok ellentmondást szülő gyakorlat is, hogy a könyvtári raktárkezelők és a takarítást végző dolgozók munkaköre teljesen egybeolvadt. A könyvtári helyiségek bővülése, az olvasóforgalom növekedésével párhuzamosan azt eredményezte, hogy a raktárkezelők munkaidejét egyre inkább a könyvtárak tisztántartása tölti ki, a raktárkezelői feladatok ellátására alig jut idejük. A könyvtárak zömében már ilyen igénnyel nem is lépnek fel. Ily módon a raktárkezelés feladatainak jelentős része a könyvtárosok feladatává vált.

A zártpolcos kölcsönzési mechanizmusban a könyvtárakban a kölcsönzésen kívül reszortfeladatokat különítettek el (feldolgozó munka, katalógus gondozás, könyvtári propaganda stb.). Ám e reszortfeladatokon belül érdemi és rutin elemek egyaránt a reszortfelelőst terhelik. A kölcsönzés folyamatában még ennyi differenciálást sem tett lehetővé a zártpolcos kölcsönzés rendszere. Itt mindenki, szakképesítéssel vagy anélkül, egyaránt részt vesz a kölcsönzés összes műveletében: könyvvajánlás, tájékoztatás, kiadás és visszavétel adminisztrációja stb. Hasonlóképpen közös feladat volt a raktár rendben tartása is. Bizonyos munkamegosztás csupán az olyan jellegű adminisztratív munkákban alakult ki, mint az intézés, perlés, pénztárkezelés, különböző gépelési munkák. De ebben is résztvettek a könyvtárosok kivétel nélkül szinte valamennyien.

Ennek a feladatmegosztásnak, melyben elmosódnak a szakképzettség szerinti különbségek, nemcsak a könyvtári munka hatékonyságára, de a könyvtári dolgozókra, morálisan is negatív hatása van. Ugyanis ily módon jól kvalifikált, nagy gyakorlattal rendelkező könyvtári szakembereket foglalkoztatunk képzettségük alatt, miközben szakmai felkészültséggel és gyakorlati tapasztalatokkal még nem rendelkező, kezdő munkatársaktól kívánunk felkészültségüket meghaladó munkavégzést. Igen sok elégedetlenség és feszültség forrása lett ez a szakképzett, érdemi munkát igénylő könyvtárosokban. Bennük, s a szakképesítés nélküli munkatársakban egyaránt, a szakmai felkészültség hiábavalóságának érzetét kelti.

E hagyományos feladatmegosztás, egy korábbi fejlettségi szintnek megfelelő, de ma már túlhaladott rendjének tarthatatlansága különösen szembetűnő, mint említettük, a szabadpolcos kölcsönzés keretei között, s még nyilvánvalóbbá vált a könyvtárak társadalmi feladatainak növekedése, az egyre nagyobb követelmények tükrében. Napjainkban az állományépítés, az olvasószolgálat minden fázisa egyre több elmélyülést kíván.

A munkamegosztás új lehetőségei

A közművelődési könyvtárak szabadpolcossá válása új lehetőségeket nyitott. Más formát és módszert kíván olvasó és könyvtáros kontaktusában. Az olvasószolgálati feladatok térben is másként tagolódnak, mint a zártpolcos kölcsönzésnél. Az olvasó és könyvtáros kapcsolatában oly nagy szerepet játszó tájékoztató, könyvvajánló tevékenység a kölcsönző pulttól áttevődött a könyvespolcokhoz, a kijelölt tájékoztató pontokra, olvasótermekbe.

A kölcsönző pultoknál folyó aktus egyszerű adminisztrációs folyamattá szűkült, mely élesen elhatárolható az olvasószolgálati munka érdemi részétől. A pultnál folyó rutin mun-

ka nem igényel szakképesítést. Az új, korszerűen kiképzett könyvtárakban ez a munkafolyamat térben is teljesen elkülönül. Hálózatunkban ilyen elkülönült adminisztrációs pontot a József Attila telepi 48-as felnőtt és a 15-ös gyermekkönyvtárban alakítottak ki. Közös adminisztrációs pontot létesítettek — felnőtt- és gyermekrészleg számára — a XIV. kerületi 18-as könyvtárban is. Ez azonban nem az új munkamegosztás kapcsán jött létre.

A szabadpolcos rendszerű kölcsönzés lényegesen nagyobb áttekintést, eligazodó, tájékozódó képességet és könyvismeretet kíván a könyvtárosoktól, mint a hajdani zártpolcos kölcsönzés. Ez utóbbinál gyakran a saját könyvismeretére hagyatkozva is elboldogult a könyvtáros. Ám a szabadpolcnál az olvasó kívánsága szerint kell tudnia referálni, ha úgy tetszik, az egész állományról.

Egyre differenciáltabb szakigényekkel jelentkeznek az olvasók. Ezek az olvasói igények, no meg az állandóan gazdagodó szakkönyvtermés, bizonyos mélységű specializálódást kíván. Legalább is olyan mértékben, hogy egy-egy könyvtáros egy-egy állományrészben jártasabb legyen, mint általában, az állomány egészében. A differenciált szakigények növekedésével párhuzamosan nő a könyvállomány sokrétű feltárásának, az olvasókat könnyen és jól kalauzoló katalógusok és a gyorstájékoztatók egyéb segédeszközei kiépítésének jelentősége, az olvasók és a könyvtárosok szempontjából egyaránt.

Az olvasószolgálat mai követelményeinek a könyvtárosok csak abban az esetben tudnak eleget tenni, ha mentesíteni lehet őket a könyvtárosi feladatok közé nem sorolható munkáktól. Csak ebben az esetben tudnak felkészülni az olvasószolgálati feladatokra, a könyvtárpropaganda és mozgalmi munka ellátására. Az olvasószolgálati munka akkor lehet tartalmas és hatékony, ha kölcsönzés közben a könyvtárosok adminisztráció és könyvrakodás helyett teljes energiájukkal és figyelmükkel az olvasóra és a könyvekre koncentrálnak. Ilyen viszonyok között az olvasók is szabadabban és bátrabban fordulnak segítségért a könyvtárosokhoz, ha nem „elmélyült” polcrendezés vagy más munka közben kell megzavarniuk.

Ésszerűbb munkaszervezet-építés mellett szól a célszerűbb bérgazdálkodás igénye is. Azzal az egyszerű szervezetépítési gyakorlattal, hogy a könyvtárakban képződő rutin feladatok végzésére nem kvalifikált szakemberek, hanem képesítés nélküli dolgozók alkalmazhatók, a szellemi kapacitás hatékonyabb felhasználása mellett arra is lehetőség nyílik, hogy a kvalifikált, nagy gyakorlattal rendelkező könyvtári szakemberek lényegesen nagyobb anyagi dotációban részesüljenek, illetőleg több könyvtártechnikus alkalmazásával enyhíteni lehessen létszámgondjainkon. Elérhető az is, hogy a könyvtárosok előmenetele szempontjából ne csak a vezetői beosztás elérése legyen az egyetlen perspektíva, hanem a tájékoztató munkában is kiemelkedjenek azok a feladat-területek, melyeknek ellátása rangot és kiemelkedő anyagi dotációt biztosít a könyvtárosoknak.

Hálózatunkban jelenleg néhány kísérletező könyvtár kivételével valamennyi egységben hagyományos feladatmegosztás mellett dolgoznak. A hálózat könyvtáraiban mintegy 270 könyvtáros dolgozik, az alábbi képzettség szerinti összetételben:

Felsőfokú képesítéssel rendelkeznek:	94 könyvtáros
Középfokú képesítéssel:	84 könyvtáros
Érettségi + alapfokú képesítéssel:	46 könyvtáros
Érettségivel	26 könyvtáros

A képesítés nélküli munkatársak közül csak 20 főt alkalmaznak a könyvtárak könyvtártechnikusi beosztásban. A többiek könyvtárosi feladatokat látnak el. A közép- és felsőfokú képesítéssel rendelkező könyvtárosok közül viszont, — a könyvtárvezetőkön kívül — csupán 10–12 könyvtárosnak van, a rutinmunkáktól elkülönített érdemi feladatköre.

A különböző munkafázisok időbeni mérése szerint a könyvtárakban képződő munkának — jelenlegi technikai szint mellett — kb. 35–40%-a nem igényel szakképesítést. Minden értelmes érettségizett ember elvégezheti, sőt e rutinfeladatok egy része még érettségig sem igényel.

Az első tapasztalatok

A fenti tények felismerése, a régi struktúra teremtette belső feszültség ösztönzött új munkamegosztás kísérletezésére néhány könyvtárat. Tudva azt, hogy jelenleg még a legnagyobb létszámmal működő könyvtár sem rendelkezik azokkal a működési feltételekkel – a legkevésbé személyzet és technikai felszereltség tekintetében –, melyeknek birtokában szolgáltatási szintjüknek megfelelő korszerű munkaszervezeti rend kialakítása válhatna lehetővé. Az új szervezetépítési kísérletek a Kerületi Könyvtárak Osztályának támogatásával bontakoztak ki.

Az intézet igazgatósága három kerületi könyvtárnak adott engedélyt több évi kísérletezésre. Az I. kerületi 11-es, a VII. kerületi 22-es, és a József Attila telepi 48-as könyvtárnak. Ennek a kísérletnek csupán az volt a szerény célja, hogy az adott kereteken belül elemi fokon szétválasszák az érdemi és rutinmunkát, s ennek megfelelően építsék ki apparátusukat, optimális arányt képezve a képesített és képesítés nélküli dolgozók létszámában. Továbbá, hogy az új struktúrával az érdemi funkciók számára felszabadítsák a szellemi energiákat, magasabb szintre emeljék a rutinfeladatok végzését s általuk hatékonyabbá tegyék a könyvtárak kulturális szolgáltatását.

A kísérletező könyvtárak tapasztalatai igen kedvezőek. Bár az eredeti célkitűzés csupán egy fejlettebb struktúra kibontakozásának első lépéseit jelentheti. Nagy eredménye, hogy a hagyományos feladatmegosztás szülte belső ellentmondások gyökereit felszínre hozta, buktatóival együtt is megvetette az alapját a jelenlegi erőforrásokra épülő hatékonyabb szervezeti rend kialakításának. A későbbi nagyobb egységekből álló korszerű technikai felszereltséggel rendelkező könyvtárak munkaszervezeti rendjének modellje is ezekre a kezdeti tapasztalatokra épülhet. A kísérletezési időszak alatt a három könyvtár különbözőképpen alakította apparátusát s ennek megfelelően különböző finomságig bontották a feladatokat is.

A kezdeti időszakban a 11-es és 22-es könyvtár a könyvtártechnikusokat heti 24, illetőleg heti 30 órában foglalkoztatta, abból az elképzelésből kiindulva, hogy ily módon azonos béralap felhasználásával a kölcsönzési időben egyszerre több dolgozó beállításával gördülékenyebbé tegyék a kölcsönzést. Ez önmagában helyes és jogos is volt. Ám a technikusok munkaideje így szinte kizárólag a kölcsönzési időszakra korlátozódott s csupán a kölcsönzés folyamatában mentesíthették a könyvtárosokat a rutinfeladatok alól. Nem is beszélve ennek antihumánus oldaláról. Hisz így a technikus, miközben a legintenzívebb munkaidőben teljesített szolgálatot, részfoglalkozású lévén, oly csekély munkadíjban részesülhetett, mellyel általában senki sem tud hosszabb ideig e beosztásban dolgozni. Többek között ez is hozzájárult a gyakori fluktuációhoz.

Részfoglalkozású technikusok alkalmazása mellett a kölcsönzési folyamaton kívül más munkafázisokban az érdemi és rutinmunkák elhatárolására nem volt mód. Már a kezdeti lépéseket a legcélszerűbben a 48-as könyvtárban szervezték meg. Itt a könyvtárvezető mellett két könyvtáros és két technikus (heti 48 órában) között osztották meg a feladatokat. Így lehetővé vált a munkafolyamatok teljes elhatárolása.

E tapasztalatok birtokában menetközben változtatott a 11-es és 22-es könyvtár is. A technikus apparátus munkatársai jelenleg itt is, csaknem valamennyien, heti 48 órában dolgoznak.

A 11-es könyvtár struktúrájának modellje látható Dr. Bene Lászlóné lapunkban közölt tanulmányában.

Az új szervezeti rend általános bevezetése

A kísérletek tapasztalatait összefoglaltuk s folyamatos bevezetésére javaslatot dolgoztunk ki, melyet az intézet igazgatósága megtárgyalt és elfogadott. A gyakorlati megvalósításra 1971 januárban adott utasítást. Az utasítás értelmében minden olyan könyvtárban,

ahol egy helyen négy könyvtárosnál több dolgozik, fokozatosan úgy kell kialakítani a könyvtár szervezetét, hogy a létszámtól függően legalább két, illetőleg kettőnél több technikust kell beállítani. A technikusok alkalmazása természetesen a jelenlegi beralap terhére történhet.

Az eddigi könyvtárosi státusok terhére lehet csak technikusokat alkalmazni. Ahol lehetőség nyílik arra, hogy pl. két könyvtáros beralapjának felhasználásával három technikust foglalkoztassanak, arra módot ad az igazgatóság. A könyvtári szervezeti változtatások végrehajtása természetesen csak személyi változások esetén, az eddigi apparátus cserélődése alkalmával fokozatosan történhet. Az eddig már képesítés nélkül könyvtárosként alkalmazott munkatársakat visszaminősíteni nem lehet, lehetővé kell tenni számukra, hogy minél előbb képesítést nyerjenek a két és fél éves könyvtáros-képző szaktanfolyamon. A képesítés nélküli új dolgozókat viszont már ezek szerint az elvek szerint csak technikusként lehet alkalmazni.

Az igazgatóság eredeti határozata szerint négy dolgozónál többet foglalkoztató egységekben kell az új feladatmegosztást kialakítani. Kísérletképpen most mégis engedélyt kapott a 20-as felnőtt könyvtár is arra, hogy az eddig három könyvtárossal működő egységében (könyvtárvezető plusz két könyvtáros) úgy szervezze át apparátusát, hogy egy távozó könyvtáros eddigi beralapja terhére egy heti 48 órás és egy heti 24 órában dolgozó technikust állítson be.

Az igazgatóság utasítása értelmében kidolgoztuk a képesítéshez kötött és képesítést nem igénylő munkakörök, elvi modelljét.

A mellékelt modell elsősorban a jelenlegi lehetőséget veszi figyelembe. Az egyes munkafázisokat tisztán elhatárolja, ám nem motiválja eléggé az egyes fázisokon belüli érdemi és rutin elemeket. Az érdemi feladatokban nem differenciál felsőfokú és középfokú képesítést igénylő elemek szerint. Ezeknek a differenciáknak kimunkálása további vizsgálódást, munkafázis és időelemzést kíván. Csak további elemzéssel alakítható ki a különböző típusú, különböző nagyságú könyvtárak szervezetépítési és személyzeti modellje. Igen fontos annak kimunkálása, hogy a különböző helyi adottságokkal rendelkező hálózaton belül, az azonos típusú egységekben hány felsőfokú és középfokú képesítéssel rendelkező könyvtáros, hány technikus és hány kiegészítő munkaerő alkalmazása szükséges ennek a szervezeti rendnek megfelelően.

Az igazgatóság említett határozata óta elkezdődött az eddigi szervezeti rend folyamatos átalakítása. Jelenleg már tíz kerületi könyvtárban alkalmaznak technikusokat. A kialakított elvi követelményeknek csak négy könyvtárban felel meg az apparátus összetétele. Csupán ezekben a könyvtárakban adott pillanatnyilag a célszerű munkamegosztás személyzeti feltétele. A többi könyvtárban csak éppenhogy megindult az új munkamegosztás bevezetése. Az áttérés folyamatát természetesen lassítja a már említett fokozatos, csak személyzeti változás esetén történő átállás. Nehézkessé teszi továbbá a könyvtárvezetők, könyvtárosok egy jelentős részénél mutatkozó ellenállás. Annak ellenére, hogy az új struktúra sokkal kedvezőbb lehetőségeket teremt az érdemi munka számára — melyet az előítéletekkel szemlélő könyvtárosok is elismernek — mégis a régi, megcsontosodott szokásoktól nehezen tudnak szabadulni, s fenntartásokkal fogadják az újat. Ezzel összefüggésben említjük meg a hálózat súlyos létszámihiányát mely a hagyományos és az új szervezeti rend mellett egyaránt megoldásra vár.

Az új rend megvalósítását régi szokásokhoz való ragaszkodás akadályozza sok esetben még azokban a könyvtárakban is, ahol az új munkamegosztás személyzeti feltételei adottak. A módszertani apparátus feladata a könyvtárak számára világossá tenni a célt, a tudományos munkaszervezés eszközeivel kidolgozni a könyvtárak létszámnormáit, tartalom és képzettség szerinti differenciálással.

Fontos, hogy a központi személyzeti és bérgazdálkodási gyakorlat is elvszerűen ezekhez az elgondolásokhoz igazodjék. Olyan bérszáma alkalmazására van szükség, mely ösztönöz a magasabb képzettség elérésére, de a munkakörök elhatárolásával ne váljék lehetővé,

hogy munkatársakat szakképzettségüknek nem megfelelően foglalkoztassanak. Figyelemmel kell lenni arra, hogy a könyvtártechnikusok számára munkakörükön belül is lehetőség nyíljon magasabb fizetés elérésére. Csak így érhető el, hogy jól dolgozó, de továbbtanulást nem igénylő, vagy azt vállalni nem tudó dolgozó, ebben a munkakörben is örömet leljen s hosszútávon hajlandó legyen végezni azt. Személyzetépítés vonatkozásában a könyvtárakban kialakuló technikai apparátus legrátermettebb része képezheti a könyvtári utánpótlás bázisát. Ezért tegyük lehetővé tervszerű beiskolázással, hogy azok a technikusok, akikben a jövő könyvtárosát lehet felfedezni, munka mellett szakképesítést nyerjenek. Részben a középfokú könyvtárosképző tanfolyamon, s a lehetőséghez képest egyetemen is.

A könyvtári munka differenciálódását továbbképzési rendszerünk is szolgálhatja. Szakosított tematikájú tanfolyamokkal segíthetjük a könyvtárosok elmélyültebb ismeretszerzését. Az 1971/72-es oktatási évben ezzel a céllal indítottunk három különböző tudományág körében könyvismereti tanfolyamot, tájékoztató könyvtárosok részére. A természettudományok, irodalomesztétika és a társadalomtudomány egy-egy területéről választva a témákat, hangzottak el előadások. Ezekbe az előadásokba az előadók beépítették az adott tudományterület illusztris irodalmi alkotásainak ismertetését is.

Ami a technikusok továbbképzését illeti, minden könyvtártechnikus, munkába állítása után, bizonyos időn belül elsajátítja a szükséges könyvtártechnikai alapismereteket s ebből minimum-vizsgát tesz. Egyelőre számukra még nincs kidolgozva a továbbképzés egyéb formája. Ez is a jövő feladata lesz.

A könyvtárosképzés és továbbképzésben is az új struktúrákhoz igazodó korszerűsödés lenne célszerű.

E területen is ideális lenne nagyobb hangsúlyt adni a differenciálódás, illetőleg specializálódás kibontakoztatásának.

Király Lászlóné

TÁJÉKOZTATÁS A 9-ES KERÜLETI KÖNYVTÁRBAN

TÁJÉKOZTATÓ MUNKA, VAGY TÁJÉKOZTATÓ SZOLGÁLAT?

Fel kell tennünk az alcímbe jelzett kérdést, amely – közművelődési könyvtárról lévén szó – némi kommentárt kíván. A könyvtári szakirodalom a könyvtár szervezeti feltételei alapján határozza meg a két fogalom közti különbséget.¹ A *tájékoztató munka* a könyvtáros *egyéni* szakmai ismereteinek birtokában végrehajtott tevékenysége, melynek a könyvtári munkaszervezésben nem teremtettek külön kereteket. A *tájékoztató szolgálat* a könyvtár funkciórendszerébe iktatott *szervezett* tevékenység, tárgyi személyi és szervezeti feltételekkel.

Könyvtárunk tájékoztatási feltételeiben kettősség észlelhető. Mint a FSZEK hálózatának tagkönyvtára, szervezett tájékoztató apparátushoz fordulhatunk; központi címjegyzék, folyóiratjegyzék, s a bibliográfiai osztály személyes és kiadványokon keresztül megvalósuló feltáró tevékenysége a *tájékoztató szolgálat* kereteit (részben) biztosítja. A többi Szabó Ervin könyvtárral, kölcsönösen, gyors – bár nem szervezett – könyvtárközi kölcsönzésre, a műszaki részlegek és a Zenei Könyvtár részéről szaktájékoztatásra számíthatunk. Saját könyvtárunkban a tájékoztatás nem különül el a többi olvasószolgálati munkától, nem önálló munkakör, feltételeit, szervezeti kereteit csak részben tudtuk biztosítani. Könyvtárunkon belül: *tájékoztató munka*, melyet váltott szolgálattal látnak el, más könyvtári tevékenységet is végző könyvtárosok.

A TÁJÉKOZTATÁS FELTÉTELEI KÖNYVTÁRUNKBAN

Mind az aktív, mind a passzív tájékoztató tevékenység feltételekhez kötődik. Tárgyi, személyi és szervezeti feltételekhez.

Tárgyi feltételek

Könyvek

Könyvtárunk FSZEK viszonylatban nagy közművelődési könyvtár. 47 000 kötet könyvével nagyságrendben az ötödik helyen áll. Régi, értékes könyvanyaggal rendelkezik, s a könyvtár vezetői minden időben fontos feladatnak tekintették a kézikönyvtár gyarapítását: a kerületi könyvtárak között egyedülálló, 5000 kötetes olvasótermi kézikönyvtárunk van. – Az elrendezés és a munkaszervezés lehetővé teszi, hogy a tájékoztató könyvtáros munkájában ne csak az alapvető kézikönyvekből álló tájékoztató segédkönyvtárat használja, hanem igénybe vehesse az olvasóterem 150 kötet bibliográfiával, az összes beszerezhető szótárral, újabb és régebbi lexikonokkal s egyéb, szaktájékoztatásra alkalmas segédkönyvekkel felszerelt kézikönyvtárát is.

A kézi és segédanyag gyarapítása folyamatos feladat. Különös gonddal ügyelünk, hogy mindazokat a könyveket beszerezzük, amelyeket az „Új Könyvek” tájékoztatása alapján forrásértékűnek ítélünk. A lehetőségekhez képest felkutatjuk és beszerezzük a könyvtári forgalomba nem kerülő segédkönyveket is. Sajnálatos, hogy a segédkönyvekről nem készült analitikus katalógus, így használatuk a tájékoztató könyvtáros személyi adottságain múlik.

A könyvtárlomány feltárását több katalógus és bibliográfia teszi lehetővé.

Katalógusok

1. szerzői betűrendes (állományfeltáró), ennek kiegészítője a címszókatalógus,
2. szakkatalógus (ETO szerint),
3. irodalmi analitikus katalógus,
4. marxista művek elemző katalógusa.

Katalógusrendszerünk — egy-két éve megkezdett, s további évekre tervezett —, folyamatos revízió alatt áll. Legfontosabb feladatunknak a *szakkatalógus* tökéletesítését tekintjük. A munkálatok során, néhány kisebb katalógust, mely eddig betűrendes, illetve tárgyszavas volt, — pl. a „földrajzi” vagy a „híres ember” — az elmúlt évben beosztottunk a szakkatalógusba, s ezek ETO szerinti átrendezése folyamatban van. A szakkatalógus szerkesztésénél következetesen alkalmazzuk az Egyetemes Tizedes Osztályozás rendszerét. Hibái ellenére a közművelődési igényeknek leginkább megfelelő állományfeltárási szakrendszer, valamennyi könyvtáros jól ismeri, könnyen tájékozódik benne. Közművelődési könyvtárainkban elterjedtebb, mint pl. a tárgyszavas katalógus, tehát az az olvasó, aki megtanulta használatát, bármelyik könyvtár katalógusában könnyen eligazodik. Bonyolultabb, több szempont figyelembevételét igénylő kérdések esetén mindenképpen a könyvtáros segíti az olvasót visszakereső munkájában. (A referensz könyvtáros a katalógusok közelében teljesít szolgálatot.)² Az elkövetkező évekre tárgyszó katalógus szerkesztését tervbe vettük, célunk az olvasói igényekhez alkalmazkodó tájékoztató eszköz létesítése.³

Az *irodalmi analitikus katalógus* tájékoztatásunk egyik legfontosabb eszköze. A FSZEK szerkesztésében jelenik meg. Közép- és főiskolás olvasóink számára nélkülözhetetlen. Monográfiák, tanulmánykötetekben és folyóiratokban megjelent munkák együtt szerepelnek benne;⁴ írók, vagy témák szerinti csoportosításban. Sajnálatos, hogy immár évek óta megbizonyosodott hasznossága ellenére sem indult meg más szakokban — pl. a társadalomtudományokban — hasonló katalógus szerkesztése.

Bibliográfiák

Ajánló bibliográfiáinkat — a katalógusokhoz hasonlóan — tanuló olvasóink tájékoztatásában használjuk leggyakrabban. Különösen az egy-egy író munkásságát feltáró kis-bibliográfiák, s az egy korszakot összefogó irodalmi szakbibliográfiák népszerűek, pl. a „Gorkijtól napjainkig”. Ezeket rendszeresen kikölcsönzik, s otthon tanulmányozzák. Az ajánló bibliográfiák kölcsönzésével lehetőséget biztosítunk olvasóinknak, hogy otthon, az annotációk elolvasása után feljegyezdhessék, egy-egy témából, mely könyveket akarják elolvasni. Ily módon bibliográfiai segítség nyújtható az egyéni olvasótervek elkészítéséhez. A bibliográfiák egy ismeretág (pl. Csomor Tibor: A természet világában, A jó egészség könyvei), egy korszak (pl. Ecsedy Andorné — Gálitzky Éva: Középkor világa), egy problémakör (Szalai György: Legyetek éberek) irodalmát tárják az olvasó elé. A tájékoztatás aktív eszközei. A közművelődési igényeket figyelembe véve, nem a tudományág legújabb, hanem a legérdekesebb, a széles olvasóközönség igényeinek és tájékozottságának leginkább megfelelő műveket tartalmazzák. Sajnálatos, hogy többnyire csak szakirodalmat

tárnak fel ily módon. Többször merült fel olyan igény, hogy, szükség lenne a szépirodalom olvasó-szempon-tú feltárására, esetleg olvasótervre. Sokan éppen a nagy könyvmennyiség miatt nem tudnak választani. Régi olvasók hiányolják a hazavihető katalógust. Valamennyi könyvtáros egyetért abban, hogy a régi formájában nem is szükséges, de a szépirodalmi állomány feltárására a betűrendes cédulakatalógus nem elég, tökéletesíteniünk kell a tájékoztatás eszközeit.

Személyi feltételek

Könyvtárunkban 7 könyvtárosi és 2 technikai beosztásban levő munkatárs dolgozik. Megoszlás végzettség szerint:

	egyetem – felsőfokú kvt.	főisk. – középfokú kvt.	középfok	alapfok
8 órás	2	2	1	1
6 órás			1	
4 órás	1			1
kevesebb		1		
	3	3	2	2

A tájékoztató munkához tehát kellő számú megfelelően képzett könyvtáros áll rendelkezésre. Tájékoztató szolgálatba csak a középfokú, vagy annál magasabb képesítésű könyvtárosokat osztjuk be. A fenti arányokból azonban logikusan következik, hogy a tájékoztatás mellett valamennyi könyvtáros végez adminisztratív, kölcsönzési tevékenységet is. A munkaterületek közti differenciálódás tehát nem teljes. A tájékoztatás színvonalának emelése érdekében szükségesnek látjuk a könyvtári munkák különböző típusának elkülönítését, törekszünk is új munkarend kialakítására, de a folyamat még hosszú időt vesz igénybe. S, hogy nemcsak a mi könyvtárunkban, hanem országos nagy tudományos szakkönyvtárakban is, erre bizonyításképp Frey Tamásné sorait idézném:⁵

„A könyvtárosok többsége még a fejlett munkamegosztású könyvtárakban is 3–10 feladatkört húzott alá a kérdőívén. Ez a tény azt mutatja, hogy a különböző munkanemek az esetek többségében nem különülnek el.”

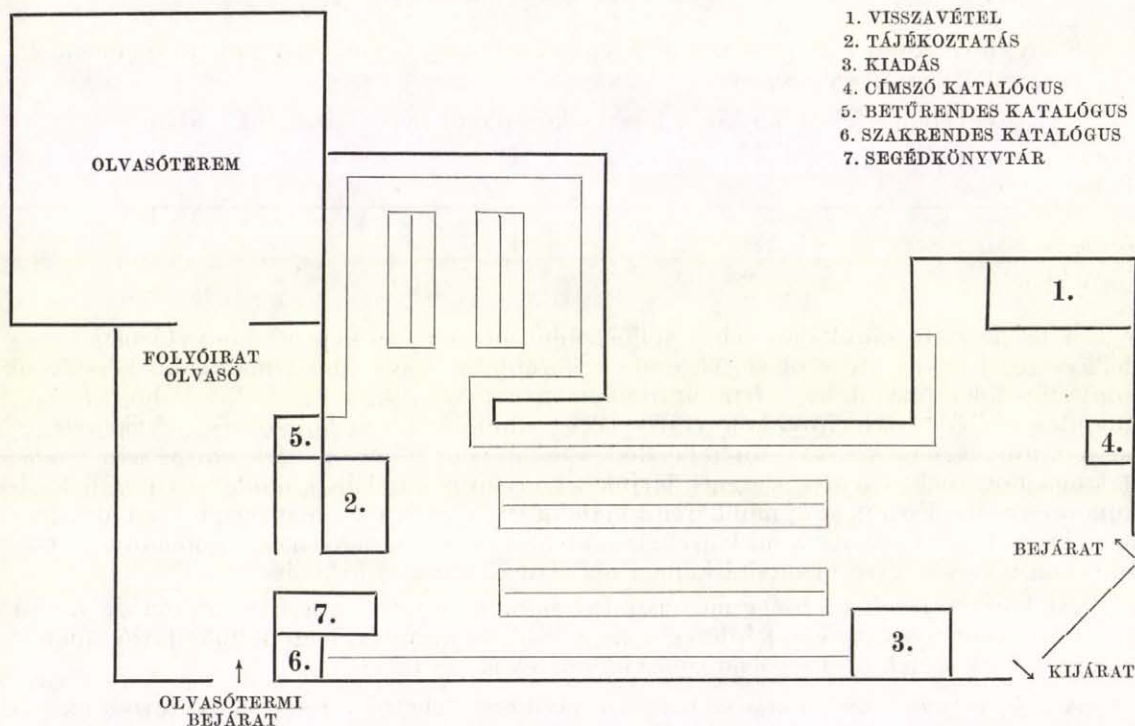
A tájékoztatás színvonalának további javítását lehetővé teszi könyvtárosaink felkészültsége, de a megfelelő létszám hiánya előbb-utóbb akadályozó tényezővé válik; 1968-ban 460 olvasóra jutott egy könyvtáros, ma 700 olvasóra jut egy. A színvonal emeléséhez új adminisztratív munkatársak beállítására lenne szükség. Jelenlegi könyvtárosaink közül 7 rendelkezik közép és felsőfokú végzettséggel. Valamennyien végeztek korábban tájékoztató munkát. Bizonyos szakosodás is létrejött az idők folyamán, mely egy később kialakuló szaktájékoztatási rendszer alapja lehetne. Ahelyett tehát, hogy pl. a középfokú könyvtárosokkal technikai munkákat, a felsőfokúakkal tájékoztatási munkákat végeztettünk volna, (ami nemcsak a dolgozók, az olvasók szempontjából sem lett volna előnyös) régi, gyakorlott, nagy könyvismerettel rendelkező könyvtárosokról lévén szó a további, magasabb fokú, vagy szakosodó képzés mellett döntöttünk. Ezáltal mind a magasabb szintű, mind a szaktájékoztatás lehetőségeit növeltük.

Szervezeti feltételek

Nehéz a szervezeti feltételeket a személyi feltételektől elválasztani, különösen egy kis könyvtárban. A FSZEK könyvtáraiban a szervezeti feltételek két formájáról beszélhetünk: vannak helyi és hálózati feltételek.

Az olvasók számára a tájékoztatás térben különül el a könyvtár többi szolgálati helyétől.

Könyvtárunk kölcsönzőtermének elrendezése lehetővé teszi, hogy olvasóink az adminisztratív övezettől távol, katalógusokkal és segédkönyvekkel felszerelt tájékoztató centrumban kapjanak segítséget tanulásukhoz, munkájukhoz, szabadidejük kulturált eltöltéséhez. A tájékoztató könyvtáros más könyvtári munkáktól függetlenül csak az olvasókkal foglalkozhat. Nyitvatartási időben két könyvtáros foglalkozik referenz munkákkal, egy a kölcsönzőtérben, egy pedig az olvasóteremben. A kölcsönző napi 6 órát tart nyitva, az olvasóterem minden este 8 óráig igénybe vehető.

1. VISSZAVÉTEL
2. TÁJÉKOZTATÁS
3. KIADÁS
4. CÍMSZÓ KATALÓGUS
5. BETŰRENDES KATALÓGUS
6. SZAKRENDES KATALÓGUS
7. SEGÉDKÖNYVTÁR

Kölcsönző nyitvatartása

Hétfő	13 – 19-ig
Kedd	10 – 16-ig
Szerda	14 – 19-ig
Csütörtök	10 – 16-ig
Péntek	13 – 19-ig

Olvasóterem nyitvatartása

Hétfő	13 – 20-ig
Kedd	10 – 20-ig
Szerda	14 – 20-ig
Csütörtök	10 – 20-ig
Péntek	13 – 20-ig
Szombat	10 – 16-ig
Vasárnap	9 – 13-ig

Tájékoztató tevékenységünk nem korlátozódik a nyitvatartási időszakokra, telefonon bármikor adunk felvilágosítást amikor egy könyvtáros éppen bent tartózkodik. A kért, vagy kiválasztott irodalmat ilyenkor félretesszük az igénylő részére.

A könyvtárosok számára a tájékoztató munka időben különül el más könyvtári tevékenységektől. Az olvasótermi szolgálat egész napos, a hét különböző napjain más-más könyvtáros látja el. Az olvasóteremben végzett munkát nem az adott tájékoztatások mennyisége, hanem a termet látogató diákok – önmagukat továbbképező dolgozók – színvonalas tájékoztatási igénye avatja tájékoztatási centrummá. A kölcsönző olvasószolgálat naponta két váltásban működik. Egy könyvtáros három órát tájékoztat, utána

más munkát végez. A váltás szükséges, mert a nagy forgalom, s a szerteágazó kérdések miatt tovább nem végezhető kellő alapossággal. A vázolt helyi szervezeti feltételek (váltott műszakban végzett tájékoztató munka, a nyilvántartási és a tájékoztatási övezet elkülönülése) és az olvasók nagy száma (évente 5500–6000 olvasónk van) sajátosan formálják a tájékoztató tevékenység arculatát. Az olvasók nagy része ismeretlenül kerül a könyvtáros elé. Nincs ott a személyi lapja, amely néhány adattal tájékoztatást nyújthatna. Nem ismeri az olvasott műveket – még a legutoljára visszahozottakat sem. Szakirodalmi tájékoztatás esetén ez nem okoz nagy problémát, az olvasó életkorából, könyvigényéből, szakismeretre vonatkozó kérdéseiből a könyvtáros megkapja a szükséges információkat. Nehezebb a helyzet azonban, ha szépirodalmi művek kiválasztásához kell segítséget nyújtani. Hihetetlenül gyors kapcsolatteremtő képességre, (személyi feltétel) teljes olvasói bizalomra van szükség, és a lehető legnagyobb könyvismeretre. Jelenlegi munkánkban ez még elegendő. A jövőben azonban, mind az olvasók száma, mind az információk iránti igény növekedni fog. Kidolgozott módszerekre lesz szükségünk, az olvasótípusok és az olvasmánytípusok meghatározásához. Az előbbi témához már folytattak hálózatunkban vizsgálatot (olvasóportré – vizsgálat), az utóbbihoz segítséget nyújt majd Kamarás I. és Gondos E. izlésalakzatokkal foglalkozó felmérése,⁶ melynek segítségével kész olvasóterv-sémákat lehetne készíteni hálózati szinten.

Egyetlen 8 státussal rendelkező közművelődési könyvtárban nem lehet megteremteni a tájékoztató szolgáltatnak sem a tárgyi, sem a szervezeti feltételeit. Ahhoz, hogy tevékenységünket szolgáltatnak tekinthessük, hálózati együttműködésre van szükség. A FSZEK könyvtárai számára mind a passzív, mind az aktív tájékoztatásnak fontos bázisai létesültek a Központi Könyvtárban. Központi cím és folyóiratjegyzék,⁷ a társadalmi és kulturális eseményekre élénken reagáló, aktív feltáró tevékenységet folytató bibliográfiai osztály, a tájékoztató szolgálat szervezeti feltételeinek alapját a kerületi könyvtáraknak biztosítják. Hasonlóképp fokozza a tájékoztatás hatékonyságát a hálózat szakkönyvtárainak (műszaki, zenei) közreműködése a többi könyvtár referenz munkájában. Könyvtárunk gyakran fordul kérdéssel a hálózat szakkönyvtáraihoz, vagy a bibliográfiai osztályhoz, s nyújt segítséget kisebb könyvtáraknak. A hálózati szervezés megsokszorozza egy-egy tájékoztató eszköz hatóságát.

A TÁJÉKOZTATÁST IGÉNYLŐK

A fent említett okok (adminisztratív övezet elkülönülése) miatt csak hiányos adataink vannak a tájékoztatást kérő olvasókról. Felmerülhet a kérdés: igaz-e hogy a tájékoztatás egyre inkább intézmények felé irányul?⁸ Egyes esetekben csakugyan kimutatható a munkahelyi inspiráció, szocialista brigádok, iskolák, kollégiumok azonos típusú kérdéseinél. A tájékoztatást kérők nagy része azonban egyéni érdeklődőként fordul könyvtárunkhoz. Ennek ellenére biztosak lehetünk abban, hogy a szakmai ismeretek gyorsan és közvetlenül, a társadalomtudományi és művészeti ismeretek pedig közvetve hatnak abban a társadalmi közegben, melyben az olvasó él és dolgozik.

Az iskolai oktatás és a könyvtári munka nemcsak kiegészítik, feltételezik is egymást. Diákok gyakran élnek a könyvtár-adta lehetőségekkel, szemléltető anyagok, képek, irodalmi műsorok olvasmányjegyzékek összeállításához, tanulmányi versenyek, felvételi vizsgák előkészületeihez kérnek tőlünk segítséget. A kötelező olvasmányokhoz kis szakirodalomjegyzéket tudunk mellékelni, egy-egy író munkásságának, vagy egy irodalmi korszaknak feldolgozásához számtalan ismert segédeszközzel rendelkezünk. Fontosnak érezzük, hogy már a diákkorban megszokják olvasóink, az olvasás nemcsak a szabadidő kulturált eltöltésére, hanem ismeretszerzésre, jobb munkavégzésre is eszköz.

A felnőtt, dolgozó korosztályok fokozatosan csökkenő száma a tájékoztatási igények módosulását vonja maga után. Az életkorok közti arányok évek óta hasonló képet mutat-

4500 olvasó közül						
15 – 19 éves 1143	20 – 24 éves 576	25 – 29 éves 397	30 – 39 éves 363	40 – 49 éves 363	50 – 59 éves 349	60 – felett 1309

nak. Nem vonhatunk le csupán az életkorok arányaiból messzemenő következtetéseket. Abból a tényből azonban, hogy az ismeretszerzés, a tanulás egy-egy korszakának lezáródása után minden alkalommal lényeges csökkenést, a további évtizedeknél változatlan számot látunk, feltételezni engedi, hogy a munkahelyek egy része (valószínűleg elég nagy része) rendelkezik a dolgozók továbbfejlődéséhez szükséges szakirodalommal. Az utolsó korosztály megnégyszereződése arra enged következtetni: a munkába járók nem tudják szabadidejüket olvasásra fordítani. Igényük azonban van rá, erre mutat, hogy sokan szinte a nyugdíjazás napján már beiratkoznak, „végre van időm olvasni!”

Könyvtárunk statisztikai rendszere nem tárja fel az olvasók foglalkozás szerinti megoszlását. A szakmunkás-rovatban együtt szerepel pl. a villanyszerelő és a cukrász; a vezető-k-szakalkalmazottak-rovatban, a filmrendező és a laboratóriumi asszisztens.

Szak- és bet. munkás	Segéd- munkás	Egyéni termelő	Mezőgazd.	Vezető szakalk.	Adminiszt- rátor	Középisk. tanuló	Főisk.	Szaktanul. tanuló	Nyugdíjas	Egyéb
707	172	23	1	699	461	765	174	157	1312	29

A szakmai megoszlás adatai a könyvtárról szóló tájékoztatás (könyvtárpropaganda) feladatait határozzák meg; növelnünk kell a szakmunkás-tanulók felé irányuló munkát, és népszerűsíteni kell a könyvtárat a környékben működő kisebb, könyvtárral nem rendelkező üzemek dolgozóinak körében. A középiskolás olvasóknak több mint fele, 765 tanuló közül 413, fizikai dolgozó gyermeke. Ez az arány jobb, mint a környező iskolák arányai, az eredményekkel mégsem lehetünk elégedettek. A könyvtár pontosan azokat a lehetőségeket tudja nyújtani a hátrányos helyzetű tanulóknak, amelyek számukra szükségesek. könyvanyagot, segítséget, útmutatást az ismeretek megszerzéséhez, nyugodt tanulási lehetőséget.

A könyvtárunkban tájékozódó olvasó, rendszerint középszintű ismeretek megszerzésére törekszik, vagy középszintű ismeretekre alapozott irodalmat keres. Elsősorban könyveket, vagy könyvekből megszerezhető információkat igényel. Ritkán szorítkozik rövid, tény vagy adatkérdésre; ezek legnagyobb részét prózai vagy versidézetek, melyek szellemi vetélkedők, vagy rejtvények miatt szükségesek számára. *Nem zárkozunk el a rejtvényfejtők elől.* Úgy gondoljuk, nem haszontalanok az így szerzett ismeretek sem. A könyvtár szempontjából szintén nem lényegtelen, hogy általában minden kérdésben forrásértékűnek ítélik-e?

A tájékoztatást igénylők egy csoportja olyan szakkérdésre keres választ, melynek dokumentumaival (könyvtárunk gyűjtőköre miatt) nem rendelkezünk. Ilyenkor megfelelő szakkönyvtárhoz, vagy intézményhez irányítjuk a kérdezőt. Viszonylag ritkán fordul elő a tájékozódók átirányítása. Ebből a tényből is arra következtethetünk, hogy egy-egy szakterület dolgozói előtt nem ismeretlenek szakmai fejlődésük bázisai.

A KÖNYVVÁLASZTÁS MOTIVÁCIÓI

Nem rendelkezünk megfelelő eszközökkel annak kutatására, milyen hatások, hogyan módosítják az olvasmányigényt. Az oktatási intézmények és munkahelyek a tanterv és a *szakterület* irányában ható (irányító) ereje nyilvánvaló. Az életkori statisztikák azt mutatják, hogy a könyvtári tagság létesítésére is kihat. A beiratkozást követő beszél-

getés alkalmával módunkban áll, hogy kapcsolódjunk az olvasó ismeretköreihez. Olvasási céljainak tisztázása után felhívjuk figyelmét a számára szükséges, vagy az őt érdeklő szakirodalomra, szaktájékoztatási eszközökre. Azok az olvasók, akik ismeretszerzési igénnyel iratkoznak könyvtárunkba, további kölcsönzéseik alkalmával is kamatoztathatják a „be-mutatkozó beszélgetés” alkalmával kapott információkat.

Szépirodalmi tájékoztatásunk módszerei régi hagyományokat őriznek. Keveset tudunk meg olvasónkról a beiratkozás alkalmával, legtöbbször csak annyit, mit akar kikölcsönözni. Igaz, számos következtetést vonhatunk le az olvasmányigényből is, de ezek a következtetések nem mindig helytállóak. Az olvasmányok kiválasztását külső tényezők határozzák meg. Mindenekelőtt — a szakmai érdeklődéshez hasonlóan — az olvasó képzettsége, munkahelye, családi és baráti köre. Mivel nem ismeri a könyvet, amelyet nem olvasott, olyat szeretne vinni, amelyről jó véleményt hallott, megbízhatónak vélt forrásokból. Az olvasmány *feldolgozása* belső tényezőktől függ, fontos szerephez jutnak a képzettségén kívül az olvasó pszichés adottságai. Jelenlegi eszközeink nem alkalmasak arra, hogy olvasóink számára a lehető legjobb átélést biztosító, magas, vagy fokozatosan emelkedő színvonalú művek sorát kiválasszuk. Szépirodalmi tájékoztatásunk *könyvközpontú*. Az általában jónak, hasznosnak tartott műveket ajánljuk általában mindenkinek, várva ezzel az olvasottság általános szintjének emelkedését. A választás és a feldolgozás motivációi könyvtári eszközökkel többnyire elérhetetlenek. Néhány kisebb olvasmányfigyelésünk a tv műsorok hatásfokainak különböző voltát bizonyítja. A romantikus regénysorozatok iránti érdeklődés pl. szinte kielégíthetetlen, ameddig a sorozat tart, a befejezés után viszont érezhetően alább hagy. Mikszáth: Fekete város c. könyvét (23 példány van belőle) naponta többen keresték a tv-ben történt befejezéséig. Most már csak ritkán kéri, előjegyzése nincs. A 23 példány ennek ellenére azóta sem kihasználatlan. Galsworthy: Forsyte Saga c. művét, melyből 12 példány áll rendelkezésre, azóta is előjegyzik, s folyamatosan kézben van, holott, mielőtt a tv műsorra tűzte volna, 3–4 példányát állandóan a raktáron tartottuk. O’Henry novelláit sajnos mindössze ketten kérték a műsorral egyidőben, a könyvtár 3 példányát azonban folyamatosan olvassák. Siskov: Zord folyó c. könyvét a sorozat közvetítése alatt sokan keresték és előjegyezték. Az előjegyezni szándékozók egy részét azonban le kellett beszélnünk, mert mindössze két régi példányunk van, nem láttuk biztosítva, a könyvek használhatóságát az előjegyzések utolsó olvasójáig. Így csak azt állapíthatjuk meg; kár, hogy nincs nagyobb összhang a könyvkiadás és a tömegkommunikációs eszközök között. Figyelmet kellene szentelnünk a rádió és tv mellékhatásainak is. Egy-egy szerzőre vagy műfajra közvetve is ráirányítják az érdeklődést. Mikszáthnak, Móricznak, Balzacnak valamennyi művét gyakrabban kölcsönözték egy-egy sikeres rádió vagy tv adaptáció idején.

Nemcsak írókra, műfajokra is ráterelődhet a figyelem. A Forsyte Saga felelevenítette a családregény iránti érdeklődést.

A KÖNYVTÁR SZEREPE AZ OLVASMÁNYOK KIVÁLASZTÁSÁBAN

Minden könyvtáros természetes igyekezete a magas eszmei és művészi értéket képviselő művek iránti érdeklődés felkeltése, széles körű olvastatása. A könyvek ajánlásának módszerei változók. A *személyes ajánlás* nagyon eredményes — hagyományos — szépirodalmi tájékoztatási mód. 5–6000 olvasó esetében azonban — a kisebb könyvtárakban nyilvánvaló — előnyei nem érvényesülnek kellőképpen. Egy-egy könyvtáros csak kis számú olvasóra tud visszaemlékezni, a többit minden alkalommal újra kérdeznie kell, hogy kedvelt könyveire, olvasottságára, irodalmi izlésére fény derüljön. Az adminisztratív övezetbe beosztott könyvtárosok a folyamatos munka miatt nem vehetnek részt a tájékoztatásban akkor sem, ha általuk jól ismert olvasó kér segítséget. Sok könyvtáros a kevésbé ismert olvasónak nem „mer” kevésbé olvasmányos szépirodalmat vagy szakköny-

vet ajánlani, mert az „irányítás” vagy „nevelői magatartás” eleve visszatetszést kelt. Az egyéni foglalkozást és a személyes ajánlást továbbra is feladatunknak tekintjük, és új módszerek bevezetésétől várjuk fejlődését.

Szabadpolcos elrendezés esetében a *könyvanyag önmagát ajánlja*. Kölszönzőterünk folyamatosan, szak és betűrend szerint elhelyezett könyvanyagával meggyorsítja a viszszakereső tevékenységet. A szépirodalmi tájékoztatásban a betűrendes cédulakatalógust alig használjuk. Azoknak az olvasóknak, akik meghatározott céllal vagy előre összeállított olvasótervvel jönnek a könyvtárba az állomány elrendezés is segíti a könyvek kikeresését. A kevésbé tájékozott, vagy nem eléggé rendszeres olvasók számára a zárt rendben álló válogatótér nem nyújt kellő útmutatást. Sokan közülük mégsem kéri, esetleg el sem fogadják segítségünket.

Több helyen kiállításokat, ajánlópolcokat létesítettünk. Itt egy-egy témakör szép- és szakirodalmát egy csoportban nyújtjuk olvasóinknak. Aktív (feltáró) tevékenységünk így nem szorítkozik az újdonságok bemutatására, folyamatosan, sok esetben a nemzetközi eseményekkel, évfordulókkal, vagy kulturális megmozdulásokkal összhangban hívjuk fel olvasóink figyelmét a korhoz, vagy eseményhez kapcsolódó irodalomra. Tapasztalatunk szerint a jól rendezett válogatópole jelentős segítséget nyújt olvasóinknak. Sokan, akik mindenképp egyedül akarnak választani – talán éppen azért, mert önmaguk számára sem tisztázták, mit is szeretnének olvasni – vagy nem bíznak eléggé a könyvtárosban, ezeken a polcokon „egyedül” rátalálnak a számukra érdekes olvasmányra.

Gondoltunk szabad válogatótér létesítésére is Overington⁹ nyomán, aki nyilvános könyvtárakban 5000 kötetes „általános részleg”-ről ír, ahol asszociatív kapcsolatok alapján rendezett érdekes, olvasmányos könyvanyag segíti – főképp a tájékozatlan olvasót – a könyvek kiválasztásában. Overington a rendes szabadpolcos tér mellett helyesnek tartja az általános részleg létesítését, s könyvanyagát a duplumraktárból javasolja feltölteni. Számunkra itt több akadály merül fel: területünk, a Szabó Ervin könyvtárak viszonylatában ugyan nem szűkös, de a kölszönzőtér teljes mértékben kihasznált, nincs hely új választótér létesítésére. Duplumraktárunk általában sokéves, a legtöbb olvasó által ismert könyvekből áll. Olvasmányos anyag ritkán kerül ide, új könyv soha. Lehetetlen is elképzelni, hogy az egy olvasóra jutó évi 0,9 új könyvből duplum képződjék. Új és olvasmányos könyveink állandóan kézben vannak, sokszor csak több hónapos előjegyzés után juttathatjuk hozzá olvasóinkat.

OLVASÓI IGÉNYEK

Tájékoztató munkánkban az ismert és állandóan szem előtt tartott társadalmi feladatok mellett, az olvasói igényeket kísértük a legnagyobb figyelemmel. Két ízben végeztünk statisztikai mérést a tájékoztató munkával kapcsolatban. Először 1970/71-ben összesen 215 kölszönzési napon. Másodszor 1971. IX. 15-től XI. 10-ig (8 hét). Mindkét alkalommal az olvasói kérdéseket rögzítettük.

Az első felmérés csupán számszerű adatokat rögzített, itt a tájékoztató könyvtáros által nyújtott könyvtári segítség *eseteinek számát* jegyeztük egy olvasószolgálati naplóban, olyan módon osztva fel a rovatokat, ahogyan az olvasók kéri. Pl. a szépirodalomban: történelmi regény, társadalmi regény, szerelmes regény stb. rovatok szerepeltek. Nem volt a naplóban műfajt jelző rovat, és nem jelöltük azt sem, hogy az olvasó szerző, cím, vagy téma szerint kért-e könyvet?

Második vizsgálatunk alkalmával cédulákon rögzítettük az olvasók kívánságait, így módon többféle kérdésre kaphattunk választ, s a naplónak egyébként az *olvasói kérdések alapján* meghatározott rovatrendszere is szűknek bizonyult. Ha a két felmérés adatait azonos táblázatba foglaljuk, a második adatait csak új rovatok létesítésével rendezhetjük.

A vizsgálatok idejének különbsége miatt (215 nap és 40 nap) az abszolút számok egymáshoz való viszonya nem értékelhető, a kérdésfajták, egy mérésen belüli % arányát tudjuk csak összevetni.

		Szakirodalom			
		Könyvtárismereti	Társadalomtud.	Művészet Irodalom	Természettud.
absz. szám	I. felm.	3404	736	873	678
	II. felm.	134	360	298	290
%	I. felm.	30,37	6,58	7,8	6,06
	II. felm.	5,31	14,27	11,81	11,48

		Szépirodalom													
		Történ. életr.	Társad.	Szerelmi reg.	Fantaszt. regény	Krimi	Kötelező irod.	Kvt-osra bízta	Mai magy.	Vers	Dráma	Vers- elemzés	Ifj. Mese	II. vh. partiz.	Klasszikus
absz. szám	I. felm.	593	1042	639	412	273	543	2089							
	II. felm.	184	282	56	42	202	122	168	178	84	22	4	50	24	24
%	I. felm.	5,29	9,31	5,7	3,67	2,44	4,85	18,65							
	II. felm.	7,3	11,26	2,22	1,67	8,01	4,84	6,67	7,05	3,33	0,87	0,16	1,98	0,95	0,95

Első pillanatra szembetűnik, hogy csökkentek a könyvtárra vonatkozó (könyvtárismereti) tájékoztatást igénylők (30,37%-ról 5,31%-ra). Ennek az a magyarázata, hogy az első mérést megelőzően a könyvtár átalakításon esett át, elrendezése megváltozott, s a régi olvasók nem tudtak eligazodni az első időkben.

Lényegesen emelkedett a társadalomtudományi kérdések száma (6,58%-ról 14,27%-ra). A több mint kétszeres emelkedés a fokozódó társadalmi aktivitás jeleként értékelhető. Feltűnő a társadalomtudományi tájékoztatást igénylők számának emelkedése, mert az első vizsgálat idejére esett a felszabadulási évforduló és a Lenin centenárius, s azt gondoltuk, egy nagy kollektív ünnepség és rendezvénysorozat mindenképpen kihat a könyvtár tájékoztató munkájára is. Valószínű, az általunk aktív tájékoztatási eszköznek tartott kiállítások és ajánló bibliográfiák is csökkentették az egyéni tájékoztatást kérők számát az első vizsgálati időszakban.

Emelkedett a művészeti, irodalmi kérdések száma is (7,8%-ról 11,8%-ra). Ez esetben az oktatásban végbemenő változásokat kell okként feltételeznünk, mert az irodalom szakot pl. legaktívabban a középiskolás olvasók használják.

Annak ellenére, hogy a természettudományi és a műszaki irodalom forgalma az elmúlt évben nem emelkedett, a tájékoztató szolgálatban e témacsoport iránt is fokozott érdeklődés mutatható ki (6,6%-ról 11,48%-ra). Általában a szakmai tájékoztatás iránti igény fokozódásáról beszélhetünk, s azt is megállapíthatjuk, hogy a tájékoztatás iránti igény gyorsabban növekszik, mint a szakkönyvek forgalma. E ténynek kettős oka van: növekedett a rövid, szóbeli tájékoztatást igénylők száma, és emelkedett a helybenolvasók, könyvtárunkban tanulók száma is.

A szépirodalommal kapcsolatban rögtön szembetűnik, hogy a két különböző rendszerű felmérés a kötelező olvasmányok esetében szinte azonos képet mutat. Az egy %-os

csökkenés arra enged következtetni, hogy a régebbi vizsgálatnál vers vagy drámakérdéseket kötelező olvasmányként regisztráltak.

Kevesebb olvasó bízta a könyvtárosra olvasmányait, 18,65%-ról 6,67%-ra esett vissza a „valami jót” kérők aránya. Olvasóink igyekeznek formába önteni igényeiket. Talán ennek tudható be a „társadalmi regény”-rovat 9,31%-ról 11,26%-ra történő emelkedése is.

Igen magas az új magyar irodalom iránt érdeklődők száma (az első vizsgálat alkalmával még nem jegyeztük külön) 7,05%. E csoportban rendszerint megnevezik a szerzőt. A vizsgált időszakban legtöbbször Berkesi András műveit keresték (23) utána Fehér Klára és Dallos Sándor következett 19 – 19 kéréssel. Szabó Magdát 15, Passuth László és Szilvási Lajos műveit 12 – 12 ízben kérték a felmérés ideje alatt.

Örvendetes jelenség, hogy elég sokan keresnek verset (3,33%). E számot főleg azért kell értékelnünk, mert az e csoportban elhangzó kérdések nagy része bonyolultabb visszakereső munkát igényel. (Ki írta, melyik kötetben jelent meg? stb.) Nagy kár, hogy a 14-es könyvtár analitikus antológia-katalógusának sokszorosítására nincs mód. A telefon-tájékoztatás lassú. Bár a kiragadott idézetek esetében az sem segítene. Versolvasó könyvtárosok „analitikus” emlékezete az egyetlen forrásunk.

A TÁJÉKOZTATÓ TEVÉKENYSÉG AKTÍV ÉS PASSZÍV MOZZANATAI

Az olvasószolgálat keretében végzett tájékoztató tevékenység nagyrészt visszakereső munkát igényel. Típusait megkíséreltük megszerezni második felmérésünk adatai alapján.

Kérdéstípus	Igény		Hiány	Helyette mást kapott
Könyvtárhasználati	134			
Adat (szóbeli táj.)	78			
Jegyzék (olvasóterv)	69			
Szakirodalom: könyv	336	948	68	164
Szakirodalom: téma	612			
Szépirodalom: könyv	885	1442	196	
Szépirodalom: téma	287			
Szépirodalom: kötelező	102		15	
Könyvtárosra bízta	168			

Az olvasószolgálati munka állandó kísérőjelensége az olvasó tájékoztatása a könyvtárról. A felmérésben csak a referenzs könyvtárhoz intézett kérdéseket rögzítettük. Könyvtárunkban azonban évek óta szervezett, aktív munkával terjesztjük a könyvtárra vonatkozó ismereteket. A környező iskolák tanulói részére osztálylátogatások keretében ismertető előadásokat tartunk a könyvtár használatáról. Témák: tájékozódás a könyvtári rendben, a katalógushasználat, a bibliográfiák és a lexikonok használata. A könyvtári tájékozódást segítő tevékenységünket tehát szélesebb körben, a még nem olvasók körében kezdjük meg (olykor szórólapok, vagy meghívók segítségével).

Valamennyi újonnan beiratkozott olvasónknak elmagyarázzuk a könyvtár szabaddolgozatának rendjét, megmutatjuk a szakmájához, továbbtanulásához szükséges könyveket, s felhívjuk figyelmét az olvasóteremre. A táblázaton feltüntetett szám csak azt jelenti: a felmérés 8 hete alatt 134 esetben volt szükség további kiegészítésre.

Ez időszak alatt 78 esetben kértek könyvtárunktól szóbeli tájékoztatást. A telefonon vagy személyesen elhangzó kérdések legnagyobb része irodalmi és társadalomtudományi volt.

A tájékoztató könyvtáros jelzése szerint 69 olvasó jött előre összeállított jegyzékkel könyvet választani. Ezek tulajdonképpen olvasótervek, amelyeket ki-ki a saját ízlése szerint válogatott, rendszerint a rádió, vagy a sajtó által ajánlott művekből. 4 olvasó kért könyvtárosi segítséget olvasótervének összeállításához. Kettő a filozófiát, kettő pedig az új magyar irodalmat akarta tanulmányozni. Sokan használták olvasótervként a FSZEK által kiadott fiatal olvasók számára készített ajánló könyvjegyzéket. (Ez a kiadvány könnyen kezelhető és jól használható. Könyvtárunkban minden korosztály segédeszközeként használhatja.)

Évek óta folytatott olvasószolgálati munkánk tapasztalata szerint a rendszeres önképzésre törekvőknek legalább 80%-a a filozófia iránt érdeklődik. Ez nem lehet véletlen. Az új magyar irodalom olvasói – a vizsgálat esetében is – frissen végzett szakemberek, akik kevés szabadidővel rendelkeznek, s ezt az időt jól akarják hasznosítani. Korszerű, magas szintű irodalmi műveltségre törekednek.

A vizsgált időszakban a kérdések közül 1442 a szépirodalomra, 948 a szakirodalomra vonatkozott. A szépirodalmi tájékoztatások száma a szaktájékoztatásoknak mintegy másfélszerese. A szakkérdések 35,4%-a vonatkozik konkrétan könyvre, a többi 64,6% egy-egy témát jelöl meg. A tájékoztató könyvtárosnak, a rendelkezésre álló rövid idő alatt, nemcsak a kért ismeretág irodalmát, hanem ebből az olvasó számára a legmegfelelőbbet kell kiválasztania, figyelembe véve az olvasó célját, képzettségét stb.

A szépirodalmi tájékoztatás tömegében és jellegében különbözik a szakirodalmi tájékoztatástól. Itt a könyv és a téma kérdésektől elkülönítve vizsgáltuk a kötelező irodalmi igényeket és a teljesen passzív magatartást tükröző olvasói kérést; „valami jót”. Olvasóink 11,64%-a a könyvtárostól kért könyvet, rábízva a választást. Ez a számarány valószínűleg nagyobb lenne, ha az összes, tehát az adminisztratív övezetben elhangzó kérdéseket is felvettük volna méréseink adatai közé. Sokan már itt kérnek valamit, mindegy, hogy mit, s időhiányra, fáradságra stb. hivatkozva nem keresik fel a referenszpultot. Jelenlegi munkarendünk szerint, mivel könyvtárosok is dolgoznak a visszavételben, ennek nincs akadálya. (Ha majd technikussal töltjük be az adminisztratív helyeket, mindez módosul.) Nem elhanyagolható ez a réteg. Valójában nem a könyvtáros irányítását várják, nem az általa jónak, vagy értékesnek tartott könyveket. Inkább azt kell kitalálnunk, mi áll legközelebb az olvasóhoz. Nem adhatunk olyan művet, amely számára idegen, melyet olvasás közben nem tud újra alkotni.

A szépirodalom esetében a konkrétan megnevezett könyvigény (szerző – cím, vagy csak szerző, esetleg csak cím szerint) vezet (61,4%). Ez a csoport, könyvtárhasználati kérdésnek lenne tekinthető, de rendszerint ilyen „helyi” kérdés teremti meg a lehetőséget, hogy a tájékoztató könyvtáros az olvasó témaköréhez kapcsolódó szak- vagy szépirodalmi művet ajánljon. Ezekben az esetekben nem különül el az aktív és a passzív tájékoztató munka, statisztikai jelölést sem tudtunk alkalmazni, maga a tény azonban minden tájékoztató könyvtáros előtt ismeretes.

Sokan kérik a könyveket téma szerint, pl. történelmi regényt (19,9%) gyakran még a kort és a népet is meghatározva, életrajzi regényt (rendszerint művészek olvasmányos formában megírt életét), tudományos-fantasztikus regényt stb.

Ezzel kapcsolatban elmondhatjuk, hogy szépirodalmi tájékoztatásunk semmiképpen sem nevezhető tájékoztató *szolgálatnak*, nem szervezett tevékenység, hanem a könyvtáros egyéni képességeire támaszkodó tájékoztató *munka*.

Szépirodalmi tájékoztatásunk tárgyi feltételei (katalógusrendszereink) szerkesztése könyvtár-szemponthú csak a könyvtárosi szakvélemény által elfogadhatónak tartott (szerző és cím szerinti) visszakeresésre nyújt módot. A könyvtárosnak percek alatt meg kell ismernie a tájékoztató olvasó irodalmi ízlését, olvasottságát, meg kell győződnie a feltett

kérdés pontosságáról, majd, mivel semmi segédeszközzel nem rendelkezik, fel kell kutatnia emlékezetében a megfelelő könyvet. Ehhez sokkal több pszichológiai ismeretre lenne szükség, s a könyvismeret állandó bővítésére. Egyelőre nincs és hamarosan nem is lesz mód arra, hogy a munkaidőn belül a heti 4 órán túl olvasási lehetőséget biztosítsunk a könyvtárosoknak, ismereteik bővítésére. Szabadideje a könyvtárosnak sem több, mint bárki másnak. A központban rendezett könyvismereti előadások, s a negyedévenkénti rendszeres könyvismereteselek ellenére hiányoljuk az olvasó-szempontú állományfeltáró eszközöket.

A vizsgált időszakban statisztikát vezettünk a kérések teljesítéséről is. Természetesen csak konkrét könyv esetében beszélhetünk hiányról. Egy-egy témához több könyv is található. Szakkönyvek esetében 336 kérdésből 68 alkalommal nem tudtuk adni a kívánt könyvet (20,2%). Szépirodalomnál ez az arány 22,15%. A külön vizsgált kötelező olvasmányok közül 102 kérdésből 15 alkalommal nem tudtuk a kívánt könyvet adni (14,7%). A teljesen hiányzó könyvek pótlásáról gondoskodtunk, ha volt rá mód. Előjegyzési rendszerünk lehetővé teszi, hogy akár szak-, akár szépirodalmi művet visszaérkezése után eljuttassunk az igénylő olvasóhoz; tehát, ha nem is azonnal, de belátható időn belül minden igényt ki tudunk elégíteni. A kötelező irodalmat általában 20–30 példányban vásároljuk. Diákolvasóink tudják, hogy év közben folyamatosan hozzájuthatnak mindenhez. Sajnos, sokan az utolsó napokban, dolgozatírás vagy beszámoló előtt keresik az olvasmányt, ilyenkor a kérést nem tudjuk teljesíteni.

A szép- és szakirodalomból összesen 264 nem teljesített kérés helyett több alkalommal ajánlottunk más művet, s 164 esetben az ajánlott könyv meg is felelt az olvasónak. Nem tudtuk kimutatni, hány szak- és hány szépirodalmi könyv helyettadtunk mást, hiszen aktív és passzív, szép- és szakirodalmi tájékoztatás teljesen egybeesik az ilyen tevékenységben. Előfordult, hogy szépirodalom helyett szakirodalmat ajánlottunk, hogy egy meghatározott mű helyett két másikat ugyanabból az ismeretágból, csupán a tényt jelöltük, hogy az objektív okok miatt ki nem elégíthető igényeket munkánk közben 1/3-ra csökkentettük.

A TÁJÉKOZTATÁS A SZÁMOK TÜKRÉBEN

A fenti vizsgálat idején olvasóink 2835 esetben kaptak könyvtári tájékoztatást. Ez idő alatt 10 334 alkalommal kölcsönöztek könyvet. A kölcsönzési eseteknek mintegy negyedéhez nyújtottunk segítséget. Elég-e ez, vagy kevés? Nem lehetünk elégedettek. Valószínű, sokkal több olvasó igényelne könyvtárosi segítséget, ha a tájékoztató könyvtáros nem korlátozná az időt. Különösen forgalmas időszakokban, percről percre választania kell, melyik olvasói kérdéssel foglalkozzék részletesebben?

A 2835 információt 237 kölcsönzési óra alatt nyújtottuk. 1 órára 11,9 tájékoztatás jutott. Ha egyenesen oszlana meg a forgalom, ez azt jelentené, hogy 1 olvasói kérdésre 5 percet szánhatunk. (Ebből a számításból még kimaradt az a három alkalom, (9 óra) amikor a tájékoztató könyvtáros jelezte: nem tudta írni a kérdéseket a nagy forgalom miatt.) Az olvasók azonban nem oszlanak el egyenesen a kölcsönzési időben. Délután 5–7-ig kb. ötször annyi olvasó tartózkodik a könyvtárban, mint délelőtt. A déli órák viszont csendesek. A hétfői és a pénteki csúcsforgalom idején általában két tájékoztató könyvtáros teljesít szolgálatot. Ilyenkor gyakran 1 perc sem jut egy információra. Ha tekintetbe vesszük, hogy 5 perc egy témára vonatkozó szakkérdés esetében nem elég, sőt, sokszor a „valami jót” kérő olvasó három könyvének kiválasztásához sem, attól kell tartanunk, hogy a szerényebb, udvariasabb olvasók inkább félrehúzódnak problémáikkal. Esetleg csendesebb, tanulmányaikkal nehezen boldoguló diákok is kimaradnak a tájékoztatásból. Fokoznunk kell a tájékoztatás tempóját (ami feltételezi a tájékoztatói munkakör önállóvá szervezését) és állandó önkontrollal kell küzdenünk az ellen, (különösen szépirodalmi tájékoztatás esetében) hogy a mennyiség a minőség rovására menjen.

Évek óta legfontosabb feladatunknak tekintjük tájékoztatásunk színvonalának emelését. Sok tekintetben sikerült megelőznünk az igényeket, esetleg igényeket támasztani, felkelteni az érdeklődést az olvasás iránt. Úgy gondoljuk és reméljük, hogy a jövőben a könyvtárunkkal szemben támasztott társadalmi és egyéni követelmények egyre magasabbszintű tájékoztató munkát tesznek szükségessé. Ehhez azonban fokozni kell a hálózati együttműködést, s fel kell használnunk az olvasással kapcsolatban folytatott kutatások eredményeit.

Tongori Imréné

FORRÁSMUNKÁK

1. GANGADHARA RAO: Reference Work and Referenc Service: Definition. = Library Science with a Slant to Documentation, 1966. No 1. 51–60 p.
2. SZENTMIHÁLYI János: Az olvasószolgálat kérdései. 1–2. r. Bp. 1952–1953.
3. SZENTMIHÁLYI János: A könyvtári tájékoztatás módszereiről. = Magyar Könyvszemle, 1965. 1. sz. 1–13 p.
4. SIMON Anna Mária: Könyvtári tájékoztató és tömegpropaganda munka. Bp. 1954, Föv. Jegyz. Váll. 71 p.
5. FREY Tamásné: Tájékoztató szolgálat a tudományos és szakkönyvtárakban. Bp. 1969, N. P. I. (K. M. K. 34) 247 p.
6. GONDOS Ernő: Izlésalakzatok. Bp. 1971. N. P. I. 485, p.
7. NÉMETH Mária: A központi katalógus jelenlegi feladatai külföldön és Magyarországon. Bp. 1961, O. K. T. 126 p.
8. SEBESTYÉN Géza: Szakkönyvtár és általános könyvtár az információs rendszerben. = Könyvtáros 1968. 5. sz.
9. OVERINGTON, M. A.: A szakrészleges és általános könyvtár. (A kivonatot készítette Zircz Péter.) Bp. 1971, K. M. K. 46 p.

MUNKÁSOLVASÓK ÚJPESTEN

1971 első félévében három újpesti szakszervezeti könyvtár¹ és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 28. sz. kerületi könyvtára közösen készített munkásolvasói olvasmányairól, érdeklődési területeiről elemzést. Érdekes és izgalmas feladat egy bizonyos időszak elteltével az elért eredmények és esetleges hiányosságok összegezése. Az adott munkaterület sikeres munkájának további biztosítása, módszereinek javítása, korszerűsítése csak így lehetséges.

Jelenlegi elemzésünkben a 28. sz. kerületi könyvtár munkásolvasóinak olvasmányairól, szabadidő felhasználásáról igyekszünk képet adni. Munkánkhoz felhasználtuk a fent említett felmérés adatait és ezeket kiegészítettük 60 munkásolvasóval folytatott beszélgetés során nyert információkkal.

Vizsgálódásunk célja, hogy áttekintést kapjunk arról, hogyan élnek a könyvtár szolgáltatásaival Budapest egyik legnagyobb munkáskerületében a közművelődési könyvtárban olvasó munkások, milyen szépirodalmi műveket olvasnak, mit olvasnak szakmájukhoz és az iskolai végzettség mennyiben befolyásolja olvasmányaikat.

Az elemzésünkben nyert adatokat helyenként összevetettük a kerületi felmérés eredményeivel, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózati átlagával és más, a munkásolvasók olvasmányairól készített elemzések adataival.

A jelenlegi, 1971. évi tények ismertetése előtt rövid áttekintést szeretnénk nyújtani Újpest munkásolvasóinak 1945 előtti olvasási, kulturálódási lehetőségeiről. A napjainkban kapott képhez így vázlatos viszonyítási alapot szeretnénk adni.

I. Olvasási lehetőségek 1945 előtt

Újpest 1945 előtti kulturális életéről kevés adat maradt fenn, különösen a munkások olvasmányaira, könyvtárhasználatára vonatkozó dokumentumok hiányosak. Inkább a művelődési lehetőségeket vázolhatjuk. A könyvtárak összetételéről, kihasználtságukról, olvasóik számáról csak nagyon hézagos adataink vannak.

A munkások művelődéséért, összefogásáért, öntudatuk fejlesztéséért nagyon sokat tett az Újpesti Munkásképző Egylet, mely 1889-ben alakult meg a Gyár utca 41. sz. alatt, az ott lévő Kakas vendéglő erre a célra hozzáépített szárnyépületében.

Az alapszabályok így határozták meg célját:²

„Alkalmat szolgáltatni a tagoknak, hogy hasznos és népies, tudományos modorban tartott előadásokhoz, valamint szórakoztató olvasmányokhoz jussanak, a művelt társas-

¹ Egyesült Izzó, Hazai Pamutszövőgyár, Textilszakszervezet IV. ker. Területi Könyvtára.

² Szalai György: Az Újpesti Munkásotthon története. Bp. 1963.

életi élvezeteket megszerezthessék és ezek által művelődésüket és szellemi haladásukat előmozdíthassák.”

Az alapszabály a cél elérésére a következő eszközöket jelölte meg:

„Hasznos és népies folyóiratok, közlönyök, könyvek beszerzése és olvasása, továbbá ilyennemű munkáknak az Egylet könyvtárából a tagok részére való kölcsönzése által.

Az olvasottak behatóbb megértése céljából az Egylet a nyilvánosságban szereplő hírneves szakemberek bevonásával időnként felolvasásokat és értekezleteket rendez.”

Idővel az Egylet szűknek bizonyult a különböző rendezvények megtartására és a munkások egyleti életére. Ekkor merült fel a Munkásotthon létrehozásának a gondolata, majd különböző adakozásokból elkészült és 1909. december 5-én a hajdani Kakas vendéglő helyén, most már önálló épületben, megnyílt az Újpesti Munkásotthon. Tevékenységéből mi most csak a szorosan vett művelődési vonatkozásokat emeljük ki.

Szemináriumokat, előadásokat tartott az Otthonban Mód Aladár, Braun Soma, Keleti Márton, Gárdos Mariska, Kovai Lőrinc. Szemináriumvezető volt József Attila is, és túrákra járt az ifikkel. A Munkásotthonban adták elő először a „Lebukottak” c. versét. Tevékeny színjátszó csoport és kórus is működött az Otthonban. A színjátszó csoport nem minden esetben tűzött műsorra irodalmilag értékes alkotásokat, előadták az akkori polgári színjátszás sikeres kasszadarabjait is, kellett a bevétel. Ugyanis a színelőadásokból befolyt bevételek jelentették a Munkásotthon fő jövedelmi forrását. Haladó politikai gondolatokat tolmácsoló darabokat is szép számban adtak elő, klasszikus magyar verseket dramatizáltak. Maga az a tény, hogy a munkásfiatalok szabadidejükben a darabok betanulásával, díszletek, jelmezek készítésével foglalkoztak, komoly emelkedést jelentett a magasabb kulturálódási szint felé.

Az Otthon kórusa, az Újpesti Munkásképző Dalkar gyakran tűzött műsorára Bartók és Kodály műveket.

Szilágyi János munkáskönyvtárakról szóló művében említést tesz az Iparos Ifjak Köre itt elhelyezett könyvtáráról, melynek állománya 100 kötet volt³.

A Munkásotthon könyvtárának kötetszámáról és összetételéről sajnos adatunk nincs, de a kölcsönzők számáról így ír Ugró Gyula⁴ 1930-ban: „A munkásság kultúréletébe az újpesti Munkásotthon könyvtára is bekapcsolódott, melyet évente 12 – 15 ezer olvasó vesz igénybe.”

A Bokor László szerkesztésében megjelent „Újpest története” c. munkában külön fejezet foglalkozik Újpest kulturális életével. Ebben a fejezetben a következő mondatot olvashatjuk: „A könyvtárügy azonban Újpest kultúréletének legsebezhetőbb pontja volt. Színvonalas könyvtárral a város soha nem rendelkezett.”⁵

A község első nyilvános könyvtára a Világosság- páholy kezdeményezésére és szervezéséből 1904-ben jött létre. Később a város igazgatása alá került és 1945-ig „Jókai Városi Könyvtár” néven működött. A könyvtár állománya 1928 végén 3491 kötet volt.

1910-ben a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa alapította a Katolikus Legényegylet könyvtárát. A könyvtár hetenként egyszer kölcsönzött, írott és nyomtatott katalógus állt az olvasók rendelkezésére. 1912-ben 67 olvasó 637 kötetet kölcsönzött.⁶

Ugyancsak ebben az évben a Szabad Lyceum alapított a polgári leányiskolában 923 kötetből álló könyvtárat, mely olvasóteremmel is rendelkezett. Hetenként négyszer kölcsönzött és volt írott katalógusa. 1912-ben 469 olvasó 1752 kötetet kölcsönzött.⁷

Még egy jelentősebb könyvtára volt Újpestnek, az Egyetemi Szociálpolitikai Intézet könyvtára, 1912-ben létesült az Erkel utca 26. sz. alatt. A könyvtár állománya 6989 mű volt, 7238 kötetben. Az állomány legnagyobb része szépirodalmi művekből állt, az össze-

³ Szilágyi János: A magyar munkáskönyvtárak a két világháború között. Bp. 1961.

⁴ Ugró Gyula: Újpest 1831 – 1930. Újpest, 1930.

⁵ (Bokor László) Újpest története. Bp. 1969.

⁶ Magyar Minerva.

⁷ U. a.

tételt „szigorú semlegesség” jellemezte. Alfabetikus címjegyzék, szakcímjegyzék alapján lehetett válogatni. A könyvolvasók száma 1930-ban 543 fő volt, az olvasott könyvek száma 22 000 kötet. Munkásolvasó ugyanebben az évben 275 fő volt. Hetenként rendezett ismeretterjesztő előadásokat. Az előadásokat Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Schöppflin Aladár, Rudnay Gyula, Biró Lajos, stb. tartották. 1930-ban 43 előadáson 20 277 fő vett részt.

Egykorú forrásokban említés történik még az ugyancsak itt működő Szociális Telep könyvtáráról, amelynek állományáról a felszabadulás után a következő kommentár olvasható: „... a keletkezése a város történetének egy sötét korszakába nyúlik vissza, a könyvek egy részét valamikor egy polgári lapszerkesztő akasztotta a város nyakába méregdrága áron. A könyvtár állománya elavult, állaga rossz.”

Az újpesti munkások irodalmi ízlésére, olvasására is vonatkoztatható Szilágyi János megállapítása⁸: „A munkásosztály irodalmi műveltségének alakulását alapvetően gazdasági, politikai és kulturális helyzetének alakulása határozta meg. Ebből kiindulva kell beszelnünk arról a közismert tényről, hogy Magyarországon a munkásosztály általános gazdasági, politikai és kulturális helyzete rosszabb volt mint a legtöbb európai országban.”

A megállapításhoz csak egy adatot fűznénk hozzá, 1935-ben a Wolfner gyár munkásainak hetibére 5–12 pengő között mozgott, ugyanakkor egy szoba-konyhás lakás havi bérére 40–45 pengő volt.⁹

A munkásosztály tanulni vágyó rétegének irodalmi ízléséről szintén általános, az újpesti munkásokra is jellemző képet kaphatunk Nyigri Imre: „Korkép a könyvekből” c. cikkéből, ahol „Mit olvasnak a munkások” alcím alatt a következőket írja:¹⁰ „A szervezett munkások szépirodalmi érdeklődésének irányáról beszéljenek az alábbi számok, amelyek a Népszava könyvkereskedés kiadásában megjelent szépirodalmi munkák nagy kelendőségét igazolják. Rövid idő alatt a következő szerzők munkái ilyen példányszámban fogytak el: Balzac: A lidértz, 4000 – A toursi plébános 4000, – France: A pártütő angyalok 20 000, – Hajnal 5000, – Hugo: A nevető ember 5000, – A tenger munkásai 5000, – Mirbeau: A kínok kertje 4000, – Wells: A felszabadult világ 4000, – Zola: Az álom 4000, – Az emberi bestia 4500, – Jó polgári koszt 4200, – Igazság 14 000, – Összeomlás 14 000, – Patkányfogó 15 000, – A pénz 20 000. (Feltűnő Balzac és Zola kedveltsége, ma is szerepelnek a legkedveltebb külföldi szerzők között, a mai népszerűség gyökerei valószínűleg ide vezethetők vissza. – Szerk. megj. – T. D.-né.)

Ezeket kívül Bauer, Bebel, Beer, Bernstein, Engels, Kautsky és Lassalle munkái a legkeresettebbek. Hogy csak egy példát említsünk Bebel: A nő és a szocializmus c. munkájából 35 000 példány kelt el. A Munkáskönyvtár különböző köteteiből 250 000 forog közkezen.

Magyar szerzők közül viszonylagosan jól fogynak: Jókai, Mikszáth, Móricz, Gárdonyi, Biró Lajos és Bródy könyvei.

A költők közül – Ady, Petőfi, Csokonai és Arany a legkeresettebbek.”

Fel kell figyelniünk Ady keresettségére. Ady népszerűsége 1923-ban feltétlenül a munkásolvasók haladó, forradalmi ízlését jelenti.

II. Munkásolvasók 1945 után

A felszabadulás után a sürgősen megoldandó feladatok között természetesen nem a könyvtár felállítása szerepelt első helyen.

A „Szabad Újpest” 1947 május 31-i száma hírt ad arról, hogy „A mozgókönyvtár Újpest határában is megjelenik június 16-án”. A villamoson berendezett könyvtár a hídnál

⁸ Szilágyi János: Munkásosztályunk irodalmi műveltsége a két világháború közötti időben. Irodalomtörténet, 1960. 2–3.

⁹ Körmeny Zoltán: Nagyvárosi képek. Bp. 1963.

¹⁰ Népszava, 1923 febr. 15. sz.

állt meg hetenként kétszer, amikor délután 3–6-ig lehetett kölcsönözni. A mozgókönyvtárat a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár működtette, állománya 4122 kötet könyv volt, szépirodalmi és ismeretterjesztő irodalom vegyesen.

Az „Északpestkörnyék” 1949 január 1-i száma örömmel közli „Újpesten városi könyvtárat létesítenek.” Az Országos Szociálpolitikai Intézet felajánlotta könyvtárát a városnak, melynek állománya – kellő selejtezés után – még alkalmas volt arra, hogy megvesse egy városi könyvtár alapjait. Az ajánlat jelentőségét fokozta, hogy könyvtáralapításra különben nem lett volna költségvetés, így viszont 1949 tavaszán megnyílhatott a József Attiláról elnevezett városi könyvtár.

1951 január 3-án a „Világosság” bejelenti, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kezelésében 10 000 köteles új fiókkönyvtár nyílt meg Újpesten – 1952 december 31-én 588 fő volt a munkásolvasók száma, ez 25,5%-a volt a könyvtár összes olvasójának. A könyvtár állománya ugyanakkor 10 326 kötetet tett ki.

Könyvtárunk alapterülete jelenleg 610 m². Különálló felnőtt és gyermekkönyvtárral, olvasóteremmel rendelkezik. A könyvállomány 1970. december 31-re 50 393 kötetre emelkedett. Kiemelt műszaki részlegünk nagy forgalmat bonyolít le, a műszaki könyvek az egész állománynak 10,1%-át adják. Az adott időszakban 2205 munkásolvasónk volt, ez az összes olvasónak 30,6%-a.

Hogy a fenti százalékokat viszonyítani tudjuk, hivatkozunk a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1970. évi hálózati átlagára: a munkásolvasók arányszáma 21,6% volt az összes beiratkozott olvasóhoz viszonyítva. A kerületi felmérésben résztvevő üzemekben átlagban a munkások 25,8%-a volt a szakszervezeti könyvtárnak a tagja. Mándi Péter említi a Ganz-Mávag munkásairól készített felmérésben, hogy az üzemi munkások 27,5%-a tagja a könyvtárnak.¹¹ Megállapítja „Ez tekintélyes arányszám és jóval meghaladja az országos átlagot.”

A könyvtár elemzésében szereplő 2205 munkásolvasó megoszlása nem és szakképzettség szerint:

<i>Férfi munkások száma</i>	1552 fő	70,4%
Ebből szak- és betanított munkás	1133	73 %
Segédmunkás	167	10,8%
Ipari tanuló	252	16,2%
<i>Női munkások száma</i>	653 fő	29,6%
Ebből szak- és betanított munkás	490	75 %
Segédmunkás	110	16,9%
Ipari tanuló	53	8,1%

Az összetételt mutató adatokból láthatjuk, hogy a szak és betanított munkások száma szembeszökően magasabb a segédmunkásokénál. Az arány megfelel a fővárosban foglalkoztatott munkások képzettség szerinti megoszlásának.¹²

<i>Férfiak</i>	<i>Százalékban</i>
Szak- és betanított munkások	85%
Segédmunkások	15%
<i>Nők</i>	
Szak- és betanított munkások	82%
Segédmunkások	18%

¹¹ Mándi Péter: A könyv és közönsége. Bp. 1968.

¹² Budapest Statisztikai Évkönyve 1971. Bp. 1971.

A férfi munkások magasabb arányban olvasnak, mint amilyen a Budapesten foglalkoztatott munkások százalékaránya. (Budapesti arányszám: férfiak 55%, nők 45%)¹³ A nők szabadidejét a házimunka úgy látszik még mindig nagyon leköti.

A férfi munkások csoportjában a szak- és betanított munkások is magasabb arányban könyvtári tagok, mint amilyen a Budapesten foglalkoztatott munkásokon belüli arányuk. Az ellenkezője látszik az olvasó segédmunkásoknál. Csak arra a következtetésre juthatunk, hogy a magasabb szakmai képzettség magasabb művelődési igényrel párosul.

Az ipari tanulóknál is majdnem ötször annyi a férfiak száma, mint a nőké. Ez összefügg azzal a körülménnyel, hogy kerületünkben főleg férfiszakmákban képeznek ipari tanulókat.

A felmérésben szereplő munkásolvasók kor szerinti megoszlása:

28. sz. könyvtár		Kerületi felmérés
15 – 29 évig (ip. tanulókkal együtt)	60,9%	56,2%
30 – 50 évig	26,4%	33,0%
50 év felett	12,7%	10,8%

A kor szerinti megoszlás összhangban van az országos statisztikákkal. Létszámához képest a középkorosztály képviselteti magát a legkisebb arányszámban. A legfiatalabb korosztályok magas arányszáma mögött megbújhat az a tényező is, hogy ezeknél a korosztályoknál a legáltalánosabb a magasabb iskolai végzettség. Megint érvényesül az előbb említett megállapítás az iskolai végzettség és a művelődési igény közötti összefüggésről. Érdekes momentuma a könyvtár és a szakszervezeti könyvtárak látogatottságának: a középkorosztály magasabb százalékban látogatja az üzemben levő könyvtárat. Ez a tény valószínűleg összefügg nagyobb leterheltségükkel, az üzemben levő könyvtár közelsége vonzóbbá teszi az ottani kölcsönzést.

III. Mit olvasnak a 28. sz. kerületi könyvtár munkásolvasói?

A munkásolvasók által kölcsönzött kötetek száma, egy adott napon történt leszámlás után, 7317 kötet volt.

Korosztályok szerint az egy főre eső kivitt könyv:

15 – 29 évig	3,3 kötet
30 – 50 évig	3,4 kötet
50 év felett	3,2 kötet

Képzettség szerint az egy főre eső kivitt könyv:

Szakmunkás	3,3 kötet
Segédmunkás	3,3 kötet
Ipari tanuló	3,3 kötet

Kor szerinti megoszlásban a középréteg olvas legtöbbször, képzettség szerinti megoszlásban mindegyik réteg egyenlő arányban olvas, azonban a mennyiségi olvasástól erősen különbözik a kölcsönzött könyvek minősége.

¹³ Budapest Statisztikai Évkönyve 1971. Bp. 1971.

A felmérésünkben szereplő műveket bontottuk és összehasonlítottuk a kerületi felmérés és Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózati átlagának adataival.

	28. sz. könyvtár	kerületi felmérés	FSZEK hálózati átlag
Szépirodalom	65,4%	73,5%	66,4%
Ismeretterjesztő	34,6%	26,5%	33,6%

A Szabó Ervin könyvtárak és a kerületi szakszervezeti könyvtárak átlaga közötti különbség a Szabó Ervin könyvtárak jobb állományösszetételével magyarázható.

A kölcsönzött szépirodalmat százalékos megoszlásban összehasonlítottuk az előbbi módon:

	28. sz. könyvtár	kerületi felmérés	FSZEK hálózati átlag
Új magyar	21,1%	23,3%	23,1%
Régi magyar	6,6%	7,1%	8,0%
Klasszikus	7,9%	9,6%	11,8%
Szovjet	2,8%	4,4%	4,8%
Népi dem.	5,3%	5,7%	4,3%
Egyéb	21,3%	13,3%	14,4%

A könyvtári felmérés szépirodalmi kölcsönzésénél szembevetendő, hogy az új magyar irodalom és az élő egyéb irodalom magasán vezet a többi csoport előtt. Feleletet akartunk kapni arra a kérdésre is, hogy a statisztikai csoportosítás százalécai mögött milyen művek szerepelnek. Minden kilencedik munkásolvasónál levő összes művet kijegyeztük a szerző és a könyv címének pontos feltüntetésével. Az így kapott 753 kötetnyi anyagból levontunk néhány következtetést.

Szépirodalom	465 kötet	61,8%
Ismeretterjesztő	288 kötet	38,2%

A szépirodalomból 212 kötet volt magyar, 243 kötet idegen szerző műve.

Új magyar	30,1%
Régi magyar	15,2%
Klasszikus	21,1%
Szovjet	2 %
Népi dem.	7,1%
Egyéb	24,5%

Százalékosan csak a szépirodalmat bontottuk, hogy még szembeeszközőbb legyen a megoszlás. Az élő irodalom 63,7%, a klasszikus (magyar – külföldi) 36,3%.

A mai magyar irodalom olvasottsága

Olvasmányaikról nehezen beszélnek az emberek. Nehéz megfogalmazni mások számára érzéseket, gondolatokat, benyomásokat, amik sokszor az adott olvasó sajátos egyéni élményeihez kapcsolódnak. Ezért az olvasott művek összetétele alapján vontunk le néhány következtetést.

Az élő irodalom olvasása pozitív jelenség annyiban, hogy korunk problémáira való reagálást jelent. Egyes megállapítások szerint pozitív azért is, mert jelzi, hogy a klasszikus irodalmon túljutott az olvasó, ott már nincs bepótolni valója. Az utóbbi megállapítást azonban aligha vonatkoztathatjuk jelen elemzésünk anyagára, mert mi olyan olvasók irodalmi ízlését, olvasmányait elemezzük, akiknek irodalmi kultúrájuk nem régi keletű, tehát ők még nem jutottak túl a klasszikusokon. Ők azért vonzódnak az élő irodalomhoz, mert benne felismerik saját életük problémáit, a művek hőseit önmagukhoz hasonló embe-

reknek tartják. A klasszikus irodalom megértéséhez, illetve könnyebb olvasásához, szükséges az iskolázottság, a történelmi tájékozottság bizonyos foka. A mai irodalom valóban értékes könyveinek megértése, értékelése feltételezi az elmúlt korok kiemelkedő alkotásainak, stílusainak ismeretét.

De nézzük meg a legolvasottabb írókat az egyes kategóriákon belül.

Az új magyar irodalom legolvasottabb írói:

28. sz. könyvtár	Kerületi felmérés	Dobos P.: A munkásolvasók irodalmi ízlése a FSZEK-ban
Passuth László	Szilvási Lajos	Kovai Lőrinc
Palotai Boris	Berkesi András	Tersánszky Józsi Jenő
Tersánszky Józsi Jenő	Passuth László	Illés Béla
Tabi László	Rónaszegi Miklós	Veres Péter
Kovai Lőrinc	Dékány András	Heltai Jenő
Moldova György	Tabi László	Szántó György

A mai értékes magyar irodalom nem egy képviselője kiszorult a legolvasottabb írók közül. (Sánta, Fejes, Déry, Darvas, Németh L. Váci M. szerepeltek csak, egyszeri előfordulásban.) A lektűr jellegű olvasmányok nagy része történelmi regény, de a kaland és izgalmas epizódok dominálnak benne, nem a korfestés vagy jellemábrázolás. A fantasztikus regények is nagyon kedveltek.

Az interjú során is rákérdeztünk a legkedveltebb magyar íróra. A válaszok alapján kialakult lista:

Berkesi András
Szilvási Lajos
Moldova György
Passuth László
Fejes Endre
Fekete István

Berkesi, Szilvási mellett azt hozták fel, hogy nagyon érdekesen mutatják be a mai életet, aktuális problémákat vetnek fel. Ha párhuzamot próbáltunk vonni Sánta, Fejes, Déry stb. problémafelvetése és az előbb említett íróké között, azt válaszolták, hogy Berkesi, Szilvási sokkal érdekesebben találja mondanivalóját. Ők fáradtak már mire az olvasáshoz jutnak, pihenést, kikapcsolódást keresnek a könyvben. Bízató jelenség Moldova és Fejes besorolása legkedvesebb íróik közé. Tudjuk, hogy pusztán a jó irodalom átütő erejére nem építhetünk kölcsönző munkánkban, nem bízhatunk abban, hogy az olvasó azt saját erejéből felfedezi, ezért ízlését, érzékenységét nekünk kell fejlesztenünk, csak így találkozhat a jó irodalom az értő olvasóval.

A régi magyar irodalom olvasottsága

A régi magyar irodalom legolvasottabb írói:

28. sz. könyvtár	Kerületi felmérés	Mándi P.: A könyv és közönsége	Dobos P.: A munkásolvasók irodalmi ízlése . . .
Jókai Mór	Jókai Mór	Gárdonyi Géza	Jókai Mór
Móricz Zsigmond	Móricz Zsigmond	Jókai Mór	Mikszáth Kálmán
Rejtő Jenő	Mikszáth Kálmán	Móricz Zsigmond	Móricz Zsigmond
Mikszáth Kálmán	Gárdonyi Géza	Mikszáth Kálmán	Petőfi Sándor

Az interjúkban megnevezett legkedvesebb régi magyar írók sorrendje:

Jókai Mór
Mikszáth Kálmán
Rejtő Jenő

Jókait nemcsak az idősebbek tartják kedvencüknek, minden korosztályból vannak rajongói. Évek óta számos felmérésben, különböző foglalkozású, iskolai végzettségű csoportok olvasmányainak elemzésében Jókai vezet. Ez a jelenség élénk vitákra adott okot. Azonban úgy érezzük, hogy nem lehetünk türelmetlenek ebben a kérdésben, bizonyos fejlődési fokozatokkal számolnunk kell. Gyakorlatunkban látjuk, hogy van munkás, aki bonyolult berendezésű gépeken dolgozik jól és értőn, olvasási ízlésében pedig Jókainál tart. A fejlődésnek úgy tűnik, vannak bizonyos fokai, amiken végighaladni hosszabb idő, mint szeretnénk. Jókai olvasása önmagában azt hisszük semmi problémát nem jelentene, irodalmunk méltán emlegeti nagyjai között, ha mellette a többi magyar klasszikus is hasonlóan olvasott lenne. Népszerűsége okát keresve olvasóink reagálásából arra a következtetésre juthatunk, kedveltségét kutatva, hogy regényeiben olyan kort dolgoz fel, melyet történelmünkől mindenki jól ismer, kivételes emberekről ír, olvasása nem nagy szellemi erőfeszítést igényel.

A magyar irodalom értékes területeinek felfedeztetése az olvasóval minden népművelési szerv közös feladata kell legyen, a könyvtár egyedül nem képes ezt a feladatot teljesíteni.

A külföldi klasszikus irodalom olvasottsága

A külföldi klasszikus irodalom legolvasottabb írói:

28. sz. könyvtár	Kerületi felmérés	Mándi P.: A könyv és közönsége	Dobos P.: A munkásolvasók irodalmi ízlése . . .
Dumas Alexandre	Dumas, Alexandre	Verne, Jules	Dumas, Alexandre
Thackeray, William	Verne, Jules	Gorkij, Makszim	Hugo, Victor
Zola, Émile	Zola, Émile	Zola, Émile	Verne, Jules
Verne, Jules	Balzac, Honoré de	Szohov, Mihail	Balzac, Honoré de
Balzac, Honoré de	Brontë (E. és Ch.)	Tolsztoj, Lev	Zola, Émile
Maupassant, Guy de	Dickens, Charles	May, Karl	London, Jack
May, Karl	Sienkiewicz, Henryk	Balzac, Honoré de	Tolsztoj, Lev
Scott, Walter	Scott, Walter	Maupassant, Guy de	Mann, Thomas

Dumas vezet, de mindjárt utána Thackeray és Zola következik. Felmerül azonban az a kérdés, hogy a legolvasottabb nagy klasszikus írók, akikre a jellem-korábrázolás és társadalomábrázolás mellett a cselekményesség is jellemző, melyik jellemzőjükkel vonzzák az olvasóikat. Felismerik-e azt, ami ezeket az írókat klasszikussá tette és ami miatt a ma emberéhez is szólhatnak. A tv műsorain szereplő megfilmesített klasszikus alkotások feltétlenül hozzájárulnak a klasszikus regények nagyobb olvasási forgalmához, de tekintve a film speciális adottságait, itt inkább a cselekményen van a hangsúly. Ezeknél a regényeknél kell a könyvtárosnak néhány mondattal rávilágítania a mű értékeire.

Az egyéni beszélgetések során kialakult lista a legkedveltebb klasszikusokról:

Zola, Émile	Stendhal
Balzac, Honoré de	London, Jack
Dumas, Alexandre	Dosztojevszkij, Fjodor
Hugo, Victor	Brontë, Emily

Más névsor alakult ki, mint a legolvasottabb írók alapján. Itt már rákérdezhettünk, hogy miért választotta az általa említett írókat. Egyes olvasók találó és ráérező indok alapján jelölték meg a megnevezett írókat a legkedveltebbként. Ilyen esetekben a megnevezett legkedveltebb magyar író is az értékes irodalom képviselője volt. Pl.: Stendhal – Fejes Endre, Zola – Veres Péter, Balzac – Németh László. Viszont néhány megjegyzés az előbbi észrevételünket támasztja alá, ugyanis, hogy nem értőn olvassák a nagy klasszikusokat, Zola, Balzac, Hemingway mellett legkedvesebb magyar íróként Berkesit, Szilvásit sorolták fel, nem is egy esetben.

Elemezni próbáltuk, hogy a könyvtári tagság ideje befolyásolja-e az ízlést, de a 15 éve könyvtári tag Dumast jelölte meg, a két éve járó Balzacot, vagy Stendhalt. Tehát mélyebben rejtőző indítékok határozzák meg a választást.

Még egy figyelemreméltó jelenség tűnt fel a beszélgetéseknél: a kérdezettek 10%-a nem tudta megnevezni legkedvesebb külföldi íróját, csak a könyvet tudta körülírni. Ezek az olvasók viszont kivétel nélkül új tagjai voltak a könyvtárnak. A szabadpolcon való keresgélés és válogatás, a nagy írók arcképes választólapjai mind hozzájárulnak az írók nevének megjegyzéséhez.

A 60 interjúalanyból a legutoljára olvasott, illetve kikölcsönzött könyvek száma 136 mű volt, ebből 48 volt az ismeretterjesztő. Az előforduló szerzők olyan tág és nagy listát adnak, hogy egyéni kiemelésre nincs mód. Ha olyan megközelítésben nézzük, hogy értékes-e, vagy lektűr irodalom, az értékes irodalom javára billen a mérleg, 80 – 20%-os arányban.

Az ismeretterjesztő irodalom 65%-a szakmához olvasott műszaki könyv volt.

Meg kell jegyezzük, hogy az interjúalanyok kiválasztása teljesen mechanikusan történt és mégis úgy adódott, hogy 81%-a szak és 19%-a volt betanított és segédmunkás. A szakmunkások 15%-a pedig érettségizett volt.

Arra a kérdésre, hogy az utóbbi időben melyik könyv tetszett a legjobban, 17 olvasó nem tudott válaszolni. A többiek 43 könyvet neveztek meg, ezek közül 28% volt lektűr jellegű, 72% pedig a klasszikus és az élő irodalom értékes része. A lektűr jellegű könyveket a segédmunkás olvasók nevezték meg, az érettségizett szakmunkások pedig az irodalom nívós műveit, amiből ismét a képzettség fontos szerepére következtethetünk.

A szovjet irodalom olvasottsága nagyon alacsony százaléku a könyvtár összes olvasójánál, így a munkásolvasóknál is. A részleges bontásban szereplő szovjet művek, hasonlóan az új magyar irodalom olvasottságához, sajnos nem a szovjet irodalom legjobbjai; a fantasztikus és kalandregény témakörbe sorolhatók majdnem mind. Mindenképpen indokolt a szovjet irodalom okos propagálása.

Megpróbáltuk táblázat segítségével érzékeltetni, hogy a szépirodalom mely területei a legolvasottabbak egyes korosztályoknál.

15 – 29 évig	30 – 50 évig	50 év felett
Egy főre eső könyv		
Új magyar 0,7	0,8	0,8
Régi magyar 0,2	0,2	0,3
Klasszikus 0,3	0,3	0,2
Szovjet 0,1	0,1	0,1
Népi dem. 0,2	0,2	0,2
Egyéb 0,8	0,6	0,7

A legfiatalabb korosztály az egyetlen, amely az új magyar irodalomnál nagyobb intenzitással olvassa az egyéb irodalmat. Ha valahol, úgy ennél a korosztálynál indokolt lenne a magyar és külföldi klasszikus és a szovjet irodalom magasabb százalékban való olvasása, mint a többi korosztálynál. Nem mindig jó helyen reagálnak korunk problémáira, azonkívül koruknál fogva műveltségük, olvasottságuk nagyobb kiegészítésre szorulna, mint az idősebb korosztályoké.

Az ismeretterjesztő irodalom olvasottsága

Az ismeretterjesztő irodalom egyes területeinek kölcsönzési aránya az összes kölcsönzött könyvön belül:

28. sz. könyvtár		Kerületi felmérés	Föv. Szabó E. Ktár
Társadalomtudomány	6,9%	5,4%	8,1%
Természettudomány	4,5%	3,2%	5,1%
Műszaki tudományok	11,3%	7,0%	4,3%
Művészetek	5,2%	4,4%	
Irodalomtudomány	1,3%	1,3%	
Egyéb	5,4	4,7%	

A szorosan vett ideológiai művek kölcsönzésének alacsony százaléka nem meglepő, könyvtárosi tapasztalataink szerint ezeket csak oktatásban résztvevők kölcsönzik. A politikai művek kölcsönzési aránya alacsony. Az ide sorolható anyag gazdag, sokrétű és alkalmas lenne az ismeretek bővítésére. A részletelemzésnél megnéztük, hogy társadalomtudományon belül, cím szerint mik azok a művek, amik a kölcsönzésben szerepelnek. 40%-ban történelmi, kultúrtörténeti munkák voltak, ezen kívül nagy számban Pintér-Szabó, Fóti és egyéb népszerű, bűnügyek ismertetésével foglalkozó könyvek. Annyit meg kell jegyeznünk, hogy az utóbbi műveket kivéve, az ide tartozó könyvek nagy részének színvonala magas és középiskolai végzettség híján nem igen érthetők. Ugyanez a helyzet a természettudományos irodalomnál, ahol a művek megértése — kevés kivétellel — legalább középiskolai végzettséget kíván.

A kikölcsönzött műszaki könyvek egy része a kedvtelés, a szakmán kívüli érdeklődés kielégítését szolgálja. Nők háztartással, kézimunkával foglalkozó művek iránt érdeklődnek, a férfiak a rádió, televízió, foto szakirodalommal foglalkoznak szabadidejükben. Azonban a kivitt műszaki könyvek 58%-át kizárólag a szakmai felkészüléshez, továbbképzéshez használják. A korosztályokon belül a műszaki könyveket egyforma intenzitással viszik a 15–29 évig és a 30–50 évig terjedő korosztályok. Ez kétségtelenül nagyon pozitív jelenség. Az ismeretterjesztő irodalomon belül a műszaki könyvek forgalmazása a legnagyobb. A könyvtár műszaki könyvkölcsönzése sokkal magasabb, mint a kerületi átlag. Beigazolódott, hogy mennyire indokolt ilyen nagy munkáskerületben a külön műszaki részleg. A munkások szívesebben veszik igénybe a könyvtár műszaki részlegét, mint az adott üzem műszaki könyvtárát.

Az egyéni beszélgetéseknél megkérdeztük, hogy szépirodalomon kívül mit olvas, konkrétan, politikai irodalmat olvas-e? Természetesen a politikai irodalom fogalmát tisztáztuk a kérdezettel. A 60 megkérdezett közül 15 felelte azt, hogy a politikai irodalom is érdekli, ezek közül 2 volt, aki szorosan vett politikai irodalmat nevezett meg (marxista filozófia), a többi a II. világháborúra vonatkozó népszerű irodalomra szűkítette érdeklődési körét. A többi kérdezett azt felelte, hogy a tv, rádió és a napisajtó tökéletesen kielégíti ez irányú érdeklődését. Nagyon sokan a tv politikai tájékoztatásaira utaltak, mint kielégítő forrásra.

A minden 9. olvasónál kijegyzett ismeretterjesztő irodalom elemzésénél a politikai irodalom 7,6%, a természettudományos irodalom 4,9%, a műszaki irodalom pedig 13,2%-a volt a kijegyzett 753 műnek. Az ismeretterjesztő irodalom kölcsönzése magasabb, mint a kerületi átlag. Különösen ennél a három kategóriánál szembevetendő az arányeltolódás. A könyvtár ismeretterjesztő állománya valószínűleg sokrétűbb és gazdagabb, mint a szak-szervezeti könyvtáraké, a tájékoztatás szerepét is jobban be tudja tölteni.

Az ismeretterjesztő irodalom olvasásánál, különösen a szakmai felkészülés és továbbképzés területén pozitív jelenség figyelhető meg. Megvan munkásolvásokban az igény a továbbtanulásra, továbbképzésre. A differenciáltabb, igényesebb szépirodalmi olvasás valószínűleg egy következő lépcsőfok a kulturálódásban; a magasabb szakmai képzettség után fog bekövetkezni.

A teljesebb képhez az olvasási mennyiségen és minőségen kívül, a szabadidő egyéb felhasználásáról is próbáltunk tájékozódni. A kivitt ismeretterjesztő művek elemzésénél már némi utalást kaptunk a szabadidő elfoglaltságra. (Kézimunka, házikert ápolása, fotózás, barkácsolás, stb.)

Az egyéni beszélgetések során érdeklődtünk a kedvelt szabadidő elfoglaltságokról. A kérdezettek egy része (15%) azt mondta, hogy nincs szabad ideje mert a házimunka, gyermeknevelés elfoglalja minden percét. 8% tovább tanul. A többi olvasónál a következő sorrend alakult ki, kedveltségi fok szerint:

- Sport (aktív)
- Barkácsolás (modell készítés, ház körüli szerelés)
- Rajzolás, faragás
- Beat zene hallgatása
- Saját autó, motor szerelése, vezetése
- Természetjárás
- Olvasás
- Sakk

Színházba a megkérdezettek 15%-a jár rendszeresen. Kivétel nélkül a könnyű műfajt részesítik előnyben. Moziba 80% jár rendszeresen és szívesen, főleg a kalandos és humoros filmeket kedvelik. Tv-je 4 kivétellel minden megkérdezettnek volt és ezt rendszeresen nézik, különösebb szelektálás nélkül. A tv felhívja egyes regényekből készült sorozatok alapján a regényre a figyelmet, de talán többet tehetne az olvasás megszerettetéséért általánosságban és az ízlés fejlesztéséért.

Megfigyeléseink eredményeit összegezve a könyvtári munka hathatósabbá tétele érdekében a következőkben látjuk feladatainkat.

Jeleztük, hogy felmérésünknel figyelembe kellett vennünk, hogy olyan olvasók olvasási ízlését vizsgáljuk, akiknek olvasási kultúrája nem régi keletű. A legnagyobb tömegeket szórakoztató kommunikációs eszközök a rádió és a televízió, műsoraikat úgy állítják össze, hogy a nagyon heterogén összetételű közönség mindegyik rétege megtalálja a maga ízlésének megfelelő műsort. A választás joga a nézőé és a hallgatóé. A könyvkiadás sem szabhatja mércéjét a szűk elit igényeihez, de ugyanakkor a csak szórakozást, kikapcsolódást nyújtó irodalom közreadásával sem elégedhet meg. A választék minden kulturális területen nagy és ez így helyes. Választani, igényesen felhasználni a szabadidőt, erre kell megtanítani olvasóinkat.

A könyvtáros nem mindig rendelkezik kellő idővel kölcsönzés közben és egy-két mondattal amúgy sem lehet tartós nevelői, irányítói feladatot ellátni. Külön foglalkozások biztosíthatják az ízlés csiszolását, formálását és az érdeklődés irányának megváltoztatását. Szükség van a könyvtár nevelő hatására, még pedig olyan formában, hogy az olvasó ne érezze szabad választási jogában korlátozottnak magát.

Különösen a fiatalok nevelését, irányítását kell elsőrendű feladatunknak tekinteni. Ilyen irányban vannak is elképzeléseink, ezekből a gyakorlatban is megvalósítottunk

már néhányat. Ipari tanulóknak külön tartunk foglalkozásokat, amelyeknek elsődleges célja a könyvtár megismertetése, használatának megtanítása. Szeretnénk, ha későbbiekben természetesen tartanák, hogy akár szakmai továbbképzésükhöz, akár szabadidejük tartalmas eltöltéséhez igénybe vegyék a könyvtár adta lehetőségeket. Ezen kívül a még nem könyvtárlátogató fiataloknak tartott vetélkedők, előadások is a nívós irodalom megszerztetését szolgálják.

Nem egy – két évre szóló munka ez, de a jövőben biztosan meghozza a kívánt eredményt.

Tóth Dezsőné

Az adatgyűjtésben résztvettek a 28. sz. könyvtár munkatársai.

IRODALOM

- Dobos Piroska: A munkásolvasók irodalmi ízlése a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban. Bp. 1965.
József Jolán: A város peremén. Bp. 1951.
Mándi Péter: A könyv és közönsége. Bp. 1968.
Ruffy Péter: Munkások műveltsége. = Magyar Nemzet 1959. nov. 15.
Szalai György: Az Újpesti Munkásotthon története. (Bp.) 1963.
Szociálpolitikai Évkönyv 1929. p. 49 – 56.
Szilágyi János: A magyar munkáskönyvtárak a két világháború között. Bp. 1961.
Szilágyi János: Munkásosztályunk irodalmi műveltsége a két világháború közötti időben. = Irodalomtörténet, 1960. No. 2 – 3. p. 107 – 114.
Szilágyi János: A szakszervezeti könyvtárak Magyarországon a két világháború közötti időben. = Magyar Könyvszemle 1958. p. 246 – 259.
Ugró Gábor: Újpest 1831 – 1930. Bp. 1932.
Újpest története. Szerk. Bokor László. Bp. 1969.
Fodor Árpád: A könyvolvasó munkás. = Magyar Szemle 1928. 4. köt. p. 35 – 41.
(Kamarás István): Az olvasó munkásért. Bp. 1971.

FIATAL OLVASÓK TERMÉSZETTUDOMÁNYOS ÉRDEKLŐDÉSÉNEK VIZSGÁLATA EGY KERÜLETI KÖNYVTÁRBAN

„A természettudományok a természetre vonatkozó mindennemű ismeretek tudományos rendszerei. Mivel a természetben nincs más, mint a mozgó anyag, a természettudományok lényegükben fogva dialektikus materialista jellegűek. Materialista jellegűek, mert tárgyuk az anyag, dialektikus jellegűek, mert az anyagtól elválaszthatatlan mozgással, a természet változásaival illetve fejlődésével foglalkoznak.”¹ A természettudományok társadalmi funkciója a természet tanulmányozása, objektív törvényszerűségeinek feltárása és gyakorlati alkalmazásuk módszereinek kidolgozása.

A marxizmus összefoglalván az emberiség történelmének tanulságait, megállapította, hogy a természettudományok közvetlen kapcsolatban vannak a termeléssel. Ez a kapcsolat kétoldalú: a tudomány nem fejlődhet a termelés, a technika nélkül, a technika viszont – attól fogva, hogy tudatosan kezdett alkalmazni fizikai, kémiai, biológiai folyamatokat – nem lehet meg a természettudományok nélkül. A tudomány *egyetemesen* mint közvetlen termelőerő kezd hatni, az ipar teljes egészében „a tudomány műszaki alkalmazásával” alakul át.

„Az átfutási idő a tudományos felfedezéstől a gyakorlatba vitelig átlag 5–10 évre csökkent, de van példa 2–3 éves átfutási időre is. A tudomány felfedezései ipari realizálásuk révén mélyrehatóan és gyorsan megváltoztatják az emberek széles rétegeinek életmódját, s egy emberöltő alatt két – három ilyen mélyreható változás is várható.”²

A korszerű technika, és különösen annak legmagasabb foka, az automatizálás, a tárgyakba való nagy beruházások mellett kényszerítően szükségessé teszi az emberbe való beruházás nagy mértékű növelését. Az emberek széles rétege képességeinek a fejlesztése és tudásának növelése ma már lényeges tényezője a gazdasági növekedésnek. Aligha túlzók azok a nézetek, melyek szerint ma a technológiai és gazdasági fejlődés ütemét végső soron a különböző szinten dolgozók képzettsége szabja meg. Gyárak építésére és fejlesztésére fordított beruházások növelése csak akkor hozza meg a kívánt eredményt, ha megelőzi ezt az „emberekbe való beruházás”: általános műveltségük és szakképzettségük szintjének növelése. A közoktatás és szakoktatás ma már – és a jövőben még inkább – nemcsak áttételek révén hat, közvetlenül is.

Az iskolai oktatásban nagy arányú hangsúlyeltolódás következett be a természet- és műszaki tudományok felé, az egykori „humán műveltségű embereszmény” egyre inkább átadja helyét a sokoldalúan képzett, az ismeretek gyarapítását soha be nem fejező ember típusának. Az önképzés hangsúlyozottabbá válik már az iskolai keretek között is, de azon túl még inkább, – végül is permanens jellegűnek nyilváníthatjuk. Az önképzés egyaránt vonatkozik az általános és szakműveltség állandó emelésére, és ki kell hogy terjedjen a fejlett, vagy fejlődő társadalom minden tagjára. Ezt a célt szolgálják az iskolarendszerű

¹ Erdey-Grúz Tibor: Filozófiai tallózás a természettudományokban. Bp. 1965. Kossuth Kiadó. 8. l.

² Erdey-Grúz Tibor cikke. Népszabadság 1971. február 27.

oktatáson túl a tömegkommunikációs eszközök legváltozatosabb fajai, s nem túlzás azt állítani, hogy az iskolai oktatásban hamarosan csupán bizonyos *alap*-ismeretanyagot, s a *továbbképzés módszertanát* sajátíthatják el a tanulók, hiszen az iskola „véges” tanulmányi idejével nem vállalkozhat a tudományok fejlődése miatt az ismeretek állandó bővítésére, felújítására.

Az önképzés egyik legfontosabb eszköze a könyv. Hagyományos funkciója kibővült: szórakoztató, tanító feladatán túl a mindennapi tevékenységben munkaeszközzé is vált. A termelő tevékenység nem munkaidő szakaszában – szabadidőben – könyvre van szükség, hogy az újabb termelési feladatokra felkészítsen. Az érdeklődés motivációja nemcsak a tetszés, hanem hovatovább a szükséglet, nemcsak érzelmi-hangulati elemek, hanem értelmi hatások is közrejátszanak.

Erre az új feladatra fel kell készülniök a könyvtáraknak, s ez a tudományos és szak-könyvtárak mellett vonatkozik az országos közművelődési könyvtárhálózatokra is. Fel kell készülni az egyre szélesebb körű ideológiai, természettudományos és műszaki ismeretterjesztésen túlmenően az általánossá váló szakismereti információk nyújtására is. Az érdeklődést befolyásoló értelmi tényezők jelentkezését a könyvtáraknak sajátos eszközeikkel siettetniök lehet és kell is. Ezzel nem vállalnak magukra szakkönyvtári funkciót, csupán bekapcsolódnak a korszerűen művelt ember tudatát formáló kulturális intézmények és eszközök sorába. A szakismereti információk mellett a természettudományos irodalom rendkívül fontos világnézetformáló hatása különösen indokoltá teszi ezt.

A természettudományos irodalom ideológiai nevelőhatása és a gyakorlati munkához való kapcsolódása ösztönöz arra, hogy vizsgálódásaink középpontjába állítsuk a könyvtár állományának ezt a részét, ennek elemzését, lehetőségeink számbavételét, és további feladataink kijelölését a természettudományos ismeretek terjesztésében.

*

Jelen dolgozat alapvető forrásait az 5. sz. Szabó Ervin Könyvtárban 1969–70-ben végzett felmérések statisztikai adatai szolgáltatták. Megjegyezzük, hogy vizsgálataink eredményeiből megpróbáltunk általános következtetéseket levonni, helyenként összehasonlításokat végezve hasonló jellegű felmérések adataival, mégis egy könyvtár egy időpontban elvégzett felmérésének tekintjük csupán.

I. Állományelemzés

Az eredményes kölcsönzés elengedhetetlen feltétele az elvszerű állományfejlesztés.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MŰVEK SZÁMA

	A könyvtár állománya darab	Ebből természettudományos		Hálózati átlag %
		szám	%	
1955	9 701	381	3,92	—
1965	17 023	950	5,58	3,9
1966	18 343	995	5,42	3,9
1967	18 900	1 018	5,38	3,8
1968	18 946	989	5,22	3,7
1969	16 856	918	5,44	3,8

1968-ig az állomány fokozatos növekedését, s ezzel arányosan a természettudományos művek számának emelkedését is láthatjuk. 1969-ben az egyre sürgetőbbben jelentkező raktározási nehézségek miatt 2090 db könyvet, az állomány 12%-át (!) vontuk ki, és küld-

tük el a központi duplumraktárba, vagy selejteztük. Az állományból kivont könyvek túlnyomó többsége *nem* elavult mű volt, hanem főként a példányszámok csökkentésével próbáltunk — időlegesen legalább — helyet biztosítani az új könyveknek.

A természettudományos, a műszaki és a társadalomtudományok körébe tartozó könyvek kivonásánál elsősorban *nem példányszám csökkentést* alkalmaztunk (mint később látni fogjuk, az egyes művek példányszáma itt úgyis elég alacsony), hanem a központi inkurrens anyagot tartalmazó jegyzéket a saját megfigyeléseink alapján kiegészítettük, s kivontuk az elavult vagy érdeklődésre számot nem tartó anyagot.

1969-ben, tehát a jelen vizsgálat időszakában, a könyvtár állományának 5,4%-a természettudományos mű. Ha ehhez hozzáadjuk a nyilvántartásunkban időszakos kiadványként kezelt havonként megjelenő Univerzum-füzeteket — melyeknek kölcsönzése a könyvtár természettudományos forgalmi statisztikájához tartozik —, akkor az egész állomány 5,57%-a sorolható a természettudományok körébe. A hálózati átlag 5,1%. A könyvtárankénti eltérés 3,8%-tól 8%-ig* terjed, könyvtárunk tehát jó közepes, s a hálózati átlagnál nagyobb természettudományos anyaggal rendelkezik.

AZ EGYES SZAKCSOPORTOK RÉSZESÉDESE A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS IRODALOMBÓL SZÁZALÉKBAN

ETO-szám	Szakcsoport	Százalék
500	Általános művek	7,4
510	Matematika	11,1
520	Csillagászat	8,444
530	Fizika	14,99
540	Kémia	5,978
550	Földtan	5,977
560	Öslénytán	1,423
570	Biológia	6,261
580	Növénytan	2,278
590	Állattan	8,064
610	Orvostudomány	24,289
080	Univerzum füzetek	3,796
	Összesen	100, —

Itt kell megemlíteni, hogy természettudományos műveink csaknem egynegyedét alkotják az ETO szerint nem is ide sorolt orvostudományi szakcsoport könyvei. Elemzésünkbe való felvételét több tényező is indokolta:

- A könyvtár forgalmi statisztikájában az orvostudományi művek is a természettudományok csoportjában szerepelnek, s a több évre visszamenő adatok összehasonlítása a jelen vizsgálat eredményeivel csak ilyen módon végezhető el.
- Fontosabb azonban a tényleges kapcsolat, amely véleményünk szerint a két tudomány között fennáll: az orvostudomány a biológia, a kémia, fizika stb. eredményeit „alkalmazza”, s a 610-es szakcsoport könyveinek nagy része érdemlegesen járul hozzá az emberek biológiai műveltségéhez. Így van ez akár az emberi testről, akár a helyes táplálkozásról, életmódról közölnek különböző szintű ismereteket.

* 8% csak a műszaki részlegekben.

Az egyes szakcsoportok részletesebb vizsgálata

Az orvostudomány körébe tartozó könyvek magas számáról már szóltunk. Ezeknek mintegy fele alapfokú ismeretterjesztő mű, a Medicina kiskönyvtára, Az orvos válaszol, és a Törődjünk egészségünkkel című sorozatok könyvei. Ezek is, és az igényesebb kiadványok, mint pl. Az emberi test (Gondolat, 1962.), Selye: Életünk és a stressz (Akadémia, 1965.) és Kempler: A gyógyszerek története (Gondolat, 1964.) rendkívül népszerűek az olvasók minden rétegében, az állományból való 24,3%-os részesedésük indokolt.

Viszonylag magas a *fizikai* (14,99%), a *matematikai* (11,1%) és a *csillagászati* (8,44%) könyvek száma az állomány egészéhez viszonyítva. Ezek a tudományok ma már „alap-tudományoknak” tekinthetők: szoros kapcsolatban állnak, rájuk épülnek az új, korszerű tudományágak, mint az űrkutatás, tv, rádió, műszaki tudományok, de az egyes társadalomtudományok, mint pl. a szociológia is, korszerű matematikai ismereteket tételez fel.

Az érdeklődés növekedését a fenti tudományok iránt bizonyítja az is, hogy a legkeresettebb, legolvasottabb művek nem az alapfokú ismeretterjesztő kiadványok, melyeknek színvonala nem, vagy alig haladja túl az általános iskolai ismereteket, hanem egyre több embert érdekelnek a közép, vagy még inkább a felsőbb szintű könyvek. Jól illusztrálja ezt az alábbi táblázat, melyben a felsorolt könyvek legalább középiskolai szintű ismereteket tételeznek fel.

A könyvek megjelenési événél külön kiemeljük, hogy a legtöbbet kölcsönzötték az utóbbi öt-hat évben jelentek meg, olvasóink tehát általában figyelemmel kísérik az új tudományos eredményeket. Az újabb kutatások eredményei mellett egyre népszerűbbek az összefoglaló, kézi, vagy zsebkönyv-szerű művek, melyek egyértelműen nem sorolhatók sem az alap, sem a közép, illetve felső fokú művek közé sem.

A LEGTÖBBSZÖR KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK

Cím	Megjelenés éve	Példányszám	Kölcsönzések száma
Obádovics: Matematika	1958, 1961 1963, 1966	5 + 1 kézi	241
Cser – Ziermann – Reményi: Matematikai zsebkönyv	1967	3 + 1 kézi	57
Varga: Matematikai logika	1966	1	48
Obádovics – Szarka: Matematikai összefoglaló	1968	2	47
Kiepenhauer: A nap	1967	2	54
Ducrocq: Az anyag regénye	1965	2	43
Szalay: Fizika	1966	2	84
Orear: Modern fizika	1966	2	73
Marx György: Jövünk az univerzum	1968	2	19
A világegyetem kulcsa	1966	1	34
Lindner: Atom és magfizika...	1962	1	41

Ha nem is tekinthetjük általános tendenciának az alapfokú természettudományos művek iránti érdeklődés csökkenését, jónéhány általunk alapfokúnak minősített mű forgalmának vizsgálata mégis alátámasztani látszik ezt.

A LEGKEVESEBBET KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK

Cím	Megjelenés éve	Példányszám	Kölcsönzések száma
Pallós: A számolás és mérés	1964	2	6
Berman: A számok tudománya	1950	1	3
Dobrovoly: Ki mit tud a matematikából	1965	2	17
Varga: Népszerű algebra	1954	3	37*
Martinov: A száguldó pillanat	1963	2	12
Róka: A világegyetem megismerésének útjai	1964	3	6
Bajev: Az új asztronómia megteremtői	1952	3	10
Vermes: Fizikai példatár az általános iskolák részére	1954	2	1
Öveges: Sugárözönben élünk	1968	3	9
Öveges – Molnár: Színes atomfizika	1964	2	19

* Az 1968-as állományellenőrzés óta senki nem kölcsönözte.

Ezt a csupán szűrőpróbaszerűen elvégzett vizsgálatot igazolja a 22. sz. Szabó Ervin Könyvtár 1969-ben készített statisztikai kimutatása. Színvonal szerint osztályozták a könyvtár egész természettudományos állományát, és megvizsgálták a kölcsönzések számát:

Színvonal	Részesedés az állományból	Kölcsönzés
Alapfok	26,5%	9,5%
Középfok	46,2%	56,6%
Felsőfok	27,2%	33,8%

Hasonló következtetésekre jutunk, ha megvizsgáljuk a *kémia, földtan, biológia és állattan* csoportok könyveinek leggyakoribb kölcsönzéseit is. Az állománynak 6–8%-át teszik ki. Számottevő kölcsönzésről a kémia és biológia köréből beszélhetünk.

A LEGTÖBBSZÖR KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK

Cím	Megjelenés éve	Példányszám	Kölcsönzések száma
Erdey-Grúz – Proszt: Fizikai-kémiai praktikum	1956	1	42
Spauszus: Barangolás a kémia birodalmában	1967	2	45
Darwin: Az ember származása és a nemi kiválasztás	1961	2	77
Darwin: A fajok eredete	1955	1	72
Oparin: Az élet keletkezése a Földön	1960	2	81
Pohl: Az öröklődés alapjai	1963	1	34
Az élővilág fejlődéstörténete	1964	2	49

Elemzésünk tanulsága, hogy példányszám emelésre elsősorban az összefoglaló jellegű kézikönyvek esetében van szükség. Ezek egyértelműen ugyan nem sorolhatók az alap, közép, vagy felső szintű könyvek közé, de éppen ez teremt számukra igen széles olvasókörönséget, és biztosít sokrétű használhatóságot.

A LEGKEVESEBBET KÖLCSÖNZÖTT KÖNYVEK

Cím	Megjelenés éve	Példányszám	Kölcsönzések száma
Bujanov: A kémia az ember szolgálatában	1956	2	4
Verhovszkij: Vegytani kísérletek	1951	1	17**
Henzl: Varázslat molekulákkal	1966	2	9
Pais: Vegyész szemmel a világban	1955	2	9
Kocsis: Csodálatos élővilág*	1961	2	6
Tasnádi Kubacska: Gyűjtés hegyen völgyön*	1966	2	6
Szafonov: Virágzó föld	1950	1	4**

* A Buvár-sorozat könyvel.
 ** 1958 óta nem kölcsönözték.

Az alapfokú ismeretterjesztés ismeretpótló funkció, melyet a közművelődési könyvtár ma még sok esetben betölt, egyre inkább átadja helyét az ismeretkiegészítő és továbbképző feladatnak. Ezt bizonyítja az alapfokú szakkönyvek helyett a közép és felső fokú művek keresettsége.

Kurrencia

A természettudományok „rohamos” fejlődése az oka, hogy egyre nagyobb számban találkozunk még „alpműveknek” tekinthető könyveknel is javított, bővített, átdolgozott kiadásokkal, amelyek ezek bizonyos korrekcióját jelentik az újabb kutatási eredményeknek megfelelően.

Nem haszontalan tehát az állomány kiadási évek szerinti vizsgálata sem. 1958 előtt jelent meg az állomány 30,1%-a, azóta – tehát tíz évnél alig régebben – 69,9%-a.

AZ ÉVEK SZERINTI MEGOSZLÁS NÉHÁNY KIEMELT SZAKCSOPORTBAN, SZÁZALÉKBAN

	1958-ig	1958 után
Matematika	40	60
Csillagászat	31	69
Fizika	33	67
Kémia	57	43
Biológia	25	75
Orvostudomány	14	86

A fenti táblázat akkor válik érdekessé, ha összehasonlítjuk az előbb felsorolt legtöbbet kölcsönzött könyvek megjelenési évével. Már akkor is megjegyeztük, hogy ezek elsősorban az utóbbi években megjelent művek, s hogy ebben a sorban nem csupán egyes „divatos” könyvek szerepelnek, azt bizonyítják a kézi és zsebkönyvek, amelyek szerepéről már szintén szóltunk. Kurrencia tekintetében tehát az állomány megfelelőnek tekinthető, néhány elavult könyvet kell csak kivonnunk, melyek az 1969-es revíziónál elkerülték a figyelmünket, de amelyeknek felesleges voltát ez a vizsgálat is bizonyítja.

Példányszám

A könyvtárban 614 féle természettudományos mű, 1054 példányban található. Átlagosan tehát a könyvek példányszáma nem éri el a kettőt. Nem javít a helyzeten az sem, ha levonjuk a 37 db. kézikönyvtári könyvet, melyeknek nagyobb része lexikon, illetve olyan jellegű mű, hogy kölcsönzésre való alkalmatlanságuk révén egyetlen példányuk is elegendő (rendszertanok, táblázatok).

Ha egy pillantást vetünk a legtöbbet kölcsönzött könyvek táblázatára, kitűnik, hogy több nagyon keresett mű is csupán egyetlen példányban található, és felvetődik a kérdés, hogy például Varga: Matematikai logika c. könyve alig két éves ideje alatt a 48 kölcsönzés mennyire emelkedett volna, ha több példánnyal rendelkezne a könyvtár. Ugyanez mondható el Marx György: Jövők az univerzum c. könyvéről is, melyet nem egészen 1 év alatt 19 olvasó kölcsönzött ki; a könyv kihasználtsági foka meghaladja a 100%-ot, ha figyelembe vesszük, hogy a kölcsönzési idő három hét. Hasonló kihasználtsági fokkal találkozhatnánk még néhány könyvnél. Vajon hibás szerzeményezés eredményei-e ezek a jelenségek? Nem készült fel a könyvtár eléggé az olvasók igényeinek a kielégítésére?

Nem lehet egyértelmű igennel, vagy nemmel válaszolni.

1. Valamely könyv keresettségét soha nem lehet előre meghatározni. Egy érdekes előadás a televízióban, rádióban, egy tanár ajánlása az iskolában, egy úrhajó felbocsátása, egy élénk sajtóvisszhang stb. erősen megnövelheti a könyv iránti olvasói érdeklődést. Öröndetes jelenség, hogy ma már nemcsak egyes szépirodalmi művek válnak bestsellerré, hanem néhány tudományos vagy ismeretterjesztő mű is. Ilyen volt pl. Selye: Életünk és a stress, vagy legújabban Szent-Györgyi professzor könyve az Egy biológus gondolatai, amelyre megjelenése óta állandóan előjegyzés van a könyvtárban. Ez utóbbi esetekben ha nem is számolhatunk rendszeres természettudományos érdeklődéssel – az olvasó esetleg a „divat nyomására” viszi el a könyvet, és talán néhány nap után abba is hagyja az olvasást –, mégis egy új témával ismerkedett, amely újabb olvasást, érdeklődést is vonhat maga után. A szerzeményezésnél azonban ezek a váratlan tényezők még nem ismertek, s a népszerűvé vált könyveket utólag már nehéz beszerezni.
2. Már szóltunk a szinte elviselhetetlen raktározási nehézségekről. Könyvtárunk Budapest egyik legrosszabb körülmények között kölcsönző objektuma. A természettudományos irodalomnál ma még általánosabb érdeklődésre számot tartó szépirodalomban is a legmagasabb példányszám három, de az átlagos szám itt is inkább kettő. Így tehát indokolt az egy-két darabos példányszám a természettudományos állományrészen is.
3. A fentiek ellenére, ha egyes könyvek esetében a vártnál nagyobb érdeklődéssel találkozunk, ezek példányszámát utólag megpróbáljuk felemelni, ha lehet utánrendeléssel, vagy egy idő után antikváriumból. Desideráta jegyzékünkön számos természettudományos mű is szerepel. Néhány példa ezekből: Varga: Matematikai logika, Darwin: Az ember származása, Darwin: A fajok eredete, Szent-Györgyi: Egy biológus gondolatai stb.

II. Olvasók

Az állományfejlesztés a könyvtári munkafolyamatok legnagyobb körütekintést, hozzáértést igénylő fázisa. Az állományt alapvetően determinálja a könyvtár jellege, gyűjtőköre és az olvasók igényei. A jelleg és gyűjtőkör elvben könnyen meghatározható bizonyos könyvtártípusoknál, annál nehezebb feladat ez a közművelődési könyvtárak esetében. A közművelődési könyvtárak feladata az alapműveltség megszerzésének elő-

segítése, az általános műveltség emelése és bizonyos szintig a szakműveltség fejlesztése is. Ennek megfelelően „általános gyűjtőkörű”.

Az olvasók növekvő igényei lassan átalakítják a könyvtárak állományát és szolgáltatásait. A jó könyvtáros elébe is megy az igényeknek, akár közvéleménykutatással is felméri a meglévő és a közeljövőben jelentkező elvárásokat és az állományt ezekhez próbálja alakítani, természetesen szem előtt tartva a könyvtár rendeltetését és lehetőségeit. A közvéleménykutatás, az olvasói érdeklődés, igény, elvárás vizsgálata nem terjedhet ki egyszerre sem az egész állományra, sem az olvasók minden rétegére. Jelen felmérés munkánk a könyvtár természettudományos anyagával foglalkozott általában, és a továbbiakban a húsz-harminc év közötti olvasóknak az állomány e részéből való olvasmányait, kívánságait vizsgálja.

A húsz-harminc éves korcsoportot azért választottuk, mert ők általános vagy középiskolájukat a utóbbi 10–15 évben végezték. Magyarországon kb. ebben az időszakban következett be az a változás, amely tudatosan kezdi alkalmazni a tudományos-technikai forradalom vívmányait. Az ipar lassanként a tudomány műszaki alkalmazásává válik, új szakember-gárdára van szükség, nem csupán a régiek átképzésével, hanem már tudatosan az új generáció korszerű követelményeknek megfelelő felkészítésével. A húsz-harminc éveseknek már van valamilyen végbizonyítványuk, pályaválasztásuk eldőlt, szakmát, foglalkozást, hivatást választottak, a szervezett iskolai tanulást legtöbbször befejezték. Ezeknek az olvasóknak a természettudományos érdeklődésére vagyunk tehát kíváncsiak, és arra, hogy az ő igényeiknek mennyire felel meg a könyvtár jelenlegi állománya. Ehhez a korosztályhoz könyvtárunk olvasóinak 12%-a tartozik, 201 olvasó. A felmérés során kiderült, hogy ebből 80 olvasó nem aktív könyvtári tag, beiratkozási lapjukkal valamelyik más családtagjuk kölcsönöz.

Vizsgálódásunk tehát, 121 20–30 év közötti olvasóra terjedt ki.

A VIZSGÁLATBAN RÉSZT VEVŐ OLVASÓK FOGLALKOZÁS ÉS ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINTI MEGOSZLÁSA

Foglalkozás	Általános iskolát végzett	Érettségizett	Egyetemet végzett	Összesen
Munkás és szakmunkás tanuló	29	19	—	48
Főiskolás	—	22	—	22
Értelmiségi	—	16	4	20
Tisztviselő	6	24	—	30
Háztartásbeli	—	1	—	1
Összesen	35	82	4	121

Munkások és szakmunkástanulók

A mintasokaság csaknem 40%-a tartozik ide. (A vizsgálatban résztvevők a könyvtár összes munkásolvasóinak 11%-át teszik ki.) Közülük csupán 5 szakma nélküli segédmunkás, a többi betanított, vagy szakmunkás. Majdnem 40%-uk érettségizett. (Többszörre gimnáziumban, utána választottak szakmát.) 6 olvasó kivételével a termelőmunkában üzemben, vagy gyárban dolgoznak.

Főiskolások

Ebbe a korcsoportba tartozik a könyvtár főiskolás olvasóinak majdnem fele. (Összes főiskolai hallgató: 55. A vizsgálatban részt vett: 22) A hallgatók fele műszaki egyetemre, vagy ilyen jellegű főiskolára jár, a többi bölcsész.

Értelmiségi

Szakkönyvek vizsgálatáról lévén szó, a termelésben dolgozó technikusokat is a műszaki értelmiséghez soroltuk. Mivel fiatal, és gyakran vezető állásban dolgozó szakemberekről van szó, válaszaik különösen figyelemre méltóak lesznek.

Tisztviselők

Negyötöd része a mintasokaságnak érettségizett. Természettudományos ismereteiket munkájukban talán közvetlenül nem hasznosítják, ilyen irányú érdeklődésük majd külön figyelmet igényel.

Háztartásbeli

Ide csak egyetlen ember tartozik a vizsgált korcsoportból. A továbbiakban vele, mint külön csoporttal nem is foglalkozunk.

A fenti 121 olvasónak adtunk ki kérdőíveket, melyek 18 kérdést tartalmaztak. A kérdésekre a könyvtárban kellett válaszolni, így valamennyi kiadott kérdőívet visszakaptuk. (kérdőívet lásd a 170 – 171. lapon.

Minden kérdésre nemleges választ adott 18 olvasó. Náluk tehát, saját bevallásuk szerint mindenfajta természettudományos érdeklődés hiányzik. Anélkül, hogy messzemenő következtetést akarnánk levonni, – a 18 olvasó száma ehhez túlságosan is kevés lenne – sajnálatosnak tartjuk, hogy a vizsgálatban résztvevő fiatal olvasóknak csaknem 15%-a semmiféle természettudományos érdeklődéssel nem rendelkezik. Hiszen a kérdések nemcsak könyvtárunk állományára, hanem mindenfajta tömegkommunikációs eszköz (tv, rádió, újság, előadás stb.) természettudományos közlésére vonatkoznak.

Külön kiemelnénk a munkások és szakmunkástanulók csoportját, akiknek 20%-a adott teljesen negatív választ.

Az egyes kérdésekre adott válaszok részletes vizsgálata

1. kérdés: Szokott-e a könyvtárból természettudományos műveket kölcsönözni?

A.

SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁS

	Összesen	Munkás és szakm. tan.	Főiskolás	Értelmiségi	Tisztviselő
Rendszeresen	16,5	12,5	22,8	25,0	13,3
Alkalomszerűen	62,0	64,5	59,0	70,0	56,7
Nem	21,5	23,0	18,2	6,6	30,0
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

B.

	Ált. isk. végzett	Érettségizett	Főisk. végzett
Rendszeresen	14,3	17,0	25,0
Alkalomszerűen	54,3	64,7	75,0
Nem	31,4	18,3	—
Összesen	100,0	100,0	100,0

Ha csak az első kérdésre adott válaszok alapján értékelnénk a 20–30 éves olvasók természettudományos olvasmányait, lehangoló eredményeket kapnánk: minden ötödik olvasó azt vallotta, hogy egyáltalán nem szokott könyvtárunkból természettudományos könyveket kölcsönözni. Még rosszabb az eredmény a munkások és szakmunkástanulók (23%), valamint a tisztviselők (30%) között.

Nem kapunk jobb képet ha az iskolai végzettség felől közelítünk, ugyanis a nyolc osztályt végzettek közül minden harmadik, és az érettségizettek közül minden ötödik olvasó nem veszi igénybe a könyvtár természettudományos műveit.

A kérdések sorrendjétől függetlenül viszont értékeljük ezután a 8., 9., 10., 11., és 12. kérdésekre adott válaszokat.

8. kérdés: Megtalálja-e ebben a könyvtárban azokat a természettudományos műveket, amelyeket keres?

Igen:	49 fő
Nem:	4 fő
Részben:	43 fő
Nem válaszolt:	25 fő

A négy nemleges választ adó olvasó, valamint a „részben” választ adóknak majdnem fele (20 fő) az első kérdésre azt válaszolta, hogy könyvtárunkból nem szokott természettudományos műveket kölcsönözni.

Vajon az állomány hiányosságaiban keresendő-e a „nem kölcsönzés” oka? A 9. sz. kérdésre adott feleletek, javaslatok meggyőztek bennünket arról, hogy nem, illetve csak kisebb részben állományunk az oka, hogy a megkérdezett olvasók viszonylag nagy %-a nem veszi igénybe.

9. kérdés: Milyen természettudományos könyveket és folyóiratokat hiányol? (Tárgykör vagy cím szerint)

A kérdésre mindössze tizenöten válaszoltak. Ezeket négy csoportba soroltuk:

a) *Bővebb választékot orvosi, biológiai könyvekből*

Természettudományos állományunknak több mint 30%-a orvosi és biológiai könyv. Ha ezt a számot még növelnénk, aránytalanságokhoz vezetne. A cím szerint felsorolt kívánságjegyzék könyvei csak szakkönyvtárak állományát képezhetik.

b) *Speciális szakkönyveket*

Az olvasók maguk hivatkoztak arra, hogy speciális érdeklődési körüknek megfelelően felkeresik a szakkönyvtárakat, hiszen a közművelődési könyvtárak gyűjtőkörüknél fogva nem szerezhetik be az említett könyveket.

c) *A Búvár, Kutya, Fizikai Szemle, Középiskolai Matematikai Lapok c. folyóiratokat.*

A Búvár, a Kutya és a Középiskolai Matematikai Lapok általános érdeklődésre tarthatnak számot, az első kettőt a könyvtár jövő évi folyóirat beszerzési tervébe felvette. A Fizikai Szemle szakkönyvtárak anyaga.

d) *Félreértették a kérdést (építészeti, technikai stb.) könyveket javasoltak.*

10. kérdés: Jár-e másik könyvtárba is?

Igen:	60 fő
Nem:	61 fő

Ebből üzemi, szakszervezeti könyvtárba jár: 24 fő
Országos Műszaki Könyvtárba jár: 16 fő

A többi felsorolt szak- tudományos és egyetemi könyvtárak tekintetében nagy a szóródás.

Látható tehát, hogy mintasokaságunk 50%-a másik könyvtárba is jár, 66,6%-uk olyan üzemi, vagy szakkönyvtárba, ahol feltehetően természettudományos könyveket is kölcsönöznek. Érdekes ezek után összehasonlítást tenni az 1. és 10. sz. kérdésre adott válaszok között:

	Másik könyvtárba is jár	Tőlünk nem kölcsönöz
Munkás és szakmunkás tanuló	25,0%	23,0%
Főiskolás	81,0	18,2
Értelmiségi	65,0	0,5
Tisztviselő	56,0	30,0

Természetesen a két százaléksor nem cáfolja egymást. Az pl., hogy olvasóink közül a munkások 23%-a tőlünk nem kölcsönöz természettudományos művet, de 25%-uk másik könyvtárba is jár, még nem jelenti azt, hogy ott rendszeres olvasók. De mint említettük, a „másik könyvtár” legtöbb esetben üzemi és szakkönyvtár, nagyobb műszaki és természettudományos könyvválasztékkal, így a fenti nemleges válaszok már más elbírálás alá esnek. Nem tekinthetjük azokat egyértelműen negatívnak.

További vizsgáldást igényelne annak kikutatása, hogy a két számoszlop mögött azonos olvasók vannak-e vagy két különböző csoport, vagyis pl. tőlünk sem kölcsönöz és másik könyvtárba sem jár.

11. kérdés: Vásárol-e saját könyvtárába természettudományos műveket?

A kérdésre 33 olyan olvasó adott igenlő választ, akiknek nagy része rendszeresen vagy alkalmyszerűen kölcsönöz a mi könyvtárunkból, de csak részben találja meg a keresett könyveket, így másik könyvtárba is jár, – sőt saját részére vásárol is. Ezeknél az olvasóknál tehát aktív természettudományos érdeklődés tapasztalható.

12. kérdés: Milyen természettudományos könyveket vásárolt az elmúlt félévben?

Ennél a kérdésnél csak 16 olvasó jelölt meg könyvcímet vagy témát. Ez utóbbi, miután nem a kérdésre adott válasz, nem értékelhető.

A vásárolt könyvek címe és a vásárlók foglalkozás szerinti megoszlása a következő:

Munkás:	Obádovics: Matematika Szalay: Fizika
Főiskolás:	Krekó: Lineáris programozás Matematikai zsebkönyv Szász: Analízis Természettudományi Lexikon Kis növényhatározó
Értelmiségi:	Vegyészeti Lexikon Gyógyszertan
Tisztviselő:	A sebészet diadalútja Weber: Ő meg én Harc az alkoholizmus ellen

A könyvjegyzék elég rövid, külön nem is értékeljük. Megjegyzést csupán az első két könyvhöz fűznénk: az állományfejlesztésnél már kiemeltük a kézikönyvek népszerűségét és hasznosságát. Obádovics: Matematika és Szalay: Fizika című könyvét három olvasó vette meg az elmúlt félévben. Mindhárom munkás (lakatos, műszerész, kéményseprő), mindhárman érettségiztek, szakkönyvtár tagjai is. Természetesen három olvasó példája nem bírhat bizonyító erővel, mégis igazolni látszik a szakkönyvek felhasználásának népszerűsödését.

Az eddigi válaszok értékeléséről összefoglalóan annyit, hogy húsz-harminc éves olvasóink jelentős hányada könyvtárból való kölcsönzés vagy vásárlás útján, de hozzájut a természettudományos irodalomhoz, s ha mégsem vagyunk elégedettek, az csak a természettudományos irodalom propagandájának további szélesítésére ösztönöz bennünket.

Térjünk vissza a kérdőíven sorrendben a 2. kérdés értékeléséhez.

2. kérdés: A természettudományok mely ágából kölcsönöz leggyakrabban?

Erre a kérdésre 41 válasz érkezett. 1 – 1 olvasó több ágazatot is megjelölt.

A táblázat a válaszokat %-ban fejezi ki. Mellette közöljük az illető szakcsoport részesedését az állományból. Az adatokat az 5. oldalon közölt táblázatból vettük át.

Szakcsoport	Olvasói igény	Részesedés az állományból
510 Matematika	10,9	11,1
520 Csillagászat	8,0	8,4
530 Fizika	16,5	14,9
540 Kémia	7,6	5,9
550 Geológia	5,5	5,9
560 Őslénytán	4,5	1,4
570 Biológia	13,4	6,2
580 Növénytan	5,5	2,2
590 Állattan	6,6	8,0
610 Orvostudomány	21,5	24,2
Összesen	100,0	**

** Az eredeti táblázathoz hozzátartozik még a 7,4%-ot alkotó „Általános művek” (500) csoportja és 3,79%-kal az „Univerzum” füzetek is. Miután ezekre a kérdőíven nem kérdeztünk, nincs összehasonlítási alapunk, de ez a mostani táblázat arányain nem változtat.

A táblázat módot nyújt rá, hogy ellenőrizzük: a meglevő természettudományos állomány (legalábbis mennyiségét és arányait tekintve) megfelel-e az olvasói igényeknek. Láthatjuk, hogy az elemzés során „alaptudományoknak” nevezett matematika, fizika és csillagászat iránt húsz-harminc éves olvasóink körében is nagy az érdeklődés. Ugyancsak sokan kölcsönöznek az orvosi könyvekből is. Ez utóbbi csoportot kevésnek is találják, mint ez a már elemzett 9. számú kérdésnél kitűnt.

Ezeknél a csoportoknál tehát lényeges eltérés a lehetőségek és kívánságok között nincs. (Ismét hangsúlyozzuk, az összehasonlítás csak a mennyiségre és nem az állomány minőségére vonatkozik.) A húsz-harminc éves olvasók tényleges kölcsönzései konkrét művekre bontva a következő részben szerepelnek.

Az első jelentős eltérést az 560-as Őslénytán szakcsoportnál találjuk. Ezzel a csoporttal az elemzés során külön nem is foglalkoztunk, lévén összesen tízféle könyv, tizenöt példányban, az állománynak mindössze 1,4%-a. Mivel azonban a mostani válaszokban 4,5%-kal szerepel, s a megkérdezetteknek csaknem 10%-a jelölte meg az őslénytant, mint érdeklődési területet, most kissé vizsgáljuk meg a kérdést mi is részletesebben. Hogy az állományban csak ilyen kis számban szerepel, annak kizárólag a könyvkiadás az oka.

1966 óta pl. egyetlen ebbe a szakcsoportba tartozó könyvet sem vettünk, mert vagy nem jelent meg, vagy nem tartozik a közművelődési könyvtár gyűjtőkörébe. Ha egyes tudományoknál a közép és felső szintű művek népszerűségéről beszéltünk, akkor ennél a szakcsoportnál az alapfokú, tehát ismeretterjesztő könyvek olvasottságát kell kiemelnünk. Meg kell jegyeznünk, hogy az érdeklődést valószínűleg meghatározzák a lehetőségek is, miután az 560-as szak tízféle könyvéből háromféle Tasnádi Kubacska Andrásnak a Búvár sorozatban megjelent 1–1 könyve. Ugyancsak alapfokú ismeretterjesztő mű a gyermekrészlegben is kölcsonözhető Augusta: Az ősvilág állatóriásai és Az ősember tábortüzénél című kétkötetes könyve.

Természetesen az „ősvilággal” foglalkozni akaró olvasó könnyűszerrel találhat a biológia, állattan sőt az orvostudomány körében is hasonló témájú könyvet. Nyilván az itt vizsgált olvasók is megteszik ezt, mert a 9. számú kérdésre (Milyen természettudományos könyveket és folyóiratokat hiányol?) külön az őslénytanra vonatkozó kívánság nem szerepelt. Jelentős az állomány 6,2%-át alkotó biológiai művek iránti érdeklődés is. Meg kell azonban jegyezni, hogy Darwin, Oparin, Pohl stb. művei mellett nagyon népszerűek az olyan jellegű könyvek is, mint Ákos: Ismeretlen világ: az ember, és Az emberi test című művek, melyek a könyvtári nyilvántartás szerint a 610-es Orvostudomány szakban találhatók. Az olvasó tudatában az egyes szakcsoportok természetesen nem válnak szét ilyen méreven.

4. kérdés: Milyen céllal olvas természettudományos műveket?

Tájékozódni kíván általában	70 olvasó
A legújabb természettudományos eredmények érdeklik	21 olvasó
Munkájához nyújtanak segítséget	30 olvasó
Egyéb	8 olvasó
Összesen:	129*

* Volt olyan olvasó, aki több célt is megjelölt.

A VÁLASZOK MEGOSZLÁSA FOGLALKOZÁS SZERINT SZÁZALÉKBAN

	Munkás és szakm. tan.	Főiskolás	Értelmiségi	Tisztviselő
Tájékozódni kíván általában	60,9	40,0	58,0	56,6
A legújabb eredmények érdeklik	17,3	16,0	15,3	16,6
Munkájához nyújt segítséget	16,2	36,0	26,7	20,0
Egyéb	5,6	8,0	—	6,8
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Az általános tájékozódási igény valamennyi foglalkozáscsoportnál igen jelentős. A főiskolások viszonylag kisebb száma azzal magyarázható, hogy más, pl. humán jellegű tanulmányaik ideje alatt rendszeres egyéb tájékozódásra nincs idejük. De éppen náluk nő meg a munkához kapcsolódó természettudományos tájékozódás, ami viszont nyilván a TTK-n és műszaki főiskolákon tanulóakra vonatkozik elsősorban. A munkások és a szakmunkástanulók 16%-a olvas munkájához kapcsolódó természettudományos műveket. Ez a szám csak akkor válik pozitívabbá ha az iskolai végzettség felől közelítjük meg a kérdést: A 8 általánost végzett munkások 8%-a, az érettségizettek 26,2%-a olvas és használja fel munkájában természettudományos olvasmányait. S ha egy pillanatra visszatérünk a 2. számú kérdésre adott válaszok vizsgálatához (A természettudományok mely ágából kölcsonöz leggyakrabban?), az érettségizett munkások és szakmunkástanulók

42%-a az 510-es, 520-as, 530-as és 540-es szakot jelölte meg. Az ezekbe a szakcsoportokba tartozó könyvek használhatók bármilyen műszaki vagy egyéb szakkönyvek megértéséhez.

A Ganz-Mávag munkásainak körében végzett vizsgálat szerint a munkások 35,6%-a olvas rendszeresen vagy időnként munkájával kapcsolatos szakkönyveket. A felmérés készítői külön hangsúlyozzák, hogy a gyár munkásainak kulturális színvonala meghaladja a budapesti és az országos átlagot is, a gyár jól felszerelt könyvtárral rendelkezik s a munkások részére rendszeresen többféle szakmai tanfolyamot tart fent.¹

5. kérdés: Milyen szempontok szerint választja ki a könyvet?

Ennél a kérdésnél arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire befolyásolja a könyvválasztást a propaganda (akár szóbeli, akár írásbeli), igénybe veszik-e a szakkatalógust, a könyvtáros segítségét, — egyáltalán hogyan választanak nálunk természettudományos könyveket az olvasók?

SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁS

	Munkás és szakm. tan.	Főiskolás	Értelmiségi	Tisztviselő	Összesen
Könyvtáros ajánlotta	69	—	—	31	100
Rádió, tv, sajtó	44	9	21	26	100
Könyvtájékoztató, kirakat	30	20	27	23	100
Katalógus	9	33	33	25	100
Véletlen	25	12	25	38	100
Egyéb	30	47	15	8	100

Ha csupán a tájékoztatási forrásokat vizsgáljuk, az alábbi eredményt kapjuk:

Könyvtáros ajánlotta	9,8%
Rádió, tv, sajtó	28,3%
Könyvtájékoztató, kirakat	19,5%
Katalógus	8,9%
Véletlen	23,7%
Egyéb	9,8%
Összesen:	100,0%

Az olvasóknak mintegy fele két forrást említett, néhányan ennél is többet.

Értékelés a számadatok nagyságának sorrendjében:

Láthatjuk, hogy általában a természettudományos könyvpropagandában is a leg hatásosabb eszköz a rádió, tv, és sajtó. A rádióhallgatók és tv-nézők számának növekedése általában jó irányban befolyásolja tehát a természettudományos tájékozódást is. A kérdőívén ugyan nem választottuk szét, de úgy gondoljuk hozzáfűzhetjük: a fenti tömegkommunikációs eszközök talán elsősorban nem is konkrét műveket propagálnak, hanem a műsorokban, cikkekben felvetett problémák inspirálhatják az olvasókat arra, hogy a témával bővebben megismerkedjenek, s ehhez könyvet keressenek.

A válaszadók 28,3%-a a rádiót, tv-t, újságot jelölte meg, mint fő tájékoztatási forrást, nézzük most ebben az egyes csoportok részesedését foglalkozás szerint:

Munkások és szakmunkástanulók:	44%
Főiskolások	9%
Értelmiségiek	21%
Tisztviselők	26%

¹ Mándi Péter: A munkások és a könyv. Egy nagyüzem munkásainak olvasási és művelődési szokásai. Bp. 1968. KTK 62 l.

A főiskolásokat kivéve minden csoportnál jelentős információs forrás a rádió, tv és sajtó. Ez természetesen nem véletlen jelenség, hanem a fenti eszközök általános népszerűségével függ össze. A már említett Ganz-Mávag felmérés szerint pl. a budapesti munkások 61,5%-ának van otthon televíziója (s természetesen a tv hatása jóval meghaladja a tulajdonosok körét), – továbbá a megkérdezettek 90%-a vallotta, hogy olvas napilapot, s 74,5%-a pedig hetilapot és folyóiratot is. A fenti számadatok is bizonyítják, hogy ha a tv, rádió és sajtó könyvpropagandája jelentős is, még óriási lehetőségei vannak ezen a téren, hiszen a tömegkommunikációs eszközök nem egymástól elszigetelten, hanem szoros kapcsolatban hatnak.

Bár a fenti tájékoztatási formák hatásukban fölülmúlják a többi, mégis csupán részlegesen tekinthetők. A gazdag könyvtermésből csak néhányat ismertetnek, a problémákból csak néhányat vetnek fel, s ha a néző nem ül a műsor időpontjában a készülék előtt, nem olvassa az aznapi újságot, az ismertetést végleg elmulasztja.

Hasonló jelentős szerepe van a *véletlennek* a könyvek kiválasztásában. Az olvasóknak majdnem negyed része indokolta ezzel természettudományos könyvválasztását. A valóban „véletlen szempontokat” a tudatos könyvpropaganda nagymértékben elősegítheti: hogy az olvasók minél nagyobb számban válasszanak ki „véletlenül” pl. egy új megjelent könyvet, a szabadpolcra, ezt csupán a könyv *elhelyezése* is elősegítheti. Hiszen a szabadpolc önmagában is hatásos propagandaeszköz, s hogy a különösen ajánlott könyvek a könyvtár melyik részébe kerülnek, az már a könyvtáros találékonyságán múlik.

Minden ötödik olvasó vallotta, hogy figyelemmel kíséri a *könyvtájékoztatókat*, *könyvesboltok kirakatait*. Ezt a számot kevésnek találtuk, hiszen a legteljesebb, legszakszerűbb tájékoztatási forrásnak éppen ezek tekinthetők. A Könyvtájékoztató című lap pl. havonta az összes megjelent könyvet ismerteti, s a könyvesboltok kirakatai többségükben figyelmet keltő és – a szakkönyvesboltok különösen – viszonylag a teljes új könyvanyagot mindenkinek hozzáférhető módon mutatják be. Azt mondtuk, elégedetlenek vagyunk az eredménnyel. Mándi Péter: A könyv és közönsége című könyvében ugyancsak feltérképezte egy nagyobb csoport igénybevett tájékoztatási forrásait. Az ott közölt eredmények:

	Munkás	Értelmiségi
Könyvesboltok kirakata	19,9%	22,6%
Könyvtájékoztatók	3,1	13,2

Sajnos a többi foglalkozáscsoport nem azonos a miénkkel és így nincs további összehasonlítási alapunk.

Láthatjuk, a mi olvasóink válaszai pozitívabbak. Ha mégis keveselljük, annak az az oka, hogy a Könyvtájékoztató című lap nálunk a könyvtárban is több példányban hozzáférhető, de úgy látszik mégsem veszik eléggé igénybe.

Az olvasóknak még 10%-a sem vallotta a tájékoztatás forrásának a *könyvtárosok ajánlásait*. A számok részletesebb vizsgálata azonban módosítja ezt az első pillantásra meghökkentőnek tűnő eredményt. A főiskolások és értelmiségiek nem veszik igénybe a könyvtárosok ajánlását, s ez ebben az esetben érthető, szakemberekről vagy leendő szakemberekről lévén szó, akik többnyire konkrét kívánsággal jönnek a könyvtárba (természetesen most csak a természettudományos irodalomról van szó). Vagy konkrét könyvet keresnek, vagy konkrét problémát „hoznak magukkal”, s ehhez keresik meg a szabadpolcon vagy szakkatalógusban a megfelelő szakkönyveket.

A munkások és tisztviselők, akik kevésbé speciális témák iránt érdeklődnek, – láthatjuk – igen komoly tényezőként említik a könyvtáros segítségét. A közművelődési könyvtárosok nagy része bizonyos jártassággal inkább az alap és középfokú szakirodalom-

ban rendelkezik, már ami a műszaki tudományokat illeti. Természetesen korunk tudományos-technikai forradalma a könyvtárosokat is egyre nagyobb feladat elé állítja.

A *katalógus*, mint tájékoztatói forrás a főiskolásoknál és értelmiségieknek jelentős, okait már az előző mondatokban említettük.

A *véletlen és egyéb* kategóriák válaszaiból: iskolában, tanfolyamon ajánlották, „barátom, főnököm hívta fel a figyelmemet”, a szabadpolcon megtetszett a címe, „belelapoztam és érdekes részekre bukkantam benne” stb.

6. kérdés: A természettudományos művek kiválasztásában a szerző nevét vagy a témát tekinti-e döntőnek?

A szerző nevét mindössze két olvasó jelölte meg, mint döntő tényezőt a választásban.

7. kérdés: Van-e kedvenc szerzője a természettudományos írók köréből?

Csak kilenc olvasó nevezett meg kedvenc szerzőt, de a kiválasztásban náluk is a téma a döntő.

13. kérdés: Milyen természettudományos folyóiratokat olvas a könyvtárban?

Összesen 14 olvasó válaszolt a kérdésre, és jelölt meg egy vagy több folyóiratot. Javul a helyzet, ha ehhez hozzáadjuk a folyóiratokat meg is vásárlók számát:

14. kérdés: Milyen természettudományos folyóiratokat vásárol meg saját részére?

Élet és Tudomány	14 fő
Univerzum	6 fő
Delta	4 fő
Búvár	4 fő
Kutya	2 fő
Föld és Ég	1 fő
Kémikusok Lapja	1 fő
Orvosi Hetilap	1 fő
Természettudományi Közöny	1 fő

15. kérdés: Említsen néhány folyóiratcikket, melyet az utóbbi időben olvasott.

Négy olvasó válaszolt a kérdésre. Még a rendszeres újságolvasók, tv és rádióhallgatók is gyakran olvasnak vagy hallgatnak meg olyan műsort, mely pillanatnyilag megragadja érdeklődésüket, leköti figyelmüket, de néhány nap múlva megfeledkeznek róla. Mi természetesen a 15. és 17. számú kérdéseknél számítottunk erre az elég gyakori jelenségre. Azért próbálkoztunk mégis, hátha a válaszok közelebb visznek az olvasók természettudományos érdeklődésének megismeréséhez, pl. az említett folyóiratcikk olvasása esetleg a témából való könyv kölcsönzését is vonta maga után. A dolgozat harmadik része ugyanis a húsz-harminc éves olvasók fél évi természettudományos kölcsönzéseit mérte fel. Sajnos a kevés válasz nem segítette elképzeléseink igazolását.

16. kérdés: Szokott-e természettudományos ismeretterjesztő előadást hallgatni? (tv-ben, rádióban, TIT József Attila Szabadegyetemen, munkahelyén stb.)

Foglalkozás	Tv, rádió	TIT József A. Szabadegyetem	Munkahely	Egyéb	Összesen
Munkás és szakmunkás tanuló . . .	22	2	5	1	30
Főiskolás	13	1	4	—	18
Értelmiségi	13	2	4	—	19
Tisztviselő	13	4	3	1	21

A munkások és szakmunkástanulók 62%-a, a főiskolások 81%-a, az értelmiségiek 95%-a és a tisztviselők 70%-a szokott vallomása szerint természettudományos ismeret-terjesztő előadást hallgatni.

Első helyen akárcsak az 5. kérdésnél, itt is a tv és rádió áll. Elég jelentős a munkahelyen szervezett előadásokon való részvétel is. Úgy tűnik viszont, hogy az egyébként népszerű TIT előadások nem vonzzák eléggé az általunk megkérdezett olvasókat.

17. kérdés: Írja le a legutoljára meghallgatott előadás címét, vagy jelölje meg témáját és azt is, hogy hol hallotta?

13 olvasó hivatkozott cím szerint az utóbbi időben hallott természettudományos előadásra. Közülük nyolcan a tv-ben hallott előadás, négyen a munkahelyen és egy olvasó a TIT-ben hallott előadás címét írta le. Foglalkozás szerint arányos a megoszlás, minden rétegből válaszoltak a kérdésre.

Érdekesebb az előadások témáját közelebbről megnézni, annak ellenére, hogy mintasokaságunk alig 10%-áról van csak szó.

8 olvasó említett orvosi előadást (öröklődés, szívatültetés), a többiek szorosan szakmához, foglalkozáshoz kapcsolódó témájút. A biológia és orvostudomány iránti érdeklődés itt is megnyilvánul.

18. kérdés: Hasznosítja-e valahol természettudományos ismereteit? Ha igen hol?

SZÁZALÉKOS MEGOSZLÁS

Válasz	Munkás és szakm. tan.	Főiskolás	Értelmiségi	Tisztviselő
Igen	23	68	85	16
Nem	77	32	15	84
Összesen	100	100	100	100

Ha összehasonlítjuk az 1. számú kérdésre adott válaszokkal:

- a munkások 77%-a rendszeresen vagy alkalmatosan olvas természettudományos könyvet, de csak 23%-uk próbálja meg alkalmazni az olvasmányokból tanultakat.
- a tisztviselők 70%-a olvas rendszeresen vagy alkalmatosan természettudományos könyvet és csak 16%-a hasznosítja valahol az új ismereteket.

A kapott válaszokat négy csoportba soroltuk.

A TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MŰVEK FELHASZNÁLÁSI TERÜLETEI

Foglalkozás	Munkában	Mindennapi életben	Hobby	Társaság, baráti összejövetel	Összesen
Munkás és szakmunkás tanuló	64	—	18	18	100
Főiskolás	70	7	23	—	100
Értelmiségi	41	11	18	30	100
Tisztviselő	40	20	20	20	100

A táblázatról leolvasható, hogy akik hasznosítják természettudományos olvasmányaikat, azoknak elsősorban munkájukhoz kapcsolódik. A főiskolások nagy száma ért-

hető, hiszen a megkérdezettek egy része műszaki felsőfokú intézménybe vagy TTK-ra jár, így természettudományos olvasmányaik nagyrészt kötelező jellegűek.

A 18. kérdésre igennel válaszoló munkások 64%-a olvas munkájához kapcsolódó szakirodalmat, s vallomásuk szerint alkalmazzák is új ismereteiket.

III. Kölcsönzött természettudományos művek

1969. július 1-től december 31-ig, tehát 6 hónapon keresztül kísértük figyelemmel és jegyeztük fel a könyvtár húsz-harminc éves olvasóinak természettudományos kölcsönzéseit.

Célunk annak vizsgálata volt, hogy a kérdőívekre adott válaszok és a tényleges kölcsönzések megfelelnek-e egymásnak?

Az olvasók természetesen nem tudtak a felmérésről, és a könyvtárosok sem foglalkoztak nagyobb mértékben a vizsgálatban résztvevőkkel mint egyébként, így a kapott eredmények megfelelnek a reális valóságnak.

Mint tudjuk, a kérdőíves felmérésben a könyvtár 121 húsz-harminc éves olvasója vett részt. Az olvasmányfigyelés fél éves időtartama alatt 25 olvasó (20%) *kölcsönzött valamilyen természettudományos művet*. Ez a szám rendkívül kevés, hiszen az első kérdésre a megkérdezettek 78,5%-a válaszolta azt, hogy rendszeresen vagy alkalmászerűen, de szokott könyvtárunkból, természettudományos műveket kölcsönözni. Itt viszont, mintha felcserélődtek volna a számok, mintánk 70%-a hat hónap alatt egyetlen természettudományos könyvet sem kölcsönzött.

A NEM KÖLCSÖNZŐK FOGLALKOZÁS SZERINTI MEGOSZLÁSA

Foglalkozás	Szám	Százalék
Munkás és szakmunkás tanuló	33	68
Főiskolás	18	81
Értelmiségi	15	75
Tisztviselő	28	93
Háztartásbeli	1	100

Láthatjuk, valamennyi foglalkozási csoport tagjai igen magas számban szerepelnek a nem kölcsönzők között.

A figyelt időszakot nem tarthatjuk rövidnek, hiszen 24 hétig tartott, amely – ha figyelembe vesszük, hogy a kölcsönzési idő 3 hét – nyolcszori kölcsönzést jelent. Ebben az időszakban a könyvtár kétszer, – augusztusban és decemberben – egész hónapig tartó reprezentatív statisztikát készített valamennyi olvasó minden kölcsönzött könyvről: eszerint augusztusban 5,4%, decemberben 5,8% volt a kölcsönzött természettudományos művek aránya. Ugyanakkor a húsz-harminc éves olvasók összes kölcsönzött könyveinek augusztusban csak 0,9%-a és decemberben 1,6%-a volt természettudományos mű.

A vizsgálatban résztvevő olvasók száma olyan minimálisra csökkent, hogy ebből általánosítható megállapításokat semmiképpen sem tehetünk.

A kérdőíves felmérés azt látszott bizonyítani, hogy olvasóinkban megvan az igény a természettudományos tájékozódásra, az állományelemzésből megbizonyosodhattunk arról, hogy a könyvtár természettudományos anyaga egyelőre alkalmas is az igények kielégítésére.

KÖLCSÖNZÖTT TERMÉSZETTUDOMÁNYOS MŰVEK

	5-ös könyvtár	Hálózati átlag
1965	7,1%	3,8%
1966	7,1%	3,8%
1967	6,1%	3,9%
1968	6,4%	4,1%
1969	6,0%	3,9%

A könyvtár forgalmi statisztikájában a természettudományos könyvkölcsönzés megfelelő helyet foglal el, évek óta magasabb a hálózati átlagnál.

Sajnos a húsz-harminc éves olvasók körében végzett felmérésnek ez a része, tehát természettudományos kölcsönzéseik vizsgálata nem felelt meg a várakozásunknak. 121 húsz-harminc év közötti olvasónk közül 6 hónap alatt mindössze 25-en kölcsönöztek 64 db természettudományos művet. A könyveknek mintegy fele a 610-es szak körébe tartozó népszerű orvostudományi ismeretterjesztő mű, és a 082-es csoportba sorolt Univerzum füzetek. 20%-os aránnyal szerepelnek még a kölcsönzött művek között matematikai könyvek, de ha ezeket abszolút számokra „fordítjuk le”, akkor olyan kevés, hogy külön célszerűtlen lenne a vizsgálatuk.

Felmérésünk eredményét úgy összegezhethetnénk, hogy ha a könyvtár szervesen kapcsolódni akar az előzőben említett újfajta célok és feladatok megvalósítási munkálataihoz, még sok tennivalója van. Feltétlenül tudatosítani kell olvasóban és könyvtárosban egyaránt a tudományos-technikai forradalom követelményeit, s törekedni a hatásosabb könyvtári propagandaeszközök rendszerének kidolgozására. A cél tehát előttünk, könyvtárosok előtt világos.

A felmérés során felszínre kerültek saját helyi feladataink, lehetőségeink és eredményeink egyaránt. Nyilvánvalóvá vált, hogy fiatal szakember olvasóink körében többet kell tennünk a természettudományos ismeretterjesztés érdekében. Még egyszer hangsúlyozni szeretnénk: könyvtári munkánk szerves és igen kiemelt részének tekintjük az olvasók és különösen a fiatal olvasók természettudományos felvilágosítását.

Sz. Richlich Ilona

IRODALOM

1. Csomor Tibor: A természet világában. A természettudományos műveltség könyvei. Bp. 1965, FSZEK 112 l.
2. Csomor Tibor: A természettudományos irodalom népszerűsítése a közművelődési könyvtárakban. Bp. 1961. OSzK 79 l.
3. Dobos Piroska: Az igénykutatás problémái és módszerei a közművelődési könyvtárakban. = A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 1958–59. Bp. FSZEK 1961. 113. l.
4. Dobos Piroska: Az olvasószolgálat főbb kérdései a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár kerületi könyvtáraiban. Bp. FSZEK 1965. 20 l.
5. Erdey-Grúz Tibor: Filozófiai tallózás a természettudományokban. Bp. 1965. Kossuth Kiadó 257 l.
6. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1968–69. évi jelentése. = A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 1968–69. Bp. 1970. FSZEK 31–95. l.
7. Gronsky, A.: Az olvasóval való egyéni foglalkozás és nevelőmunka kérdései. = Könyvtári Figyelő. Bp. 1958. 2. sz. 37–46. l.
8. Halmi István: A korszerűség néhány tartalmi jegyének vizsgálata a 37. sz. könyvtárban. Bp. 1968. FSZEK 67 l. (Olvasásszociológiai vizsgálatok).
9. Kamarás István–Polónyi Péter: Értelmiség, olvasás, könyvtár. Bp. 1970. NPI 88 l. 1 mell.
10. Kukulska, J.: Az olvasás tanulmányozásának módszertani kérdései. = Könyvtári Figyelő. 1958. 1. sz. 61–68.

11. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának irányelvei időszakos ideológiai feladatokról. Bp. 1965. Kossuth Kiadó. 35 l.
12. Mándi Péter: A könyv és közönsége. Bp. 1968. Közgazd. és Jogi Kiadó. 295 l.
13. Mándi Péter: A munkások és a könyv. Egy nagyüzem munkásainak olvasási és művelődési szokásai. Bp. 1968. KTK 62 l.
14. Mavricseva, L.: Az olvasási érdeklődés tanulmányozása. = Könyvtári Tájékoztató. Bp. 1957. 5. sz. 10 – 17. l.
15. Mierzwinska, Z.: A könyvtáros és az olvasók együttműködése. Bp. 1960. OSZK. 56 l. (Könyvtári szakfordítások 2.)
16. Szecső Tamás: A mindennapok kommunikációs szituációi és a közvélemény. = Valóság. 1971. 10. sz. 13 – 22. l.
17. Szecsődi János: A természettudományos és műszaki könyvek forgalmának vizsgálata hálózatunkban = A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Évkönyve. 1966 – 67. Bp. 1968. FSZEK. 97 – 104. l.
18. Válaszút a civilizáció. A tudományos-technikai forradalom társadalmi és emberi összefüggései. Bp. 1968. Kossuth Kiadó. 281 l.

KÉRDŐÍV

1. Szokott-e a könyvtárból természettudományos műveket kölcsönözni ?

rendszeresen
alkalomszerűen
nem
2. A természettudományok melyik ágából ?
matematika, csillagászat, fizika, kémia, geológia, őslénytán, biológia, növénytan, állat-
tan, orvostudomány
3. Milyen területek érdeklik a természettudományokból behatóbban ?
4. Milyen céllal olvas természettudományos műveket ?
 - a) tájékozódni kíván általában
 - b) a legújabb természettudományos eredmények érdeklik
 - c) munkájához nyújtanak segítséget
 - d) egyéb, mégpedig
5. Milyen szempontok szerint választja ki a fenti könyveket ?
 - a) a könyvtáros ajánlotta
 - b) rádióban, tv-ben hallott róla, újságban olvasta
 - c) könyvtájékoztatóból, kirakatból
 - d) könyvtári katalógusból
 - e) véletlenszerűen
 - f) egyéb, mégpedig
6. A természettudományos művek kiválasztásában a szerző nevét vagy a témát tekinti-e
döntőnek ?
7. Van-e kedvenc szerzője a természettudományok köréből ? Ha igen, ki (vagy kik) ?
8. Megtalálja-e ebben a könyvtárban azokat a természettudományos műveket, amelye-
ket keres ?

igen
nem
részben
9. Milyen természettudományos könyveket és folyóiratokat hiányol ? (tárgykör vagy
cím szerint)

10. Jár-e másik könyvtárba is ?
Szabó Ervin Központi Könyvtár, szakszervezeti, üzemi könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár, Országos Műszaki Könyvtár, Országgyűlési Könyvtár, egyéb:
11. Vásárol-e könyvtárába természettudományos műveket ?
igen *nem*
12. Milyen könyveket vásárolt az elmúlt félévben ebből a tárgykörből ?
13. Milyen természettudományos folyóiratokat olvas a könyvtárban ?
14. Milyen természettudományos folyóiratokat vásárol meg saját részére ?
15. Említsen néhány folyóiratcikket, melyeket az utóbbi időben olvasott ? (Ha emlékszik a folyóirat címét és hónapját is írja le!)
16. Szokott-e természettudományos ismeretterjesztő előadást hallgatni ? Tv-ben, rádióban, TIT József Attila Szabadegyetemen, munkahelyén, stb:
17. Írja le a legutoljára meghallgatott előadás címét, vagy jelölje meg témáját és azt is, hogy hol hallotta ?
18. Hasznosítja-e valahol természettudományos ismereteit ? Ha igen, hol ?

MIT OLVASTAK 1936-BAN ÉS 1969-BEN A 3. SZÁMÚ KERÜLETI KÖNYVTÁR GYERMEKRÉSZLEGÉNEK OLVASÓI?

1936-ban Zsák Wilfried könyvtárvezető felmérő tanulmányt készített a X. kerület Százados út 8–12. szám alatti 3-as számú Fővárosi Könyvtár gyermekrészlegében. Azt vizsgálta, mit és hogyan olvasnak a gyermekek. A felméréshez 100 nap adatait használta fel. A felmérő adatok előtt áttekintést adott a könyvtár történetéről, fejlődéséről és az akkori állapotokról.¹

I. Az 1936-os helyzetkép rövid áttekintése

1936-ban a 3-as könyvtár a X. kerülethez tartozott. A kerület másik könyvtára a Harmat utcában, Kőbányán volt. Ez a könyvtár azonban nem kölcsönzött gyermekeknek, így a Százados úti könyvtár hatósugara igen nagy területre terjedt ki. Figyelemre méltó, hogy Budapesten akkor 14 fiókkönyvtár volt, s ebből 6 egyáltalán nem kölcsönzött 14 éven aluli olvasóknak.

A fiókkönyvtár nyilvános szolgálata mindössze heti 12 órában foglalkozott gyermekekkel, akik csoportonként, előre meghatározott napon és órában, hetenként egyszer cserélhették könyveiket. Alkalmanként legfeljebb két művet kölcsönözhettek. A felnőtt és gyermekrészleg ugyanabban a helyiségben volt, ahol a gyermekek szabadpolcon válogathattak.

Helybenolvasási lehetőséget csak részükre biztosítottak.²

A tanulmány érdekes részei Zsák Wilfriednek a szabadpolcra vonatkozó megállapításai, akkor amikor ez a rendszer még nem terjedt el a könyvtárakban. „A könyvtár rendje szerint a gyermekkönyvtár nyílt polc – open shelf – rendszer mellett az ifjú olvasók maguk választják ki könyveiket. E rendszer célja: a gyermeket önállóságra nevelni olvasmányainak megválogatásában. A könyvtár feladata ugyanis nemcsak az, hogy az ifjúságot jó olvasmánnyal lássa el, hanem egyszersmind az is, hogy megtanítsa a helyes olvasásra. Ennek egyik előfeltétele, hogy a gyermek könyvét megtanulja kiválasztani.

A könyv varázslatos valami a gyermek szemében. Bizonyos, hogy kiválasztását legtöbb esetben külsőségek, úgymint a könyv címe, terjedelme, illusztrációi, kötése stb. erősen befolyásolják. Viszont kétségtelen az is, hogy az a közvetlen kapcsolat, amelyet a nyílt polc hoz létre a gyermek és olvasmányai között, rendkívül alkalmas arra, hogy a gyermekolvasó az irodalomban rövidebb idő alatt nagyobb jártasságra tegyen szert. Ily módon állandóan több könyv fordul meg a szeme előtt és előre tájékozódhatik későbbi olvasmányai felől is.” E szavak után sajnálatos az a tény, hogy a könyvtár 1945 után zárt polcon kölcsönzött egészen 1967-ig.

¹ A Fővárosi Könyvtár és ifjúsági olvasói. = A Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1936. 153–179. l.

² A Fővárosi Könyvtár Évkönyve 1936. 34–37. l.

A beiratkozás iskolától láttaozott ajánlólap alapján, szülői jóállással történt; tagdíjat 15 éves korig egyáltalán nem fizettek. Az iskolai láttaozás egyfelől kapcsolatot teremtett az iskola és a könyvtár között, másfelől előnyösen befolyásolta a gyermekek és az iskola kapcsolatát.

A 6–14 éves olvasók részére alacsony könyvespolcokon, ezen belül szűkebb korcsoportoknak megfelelően helyezkedtek el a könyvek, s még műfajok szerint is tagozódtak.

A katalógus fogalmával és gyakorlati jelentőségével közelebbről 14 éves koruktól kezdve ismerkedtek. Csak ekkor kaptak a 14–18 évesek olvasófüzetet, s eleinte fokozottabb, később mindinkább csökkentett korlátozás mellett a felnőttek szépirodalmi és ismeretterjesztő műveit is olvashatták. Ez a megoldás jól áthidalta a gyermek és felnőtt könyvtár közötti szakadékot. Gyakorlatilag ifjúsági könyvtár jellege volt, ahol a könyvtáros figyelemmel kísérhette a gyermekek olvasmányait egészen felnőtté válásukig.

Hozzávetőlegesen egy gyermek átlagos évi könyvkölcsönzése 32,4 mű volt. Egy gyermek átlagosan 3,5 éven keresztül volt a könyvtár tagja, s ez idő alatt kb. 113,2 művet kölcsönzött.

A könyvtár tulajdonában 12 000 kötet könyv volt, ebből gyermekirodalom 2150 kötet. Egyetlen adat sem tünteti fel, így nem tudjuk megállapítani, hogy ebből mennyi volt az ismeretterjesztő irodalom.

A könyvtár 1936. évi forgalmában 667 gyermek 14 126 szépirodalmi és 1358 ismeretterjesztő művet kölcsönzött. Az olvasóteremben a gyermekek az év folyamán 2576 szépirodalmi és 703 ismeretterjesztő művet vettek kézbe.

A felmérés ideje alatt 600 gyermeket figyeltek, 325 fiút és 275 lányt. Ez az összes beiratkozók 89,9%-a. A 100 nap alatti kölcsönzési esetek számát a tanulmány nem tünteti fel.

A kötetforgalom megoszlása: 8282 kötet, 897-féle szépirodalmi; 1356 kötet, 290-féle ismeretterjesztő mű. A forgalmi adatok elárulják, hogy a könyvtár tulajdonában lévő könyvek maximálisan 2 példányban lehettek meg. A helyben olvasás lehetősége segítette ugyan a gyermekeket az olvasásban, de még így is valószínű, hogy az olvasók szinte egymás kezéből kapkodták ki a könyveket. Csak így lehetséges, hogy a felmérés ideje alatt Edmondo de Amicis: Szív c. könyvét 52, Defoe: Robinsonját 51 (példányszám 1!) alkalommal vették kézbe. Nem írhatjuk, hogy kölcsönözték, mert feltételezhető, hogy ebben a számban az olvasótermi használat is benne foglaltatik.

A könyvtár 100 napi forgalmában olvasott műveket a tanulmány

- szerzők szerinti betűrendben közölte (külön a szép- és külön az ismeretterjesztő irodalmat),
- rangsorolta a kötetforgalom szerint az ifjúság legkedveltebb íróit,
- statisztikai táblázattal regisztrálta a kölcsönzésre és forgalomra vonatkozó adatokat.

II. Az 1969-es helyzetkép áttekintése

A könyvtár ma a VIII. kerülethez tartozik. Körülötte inkább közintézmények, mint lakóházak vannak. Az 1969-i szóródásvizsgálatból kiderült, hogy olvasóinak 86%-a a környező lakóházakból kerül ki. A könyvtár az olvasószervezésben két iskolára támaszkodik: a XIV. kerületi Őrnagy utcai és a VIII. kerületi Százados úti iskolára.

Az Őrnagy utcai iskolának 650 tanulója van, ebből 247, azaz 38% a könyvtártag. A Százados úti iskolába 450 gyermek jár, ebből 195, azaz 43,3%-a könyvtártag. A könyvtár olvasóinak 50 százaléka XIV. kerületi lakos, hiszen a lakóházak zömmel azon a területen vannak. A két kerületet rendkívül forgalmas útvonalak választják el egymástól (Hungária krt., Kerepesi út) ezért nehezebb a gyermekolvasók szervezése.

1969-ben Budapesten 14 önálló gyermekkönyvtár és 21 részleg kölesönzött a gyermekek részére.

A VIII. kerületben 3 könyvtár állt rendelkezésükre. A kerületben 9809, 14 éven aluli tanuló közül 2875 a könyvtárlátogató.

A kerület 6–14 éves tanulói	Könyvtár	Olvasó létszám összesen	Százalék*	Az olvasólétszám összetétele			
				alsótag.	%	felsőtag.	%**
	3.	514	5,2	211	42,8	303	58,0
	9. gy.	1460	14,9	505	34,6	955	65,4
	44. gy.	911	9,2	329	36,5	572	63,6
9809		2875	29,3	1045	36,3	1830	63,7

* Az olvasólétszám százalékban a kerület 6–14 éves tanulóihoz viszonyítva.

** A könyvtár összes olvasóihoz viszonyítva.

Ha összehasonlítjuk az 1936-os és az 1969-es helyzetet, az a leglényegesebb eltérés, hogy 1936-ban a kerület gyermekeinek csak a 3-as könyvtár kölesönzött, 1969-ben három könyvtár látta el a tanulókat könyvvél.

A könyvtár 1967 nyara óta működik újra *szabadpolcos rendszerrel*. Az akkor kiürített szolgálati lakást alakították át gyermekrészléggé. Ezzel megszűnt az a kényelmetlen állapot, hogy a felnőtt és gyermekrészlég egy helyiségben működött; a 46,8m²-es helyiség egészen a gyermekek birodalma lett. Bár a terület az olvasók létszámához viszonyítva kicsi, mégis jelentős változást jelent a korábbi évekhez képest. 1945–1966-ig gyakorlatilag 6 m² alapterületű, korlátokkal elkerített, zártpolcos sarokban helyezték el a gyermekkönyveket. A válogatási lehetőséget minimálisra csökkentették: egy üvegezett böködön elhelyezett könyvekből választottak a gyerekek. A többi anyagot a korlát mögötti zárt területen tárolták. Kézikönyvtár a gyermekek részére gyakorlatilag nem létezett. Esetenként, ha erre szükség volt, a felnőtt könyvtár kézikönyvtár anyaga elégítette ki az igényeket. A helyben olvasást a kölesönzöttérben biztosították a felnőttek és gyerekek részére egyaránt. A kisebb gyermekeknek egy asztal és négy szék állt rendelkezésre, a nagyobbak a felnőttek asztalánál olvastak. A folyóiratok közül a Pajtás, a Kisdobos és a Murzilka járt.

Az új helyiségben a polcfolyóméterek száma a régi 45 folyóméterről 97 folyóméterre nőtt. Az állomány több mint 70%-a szabadpolcra került. Az erős ütemű és nagyarányú állományfejlesztés eredményeként 1969 végén a könyvtár gyermekkönyvállománya 7401, a kézikönyvtár állománya 462 kötetre gyarapodott. A folyóiratrendelés nem elégítette ki az igényeket. Bár több lett a folyóiratok száma négyvel, még így sem közelítette meg a maximális példányszámot. 1969 év végén a folyóiratrendelést kiegészítették, s így az Élet és Tudomány, Ezermester, Képes Sport, Kisdobos, Murzilka, Pajtás, Úttörővezető, Delta és Technika című folyóiratokat olvashatták a gyerekek.

A *betűrendes és témakatalógusok*, sorozati, ciklus és kézikönyvtári katalógusokkal egészültek ki. Rendszeressé vált a katalógusok ismertetése az olvasók körében, egyéni beszélgetés és csoportos játékok segítségével.

Helyben olvasásra három asztal és tizennégy szék állt rendelkezésre, amelyet a gyerekek 100%-osan kihasználtak. Külön olvasótermet – helyhiány miatt – nem tudtunk biztosítani. Az asztalok a kölesönzöttérben álltak.

A gyermekek számára – szombat, vasárnap kivételével – minden nap kölesönzöttünk, összesen: 22 órában. Ez 10 óra növekedést mutat az 1936-os kölesönzési óraszámhoz viszonyítva. Ma a könyvtár és a gyermekolvasó között szabadabb, kötetlenebb a viszony, mint 1936-ban. Nem csoportosan kölesönöznek, hanem ki-ki, szabadidejének megfelelően keresi fel a könyvtárat, kölesönöz vagy helyben olvas.

III. A legjelentősebb adatok összehasonlítása

A könyvtárba 1969-es év végére 514 gyermek iratkozott be:

276 fiú – 238 lány.

	Alsós	%	Felső	%	Egyéb	%	Összesen	%
Fiú	99	19,2	167	32,6	10	1,9	276	53,7
Lány	89	17,3	136	26,5	13	2,5	238	46,3
Mindössze	188	36,5	303	59,1	23	4,4	514	100,0

Könyvállomány:

Állomány összetétele	Féleség	Darab	%
Szépirodalom	1324	4586	62,0
Ismeretterjesztő	956	2815	38,0
Mindössze	2280	7401	100,0

1936-ban a könyvtárba 153-mal több olvasó iratkozott be, mint 1969-ben. A könyvtár állománya viszont a jelenlegi állomány egyharmada volt. 1936-ban egy olvasóra a könyvállományból 3,2 kötet, 1969-ben 14,4 kötet jutott.

A könyvállomány összetételét és féleségét nem tudjuk összehasonlítani a már korábban említett okoknál fogva. Ezért az összehasonlításnál kénytelenek vagyunk a forgalmi adatokra támaszkodni.

Összehasonlító forgalmi adatok: (A felmérés idején 100 nap alatt)

1936			1969		
szépirodalom					
féle	darab	%	féle	darab	%
897	8282	86,0	1075	5054	67,2
ismeretterjesztő					
féle	darab	%	féle	darab	%
290	1356	14,0	682	2465	32,8
mindössze					
féle	darab	%	féle	darab	%
1187	9638	100,0	1757	7519	100,0

A forgalmi adatok hozzávetőleges féleség-számot mutatnak. Ezek szerint a kikölcsönzött szépirodalmi művek (8282 kötet) féleségben csupán 897 művet jelentenek. Az 1969-es adatok nagy előrehaladást mutatnak. A kikölcsönzött szépirodalom (5054 kötet) félesége 1075, tehát 1969-ben az olvasás színesebb, a választék sokkal nagyobb, mint 1936-ban.

Összehasonlítás az 1936-os, az 1969-es év végén, valamint az 1969-es év hálózati átlagának adatai között:

	1936	1969	A budapesti hálózati átlag % -ban 1969-ben
Beiratkozott olvasók száma év végén	667	514	—
10 éven aluli olvasók a gyermekkönyvtárban	—	%-ban 42,0	32,9
10 éven felüli olvasók a gyermekkönyvtárban	—	58,0	67,1
1 olvasóra jutó kötetek száma	3,4	14,4	9,1
Forgási sebesség	7,2	2,1	3,0
1 olvasóra jutó kölcsönzési esetek	—	10,4	10,1
1 olvasóra jutó kölcsönzött kötetek	23,2	30,1	27,0
Új beszerzésből egy olvasóra jutó kötetszám	0,5	1,7	1,1

Az ismeretterjesztő irodalom a forgalom 14%-a. Ez az alacsony szám bizonyítja, hogy 1936-ban milyen kevés gondot fordítottak az ismeretterjesztő irodalom propagálására. Nem tudjuk, hogy az állományban hány kötet volt, de a forgalomban a feltüntetett féleség szerint (290) legfeljebb az állomány 20%-a lehetett.

1936-ban a gyermekkönyvtár a felnőttel közös egy helyiségben kölcsönzött. Feltételezhető, hogy az állományt nem határolták el élesen, de ez elsősorban csak a szépirodalomra érvényes. 100 nap alatt 1356 kötet ismeretterjesztő művet kölcsönöztek. Az év végi jelentés szerint az év folyamán 1358 ismeretterjesztő könyvet vettek ki a gyerekek. A számok érdekes következtetésre adnak lehetőséget: a könyvtár az év folyamán 295 napon tartott nyitva. A szépirodalmi forgalma év végére 14 126 kötetre emelkedett. A 100 nap alatt 8282 kötet szépirodalmi művet kölcsönöztek, tehát év végére 5844-gyel többet. Az ismeretterjesztő irodalom kölcsönzése viszont — úgy tűnik — csak a figyelt 100 napra korlátozódik.

1969-ben a 100 napos figyelés alatt 2456 ismeretterjesztő művet — a kölcsönzött művek 32,8%-a — vették ki a gyerekek; év végére pedig összesen 4884 db-ra emelkedett a kölcsönzési szám. Ez a 100 napos figyelés idején kivitt könyvek kétszerese.

IV. A 100 napos felmérés módja

A felmérés 1969. április elsejétől — 1969. november tizennyolcadikáig tartott. Közben a könyvtár tatarozása miatt április 28-tól, július 22-ig zárva volt. A száz nap folyamán pontosan rögzítettük a napi kölcsönzést: minden kikölcsönzött könyvről cédulát írtunk. Ezen feltüntettük a dátumot, az olvasó számát, nemét, születési évét, a könyv íróját, címét, a téma vagy szakjelzetét. A megfigyelt olvasókról törzslapot készítettünk. Erre vezettük rá a gyermek olvasmányait, kölcsönzése gyakoriságát, tagsági idejét, jótállójának foglalkozását. Minden kölcsönzési nap után a törzslapok alapján összesített figyelőlapot írtunk, melyen feltüntettük a szépirodalmi és ismeretterjesztő művek napi forgalmát szakcsoportok bontásában, valamint a kölcsönzők számát, korát és nemét. A feldolgozott adatok alapján készítettük el egyrészt az 1936-os felmérés táblázatai szerint az 1969-es anyagot, másrészt olyan táblázatokat, amelyek az 1936-os felmérésben nem szerepeltek. A munka során érdekes problémákra bukkantunk, ezek kényszerítettek a felvetett kérdések sokoldalúbb vizsgálatára.

Az olvasók nem tudták, hogy felmérés részesei, s miután a gyermekek spontán olvasására voltunk kíváncsiak, az ajánlás, egyéni beszélgetés nem volt intenzívebb, mint a „nem figyelt” időszakban.

Összehasonlításként közöljük a legfontosabb 1936-os táblázatokat, amelyek megvilágítják, kik voltak akkor az ifjúság körében a legnépszerűbb írók.

Az ifjúság legkedveltebb írói (1936)

SZÉPIRODALOM

I. A könyvtár 100 napi forgalmában kézbeadott különböző művek száma

II. A kézbeadott műveket összesen ennyiszor olvasták

III. Az író egy művének átlagos olvasottsága

Az író neve	I.	II.	III.
1. Verne, Jules	52	808	15,5
2. Jókai Mór	54	655	12,1
3. Benedek Elek	51	434	8,5
4. May, Karl	19	331	17,4
5. Gaál Mózes	46	315	6,8
6. Gárdonyi Géza	28	290	13,5
7. Mikszáth Kálmán ..	20	275	13,7
8. Herczeg Ferenc	12	198	16,5
9. Rákosi Viktor	17	146	8,5
10. Tábori Piroska	17	139	8,1
11. Tutsek Anna	16	126	7,8
12. Cooper, J. Fenimore ..	7	110	15,7
13. Mark Twain	11	102	9,2
14. Altay Margit	11	100	9,0
15. Dickens, Charles	9	91	11,1
16. Dánielné, Lengyel L.	14	91	6,5
17. Kosáryné, Réz Lola ..	13	84	6,4
18. Boes Bálint (Sas Ede)	5	83	16,6
19. Blaskó Mária	14	82	5,8
20. Sebők Zsigmond	10	81	8,1
21. Tamás István	4	72	17,1
22. London, Jack	11	72	6,5
23. Fleuron, Svend	4	71	17,7
24. Kipling, Rudyard ...	4	70	17,5
25. Jósika Miklós	9	68	7,5
26. Tobisch Irén	4	62	15,5
27. Donászy Ferenc	5	59	11,8
28. Eötvös József	4	56	14,0
29. De Amicis, Edmondo	1	52	52,0
30. Defoe, Daniel	1	51	51,0
31. Lőrinczy György	9	44	4,8
32. Daudet, Alphonse ...	3	39	13,0
33. Bernáth Gusztáv	2	38	19,0
34. Nast, Clara	4	38	9,5
35. Pósa Lajos	4	38	9,5

Az író neve	I.	II.	III.
36. Disney, Walt	4	37	3,1
37. Andersen H. C.	4	36	9,0
38. Gombos Albin	3	35	11,6
39. Molnár Ferenc	1	33	33,0
40. Szentgyörgyi Sándor .	1	32	32,0
41. Bene Lajos	2	32	16,0
42. Czeke Vilma	3	32	10,6
43. Lofting, Hugh	1	29	29,0
44. Tamási Áron	2	28	14,0
45. Rhoden Emmy	3	28	9,3
46. Aszlányi Károly	2	26	13,0
47. Roboz Andor	2	26	13,0
48. Komáromi János	3	26	8,6
49. Abonyi Lajos	5	26	5,2
50. Michaelis, Karin	1	25	25,0
51. Ring, Barbara	1	25	25,0
52. Burnett, F. H.	3	25	8,3
53. Wells, H. G.	4	25	6,2
54. Beecher-Stowe, E. H.	1	24	24,0
55. Komlós Aladár	1	24	24,0
56. Montgomery, Florence	1	24	24,0
57. Sienkiewicz, Henrik ..	3	24	8,0
58. Radó Vilmos	3	24	8,0
59. Münchhausen, Börries	1	23	23,0
60. Ségur, Sophie	1	23	23,0
61. Atányi István	1	22	22,0
62. Mórícz Zsigmond	1	22	22,0
63. Bónyi Adorján	2	22	11,0
64. Kästner, Erich	2	22	11,0
65. Gyökössi Endre	2	22	11,0
66. Hosszú Lándzsa	1	21	21,0
67. Laurie, André	2	21	10,5
68. Szondy György	1	20	20,0
69. Teveli Mihály	1	20	20,0
70. Velösy Elek	1	20	20,0

Az ifjúság legkedveltebb íróiból Zsák Wilfried 70 szerzőt emelt ki és három szempont figyelembe vételével állapította meg a sorrendet. A sorrendiséget a II. pont alapján határozta meg. Így került első helyre Verne, Jules 52 művével, melyet 808 alkalommal kölcsönöztek. A III. szempont szerint egy művét 15,5-ször vették kézbe. Ennél a csoportosításnál azok az írók kerültek az élre, akiknek több művük volt meg a könyvtár állományában. (Pl. Jókai Mór 54 féle mű; Benedek Elek 51; Gaál Mózes 46; Gárdonyi Géza 28; May Károly 19; stb.) Hátrább kerültek a sorban azonban az olyan rangos írók, akiknek a könyveit az olvasók nagyon gyakran kölcsönözték, de csak egy művel képviseltették magukat pl.: a 29. Edmondo de Amicis; 30. Defoe, Daniel; 39. Molnár Ferenc; 43. Lofting, Hugh; 50. Michaelis, Karin; 51. Ring, Barbara; 54. Beecher-Stowe; 62. Móricz Zsigmond.

Az ifjúság legkedveltebb írói (1936)

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM

Az író neve	I.	II.	III.	Az író neve	I.	II.	III.
1. Benedek Elek	16	65	4,4	17. Farkas Pál	1	16	16,0
2. Universum (Hankó V.)	9	63	7,0	18. Lengyel Miklós	1	16	16,0
3. Gaál Mózes	15	49	3,2	19. Wells, Carneth	1	16	16,0
4. Douglas – Martin – Oliver	1	31	31,0	20. Apor D. – Nagy B. ...	2	16	8,0
5. Washburn, Bradford .	1	30	30,0	21. Tóth Sándor	3	15	5,0
6. Gabányi János	1	26	26,0	22. Hedin, Sven	6	15	2,5
7. Smiles Sámuel	4	24	6,0	23. Brózik Károly	1	14	14,0
8. Fábrián Gyula	1	23	23,0	24. Janet, P.	1	14	14,0
9. Takáts Sándor	5	22	4,4	25. Cox, Georg	1	13	13,0
10. Cholnoky Jenő	6	21	3,5	26. Fontany, Elena	1	12	12,0
11. Hankó Vilmos	2	20	10,0	27. Halliburton, R.	1	12	12,0
12. Tóth Tihamér	2	19	9,5	28. Gáspár Ferenc	2	12	6,0
13. Vasárnapi könyv (Szilágyi S.)	5	18	3,6	29. Kalmár Gusztáv	2	12	6,0
14. Lovik Károly ifj.	1	17	17,0	30. Platz Bonifác	1	11	11,0
15. Zászlónk (Radványi K.)	5	17	3,4	31. Gracza György	1	11	11,0
16. Magyar Leányok (Tutsek A.)	5	17	3,4	32. Lilius, Aleko	1	11	11,0
				33. Brehm, Alfred	1	10	10,0
				34. Ray, F. B.	1	10	10,0
				35. Széchenyi Zsigmond	2	10	5,0

A fentebb felsorolt írók művei – a statisztikai táblákban részletezett megoszlás szerint – az ifjúság összes olvasmányainak 72,4%-át teszik ki.

Az ismeretterjesztő irodalom rangsorolásánál ugyanazt állapíthatjuk meg, mint a szépirodalmi művek táblázatánál. Első helyen Benedek Elek áll, 16 művét 65 alkalommal kölcsönözték, de egy művének átlagos olvasottsága csak 4,4. Ezzel szemben 4. Douglas-Martin-Oliver, 5. Washburn, Bradford, 10. pedig Wells, Carneth, egy-egy művük 31, 30, illetve 16-szori kölcsönzésével.

**Az ifjúság legkedveltebb írói
(1969)**

SZÉPIRODALOM

Az író neve	I.	II.	III.	Az író neve	I.	II.	III.
1. Verne, Jules	29	135	4,7	39. Szentiványi Jenő ...	3	29	9,7
2. Dékány András	13	88	6,8	40. Fehér Klára	5	29	5,8
3. May, Karl	3	82	27,3	41. Sienkiewicz, Henryk	4	28	7,0
4. Dumas, Alexandre ..	7	78	11,1	42. Lofting, Hugh	3	27	9,0
5. Kästner, Erich	5	73	14,6	43. Gerstäcker, Friedrich	1	26	26,0
6. Cooper, James				44. Szántó György	4	26	6,5
Fenimore	6	72	12,0	45. Hollós-Korvin Lajos	1	25	25,0
7. Benedek Elek	10	71	7,1	46. Fodor Sándor	2	25	12,5
8. Fekete István	12	59	4,9	47. Marton Béla	2	24	12,0
9. Jókai Mór	19	56	2,9	48. Földes Péter	7	24	3,4
10. Rónaszegi Miklós ..	5	53	10,6	49. Molnár Ferenc	1	23	23,0
11. Gárdonyi Géza	9	51	5,7	50. Tatay Sándor	2	23	11,5
12. Aszódi Éva	6	49	8,2	51. Kálmán Jenő	3	23	7,6
13. Fric, Alberto	3	47	15,6	52. Szepes Mária	3	23	7,6
14. Thury Zsuzsa	5	45	9,0	53. Méhes György	6	23	3,8
15. Gergely Márta	7	44	6,3	54. Móricz Zsigmond ...	1	22	22,0
16. Janikovszky Éva ...	8	44	5,5	55. Korda István	1	21	21,0
17. Mark Twain	5	43	8,6	56. Tarbay Ede	3	21	7,0
18. Scott, Walter	5	43	8,6	57. Harte, Bret	1	20	20,0
19. Hárs László	8	43	5,4	58. Jürgen, Anna	1	20	20,0
20. Mikszáth Kálmán ..	9	42	4,7	59. Bianki, Vitalij	2	20	10,0
21. Bálint Ágnes	6	41	6,8	60. Sustr, Vladimir	2	20	10,0
22. Hunyady József ...	5	40	8,0	61. Kipling, Rudyard ..	3	20	6,6
23. Révay József	5	40	8,0	62. Brabenec-Vesely ...	1	19	19,0
24. Móra Ferenc	12	38	3,2	63. Aszlányi Károly ...	2	19	9,5
25. Botond-Bolics				64. Borbély László	2	19	9,5
György	5	37	7,4	65. Illyés Gyula	2	19	9,5
26. Kertész Erzsébet ...	7	37	5,2	66. Kolozsvári			
27. Murányi-Kovács				Grandpierre Emil ..	3	19	6,3
Endre	4	36	9,0	67. Krumbach, Walter ..	3	19	6,3
28. Bodó Béla	4	35	8,8	68. Hosszú Toll			
29. Varga Katalin	5	34	6,8	(Sath-Okh)	1	18	18,0
30. Dickens, Charles ...	6	34	5,8	69. Macgregor, Reginald	1	18	18,0
31. Hegedüs Géza	8	34	4,2	70. Janczarski, Czesław	3	18	6,0
32. Kőszegi Imre	3	33	11,0	71. Jefremov, Ivan			
33. London, Jack	5	32	6,4	Antonovics	3	18	6,0
34. Mátyás Iván	6	32	5,3	72. Nagy Katalin	3	18	6,0
35. Sztutyjev, Valentin				73. Bodó Géza	1	17	17,0
Grigorjevics	1	30	30,0	74. Marins, Francisco ..	1	17	17,0
36. Reid, Thomas				75. Örsi Ferenc	1	17	17,0
Mayne	2	30	15,0	76. Rodari, Gianni	1	17	17,0
37. Grimm, J. és W.	4	30	7,5	77. Stevenson, Robert			
38. Katajev, Valentin				Louis	1	17	17,0
Petrovics	5	30	6,0	78. Berze Nagy János ..	2	17	8,5

Az író neve	I.	II.	III.
79. Noszov, Nyikolaj Nyikolajevics	4	17	4,3
80. Szép Ernő	1	16	16,0
81. Voronkova, Ljuba Fedorovna	1	16	16,0
82. Hugo, Victor	2	16	8,0
83. Láng György	2	16	8,0
84. Ransome, Arthur ..	2	16	8,0
85. Várnai – Macskássy ..	2	16	8,0
86. Végh György	2	16	8,0
87. Bahdaj, Adam	1	15	15,0
88. Bárány Tamás	1	15	15,0
89. Kern, Ludvig	1	15	15,0
90. Polescsuk, Alekszandr	1	15	15,0
91. Vaczek Lajos	1	15	15,0
92. Zubeck, Ludo	1	15	15,0
93. Lem, Stanislaw	2	15	7,5
94. Čapek, Karel	3	15	5,0
95. Fazekas Anna	3	15	5,0
96. Lengyel Balázs	1	14	14,0
97. Brontë, Charlotte ..	2	14	7,0
98. Weöres Sándor	2	14	7,0
99. Zsoldos Péter	2	14	7,0
100. Beczássy Judit	3	14	4,6
101. Karinthy Frigyes ..	1	13	13,0
102. Krüss, James	1	13	13,0
103. Martin-Chauffier, Simone	1	13	13,0
104. Pavlik – Zmatliková	1	13	13,0
105. Teknős Péter	1	13	13,0
106. Passuth László	2	13	6,5
107. Szombathy Viktor ..	2	13	6,5
108. Bakó Ágnes	3	13	4,3
109. Defoe, Daniel	1	12	12,0

Az író neve	I.	II.	III.
110. Gajdar, Arkagyij ...	1	12	12,0
111. Klein, Eduard	1	12	12,0
112. Komjáthy István ..	1	12	12,0
113. Rasch, Carlos	1	12	12,0
114. Swift, Jonathan	1	12	12,0
115. Szász Imre	1	12	12,0
116. Csernai Zoltán	2	12	6,0
117. Bazsov, Pavel Petrovics	3	12	4,0
118. Barát Endre	1	11	11,0
119. Brontë, Emily	1	11	11,0
120. Burnett, Francis Hodgson	1	11	11,0
121. Elek István	1	11	11,0
122. Fallas, Carlos Louis ..	1	11	11,0
123. Renn, Ludwig	1	11	11,0
124. Szinnyi Júlia	1	11	11,0
125. Wyss, Johann David	1	11	11,0
126. Beecher-Stowe, Harriet	1	10	10,0
127. Bek, Alekszandr ...	1	10	10,0
128. Hopp, Zinken	1	10	10,0
129. Horváth Gita	1	10	10,0
130. Martinov, Georgij ..	1	10	10,0
131. Mügge, Theodor	1	10	10,0
132. Nagy Olga	1	10	10,0
133. Spyri, Johanna	1	10	10,0
134. Vivian, Charles	1	10	10,0
135. Voynich, Ethel	1	10	10,0
136. Zelk Zoltán	1	10	10,0
137. Halasi Mária	2	10	5,0
138. Homérosz	2	10	5,0
139. Petiska, Eduard	2	10	5,0
140. Salten, Felix	2	10	5,0

**Az ifjúság legkedveltebb írói
(1969)**

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM

Az író neve	I.	II.	III.
1. Lányok évkönyve ..	10	59	5,9
2. Molnár Gábor	9	52	5,8
3. Adamson, Joy	2	41	20,5
4. Fiúk évkönyve	6	40	6,7
5. Grätzer György	3	39	13,0
6. Gyermek- enciklopédia	5	33	6,6
7. Horváth Árpád	6	28	4,7

Az író neve	I.	II.	III.
8. Tasnádi – Kubacska András	4	24	6,0
9. Sebes Tibor	1	22	22,0
10. Grosics Gyula	2	22	11,0
11. Kulin György – Fábián Zoltán	4	22	5,5
12. Gál Pál	2	21	10,5
13. Móczár László	2	21	10,5

Az író neve	I.	II.	III.
14. Szabó Árpád	1	20	20,0
15. Engel-Hardt	2	19	9,5
16. Flos, Frantisek	2	19	9,5
17. Nagy Ernő	4	19	4,8
18. Corbett, Jim	2	18	9,0
19. Lukács György	4	18	4,5
20. Széchenyi Zsigmond	4	18	4,5
21. Kittenberger			
Kálmán	3	17	5,7
22. Grzimek, Berhardt .	2	16	8,0
23. Akimuskín, Igor ...	2	16	8,0
24. Rodolfo (Gács Rezső)	2	16	8,0
25. Ákos Károly	4	16	4,0
26. Brehm, Alfred	4	16	4,0
27. Disney, Walt	1	15	15,0
28. Fedor Ágnes	1	15	15,0
29. Koroknay István ..	1	15	15,0
30. Kratochvíl, Milos			
Vaclav	2	15	7,5
31. Liener György	2	15	7,5
32. Ullrich, Wolfgang ..	2	15	7,5
33. Várkonyi Ágnes	2	15	7,5
34. Galla Ferenc	1	14	14,0
35. Négy testvéregymást			
kergeti (Kresz Mária)	1	14	14,0
36. Róna István	2	14	7,0
37. Inovecka, Zela	1	13	13,0
38. Komáromi Zoltán ..	1	13	13,0
39. Petrik Ottó	3	13	4,3
40. Macskássy – Várnai .	1	12	12,0
41. Földessy János	3	12	4,0
42. Berkes – Réber	1	11	11,0
43. Csajkovszkij –			
Soltész	1	11	11,0
44. Lyka Károly	3	11	3,7
45. Antal Zoltán	1	10	10,0
46. Baradlay Katalin ..	1	10	10,0
47. Hársfalvi István ...	1	10	10,0
48. Holdas Sándor	1	10	10,0
49. Máthé György	1	10	10,0
50. Stelly Lajos	1	10	10,0
51. Szécsi Katalin	1	10	10,0
52. Vinokurov,			
Alekszandr	1	10	10,0
53. Barcs Sándor	2	10	5,0
54. Danielsson, Bengt ..	2	10	5,0
55. Fiedler, Arkagyij ...	2	10	5,0
56. Attenborough, David	1	9	9,0
57. Bolgár Györgyi	1	9	9,0

Az író neve	I.	II.	III.
58. Faragó Vera	1	9	9,0
59. Geczkó Sándor	1	9	9,0
60. Gergely Ernő	1	9	9,0
61. Golubjov, Gleb	1	9	9,0
62. Hámosi Ottó	1	9	9,0
63. Koval, Vaclav	1	9	9,0
64. Kun Béláné	1	9	9,0
64. A mi Vologyánk ...	1	9	9,0
65. Scott, Robert Falcon	1	9	9,0
66. Fekete Pál	1	8	8,0
67. Heyerdahl, Thor ...	1	8	8,0
68. Kaffka Margit	1	8	8,0
69. Klusancev, Pavel			
Vlagyimir	1	8	8,0
70. László Gyula	1	8	8,0
71. Ocsovai Gábor	1	8	8,0
72. Rádai Ödön	1	8	8,0
73. Rehák Ferenc	1	8	8,0
74. Rudolph, Fritz	1	8	8,0
75. Sárközi Mária	1	8	8,0
76. Bartsch, Ernst	1	7	7,0
77. Borten, Helen	1	7	7,0
78. Chambre, Attila ...	1	7	7,0
79. Coll, Pieter	1	7	7,0
80. Horányi Károly	1	7	7,0
81. Jacoby, Victor	1	7	7,0
82. Kulcsár Zsuzsanna .	1	7	7,0
83. Major Klára	1	7	7,0
84. Márkus István	1	7	7,0
85. Nóber Imre	1	7	7,0
86. Papp Bálint	1	7	7,0
87. Randé Jenő	1	7	7,0
88. Szalatnai Rezső	1	7	7,0
89. Székely Magda	1	7	7,0
90. Szepesi György	1	7	7,0
91. Willis, William	1	7	7,0
92. Básta Rezső	1	6	6,0
93. Farkas Henrik	1	6	6,0
94. Lakatos György ...	1	6	6,0
95. Laktyionov	1	6	6,0
96. Larri, Jan	1	6	6,0
97. Piccard, Auguste ...	1	6	6,0
98. Szuhai – Havas	1	6	6,0
99. Szunyoghy János ...	1	6	6,0
100. Tahy-Tóth Nándor .	1	6	6,0
101. Thomas, M. Z.	1	6	6,0
102. Trencsényi –			
Waldapfel Imre	1	6	6,0
103. Zalka Miklós	1	6	6,0

Az 1936-os táblázat alapján mi is elkészítettük az ifjúság legkedveltebb íróit a Zsák-féle szempontok alapján. A szépirodalmi művek íróiból 140-et tüntettünk fel, mert a művek féleségszáma 178-cal több, mint 1936-ban. A sor élén így nálunk is Verne, Jules áll 29 művének 135 alkalommal történő kölcsönzésével. Háttérbe szorultak azonban számunkra sokkal fontosabb írók (Hollós-Korvin Lajos, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond, Tatay Sándor stb.) éppen az 1. sz. táblázatnál említett okoknál fogva. Ezért elkészítettük a *kihhasználtság rangsorolását százalék szerint*. Így került az elsők közé Hollós-Korvin Lajos 1 művének 26-szori, Molnár Ferenc 23-szori, Móricz Zsigmond 22-szeri kölcsönzésével kiemelt rangsorba.

Az író művének átlagos olvasottsága 1969

SZÉPIRODALOM

Az író neve	Féleség	Az író egy művének átlagos olvasottsága %	Az író neve	Féleség	Az író egy művének átlagos olvasottsága %
1. Szttyejev, Vlagyimir		11,1	35. Teknős Péter	1	13,0
Grigorjevics	1	30,0	36. Fodor Sándor	2	12,5
2. May, Karl	3	27,3	37. Defoe, Daniel	1	12,0
3. Gerstäcker, Friedrich	1	26,0	38. Gajdar, Arkagyij	1	12,0
4. Hollós-Korvin Lajos	1	25,0	39. Klein, Eduard	1	12,0
5. Molnár Ferenc	1	23,0	40. Komjáthy István	1	12,0
6. Móricz Zsigmond	1	22,0	41. Rasch, Carlos	1	12,0
7. Korda István	1	21,0	42. Swift, Jonathan	1	12,0
8. Harte, Bret	1	20,0	43. Szász Imre	1	12,0
9. Jürgeu, Anna	1	20,0	44. Marton Béla	2	12,0
10. Brabenec – Vesely	1	19,0	45. Cooper, James Fenimore	6	12,0
11. Macgregor, Reginald	1	18,0	46. Dumas, Alexandre	7	11,1
12. Sath – Okh (Hosszú Toll)	1	18,0	47. Barát Endre	1	11,0
13. Marins, Francisco	1	17,0	48. Brontë, Emily	1	11,0
14. Bodó Géza	1	17,0	49. Burnett, Francis	1	11,0
15. Örsi Ferenc	1	17,0	50. Elek István	1	11,0
16. Rodari, Gianni	1	17,0	51. Fallas, Carlos	1	11,0
17. Stevenson, Robert Louis	1	17,0	52. Kőszegi Imre	1	11,0
18. Szép Ernő	1	16,0	53. Renn, Ludwig	1	11,0
19. Voronkova, LjubaFedorova	1	16,0	54. Szinnyei Júlia	1	11,0
20. Fric, Alberto	3	15,6	55. Wyss, Johann David	1	11,0
21. Tatay Sándor	2	15,5	56. Rónaszei Miklós	5	10,6
22. Bahdaj, Adam	1	15,0	57. Beecher – Stowe, Harriet	1	10,0
23. Bárány Tamás	1	15,0	58. Bek, Alekszandr	1	10,0
24. Kern, Ludwig	1	15,0	59. Hopp, Zinken	1	10,0
25. Polescsuk, Alekszandr	1	15,0	60. Horváth Gita	1	10,0
26. Reid, Thomas Mayne	2	15,0	61. Martinov, Georgij	1	10,0
27. Vaczek Lajos	1	15,0	62. Mügge, Theodor	1	10,0
28. Zubek, Ludo	1	15,0	63. Nagy Olga	1	10,0
29. Kästner, Erich	5	14,6	64. Spyri, Johanna	1	10,0
30. Lengyel Balázs	1	14,0	65. Vivian, Charles	1	10,0
31. Karinthy Frigyes	1	13,0	66. Voynich, Ethel	1	10,0
32. Krüss, James	1	13,0	67. Zelk Zoltán	1	10,0
33. Martin-Chauffier, Simone	1	13,0	68. Bianki, Vitalij	2	20,0
34. Pavlik – Zmatliková	1	13,0	69. Sustr, Vladimir	2	10,0

Az író művének átlagos olvasottsága 1969

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM

Az író neve	Féleség	Az író egy művének átlagos olvasottsága %	Az író neve	Féleség	Az író egy művének átlagos olvasottsága %
1. Sebes Tibor	1	22,0	21. Holdas Sándor	1	10,0
2. Adamson, Joy	2	20,5	22. Máthé György	1	10,0
3. Szabó Árpád	1	20,0	23. Stelly Lajos	1	10,0
4. Disney, Walt	1	15,0	24. Szécsi Katalin	1	10,0
5. Fedor Ágnes	1	15,0	25. Vinokurov, Alekszandr .	1	10,0
6. Koroknay István	1	15,0	26. Engel-Hardt	2	9,5
7. Galla Ferenc	1	14,0	27. Flos, Frantisek	2	9,5
8. Kresz Mária	1	14,0	28. Attenborough, David ...	1	9,0
9. Inovecka, Zela	1	13,0	29. Bolgár Györgyi	1	9,0
10. Komáromi Zoltán	1	13,0	30. Faragó Vera	1	9,0
11. Grätzer György	3	13,0	31. Geczko Sándor	1	9,0
12. Macskássy – Várnai	1	12,0	32. Gergely Ernő	1	9,0
13. Berkes – Réber	1	11,0	33. Golubjov, Gleb	1	9,0
14. Csajkovszkij – Soltész ...	1	11,0	34. Hámori Ottó	1	9,0
15. Grosits Gyula	2	11,0	35. Koval, Vaclav	1	9,0
16. Gál Pál	2	10,5	36. Kun Béláné	1	9,0
17. Móczár László	2	10,5	37. A mi Vologyánk	1	9,0
18. Antal Zoltán	1	10,0	38. Scott, Robert Falcon ...	1	9,0
19. Baradlay Katalin	1	10,0	39. Corbett, Jim	2	9,0
20. Hársfalvi István	1	10,0			

Az ismeretterjesztő irodalomból Zsák Wilfried 35 írot tüntetett fel. Mi 103 írot rangsoroltunk. Ennek oka, hogy a felmérés ideje alatt a kölcsönzésben 392 féle ismeretterjesztő művel több szerepelt, mint 1936-ban. A realisabb kép alapján elkészítettük a rangsorolást az egy mű átlagos olvasottsága alapján.

Örvendtes az a tény, hogy az első helyre színvonalas ismeretterjesztő művek kerültek. Pl. Sebes Tibor: Afrika, Adamson: Oroszlánhúség, Elza és kölykei, Szabó Árpád: Trójai háború, Disney: A természet világa, Fedor: Vidám illemtan, stb.

1936-ban a szépirodalmi állományt öt csoportra osztották. Az összehasonlítás érdekében az 1969-es anyagot is ilyen megoszlásban tüntettük fel.

1969-ben a fent felsorolt műfaji csoportosításba a következő témacsoportok kerültek:

1. Mesevilág (Mesék, képeskönyvek)
2. Verses művek. Költemények (Versek; Képes verseskönyvek)
3. Ifjúsági színdarabok. Színművek (Kis színház, bábjáték)
4. Ifjúsági regények és elbeszélések (Állattörténetek; Gyermekvilág, úttörőélet; Mondák, regék, történelmi regények; Híres emberek élete; Kalandos történetek)
5. Regények. Elbeszélések. (Válogatás a felnőttek irodalmából; Klasszikus drámák)

A 100 napos felmérés összehasonlító
(Az 1936-os

SZÉPIRODALOM

1936

Az olvasmány műfaja	Az olvasott művek félésege	Olvasott művek db	%	A gyermekolvasók kora és neme					
				éves					
				6-7		7-8		8-9	
				fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány
1. Mesevilág (Mesék, mondák, regék, legendák)	129	1162	14,0	18	—	40	81	100	185
2. Verses művek. Költemények	24	88	1,0	—	—	—	3	3	7
3. Ifjúsági színdarabok. Színművek	14	94	1,1	—	—	—	—	—	—
4. Ifjúsági elbeszélések és regék nyek	577	5441	65,8	1	—	37	31	122	126
5. Regények. Elbeszélések	153	1497	18,1	—	—	—	—	—	—
Összesen	897	8282	100,0	19	—	77	115	225	318
1969									
1. Mesevilág (Mesék, mondák, regék, legendák)	270	1122	22,0	37	21	4	22	28	86
2. Verses művek. Költemények	42	98	2,0	2	1	—	9	9	13
3. Ifjúsági színdarabok. Színművek	8	34	1,0	—	—	—	—	1	—
4. Ifjúsági elbeszélések és regék nyek	604	3183	63,0	8	10	—	3	8	18
5. Regények. Elbeszélések	151	617	12,0	1	—	—	1	1	1
Összesen	1075	5054	100,0	48	32	4	35	47	118

A „Mesevilág” csoportba nem soroltuk be a mondákat és regéket, mert ezek egy része az ismeretterjesztő irodalom 2-es szakcsoportjában, más részük pedig a szépirodalom történelmi témacsoportjában található.

Az „Ifjúsági regények és elbeszélések” csoportjában szerepeltettük az életrajzokat is, annak ellenére, hogy ez 1936-ban ismeretterjesztő irodalomként szerepelt. A 9-es történelmi csoportban meghagytuk az odatartozó életrajzi anyagot.

Az összehasonlító szépirodalmi táblázat végszámai azt bizonyítják, hogy 1936-ban aktívabban olvastak a fiúk, mint a lányok: 18,4%-al több művet kölcsönöztek. 1969-ben ez az eltérés mindössze 2,8%, tehát egyenletesebb az olvasás.

A korcsoportokra bontott szépirodalmi táblázat is ezeket a megállapításokat igazolja. Érdekes, hogy 1936-ban a 6-7 éves lányok egyáltalán nem vittek mesés- és képeskönyveket. Ennek okát csak találgatni lehet. Azt nem mondhatjuk, hogy ilyen jellegű szépirodalmi művek nem voltak az állományban, hiszen a 6-7 éves fiúk korcsoportjánál 19 a kikölcsönözött szépirodalmi művek száma. Az is előfordulhat, hogy a 100 napos felmérés során nem iratkozott be egyetlen 6-7 éves leány sem, vagy nem volt a már beiratkozott olvasók között. Ez a tanulmányból nem derül ki.

A 13-14 éves korosztály 1936-ban nagyon szélsőséges eltérést mutat. A fiúk 1262 db könyvet kölcsönöztek, 9,5%-kal többet, mint a lányok. Ugyanakkor ez a korcsoport 1969-ben mindössze 9 könyvkölcsönzés eltérést mutat.

adatai 1936-ban és 1969-ben
felosztás alapján.)

1936

A gyermekolvasók kora és neme															
éves															
9-10		10-11		11-12		12-13		13-14		14-15		15-16		óvodás	
fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány
98	248	74	169	26	72	13	33	3	—	2	—	—	—	—	—
4	13	3	7	3	2	3	2	17	8	11	2	—	—	—	—
1	—	2	1	—	—	—	1	38	18	18	15	—	—	—	—
324	363	727	380	852	494	782	460	447	207	49	39	—	—	—	—
—	—	—	—	2	1	37	14	757	243	293	150	—	—	—	—
427	624	806	557	883	569	835	510	1262	476	373	206	—	—	—	—
1969															
88	218	77	173	61	85	13	37	28	5	21	18	7	6	30	57
6	11	5	5	1	8	3	6	1	5	1	4	1	—	5	2
1	—	—	—	—	—	7	—	2	2	6	9	4	2	—	—
106	125	236	194	263	252	346	254	250	205	358	229	198	99	7	14
1	11	13	15	7	14	15	73	22	97	103	98	65	66	—	13
202	365	331	387	332	359	384	370	303	314	489	358	275	173	42	86

1936-ban a kikölcsönzött 1356 ismeretterjesztő mű 81,7%-át a fiúk kölcsönözték. Ennek ellenére, hogy a figyelt olvasók számában 8,4%-kal több a fiú, ez a nagy eltérés nem indokolt. 1969-ben az összes ismeretterjesztő irodalom 61%-át a fiúk, 39%-át pedig a lányok kölcsönözték. Az eltérés 22%. Ha a fiúk és a lányok kölcsönzését figyelemmel kísérjük az egyes szakcsoportokon belül, akkor azt látjuk, hogy pl. az 5-ös szakot megközelítően egyforma arányban kölcsönözték. Ugyanezt láthatjuk a 0-ás, a 3-as, a 8-as és a 9-es szak életrajzi részénél. Lényegesen nagyobb az eltérés a 6-os, technikai csoportnál: 9,1%-kal többet vettek kézbe a fiúk, mint a lányok.

Feltételezhetően a könyvkiadás a legerősebb befolyásoló tényező a magyar és külföldi szépirodalom és ismeretterjesztő irodalom olvasásának arányában.

A felmérés ideje alatt 1936-ban 600 gyereket figyeltek. 1969-ben 432 gyerek olvasmányait rögzítettük. A két szám különbsége indokolja többek között a szépirodalmi könyvkölcsönzés 3228-as kötettségű eltérését. A két figyelt időszak szépirodalmi műveinek félesége is nagy eltérést mutat: 1969-ben 178 félével több szépirodalmi könyvet adtunk a gyermekek kezébe. A mi helyzetünket megkönnyítette az, hogy a könyvkiadók lényegesen több gyermekkönyvet adtak ki az utóbbi években. Elsősorban olyan népszerű sorozatokra gondolunk, mint a Sirály, a Delfin, a Pöttyös és Csíkos könyvek.

A fenti megállapítások az ismeretterjesztő művekre is vonatkoznak: 392 félével több ismeretterjesztő könyv szerepelt 1969-ben. Nagy az eltérés a két időszak figyelt

A 100 napos felmérés összehasonlító adatai

ISMERETTERJESZTŐ IRODALOM

1936

Az olvasmány műfaja	Az olvasott művek félése	Olvasott művek db	%	A gyermekolvasók kora és neme					
				éves					
				6-7		7-8		8-9	
				fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány
0 Általános művek. Ifjúsági folyóiratok	6	67	4,9	—	—	—	1	3	1
17 Erkölcsan	8	35	2,6	—	—	—	—	—	—
2 Vallás. Egyház. Mythológia	8	23	1,7	—	—	—	—	—	—
3 Társadalmi tudományok ...	13	52	3,8	—	—	—	—	—	—
4 Nyelvtudomány	5	9	0,7	—	—	—	—	—	—
5 Exakt tudományok.									
Természettudomány	41	266	19,7	—	—	—	—	—	—
6 Alkalmazott tudományok.									
Technika	21	60	4,4	—	—	—	—	—	—
7 Szépművészet. Sport. Játék	38	132	9,8	—	—	—	—	—	—
81 Magyar irodalom és története	15	46	3,4	—	—	—	—	—	—
9 Történelem	25	164	12,0	—	—	—	—	—	1
91 Földrajz. Utazások	88	383	28,2	—	—	—	—	—	—
92 Életrajzok	22	119	8,7	—	—	—	—	—	—
Összesen	290	1356	100,0	—	—	—	1	3	2
1969									
0 Általános művek. Ifjúsági folyóiratok	31	147	6,0	—	—	—	1	—	1
17 Erkölcsan	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2 Vallás. Egyház. Mythológia	12	35	1,6	—	—	—	—	1	—
3 Társadalmi tudományok ...	16	49	1,9	—	—	—	—	1	—
4 Nyelvtudomány	6	19	0,8	—	—	—	—	1	—
5 Exakt tudományok.									
Természettudomány	133	507	20,6	3	—	—	3	8	11
6 Alkalmazott tudományok.									
Technika	117	388	15,7	5	1	—	1	10	3
7 Szépművészet. Sport. Játék	155	536	21,7	1	3	—	19	11	11
81 Magyar irodalom és története	15	26	1,0	1	—	—	—	1	—
9 Történelem	55	210	8,5	1	—	—	—	3	—
91 Földrajz. Utazások	142	548	22,2	3	1	—	—	4	1
92 Életrajzok	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen	682	2465	100,0	14	5	—	24	41	29

1936-ban és 1969-ben

(Az 1936-os felosztás alapján.)

A gyermekolvasók kora és neme															
éves															
9-10		10-11		11-12		12-13		13-14		14-15		15-16		óvodás	
fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány
3	3	4	—	8	—	10	7	11	9	3	4	—	—	—	—
—	—	2	1	1	1	4	1	15	6	3	1	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	5	—	10	5	1	1	—	—	—	—
—	—	1	—	2	—	2	—	33	1	13	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	4	—	—	—	—	—
5	1	25	5	48	17	59	12	67	11	14	2	—	—	—	—
—	—	2	—	7	1	16	1	22	2	9	—	—	—	—	—
1	2	3	3	8	4	21	1	60	2	26	1	—	—	—	—
—	—	—	—	1	—	6	1	24	10	4	—	—	—	—	—
5	2	12	4	25	8	30	11	42	11	9	4	—	—	—	—
1	1	13	5	29	6	50	9	167	16	83	3	—	—	—	—
—	—	8	5	20	12	23	15	18	11	2	5	—	—	—	—
15	9	70	23	150	49	226	58	473	85	171	21	—	—	—	—
1969															
1	2	5	8	8	12	14	16	6	5	13	17	14	4	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	4	1	4	1	1	3	6	4	9	—	—	—
—	1	2	1	3	2	—	4	2	3	11	13	3	2	—	—
—	2	1	6	2	2	1	2	—	—	—	2	—	—	—	—
22	29	41	52	51	25	27	16	22	30	55	37	46	25	—	4
29	20	46	17	43	6	27	10	21	6	103	7	18	7	3	5
35	26	60	29	38	34	44	24	46	11	53	46	22	20	1	2
—	—	8	1	—	—	—	1	—	4	2	3	2	3	—	—
6	1	13	14	31	17	15	13	9	12	32	22	15	6	—	—
22	7	29	20	45	21	82	45	32	32	96	53	41	13	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
120	93	209	153	231	125	204	130	139	106	371	204	170	80	5	12
115	88	166	141	215	120	194	132								

ÖSSZEHASONLÍTÓ ADATOK AZ 1936-OS ÉS 1969-ES 100 NAPOS FELMÉRÉS ALAPJÁN

Szép- és ismeretterjesztő irodalom összesen:	1936						1969					
	fiú	%	lány	%	összesen	%	fiú	%	lány	%	összesen	%
Magyar szépirodalom ..	2734	33,0	2568	31,0	5302	64,0	1168	23,1	1440	28,5	2608	51,6
Külföldi szépirodalom .	2173	26,0	807	10,0	2980	36,0	1289	25,5	1157	22,9	2446	48,4
Magyar ismeretterjesztő irodalom	777	57,0	199	15,0	976	72,0	1120	45,4	699	28,4	1819	73,8
Külföldi ismeretterjesztő irodalom	331	24,0	49	4,0	380	28,0	384	16,4	262	9,8	646	26,2
	6015		3623		9638		3961		3558		7519	

AZ 1936-OS ÉS AZ 1969-ES FELMÉRÉS IDEJE ALATT KÖLCSÖNZÖTT MŰVEK SZÁMA ÉS FÉLESÉGE SZAKCSOPORTOK SZERINT

Kölcsönözött művek						
Szakcsoportok	1936			1969		
	féleség	kötet	%	féleség	kötet	%
0 Általános művek	6	67	0,6	31	147	2,0
17 Erkölcsstan	8	35	0,4	—	—	—
2 Vallás	8	23	0,2	12	35	0,4
3 Társadalmi tudományok	13	52	0,5	16	49	0,5
4 Nyelvtudomány	5	9	0,1	6	19	0,3
5 Exakt tudomány. Természettudomány	41	266	2,8	133	507	6,8
6 Alkalmazott tud., technika	21	60	0,6	117	388	5,1
7 Szépművészet. Sport. Játék	38	132	1,4	155	536	7,2
81 Magyar irodalom és irodalomtört.	15	46	0,5	15	26	0,4
9 Történelem	25	164	1,7	55	210	2,8
91 Földrajz. Utazások	88	383	3,9	142	548	7,3
92 Életrajzok	22	119	1,3	—	—	—
Mindössze	290	1356	14,0	682	2465	32,8

könyvei között az 5-ös természettudományi, a 6-os technikai és a 7-es művészeti szakcsoportoknál.

A népszerű sorozatok — Kis technikus, Búvár, Képes történelem, Gyermekekenciklopédia stb. — megszerették a gyerekekkel az ismeretterjesztő irodalmat. Ehhez hozzájárult a könyvtáros egyéni foglalkozása az olvasókkal, a propagandamunka sokfélesége (kiállítások, csoportos foglalkozások, stb.).

A 100 napos felmérés adatai az anyag több szempontból való vizsgálatát követelték meg. Így nemcsak a 100 nap forgalmi adatait dolgoztuk fel, hanem a könyvtár egész évi munkájának fő mutatószámait is összehasonlítottuk a figyelt időszak eredményeivel, az 1969-es év hálózati átlagával. Rögzítettük az olvasókkal való személyes beszélgetéseket és a kérdőívekre adott válaszokat is. A törzslapok — amelyeken az olvasó olvasásának milyensége, érdeklődési köre stb. szerepelt — sok olyan problémára adtak választ, amelyre

OLVASÓFORGALOM ÉS KÖTETFORGALOM
1936/1969*

	1936	%	1969	%
Összes beírt olvasó	667	100	514	100
100 nap alatt figyelt olvasók	600	89	432	84
Ebből: fiú	325	54	227	52,5
lány	275	46	205	47,5
100 nap alatt a kölcsönzési esetek száma	Az 1936-os felmérésben ezek az adatok nem szerepelnek		2201	
Ebből: fiú			1107	50,3
lány			1094	49,7
Kölcsönzött kötetek száma 100 nap alatt	9638	egy főre: 16,1	7519	egy főre: 17,4
Ebből: szépirodalom	8282	86	5054	67,2
ismeretterjesztő irodalom	1356	14	2465	32,8
A kölcsönzött művek félesége	1187		1757	
Ebből: szépirodalom	897		1075	
ismeretterjesztő irodalom	290		682	

* Az összehasonlító alapszámokat a szövegben a megfelelő helyen már indokoltuk.

A KÖNYVÁLLOMÁNY ÖSSZETÉTELE 1969. ÉV VÉGÉN ÉS A 100 NAP ALATT
KÖLCSÖNZÖTT MŰVEK

Szépirodalom

Állomány	Év végén			100 nap alatt		
	féle (mű)	kötet	% kötetben	féle (mű)	kötet	% forgalomban
Képeskönyv	77	250	3,4	77	392	5,2
Meséskönyv	216	914	12,3	193	730	9,8
Állattörténetek	45	142	2,0	34	125	1,6
Gyermekvilág	269	910	12,3	219	951	12,6
Történelmi regények	158	588	8,0	115	638	8,5
Kalandos történetek	201	723	9,8	197	1382	18,4
Életrajz	83	230	3,1	39	87	1,1
Vers	75	225	3,0	42	98	1,3
Színmű	14	41	0,5	8	34	0,5
Válogatás a felnőttek irodalmából	186	563	7,6	151	617	8,2
Összesen	1324	4586	62,0	1075	5054	67,2

a könyvtáros esetleg egyébként nem figyelt volna fel. Pl. az egyik VI. osztályos kislánynak nem volt saját könyve. (Ő volt az egyetlen ilyen a megkérdezettek közül.) A könyvtáros, miután ismerte a könyvszeretetét, a gyermek otthoni családi körülményeit, szükségesnek érezte, hogy mint rendszeres olvasót, könyvekkel ajándékozza meg.

A KÖNYVÁLLOMÁNY ÖSSZETÉTELE 1969. ÉV VÉGÉN ÉS A 100 NAP ALATT
KÖLCSÖNZÖTT MŰVEK

Ismeretterjesztő irodalom

Állomány	Év végén			100 nap alatt		
	féle (mű)	kötet	% kötetben	féle (mű)	kötet	% kötetben
0-1	43	176	2,4	31	147	2,0
2	19	44	0,6	12	35	0,5
3	29	64	0,9	16	49	0,5
4	8	32	0,4	6	19	0,3
5	214	587	8,0	133	507	6,8
6	148	506	6,8	117	388	5,2
7 Művészet	118	321	4,3	58	124	1,7
7 Játék	26	109	1,5	20	90	1,2
7 Sport	78	188	2,5	77	272	3,6
8 Irodalom	17	66	0,9	15	26	0,4
9 Földrajz	174	489	6,6	142	548	7,8
9 Történelem	82	232	3,1	55	210	2,8
Összesen	956	2815	38,0	682	2465	32,8

1968-ban a könyvtárban állományelemzést végeztünk. A tapasztalatok alapján kiegészítettük a könyvállományt, és ennek eredménye, hogy az ismeretterjesztő művek 31,2%-ról 38%-ra emelkedtek 1969. év végére. A legszükségesebb a „Válogatás a felnőttek irodalmából” témacsoport kiegészítése volt. Ennek feltöltése a felnőtt könyvtárból átvett művekkel és szerzeményezés alapján történt. Így 4%-ról 7,6%-ra emelkedett az állományon belül ez a csoport.

A mellékelt táblázat összehasonlító adatait megvizsgálva, azt látjuk, hogy a 100 napos kölcsönzés során a szépirodalmi anyag – féleség szempontjából – 81 százaléka került kölcsönzésre. 160%-os kihasználtságot mutat a képeskönyvek témacsoportja, s ez bizonyítja, hogy szükség van jó képeskönyvekre az I–II. osztályosok részére, akik folyamatosan még nem tudnak olvasni. A meséskönyvek gazdag választéka sem pótolja ezt a hiányt. Sok olyan kiadványra lenne szükség, mint Varga Katalin: Gőgös Gúnár Gedeon, Szepes Mária: Pöttyös Panni, Horváth Gita: Pulimese, stb. Sajnálatos, hogy az ilyen jellegű művekből kevés került kiadásra, s a legtöbb esetben kötésként sem alkalmasak a gyermekkönyvtár intenzívebb kölcsönzésére.

Az állomány legjobban forgalmazott témacsoportja a „Kalandos történetek.” Az igényeknek megfelelően ezt a csoportot is bővíteni kellene, ez szintén a könyvkiadás feladata. A felmérés ideje alatt a kalandos történetek kihasználtsága 200%-os volt. Ha figyelembe vesszük, hogy ebben a csoportban a legnevesebb klasszikus művek is szerepelnek, akkor egyáltalán nem haszontalan ennek a csoportnak az olvasottsága.

Az ismeretterjesztő irodalom 100 napi forgalma a könyvtár tulajdonában lévő könyvek félesége szerint 71,3%. A könyvtár állományában 956 féle ismeretterjesztő mű 2815 példányban volt, tehát átlagban egy műből 3 példányt vásároltunk. 100%-os kihasználtság a 7-es sport, és a 8-as szakcsoportoknál van.

A 7-es szak művészeti csoportja a kölcsönzésben alacsony százalékat mutat. A kézikönyvtárban a művészeti anyag a legtöbb: 93 db. Ez a szám csökkenti a kölcsönözhető művészeti könyvek féleségszámát.

A 8-as szakcsoport anyaga is kevés, pedig a kötelező és ajánlott irodalom íróiról mindig szívesen olvasnának a gyerekek.

A FORGALOM %-BAN

(Összehasonlító adatok a hálózati átlag és a 3. sz. könyvtár adatai között 1969. év végén, valamint a 100 nap alatt)

Témafelosztás	Állomány összetétele % arányban		Forgalom év végén %-ban		100 nap alatt kölsönzött művek %-ban
	Hálózat	3. sz. kv.	Hálózat	3. sz. kv.	
Összes állományból szépirodalom	60,2	62,0	66,5	68,4	67,2
Válogatás a felnőttek irodalmából	7,7	7,6	7,9	10,2	8,2
Össz. ism. terjesztő	39,8	38,0	33,8	31,6	32,8
Társ. tud. irodalom	4,6	4,3	4,6	3,5	3,9
Term. tud. irodalom	7,0	7,9	7,0	5,8	6,8
Technikai irodalom	7,4	6,8	6,8	5,8	5,2
Egyéb ism. terjesztő	20,8	19,0	15,1	16,5	16,9

A hálózati átlaghoz viszonyítva a könyvtár állományában 1,8%-kal több a szépirodalom és így 1,8%-kal kevesebb az ismeretterjesztő művek száma. Ez az összetétel meghatározza a forgalmi adatokat is.

1,4-del többet kölcsönöztünk, mint a hálózati átlag az egyéb ismeretterjesztő irodalomból. Kiemelkedően magas forgalmi számot mutat a „Válogatás a felnőttek irodalmából” témacsoport. Úgy válogatjuk ezt a témacsoportot, hogy átmenetet képezzen a gyermekkönyvtár és a felnőtt könyvtár között, tehát gyakorlatilag az ifjúsági könyvtár (14–16 éves korosztály) szerepét töltsse be.

A SZÉPIRODALMI MŰVEKET KÖLCSÖNZŐK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

Éves	Kölcsönzött kötetek							
	1936				1969			
	fiú	lány	összesen	%	fiú	lány	összesen	%
6 – 7	19	—	19	0,2	48	32	80	1,1
7 – 8	77	115	192	2,0	4	35	39	0,5
8 – 9	225	318	543	5,6	47	118	165	2,2
9 – 10	427	624	1051	10,9	202	365	567	7,5
10 – 11	806	557	1363	14,1	331	387	718	9,5
11 – 12	883	569	1452	15,1	332	359	691	9,2
12 – 13	835	510	1345	14,0	384	370	754	10,2
13 – 14	1262	476	1738	18,1	303	314	617	8,2
14 – 15	373	206	579	6,0	489	358	847	11,2
Egyéb:								
15 – 16	—	—	—	—	275	173	448	5,9
Óvodás	—	—	—	—	42	86	128	1,7
Mindössze*								
kötet	4907	3375	8282		2457	2597	5054	
%	51,0	35,0		86,0	32,8	34,4		67,2

* A 100%-ot a szépirodalom és az ismeretterjesztő irodalom olvasói együttesen adják.

A korcsoportok szépirodalmi kölcsönzésére vonatkozó számai 1936-ban viszonylagos egyenletességet mutatnak. Elgondolkodtató, hogy a 14–15 évesek a 13–14 évesekhez viszonyítva 12%-kal kevesebbet olvastak. Az okokat nehéz megtalálni: lehet, hogy a 14–15 éves korosztályból kevesen jártak könyvtárba. Zsák Wilfried viszont azt írja, hogy egy gyermek átlag 3,5 éven keresztül tagja a könyvtárnak. Nehéz elképzelni, hogy éppen ez a korosztály morzsolódott le, hiszen ők léptek a felnőtt könyvtár tagjai közé.

Igen nagy az eltérés 1936-ban a fiúk és a lányok között a szépirodalmi művek kölcsönzésében: 16%-kal olvastak többet a fiúk, mint a lányok. Ez a szám 1969-ben sokkal kisebb: mindössze 1,6-del kölcsönöztek többet a fiúk. 1936-ban a legtöbbet a 13–14 évesek olvastak, 1969-ben ez a korosztály 2,0%-kal csökkentette olvasását az előző csoporthoz képest. A 14–15 évesek csoportja viszont újra többet kölcsönzött 3%-kal, mint a 13–14 éveseké. Egyben ez a legtöbbet kölcsönzőket is jelenti, oka valószínűleg a „Válogatás a felnőttek irodalmából” témacsoport színvonalas anyaga. 1936-ban az óvodás korú gyerekek egyáltalán nem iratkoztak be a könyvtárba. 1969-ben már a 6 éven aluli gyerekek is könyvtártagok, és többet kölcsönöztek, mint a 6–7 és a 7–8 évesek. Ezért hiányoljuk a színvonalas képeskönyveket. Még az I–II. osztályba járóknak is ezekre van szükségük, hiszen nekik még munka az olvasás, tehát a sok képpel ellátott, kevesebb szöveggű könyvet viszik el szívesebben. Meséskönyvet rendszeresebben majd III. osztályos korukban kezdenek olvasni.

AZ ISMERETTERJESZTŐ MŰVEKET KÖLCSÖNZŐK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA

Éves	Kölcsönzött kötetek							
	1936				1969			
	fiú	lány	összesen	%	fiú	lány	összesen	%
6–7	—	—	—	—	14	5	19	0,2
7–8	—	1	1	—	—	24	24	0,3
8–9	3	2	5	0,1	41	29	70	1,0
9–10	15	9	24	0,2	120	93	213	2,8
10–11	70	23	93	0,9	209	153	362	4,8
11–12	150	49	199	2,1	231	125	356	4,7
12–13	226	58	284	3,0	204	130	334	4,4
13–14	473	85	558	5,7	139	106	245	3,3
14–15	171	21	192	2,0	371	204	575	7,8
Egyéb								
15–16	—	—	—	—	170	80	250	3,3
Óvodás	—	—	—	—	5	12	17	0,2
Mindössze*: kötet	1108	248	1356		1504	961	2465	
%	11,4	2,6		14,0	20,0	12,8		32,8

* A 100%-ot a szépirodalom és az ismeretterjesztő irodalom olvasói együttesen adják.

Az ismeretterjesztő műveket kölcsönzők korcsoport-táblázata azt mutatja, hogy 1936-ban gyakorlatilag 10 éves korig nem olvastak a gyerekek ebből a csoportból. 1969-ben sokkal jobb a helyzet, és ebben nagyrészt a könyvkiadás segített. A Bölcsek Bagoly sorozattal színvonalas ismeretterjesztő irodalom került a gyerekek kezébe. A 9–10 évesek csoportja pedig már nem csak az illusztráltabb ismeretterjesztő könyvekből választhat, ezért olvastak 2,6%-kal több művet 1969-ben, mint 1936-ban.

1936-ban az összes ismeretterjesztő irodalom 14%-ból 11,4%-ot a fiúk, 2,6%-ot pedig a lányok kölcsönöztek. 1969-ben 32,8% ismeretterjesztő könyvből 20%-ot vittek a fiúk, és 12,8%-ot a lányok, összesen tehát 18,8%-kal olvastak többet, mint 1936-ban. Ha a lányok kölcsönzését nézzük, nem lehetünk elégedettek, mert 1969-ben csak 1,6%-kal olvastak többet a fiúkhoz viszonyítva mint 1936-ban. Ennek oka leginkább a lányok humán irányú érdeklődésében rejlik.

**A 100 NAP ALATT KÖLCSÖNZŐ 432 OLVASÓ
KÖNYVTÁRI TAGSÁGÁNAK IDEJE**

Rangsorolás	Fiú	Lány	Összesen	%
2 év	82	60	142	32,9
1 év	41	50	91	21,0
3 év	47	38	85	19,7
4 év	24	19	43	10,0
5 év	16	15	31	7,2
6 év	9	12	21	4,9
8 év	3	6	9	2,0
7 év	3	5	8	1,8
9 év	2	—	2	0,5

A felmérés szerint egy gyermek átlag 3 évig járt a könyvtárba; a lányok valamivel hűségesebbek a fiúknál. A legtöbb a 2 éves tagság, de két fiú 9 évig volt a könyvtár olvasója. Mindkettőt 5 éves korában iratták be. A kölcsönzési számokat figyelembe véve egy gyerek 1 év alatt kb. 30 könyvet kölcsönözött.

**A 100 NAP ALATT FIGYELT 432 TANULÓ JÓTÁLLÓJÁNAK
FOGLALKOZÁSA**

Foglalkozás	Fiú	Lány	Összesen	%
Munkás	99	92	191	44,2
Pedagógus	6	7	13	3,0
Egyéb értelmiségi	26	27	53	12,3
Alkalmazott	62	56	118	27,3
Nyugdíjas	11	6	17	3,9
Egyéb	23	17	40	9,3
Összesen	227	205	432	100,00

A 100 nap alatt figyelt olvasók közül 44,2% munkásszülők gyermeke. (A felosztás a Minisztérium által meghatározott kategóriák szerint történt.) Olvasmányukat a felméréstől függetlenül is figyeltük. Ez lehetővé tette a gyermek érdeklődési körének kiszélesítését, helyes irányítását.

Felmérésünk foglalkozott a folyóiratok olvasottságával is. 1936-ban 12 féle folyóiratot olvastak a gyerekek. Miután a helybenolvasási lehetőséget csak nekik biztosították, feltételezhető, hogy ezeket a lapokat sokan forgatták. 1969-ben is szívesen ültek le a gyerekek

a könyvtárban azért, hogy újságot, folyóiratot olvassanak. Annak ellenére, hogy otthon sok gyereknek járt a Pajtás, a könyvtárban is ez volt a legnépszerűbb folyóirat. A kézikönyvtár számára könyvformába köttettük az egy évi teljes évfolyamot. Ezek a kölcsönzés ideje alatt szinte soha nem voltak a polcon, a legnépszerűbb kézikönyveknek számítottak.

A felmérés ideje alatt a könyvtárba 9 féle folyóirat járt. A gyerekek folyóirat olvasása azonban nem csupán ezekre korlátozódott. A kérdőívekre adott válaszokból kitűnt, hogy elolvastak otthon minden lapot, ami kezükbe került. Összesen 56 féle periodikát jelöltek meg.

A 100 nap alatt kölcsönző gyermekek arra a kérdésre —

Mit csinálsz legszívesebben szabadidődben? — az alábbi válaszokat adták rangsorolva:

Legkedvesebb időtöltés:

olvasás	
TV	
sport	
mozi	
házimunka	
szabadidőben való játék	
hobby	
barkácsolás	

Válaszok összesen:

281
205
160
152
142
138
85
72

Legkedvesebb időtöltés: fiúknál:

olvasás	145
TV	106
sport	97
mozi	89
szabadban való játék	77
házimunka	67
barkácsolás	63
hobby	50

Legkedvesebb időtöltés: lányoknál:

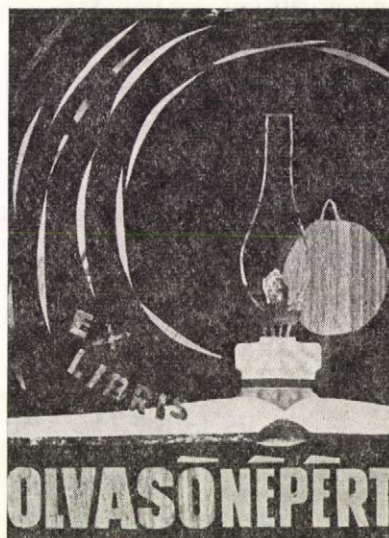
olvasás	136
TV	99
házimunka	75
mozi	63
sport	63
szabadban való játék	61
hobby	35
barkácsolás	16

A könyvtáros számára tanulságos feladat összevetni saját munkáját a könyvtár történetében szereplő korábbi felmérő munkával. Hálával emlékezünk Zsák Wilfriedre 1936-ban elkészített úttörő jelentőségű munkájáért, melynek alapján elkészíthettük a mai könyvtári életet bemutató és a gyermekek olvasmányait feltáró 100 napos felmérésünket. Bár korántsem merítettünk ki minden lehetőséget, s nem törekedhettünk teljességre, reméljük, hogy munkánk hasznos volt. Az összehasonlító adatok alapján a könyvtár fejlődése, a gyermekek igényeinek változása, az olvasmányok sokfélesége, az ismeretterjesztő irodalom számokban is kifejezett, megnövekvő forgalma látható. A jelen eredményei a táblázatokban önmagukért beszélnek, de sokkal fontosabb számunkra az, amit a számok nem tüntetnek fel. A szoros kapcsolat, mely elmélyült a gyermek és a könyvtáros között a munka során, a felmérő adatok, amelyek segítették a könyvtárost munkájában, hasznára vált az olvasónak és a könyvtárosnak egyaránt.

Bálinth Lehel Tamásné — Hargitai Nándorné

A Magyar Írók Szövetsége 1968. márciusi taggyűlésén Darvas József bejelentette az „Olvasó népért” mozgalom megindítását. Ez alkalommal azt is kifejtette, hogy „illúzió volt eddig olvasó nemzetnek hinni magunkat, hiszen Magyarország 3000 településéből 1000-ben egyetlen könyvet sem vásárolnak tankönyveken kívül.”¹ Szociológiai vizsgálatok arra is fényt derítettek, hogy az olvasás térhódítása és az olvasási kultúra emelkedése elmaradt a társadalom fejlődésétől.

Az olvasás iránti igény növeléséről azonban nem lehet beszélni anélkül, hogy ne szólnánk az erre hivatott intézmények, a könyvtárak felkészültségéről, teljesítő képességéről. „Az Olvasó népért mozgalom mindaddig távlatilag sem érhet el teljes eredményt, amíg az oktatásügy nem teszi teljesen általánossá a könyvtárhazsárlatát, a bibliográfiák, a segédeszközök, általában az irodalom közvetlen használata útján történő önálló ismeretszerzés és esztétikai elsajátítás készségének kialakítását.”²

Az olvasómozgalom célkitűzésében három feladatkört jelölt meg:

- a könyvtárügy fejlesztését
- a gyermekek- és az ifjúság olvasóvá nevelését és a kiadói- és könyvpropagandát.

Jelen tanulmányban a mozgalom egyik feladatkörével, a gyermekek olvasóvá nevelésével foglalkozunk.

A gyermekkönyvtárügy fejlesztése a fővárosban

A fővárosi gyermekkönyvtárak helyzete.

A Fővárosi Tanács V. B. Népművelési Osztálya a gyermekkönyvtárak és részlegek helyzetének vizsgálatát a FSzEK 1968. évi munkatervébe iktatta. Az akkori vizsgálati eredményeket hasonlítottuk össze az 1971-es évvégi eredményekkel, hogy képet kapjunk arról, milyen változások történtek e téren az olvasómozgalom indulása óta.

¹ Hogyan dolgozzék az Írószövetség? Az írótaggyűlés vitakérdései. = Élet és Irodalom, 1968. márc. 30. 2. l.

² Az olvasó mozgalom és a könyvtárak. Különlenyomat az Alföld c. irod. és művelődési folyóirat 1970. évi 3. sz.-ból, 1–11. l.

Könyvtári egységek	Szám	
	1968	1971
Önálló gyermekkönyvtár	13	18
Gyermekrészleg	22	19
Gyermekeknek kölcsönző fiókkönyvtár	2	4
Gyermekeknek is kölcsönző kerületi könyvtár	10	6
Gyermekeknek is kölcsönző fiókkönyvtár	30	28
Összesen	77	75

Az elmúlt három év alatt öt gyermekkönyvtár létesült, amelyek részlegekből váltak önállóvá. Ugyanez vonatkozik a fiókkönyvtárakra is, melyekben szintén belső átszervezéssel vált külön a felnőtt és gyermekszolgáltatás. Kivétel a X. ker. Keresztúri u.-i általános iskolában létrehozott fiókkönyvtár, amely a 12. gyermekkönyvtárhoz tartozik. Ez idő alatt szűnt meg a 3-as és 47-es könyvtár az épület rossz állaga miatt.

A GYERMEKEKNEK KÖLCSÖNZŐ KÖNYVTÁRAK ALAPTERÜLETE m²-BEN

Kerület	Iskolák száma	Olvasók száma	A gyermekeknek kölcsönző könyvtárak alapterülete m ² -ben összesen	Gyermekeknek kölcsönző kvt-ak					Összesen
				gyermek kvt-ak	gyermek részleg	gyermek fiók kvt.	vegyesen kölcsönző ker.-i kvt.	vegyesen kölcsönző fiók kvt.	
I.	7	1 931	193	2	—	—	—	1	3
II.	18	1 166	136	—	1	—	—	2	3
III.	18	1 606	185	1	1	—	—	1	3
IV.	10	1 901	123	—	1	—	1	—	2
V.	8	1 355	141	2	—	—	—	—	2
VI.	10	3 254	330	1	—	—	—	—	1
VII.	12	1 477	70	—	1	—	—	—	1
VIII.	18	2 461	243	2	—	—	—	—	2
IX.	17	4 174	359	2	2	—	—	2	6
X.	15	1 599	138	1	—	1	—	2	4
XI.	18	2 657	200	1	—	1	—	2	4
XII.	13	1 385	104	1	—	—	—	2	3
XIII.	18	3 878	266	3	1	—	—	—	4
XIV.	18	2 352	174	—	2	—	1	1	4
XV.	13	1 691	137	—	2	—	—	2	4
XVI.	11	1 562	228	—	1	—	1	2	4
XVII.	11	1 859	136	—	2	—	—	3	5
XVIII.	16	2 007	105	—	2	—	—	2	4
XIX.	12	1 614	130	—	1	1	1	—	3
XX.	17	1 516	202	—	—	1	1	3	5
XXI.	11	2 871	310	2	1	—	1	—	4
XXII.	8	1 140	215	—	1	—	—	3	4
Mindössze	299	45 437	4125	18	19	4	6	28	75

Új könyvtárak létesítése az elkövetkezendő évek feladata azokban a kerületekben, amelyekben a lakossághoz viszonyítva kevés a könyvtár és kicsi azok befogadóképessége. Nehéz az olvasólétszám növelése pl. a VII. kerületi 2. sz. gyermekrészlegben, amelynek az alapterülete 54,6 m², olvasóinak száma 1477 (1968-ban 1631 volt!), s még több is lehetne, ha a könyvtár nagyobb helyiséggel rendelkezne. A XIV. kerületi 18. sz. könyvtár gyermekrészlege 23 m²-es alapterületével azért nem növelheti olvasólétszámát 1000 főig, (1968-ban 991, 1971-ben 930), mert a könyveket sem tudja elhelyezni.

1968-ban hét olyan könyvtár volt, amelyben közös kölcsönzőpultnál foglalkoztak felnőtt és gyermek olvasókkal. Ezek közül azóta 3 helyen (30-as, 31-es, 40-es könyvtárak) belső átalakítással különválasztották a felnőtt és gyermekkönyvtári szolgáltatást. Jelenleg öt gyermekkönyvtár rendelkezik 100 m² feletti alapterülettel és 5 részleg 50- és 100 m² közötti területen működik, a többi ennél kisebb helyiségben.

A táblázat mutatja, hogy milyen egyenetlen és hiányos a könyvtári ellátottság a fővárosban, és hogy mennyire szűk a könyvtárak befogadóképessége. Különösen csoportos rendezvények, osztálylátogatások, kerületi szintű megmozdulások alkalmával okoz problémát a kis férőhely. Ennek ellenére évről évre feladatként jelentkezik az olvasók szervezése a könyvtárosok számára. A kitartó és rendszeres szervezőmunka, az iskolákkal való együttműködés erőteljesebbé válásának eredménye, hogy a demográfiai hullám megtörése ellenére is 1971-ben az előző évekhez képest növekedett a gyermekolvasók száma.

Olvasók

Az olvasómozgalom is előtérbe helyezte a könyvtárügy lenini koncepcióját. Lenin: „Mit tehetünk a népművelésért” című cikkében azt tartotta a könyvtár büszkeségének, hogy „hány könyvet adnak ki olvasásra és hány gyermeket vontak be az olvasásba és a könyvtárhasználatba...”³

Az olvasók létszámának alakulását befolyásoló tényezők közé tartozik az iskolai tanulók létszámának alakulása, a könyvtárak és iskolák együttműködése, a könyvtári propaganda.

A következő táblázatokban bemutatjuk a könyvtár és az iskola kapcsolatát az olvasólétszám alakulása szempontjából.

AZ ISKOLAI TANULÓK LÉTSZÁMÁNAK ALAKULÁSA

Tanév	Összes tanuló	Alsótagozatos tanulók		Felsőtagozatos tanulók	
		száma	%	száma	%
1967/68	171 862	66 264	38,5	105 598	61,5
1968/69	152 629	62 834	41,1	89 795	58,9
1969/70	139 261	61 213	43,8	78 048	56,2
1970/71	128 447	60 130	46,8	68 317	53,2

1968-ban a gyermekolvasók száma 51 548, 1971-ben 45 437. Az általános iskolai tanulók számának csökkenése befolyásolta az olvasók számának alakulását is. Pozitívan kell azonban értékelnünk az olvasók számának (3,9%-os) emelkedését az összes általános iskolai tanulók létszámához viszonyítva.

Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a gyermekek nem csak a gyermekkönyvtárakban olvasnak. Könyvhöz jutnak az iskolai könyvtárakból, saját vásárlás útján, egymásközi cserével, szakszervezeti könyvtárakból és nem utolsósorban a szülők könyvtárából, vagy könyvkölcsönzései révén.

³ Lenin: Mit tehetünk a népművelésért = Lenin, V. I. Művei, 19 köt. 270 l.

AZ OLVASÓK ARÁNYA AZ ÁLTALÁNOS ISKOLAI TANULÓK LÉTSZÁMÁHOZ
VISZONYÍTVA %-BAN

Tanév	Alsótagozatos		Felsőtagozatos		Összesen	
	tanuló	olvasó	tanuló	olvasó	tanulók	olvasók
	%*	%**	%*	%**	%-os aránya	%-os aránya
1967/68	38,5	23,5	61,5	34,1	100,0	30,0
1968/69	41,1	24,7	58,9	35,3	100,0	31,0
1969/70	43,9	25,4	56,1	36,3	100,0	31,5
1970/71	46,8	23,8	53,2	39,4	100,0	35,4

* A kerületek összes általános iskolai tanulóihoz viszonyítva.

** A megadott korcsoport tanulólétszám viszonylatában.

Állomány

A gyermekek megfelelő könyvellátása érdekében a könyvtárakban igen gondosan, sokoldalúan fejlesztik az állományt. A választék és a mennyiség évről-évre növekszik. *Valamennyi kiadónál* megjelenő, a gyermekek számára is alkalmas könyvek figyelembevételével szerzeményeznek.

A következő táblázatban szemléltetjük az 1968-tól 1971-ig szerzeményezett könyvek féleségének és tematikájának megoszlását.

Témacsoportok	1968	1969	1970	1971
Meséskönyvek, gyermekregények	40	54	78	72
Történelmi, életrajzi kalandos történetek .	28	32	55	74
Verseskötet. Válog. a felnőttek irodalmából	35	40	46	49
Szépirodalom összesen	103	126	179	195
Társadalomtudomány	32	25	32	33
Természettudomány	18	33	25	29
Technika	28	35	36	32
Művészet	45	37	33	81
Sport, földrajz, útleírás	42	51	39	63
Irodalomtörténet. Egyéb	18	25	27	40
Ismeretterjesztő összesen	183	206	192	278
Mindössze	286	332	371	473

Ebből gyermek kézikönyvekre adott javaslat 1971-ben 113 féle mű volt.

Örvendetes az ismeretterjesztő irodalom bővülő választéka, de a szépirodalmi művek kiadása sok újra megjelentetett művet mutat. A szépirodalomban 103 félről 195-re növekedett a választék, de ebben a számban a többes kiadások is benne foglaltatnak. Az ismeretterjesztőből a társadalomtudományi és technikai művek félesége nem a kívánt mértékben gyarapodott, ellentétben a művészeti és irodalmi művekével.

A tudatos állományfejlesztést segítik az 1958 óta rendszeresen végzett állományelemzések is. 1968-tól 21 könyvtárban végeztek elemzést. 1970-ben a hálózati gyermekkönyvtárosokkal megvitattuk az állomány tízéves fejlődését.

A következő táblázat tükrözi a könyvállomány és a kölcsönzött kötetek számának alakulását és az olvasók könyvellátását.

	1968	1971
<i>Könyvállomány</i>	406 787	448 536
Évi gyarapodás	48 494	46 532
Új beszerzés	42 620	42 990
Új beszerzésre fordított Ft összeg	979 598	1 129 334
1 olvasóra jutó új könyv	0,8	1,—
1 olvasóra jutó kötetszám	7,9	9,8
<i>Kölcsönzött kötet</i>	1 413 763	1 115 528
1 olvasóra eső kölcsönzési eset	10,1	9,3
1 olvasóra jutó kölcsönzött kötet	27,4	24,6
Kölcsönzött ismeretterjesztő irodalom.....	35,0	35,2

1968 és 1971 között az állomány alakításában érvényesült a történelmi évfordulókhoz kapcsolódó társadalmi akciók által felkeltett igény. A Tanácsköztársaság 50. évfordulója, a felszabadulás 25. és az úttörőmozgalom 25. évfordulója alkalmából kiegészítettük mind a kézikönyvtárat, mind a kölcsönzésre szánt állományt.

Kézikönyvtár

1971-ben a gyermekkönyvtárak és részlegek kézikönyvtári állománya 29 622 kötet, tíz könyvtárban 1000, tizenhat könyvtárban 500 kötet felett van. A kézikönyvek használatára folyamatosan nagy gondot fordítanak ott is, ahol az olvasóterem hiánya nagy mértékben akadályozza az intenzív helyben olvasást. A helybenolvasók száma 1971-ben 134 631 volt.

Folyóiratok

1968-ban a könyvtárakba 15–20 féle folyóirat járt, 1971-ben már 20–28 félért rendelték.

A következőkben felsorolunk néhány folyóiratot, amelyek 1971-ben a könyvtárakban megtalálhatóak:

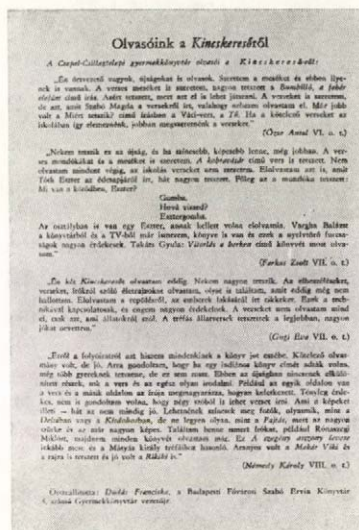
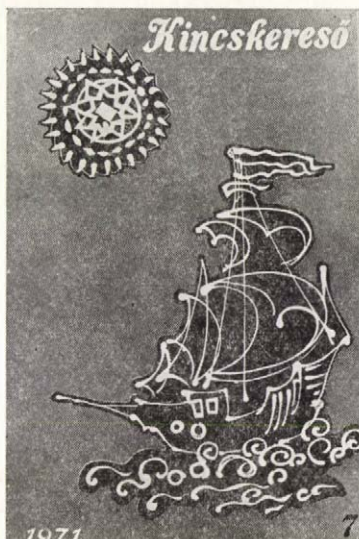
Autó-Motor, Budapest, Búvár, Delta, Dörmögő Dömötör, Élet és Tudomány, Ezer-mester, Filatéliai Szemle, Föld és Ég, Ifjú Kommunista, Ifjú Zenebarát, Képes Nyelv-mester, Kincskereső, Kisdobos, A Kutya, Magyar Ifjúság, Magyarország, Modellezés, Műzsák, Múzeumi Magazin, Népszabadság, Őrsvezető, Pajtás, Rádió és TV Újság, Rádió-technika, Repülés, Szovjetunió, Technika, Természet Világa, Turista, Úttörővezető, s néhány idegennyelvű: Murzilka, Frösi, Die ABC Zeitung. A könyvtárosok számára iro-dalmi, társadalompolitikai és szakmai folyóiratok állnak rendelkezésre.

1964–65-ben felmérést végeztünk a könyvtárakban lévő folyóiratokról és olvasásukról. Kevés volt a folyóiratállomány, több helyen csak alig néhány gyermekfolyóiratot találhattunk meg. A felmérés tapasztalatai nyomán a felnőttek folyóirataiból válogattunk a gyermekek számára is és ezekkel bővítettük ki a gyermekkönyvtárak folyóiratállományát. Évről-évre figyelemmel kísérjük az újonnan induló folyóiratokat és ha gyermekek számára alkalmasat találunk, akkor javasoljuk beszerzésre.

Így történt az 1966-ban indult pl. Föld és Ég című folyóirattal is. Évente reprezen-tatív felmérésekkel tájékozódunk a folyóiratok olvasásáról.

Az Olvasó Népert mozgalom konkrét eredményei között elsőnek a *Kincskereső* című gyermekszépirodalmi folyóirat megindítását említjük. Ez nagy fontosságú, mert jelenlegi gyermekfolyóirataink magazin jellegűek, ez előtt egyáltalán nem volt színvonalas szép-irodalmi gyermekfolyóiratunk. Azért is jelentős, mert az olvasás, a könyv megszeretteté-séhez könnyebben vezet az út a folyóiratolvasáson keresztül. A gyermekirodalom fehér foltjai, a szegényes gyermeksjtó és az a társadalmi és politikai igény, hogy a gyermekeket nagyobb arányban neveljük olvasóvá, gyermekszépirodalmi folyóirat létrehozását is szükségessé tette.

A Kincskereső 1971-ben született Szegeden ahol az olvasómozgalom elsőnek vert gyökeret. Mivel kísérleti jelleggel készült, úgy gondoljuk, hogy fokozottabb figyelemmel kísérjük és a magunk könyvtári eszközeivel segítjük e jó kezdeményezést. Ezért valamennyi könyvtárban falitáblán bemutattuk és a szerkesztőkkel ankétot rendeztünk, az olvasók és pedagógusok véleményeit magnószalagon és írásban rögzítettük.

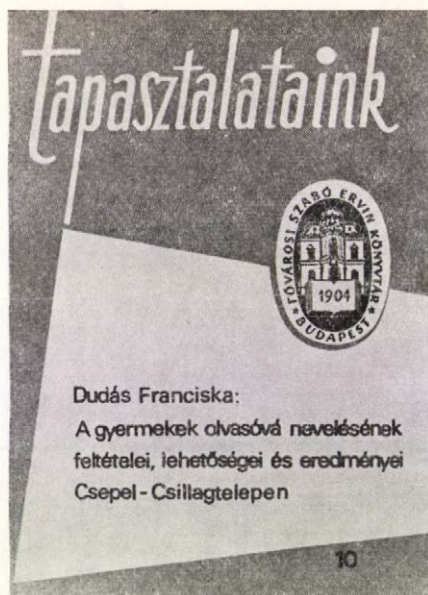
A gyermekkönyvtárak nem szorítkozhatnak könyvekre és folyóiratok gyűjtésére. A tizennégy éven aluli gyermekek aktív ismeretszerző készségének fejlesztését szolgálják az *audio-vizuális eszközök* (hanglemezek, magnetofonszalagok, dia- és mozgófilmek, képreprodukciók, stb.) E tekintetben a könyvtárak felszerelése 1968-hoz képest gyarapodott. Rádió és magnetofon négy, lemezjátszó tizennégy, dia-vetítő tizenhét és egy keskenyfilm vetítő és epidiaszkóp van a könyvtárakban.

A speciális feladatokból fakadóan játékok is találhatóak a könyvtárakban, művészeti, történelmi kártyasorozatok, földrajzi térképjátékok, stb. De egy-egy könyvtár gyakorlatában is megfigyelhető bizonyos különgyűjtemények kialakulása. Például a 11. számú Krisztina krt.-i gyermekkönyvtár gyűjti az írók által dedikált könyveket, törekvésüket elősegítik az író-olvasó találkozók és a könyvheti sátorlátogatás is. Más könyvtárak gyűjtik olvasóik rajzait (például az „Ötven év és mai életünk gyermekszemmel” című pályázat munkáit.)

A gyermekek olvasóvá nevelése

„Miközben az oktatás reformjáról, illetőleg annak szükségességéről vitatkoznak a szakajtóban és irodalmi lapjainkban mindazok, akik a könyv szerepét igen fontosnak tartják az önművelés terén, a gyermekkönyvtárak a maguk sajátos módján, a lényeget felismerve, bizonyos mértékig elébe lépve az iskolai feladatoknak (az ismeretszerzés készségének elsajátíttatása) már évek óta gyakorlatukká tették az önálló olvasóvá nevelés feladatát.”⁵

⁵ Bikácsi Lászlóné: Olvasószolgálat a gyermekkönyvtárakban. Bp. 1971, KMK 25. l.

léseket: többek között a csillaghegyi gyermekrészelegben az egyes tantárgyakhoz kapcsolódó irodalomról folytattak hatásvizsgálati beszélgetéseket, az 5-ös számú gyermekkönyvtárban pedig interjút készítettek az olvasókkal a történelmi és életrajzi művekről.

A könyvtárak és iskolák kapcsolata

A gyermekkönyvtár az iskola legfontosabb segítőtársa. Az iskolai nevelőmunkát két fő területen segíti: az általános emberi eszmények — erkölcsi és világnézeti nevelés — kialakításában: az ismeretszerzés módjának elsajátításában, önálló olvasóvá nevelésben, olvasási kultúra kialakításában.

Nem véletlen, hogy az V. Nevelésügyi Kongresszus egyik témaköre volt: „A tömegkommunikációs eszközök szerepe az ifjúságra ható nevelési tényezők rendszerében.”⁶

A televízió, a rádió és magnetofon korában is a könyv, az írás maradt a fő közvetítője és hordozója az emberi tudásnak és műveltségnek. Napjaink információ özönében nem lehet eleget olvasni. Vannak akik csak átfutják az olvasnivalót, s vannak akik még odáig sem jutnak, hogy olvasnivalót vegyenek kézbe. A ma még nem olvasók megnyerése a cél. Az olvasóvá neveléshez az indítékot az iskolák, a tanárok adhatják. A Tanterv és Utasítás az irodalomtanár feladatát így jelöli meg: „... Szerettesse meg az irodalmat, hogy a tanulók rendszeres olvasókká váljanak, gyönyörködni tudjanak az irodalmi alkotásokban... és fejlessze irodalmi, esztétikai ízlésüket.”⁷

A gyermeknek tudnia kell, hogy ahhoz, amiről az iskolában hallott, tanult, hozzáolvashat a gyermekkönyvtárban. Az iskolában nem fejeződik be a tanulás, az önművelés tovább folytatódik. Fontos tehát annak vizsgálata, hogyan alakult az iskolák és a gyermekkönyvtárak kapcsolata. E téren az utóbbi években lényeges változás tapasztalható.

Az olvasómozgalom hatására, az MSZMP Agit. Prop. Bizottságának állásfoglalása és a Művelődésügyi Minisztérium „Irányelvek a 18 éven aluli ifjúság könyvtári ellátásának javításáról” megjelenése nyomán a különböző könyvtárosi és oktatási tanácskozások

Ennek érdekében az olvasók és a könyvek találkozását sokoldalúan figyelemmel kísérik, segítik a könyvtárosok. A módszerek kicserélését segítik elő a „Tapasztalataink a gyermekkönyvtárban” című kiadványsorozatunk füzetek. A következő tanulmányok jelentek meg 1968 és 1971 között:

Tóth Jánosné: Gyermekkönyvtár az úttörőért.

Jancsovcics Klára: A gyermekkönyvtár munkája a VIII. osztályos tanulók körében.

Kerekes Pálné — Gál Jenőné — Bóta Gyuláné: A televízió hatása a gyermekolvasókra.

Dudás Franciska: A gyermekek olvasóvá nevelésének feltételei, lehetőségei és eredményei Csepel-Csillagtelepen.

Sajtó alatt álló számban két könyvtár (39-es, 12-es) ismerteti felmérését, amelyet a hetedik, nyolcadik osztályos fizikai dolgozók gyermekei között végeztek.

A publikált tapasztalatokon kívül még több könyvtárban készítettek olvasószolgálati megfigye-

⁶ Kongresszusi Híradó 1969. 2. sz. 142–162. l.

⁷ Miklósvári Sándor hozzászólása a szegedi ankéton. = Módszertani Közlemények 2. 1969. 7–12. l.

fokozottabban ráirányították a figyelmet az iskolai és közművelődési könyvtárak szerepére, a kapcsolat megteremtésének vagy erősítésének fontosságára. Több kerületben a Könyvtárügyi Bizottság, a Fővárosi Tanács Népművelési és Oktatási Főosztály utasítására foglalkozott az iskolai és közművelődési könyvtárak együttműködésének lehetőségeivel. Megvitatták a gyermekkönyvtárak telepítésének, iskolai könyvtárak és gyermekfiókkönyvtárak létrehozásának tervét.

A Fővárosi Tanács VB. Oktatási Főosztályának Szakfelügyeleti és Továbbképzési Intézete és könyvtárunk együttes szervezésében több kerületben: VI., VII., XXI., (1-es, 2-es részleg, 17-es gyermekkönyvtárak, stb.) tartottak közös megbeszélést az iskolai és a kerületi gyermekkönyvtárosok. Pedagógusok közreműködésével könyvtárismereti bemutató foglalkozást is szerveztek a gyermekkönyvtárosok. Az is hagyományossá vált, hogy a gyermekkönyvtár helyiségében tartják a tanárok munkaközösségi tanácskozásait. (Például a XIII. ker-i. és a X. ker-i. gyermekkönyvtárakban.) A sashalmi és a budafoki gyermekrészlegben pedagógusok részére a Móra Kiadó munkatársa ismertette a kiadónak a tananyaghoz kapcsolódó, illetve azt kiegészítő kiadványait.

A gyermekkönyvtárosok többsége tagja a kerületi Kulturális Szakbizottságnak és tevékenységébe aktívan bekapcsolódik. Az együttműködést elősegíti a pedagógusokkal kiépített személyes jó munkakapcsolat is. Ennek eredményeként közös könyvtári programok születnek, amelyek előmozdítják az iskolai oktató-nevelő tevékenységet, de gondoskodnak a gyermekek iskolán kívüli neveléséről, szórakoztatásáról is. Új szint hozott a könyvtár és iskola kapcsolatába, hogy míg korábban inkább a gyermekkönyvtárosok szorgalmazták az iskolákkal való kapcsolat megteremtését, ma már egyre gyakrabban a pedagógusok kísérik át az osztályokat, hogy megismertessék a könyvtárat.

Rendszeressé vált a „Környezetismeret óra” keretében a II. – III. osztályos tanulók könyvtári látogatása, amely jó alkalom a könyvtár megismerésére. 1971-ben 490 osztálylátogatást fogadtak a könyvtárosok. A könyvtárhasználat bemutatásán kívül még meseolvasást, könyvismertetést is tartottak, vagy levetítették a könyvtárról készült diafilmet.

Szólni kell még a megnövekedett napközis osztályok könyvtárlátogatásairól is, amelyek könyvkölcsönzésre is alkalmat nyújtanak.

Rendszeressé vált a szakkörök, úttörőörsök összejövétele a könyvtárban. Itt készülnek fel a különféle szaktárgyi versenyekre, vetélkedőkre, úttörő feladatok teljesítésére. Mivel ezek a feladatok kutatómunkát igényelnek, elsajátítják a kézikönyvek használatát, az önálló ismeretszerzés készségét.

Az iskolák és a könyvtárak együttműködéséről több könyvtáros készített tanulmányt. (Például Rostás Jenőné a József-Attila lakótelep iskoláival való hasznos együttműködésről, és az említett 4. sz. gyermekkönyvtárban a Csepel-Csillagtelep-i iskolák segítségével végzett szóródás vizsgálat tapasztalatairól.)

A gyermekkönyvtárak és az Úttörőszövetség kapcsolata

A Magyar Úttörőszövetség Budapesti Elnöksége és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár évek óta együttműködik. A kooperáció változatos formái (információ, közös akciók megszervezése, kiadványok készítése, stb.) eredményesnek bizonyultak. Fontos számunkra ez a kapcsolat azért, mert a budapesti iskolai tanulók 95%-a tagja az úttörőmozgalomnak s közülük 1968-ban 30% és 1971-ben 35,4% volt tagja a gyermekkönyvtáraknak.

Ugyanakkor neveléspolitikai célkitűzéseinket együttesen hatékonyabban valósíthatjuk meg.

Az Úttörőszövetség 1971/72-es programja hangsúlyozza az olvasás, a könyv szerepét az egyes akciók teljesítésénél. Felhívja a csapatvezető figyelmét, hogy „...teremtse meg a feltételeket ahhoz, hogy minél több gyermek aktívan és rendszeresen vegyen részt a kulturális munkában és teljesítse a próbakövetelményeket. Ennek érdekében segítse a csapatvezetőket, a pártásokat abban, hogy az olvasás megszokásától eljussanak a könyvek közt való önálló tájékozódásig. Iratkozzanak be a könyvtárba, fejlesszék egyéni könyvtárukat, készítsenek olvasónaplót, ismerjék meg a kézikönyveket, lexikonokat. A csapatvezetőség szervezzen író-olvasó találkozókat, irodalmi vetélkedőket, pályázatokat. Az olvasmányélmény rajzos illusztrálása is jó versenytéma. Az őrsi könyvtárosok kísérik figyelemmel az újonnan megjelent ifjúsági könyveket és ajánlják pártásaiknak.”⁸

Az Úttörőszövetség programja sokrétűen tárja fel az úttörőmozgalom lehetőségeit. A nagy történelmi, társadalmi évfordulókra szervezett akciók lehetőséget nyújtottak arra, hogy az úttörőcsapatok a helyi, kerületi adottságokat figyelembe véve, más kulturális intézménnyel – a könyvtárral is – együttműködve, eredményesen aktivizálják a pártásokat az akció feladatainak elvégzésére. A mozgalom kiemelkedőbb akciói voltak:

1968-ban A Magyar Tanácsköztársaság 50 éve és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulója.

1969-ben a Forradalom lángjai

1970-ben Emlékezés Leninre

1971-ben a Magyar Úttörők Szövetsége megalakulásának 25. évfordulója.

Ezekhez a könyvtár az alábbi segítséget nyújtotta:

Több úttörő szakpróbát a könyvtárban a csapattitkár jelenlétében a gyermekkönyvtáros segítségével teljesítettek a pártások. Az Irodalombarát szakpróba elvégzésének segítségét könyvtári feladatnak tekintjük. Annál is inkább, mert a próba egyik követelménye: „Gazdagítsd irodalmi és művészeti ismereteidet!”⁹

Az úttörők munkáját az egyes akciókhoz megjelentetett bibliográfiákkal is segítettük: „Ötven év és mai életünk gyermekszemmel. A Magyar Tanácsköztársaság 50. évfordulójára”. (1968)

„Szabad hazában. Hazánk felszabadulásának 25. évfordulójára”. (1969)

„25. Születésnap. A Magyar Úttörők Szövetségének negyedszázados születésnapjára.” (1971)

Vetélkedő-forgatókönyvek:

Leninről (1970)

Felszabadulásunk 25. évfordulójára. (1970)

A Magyar Úttörők Szövetsége megalakulásának 25. évfordulójára. (1971)

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár fenti kiadványaiból a csapatvezetőknek is küldtünk egy-egy példányt.

A kiadó propagandája és a gyermekkönyvtárak

A gyermekkönyvtáraknak elsődlegesen a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadóval van kapcsolatuk. A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár módszertani munkatársa tagja a Kiadói Tanácsnak. Ez hatékonyan elősegíti a kölcsönös információt.

⁸ Kulturális követelmények – A Magyar Úttörő Szövetség 1971/72. évi programja. 1971. 55., 101., 107., 152. l.

⁹ Irodalombarát szakpróba (Összeáll.: Vastagh Zoltán) Bp. 1970. 95. l.

A gyermekirodalom egyes problémáit megvitatjuk a kiadó munkatársaival szakmai vitán. Pl. 1970-ben gyermekkönyvtárosoknak a Móra Kiadó igazgatója tartott előadást a gyermekirodalom aktuális problémáiról és helyzetéről.

A gyermekkönyvtárak propagandatevékenysége.

A gyermekkönyvtári propaganda célja az olvasás népszerűsítése a könyvek és folyóiratok megszerettetése. Ezért igen változatos és sokirányú a könyvtári tevékenység. A szemléltető és a szóbeli propaganda szinte valamennyi eszközét felhasználják, alkalmazzák. A kiadó elsősorban írókat, könyveket népszerűsít, színes prospektusai több ezer példányban könyvjelzők vagy leporellók formájában, – valamennyi gyermekkönyvtárban megtalálhatók.

Az olvasómozgalom célkitűzését segítő rendezvény volt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Móra Kiadó, a Fővárosi Művelődési Ház és Magyar Úttörőszövetség együttes szervezésében az *Ezt olvastam* című *jelmezes műsor*. A 9. sz. gyermekkönyvtár olvasója Csathó – Robotember és a 15. sz. könyvtár az irodalomszakkör által meglevevénített Hegedűs: Az írók és a fáraó című könyvei nyertek díjat többek közt. A kiadó az „*Ezt olvastam*” című *olvasónapló pályázat* népszerűsítését is a könyvtárakkal együtt végzi.

A gyermekkönyvtárosok szorgalmazták a naplók kitöltését, egyénileg is segítséget nyújtanak a kérdések megválaszolásához, de csoportos foglalkozás keretében – közvetve is támogatják olvasóikat. Néhány, az olvasónaplót népszerűsítő foglalkozáson, a kiadó egyik munkatársa is részt vett. A FSzEK módszertani munkatársa 1971-ben 306 gyermek által kitöltött naplót értékelt. A tapasztalatok ismertetésére ez alkalommal nem térünk ki, mivel ez külön tanulmányt igényelne.

A kiadó segít az *író-olvasó találkozók* szervezésében is. A könyvtárak az író-olvasó találkozók új, hatékonyabb formáit kutatják. 1969-ben a József Attila telepi iskola irodalomszakköre a 15. sz. gyermekkönyvtár szervezésében megvitatta Mándy Iván: *Locsolókocsi* című művét. Jól sikerült foglalkozások tanúsítják, hogy hatékonyabbak az író-olvasó találkozók, ha az író egy-egy művét vitatják meg és színesítik dramatizált részletek bemutatásával.

Tanulságos az együttműködés, amit Kőbányán, az évenként megrendezésre kerülő *Gyermekkönyvhét* érdekében kifejtene a könyvtárak a kerület kulturális intézményeivel együtt. E programba intenzíven bekapcsolódtak a pedagógusok is. A program keretében vitatták meg pedagógusok és gyermekek a kiadó Sirály sorozatát. Négy iskolában Tatay Sándor íróval „*rendhagyó irodalomóra*”-t rendeztek. Vetélkedőt szerveztek a Bölcs bagoly sorozat népszerűsítéséért is a gyermekek körében.

A könyvtárosoknak és gyermekeknek egyaránt hasznos az *Eseménynaptár*, mely aktuális eseményekre, évfordulókra hívja fel a figyelmet. Ezt az anyagot a pedagógusok kérésére iskoláknak is kölcsönadják a könyvtárosok.

A *folyóiratok olvasásáért* a propaganda többféle eszközével éltek a gyermekkönyvtárosok. Cikk-katalógust készítettek a gazdag folyóirat anyag feltárása céljából. Találkozókat szerveztek az olvasókkal és folyóiratszerkesztőkkel. 1969-ben a gyermekkönyvtárosok számára is szerveztünk tapasztalatcserét nyolc folyóirat főszerkesztőjével, hogy megvitasuk a folyóiratokkal és olvasatásukkal kapcsolatos gondjainkat.

A gyermekkönyvtárakban rendszeresek a *könyvkiállítások*. A kiállítások sokféleségét, tematikus megoszlását szemlélteti a következő tábla.

Kiállítások tematikus megoszlása	1968	1969	1970	1971
I. Világnézeti és természettudományos nevelést szolgáló, úttörőmozgalomhoz, évfordulóhoz kapcsolódó	307	245	248	240
II. Technikatörténeti, műszaki jellegű, barkácsmunkákat szemléltető	89	72	54	54
III. Képzőművészeti, zenei jellegű	56	79	82	84
IV. Honismereti, helytörténeti, történelmi	127	78	80	74
V. Irodalomtörténeti, irodalmi évfordulókhoz kapcsolódó	92	117	85	96
VI. Könyvheti, költészetnap és az új könyveket bemutató, illetve népszerűsítő	197	182	149	201
VII. Iskolai tanévkezdésre, pedagógusnapra készült, pályaválasztást segítő tanórákhoz kapcsolódó	94	82	76	115
VIII. Könyvtárhasználatot elősegítő, kézikönyvtárak anyagát, folyóiratokat népszerűsítő	56	62	47	86
Összesen	1018	917	821	970

Az elmúlt három évben jelentősebb kiállítások voltak:

1968-ban a Magyar Tanácsköztársaság 50. évfordulójára szervezett rajzpályázat. A XIV. kerületi Úttörőházban „Zugló jelene és jövője” című pályázat kiállítással egybekötve, melyen valamennyi kerületi gyermekkönyvtár részt vett. A VIII. kerületi Úttörőházban pedig a 44 sz. gyermekkönyvtár Gutenberg emlékkiállítása.

1969-ben az „50 év és mai életünk gyermekszemmel” című képzőművészeti pályázat, melyet kerületi, majd Budapesti szinten értékeltünk. A pályázat célul tűzte, hogy a résztvevő olvasmányélménye alapján fejezze ki mondanivalóját. Ezzel az olvasásra nevelést akartuk fokozni, az olvasás hatását elmélyíteni. Budapest valamennyi iskolájából begyűjtött 7000 pályamunkából 400 került kiállításra a Magyar Néphadsereg Központi Klubjában. Ezt a pályázatot együtt szerveztük a Magyar Úttörő Szövetség Budapesti Elnökségével, a Fővárosi Művelődési Házszal és a Magyar Néphadsereg Központi Klub Parancsnokságával. A központi kiállítást követték a kerületi úttörőházakban vagy könyvtárakban megrendezett kiállítások.

1970-ben a „Szabad hazában Lenin útján” című úttörőmozgalmi kiállításához a könyvtárak felhasználták az MSZBT-től kapott Lenin élete képekben című képsorozatot.

1971-ben valamennyi könyvtár kiállítással is megemlékezett az úttörőmozgalom negyedszázados születésnapjáról.

A szóbeli propaganda legeredményesebb formája a gyermekkönyvtárakban a *csoportos foglalkozás*. Az utóbbi években a téma megválasztása, az időpont kijelölése egyre tervszerűbb és összehangoltabb mind az iskolákkal mind az úttörőcsapatokkal. Ennek köszönhető, hogy megnövekedett az iskolák érdeklődése a könyvtári rendezvények iránt. Különösen igénylik a jelentősebb évfordulóval, nagyobb eseményekkel kapcsolatos rendezvények szervezését vagy azokat, amelyek kiegészítik az iskolai tananyagot. Öröndetes, hogy megnőtt az igény és az érdeklődés a könyvtárismereti foglalkozások iránt is. E foglalkozás keretében a résztvevő gyermekek megismerkednek a kézikönyvtári állománnyal, folyóiratokkal, katalógussal, bibliográfiák és egyéb könyvtári eszközök használatával. Többnyire irodalomszakkörök, könyvbarátkörök, órsók tartják össze-jöveleiket a gyermekkönyvtárakban. Ez a könyvtárak számára nemcsak olvasószervezési szempontból, hanem az olvasó nevelése, a könyv munkaeszközként való használatának elsajátítása miatt is rendkívül fontos. Azt is figyelemmel kísérjük, hogy a könyvtári foglalkozásokon hány gyermek vesz részt. A következő táblázatban bemutatjuk a csoportos foglalkozások tematikus megoszlását és mennyiségét, valamint a résztvevő gyermekek számát.

Előadások, csoportos foglalkozások tematikus megoszlása	1968	1969	1970	1971
I. Világnézeti és természettudományos nevelést segítő (évfordulók stb.) ...	199	143	162	103
II. Technikatörténeti és műszaki jellegű	23	8	11	11
III. Művészeteket népszerűsítő	26	30	38	30
IV. Honismereti, helytörténeti foglalkozások, irodalmi kirándulások ...	58	40	30	52
V. Könyvbarátok köre foglalkozásai, Irodalombarát szakpróbák, órsi foglalkozások, nyári úttörőtábori foglalkozások	169	121	133	236
VI. Író-olvasó találkozók, könyvheti, költészetnap foglalkozások, sátorlátogatások	146	153	168	120
VII. Könyvtárismereti foglalkozások, folyóiratismereti fejtörők	158	162	219	195
VIII. Meseórák, dramatizált mesék, bábelőadások, film és diavetítés	202	361	252	261
IX. Egyéb fogl., VIII. oszt. búcsúztatása (1971-ben osztálylátogatás is !)	88	34	37	490
A csoportos foglalkozásokon résztvevő gyermekek száma	69 1070	1052	8 1052	1498 1583

A gyermekkönyvtárak széles körű propagandatevékenységét tükrözi az is, hogy a szomszéd népekről szóló földrajzi tárgyú könyvek népszerűsítéséért kapcsolatot létesítettek a Budapesten működő csehszlovák, lengyel, bolgár és NDK-beli kulturális intézményekkel.

Fokozottabban népszerűsítik az olvasást a könyvtárosok a fizikai dolgozók gyermekeinél. Káposztásmegyeren például, kevés az érdeklődés a művészeti és zenei könyvek iránt, ezért a gyermekkönyvtáros kerületi szintű vetélkedőt rendezett az úttörőcsapatokkal együtt, hogy ily módon ismertesse és szerettesse meg a zenét és a zenei témájú könyvek olvasását. Az olvasómozgalomnak köszönhető, hogy az érdeklődés a gyermekkönyvtárak felé fordult.

A Magyar Rádió több alkalommal közvetített műsort, riportot a gyermekkönyvtárakból. (Pl. a Csepel – Csillagtelep-i könyvtárban a gyermekek beszélgetéseit Szombathy Viktor egyik könyvéről, a 2. sz. gyermekkönyvtár tízéves jubileumáról stb.) A televízió a József Attila telepi könyvtárban szervezett író-olvasó találkozóról adott képes híradást. A gyermekkönyvtárak a napilapokban is egyre többször szerepelnek: a Magyar Nemzetben az első – a 2-es számú – budapesti gyermekkönyvtár tízéves jubileumáról olvashattunk részletes beszámolót. A Magyar Hírlap hírt adott arról a tanulmányról, melyet az említett könyvtár vezetője írt a fizikai dolgozók gyermekeivel való foglalkozásról. Az olvasómozgalom is felkelti az érdeklődést a könyvtár és tevékenysége iránt és ez fontos a – „könyvet minden kézbe” – megvalósítása érdekében.

Egyre több fórumon tűzték napirendre a gyermekirodalom különböző kérdéseinek vizsgálatát. E tanácskozások hatására erősebb reflektorfénybe kerülnek a gyermek- és ifjúsági irodalom problémái, a megoldásra váró kérdések. Ilyenek például, hogy az irodalmi folyóirataink kritikai rovatában csak elvétve jelennek meg rangosabb méltatások ifjúsági művekről. Nincsen gyermekirodalomtörténet. Hiányzik a gyermekirodalom esztétikája és a gyermekirodalom kritikai folyóirata. Nincsen gyermekirodalmi díj. (Külföldön Andersen-díj van!) A könyvtári munkában a korábban hagyományos könyvismertetések formáit 1971-ben fejlesztettük. Meghívtuk a kiadók munkatársait, a könyv íróit (szerkesztőket, fordítókat, lektorokat). Különböző vélemények alapján értékelhettünk egy-egy művet. A könyvtárosok megismerkedhetnek a szerző szándékával, a mű céljával és azt összevetik az olvasók véleményeivel, ellenőrizhetik, hogy az olvasó a szerző gondolatából mit és mennyit értett meg. Első alkalommal a csepeli könyvtáraknak, majd ezt követően a budaiaknak szerveztünk ilyen könyvismertetést.

Ma már vitathatatlan, hogy a nevelés fontos eszköze a gyermekirodalom. Érthető tehát a könyv szerepének növelése mind az iskolai oktatásban, mind a nemzetközi egyetértés és békés kooperáció szolgálatában. Annál is inkább, mert „A fejlődés tendenciái arra mutatnak, hogy a gyermekek olvasási kultúrájának fejlesztése korunkban egyre inkább a nevelői érdeklődés előterébe kerül, nemcsak a fejlett, hanem a nemzeti létüket most kezdő, fejlődő országokban is. Éppen ezért a gyermekek könyvtári szolgálatának kérdése, akár iskolában, akár iskolán kívül egyre inkább nemzetközi problémává válik.”¹⁰

1972 a nemzetközi könyv és az olvasás éve is. Új lendületet adhat erőfeszítéseinknek, új indításokkal gazdagíthat és új lehetőségeket nyithat meg. Fontos, hogy az ötleteket, módszereket közkincsé tegyük. Így érvényesülhet az Olvasó népert mozgalomnak az a törekvése, mely szerint – „minden termékenyítő gondolat – bármily szűk körben fogalmazódjék meg – közös értékké váljék, s az egész nemzet műveltségét gyarapító közös munkára serkentsen.”¹¹

A mozgalom hatása érződik a könyvtárak társadalmi presztizsének növekedésében is. A könyvtárak tevékenységére felfigyel már a sajtó, rádió, televízió; egyre több írás foglalkozik a könyvtárüggyel. Azonban meggyőződésünk, hogy a közművelődési könyvtárügy s

¹⁰ N. Rácz Aranka: A gyermekek könyvtári ellátásának nemzetközi célkitűzése. KMK Bp. 1971. 76. l.

¹¹ Módszertani Közlemények 5. sz. 284. l.

ezen belül a gyermekkönyvtárak tevékenysége az eddiginél is nagyobb nyilvánosságot fog kapni. Aczél György elvtárs fejezte ki tömören, hogy "...Közművelődésünk szüntelen harc, nem egyszerűen az elmaradás ellen, hanem saját igényeink emeléséért és azért, hogy ezeket az igényeket állandóan kielégíthessük — ami tulajdonképpen soha nem történhet meg véglegesen, mert az emberi igény éppen a tevékenység eredményeként mindig megújul. A szocializmus nem egyszerűen igénykielégítő, hanem mindig új és mind magasabb igényeket felkeltő társadalom."¹²

Benkőné Bartha Ilona

¹² Aczél György: Népművelés a szocialista társadalomban. = Valóság, 1970. 7. sz.

DOLGOZÓINK SZAKMAI, TUDOMÁNYOS ÉS TÁRSADALMI MUNKÁSSÁGA*
1970 – 1971

ARATÓ Józsefné

Tanulmány a Magyar Szociológiai Bizottság részére.

Résztétel és adatszolgáltatások a Szociológusok munkássága Magyarországon c. felméréshez.

A FID C/3 Bizottság tagja.

BÁLINTH Lehelné

— — — **HARGITAI Nándorné**

A könyvtárak és az úttörő csapatok együttműködése a jubileum évében. = *Hogyan?*

Az Úttörő és Művelődési Házak tájékoztatója. 1971. 1. sz.

Dr. Solt Andor kandidátussal a Jókai drámák II. kötet kritikai kiadásának összeállítása.

BALOGH Anna

Az I. ker. KISZ. Bizottság kultúrfelelőse.

BARTA Andrásné

— — — **FUTALA Tibor** — **KÖNYVES TÓTH Lilla**: A közművelődési könyvtárak feladatai a művelődési hátránnyal induló gyermekek és fiatalok segítésében. OSZK. KMK. Bp. 1971, Népművelési Propaganda Iroda. 48 l.

BEBESI Irén

A Hazafias Népfőnt XX. ker. Bizottsága Helytörténeti Bizottságának tagja.

BENJÁMIN László

Versek, cikkek, folyóiratokban, lapokban.

BENKŐNÉ BARTHA Ilona

Lapok, szerkesztők, gyermekkönyvtárak. = *Könyvtáros*, 1970. 10. sz.

Télapó délutánhoz bibliográfia. = *Pajtás*, 1970. nov. 26.

25 éve történt. = *Eseménynaptár*, 1970. 2. sz.

Az állatok farsangja. = *Csoportos foglalkozások a gyermekkönyvtárakban*. Tanulmánygyűjtemény. Bp. 1971, OSZK. KMK. 18–32. l.

Játsszunk folyóiratszerkesztést! = *Csoportos foglalkozások a gyermekkönyvtárakban*. Tanulmánygyűjtemény. Bp. 1971, OSZK. 18–32. l.

A Magyar Tanácsköztársaság gyermeksjajtójáról. = *Magyar Könyvszemle*, 1971. 2–3. sz.

A miskolci gyermekkönyvhét. = *Népművelés*, 1971. júl.

A gyermek- és ifjúsági irodalom nevelési szerepe. = *Könyvtáros*, 1971. 8. sz.

50 éve halt meg Saint Saëns francia zeneszerző. = *Eseménynaptár*, 1971, 4. sz.

Könyvespolc. = *Pajtás*, 1971. febr. 18.

* A felsorolásban csupán a könyvtáron kívüli tevékenység szerepel.

- — — MÉRŐ Éva: Felnőtteknek a gyermekújságokról. Elhangzott a Kossuth rádióban 1970. máj. 4-én. = Rádió és Televízió Újság, 1970. máj.
Folyóiratok a gyermekkönyvtárakban. Az OSZK. KMK. gyermekkönyvtárosi tanfolyam jegyzete. 72 l. Kézirat.
Referátum a külföldi gyermekirodalmi — esztétikai folyóiratokról a Magyar Írószövetség gyermek és ifjúsági szakosztály vezetőségének.
A MABEOSZ Ifjúsági bélyeggyűjtő szakkörvezető munkabizottságának tagja.

BIKÁCSI Lászlóné

- Gyermekkönyvtárak a felszabadulás évfordulóján... = Magyar Könyvszemle, 1970. 1 — 2. sz.
Az önálló tájékozódás eszköze a könyvtár. = Magyar Nemzet, 1971. jan. 20.
Olvasószolgálat a gyermekkönyvtárban. Bp. 1971, OSZK. KMK. 51 l.
A gyermekkönyv állomány fejlesztése. Bp. 1971, OSZK. KMK. 44 l.
Szaklektorálás: Hegedüs András: Legkedvesebb íróim. Bp. 1970, Móra Kiadó. 341 l.
A Magyar Könyvtárosok Egyesülete vezetőségének tagja
A VIII. ker. Népi Ellenőrző Bizottság intézményi szakcsoportjának tagja.

BÓTA GYULA

- Önkéntes rendőri csoportvezető.

CSOMOR Tibor

- A helytörténeti munka és a könyvtárak. = Könyvtáros, 1970. 9. sz.
Könyvszemlék, kis bibliográfiák a Könyvtáros c. folyóirat számára
Munkavédelmi cikkek a Közalkalmazott c. lap számára
A Közalkalmazottak Szakszervezete Munkavédelmi Bizottságának tagja
A Magyar Természetbarát Szövetség Oktatási Bizottságának munkatársa.

DEBRECZENYNÉ JÁMBOR Mária

- Magyar zeneművek bibliográfiája. Ism. = Magyar Könyvszemle, 1971. 4. sz.

DOBOS Piroska

- Hozzászólások Szilágyi Tibor „Tájékoztató munka a közművelődési könyvtárakban” c. cikkéhez. = Könyvtári Figyelő, 1970. 1. sz.
Képzési és utánpótlási gondok a fővárosi hálózatban. = Könyvtáros, 1970. 12. sz.
Megtisztelő feladat minden könyvtárosnak, hogy segítse a munkások és parasztok gyermekeinek egyenlő feltételekhez jutását. = Könyvtáros, 1971. 4. sz.
A könyvtár pedagógiai funkciói a gyakorlatban. = Könyvtáros, 1971. 12. sz.
Az OKDT oktatási és továbbképzési bizottságának tagja.
A Könyvtári Figyelő szerkesztőbizottságának tagja.
A Budapesti Népművelő szerkesztőbizottságának tagja.
A TIT irodalmi szakosztályának tagja.

DOBRAVA Jánosné

- A III. ker. Pártbizottság oktatási bizottságának tagja.

DOMÁNNÉ FELDER Katalin

- Művészetszociológiai bibliográfia. Bp. 1971, TIT. 131 l.

ECSEDI Klára

- A XXI. ker. Népművelési Tanács tagja.

Dr. ECSEDY Andorné

- Könyvismertetések az Új Könyvek számára.
Recenziók a Kossuth Kiadó Idegennyelvű Szemléje számára.

ERDŐDY Ferencné

- A XX. ker. Tanács VB. mellett működő Népművelési Tanács tagja.

FANCSALI Petronella

Idegennyelvű fordítások az MSZMP KB. Társadalomtudományi Intézet számára
Korrektúrák a Gondolat Kiadó számára.

FORGÁCS Tiborné

A VIII. ker. Tanács VB. mellett működő Népművelési Tanács tagja.

GÁL Györgyné

Az ízlésolló szorítása. = Könyvtáros, 1971. 11. sz.

GÁLICZKY Éva

A lenini diplomácia hőskora. Dangulov: Diplomatak. Ism. = Népszabadság, 1970. jan. 15.

Vass Zoltán: Ófelsége szárnysegéde: Horthy Miklós. Ism. = Népszabadság, 1970. jún. 18.

Sik Endre: Bem rakparti évek. Ism. = Népszabadság, 1970. jún. 25.

Ferge Zsuzsa: Társadalmunk rétegződése. Ism. = Népszabadság, 1970. nov. 5.

Szabó Bálint: Népi demokrácia és forradalomelmélet. Ism. = Népszava, 1970. nov. 23.

Vadász Ferenc: Tenyérnyi ég. Ism. = Népszava, 1971. jan. 19.

Gárdos Miklós: Nemzetvesztők. Ism. = Népszabadság, 1971. márc. 18.

Sipos Péter: Imrédy Béla és a Magyar Megújulás Pártja. Ism. = Népszabadság, 1971. ápr. 29.

Vass Zoltán: Horthy vagy a király? Ism. = Népszabadság, 1971. júl. 6.

Dokumentumok Angela Davisről. Angela beszél. Ism. = Népszabadság, 1971. szept. 9.

Le Duan: A vietnami forradalom. Ism. = Népszabadság, 1971. szept. 16.

„Csak az olvassa a versemet” Fodor András: Szólj költemény. Ism. = Társadalmi Szemle, 1971. 12. sz.

Magyar szemtanúk a Párizsi Kommunről. Szerk. Nyilas Márta. Ism. = Párttörténeti Közlemények, 1971. 4. sz.

Drabkina: Téli napforduló. Ism. = Budapesti KISZ élet, 1971. 12. sz.

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

Recenziók a Kossuth Kiadó Idegennyelvű Szemléje számára.

Petőfi napjai a magyar irodalomban. Benjámin László a Petőfi jubileum egyik készülő kiadványáról. (Interjú) = Népszabadság, 1971. dec. 12.

GOSZTOLA Gábor

Grafikai jelentek meg folyóiratokban, lapokban.

HAJDUNÉ DRECHSLER Ágnes

Kiegészítő katalógusok a FSZEK kerületi könyvtárakban. = Könyvtáros, 1970. 5. sz.

Szinyei-Merse Pál = Eseménynaptár, 1970. 1. sz. Bibliogr.

Raffaello. = Eseménynaptár, 1970. 2. sz. Bibliogr.

Benczur.-Lavotta.-Vedres. = Eseménynaptár, 1970. 3. sz. Bibliogr.

Beethoven. = Eseménynaptár, 1970. 4. sz. Bibliogr.

25 könyvismertetés 1945-től 1970-ig. = Eseménynaptár. Felszabadulási különszám. Bibliogr.

Válogatás a TV műsorból. = Népművelés, 1970. 1., 4., 7., 10. sz.-ban Bibliogr.

Medgyessy.-Muszorgszkij.-Storno. = Eseménynaptár, 1971. 1. sz. Bibliogr.

Dürer. = Eseménynaptár, 1971. 2. sz. Bibliogr.

Dante.-Heltai.-Paál L. = Eseménynaptár, 1971. 3. sz. Bibliogr.

Picasso. = Eseménynaptár, 1971. 4. sz. Bibliogr.

Ajánló bibliográfia az „Útmutató a felszabadulási ünnepekhez” c. kiadványhoz.

HARMAT Ferencné

A IX. ker. Tanács VB. mellett működő Népművelési Tanács tagja.

HIRIPINÉ VÁGH Mária

Nevelni a szabadidő értelmes felhasználására. = Könyvtáros, 1971. 7. sz.

A szabadidő és a televízió. Szakirodalmi áttekintés és bibliográfia. 345 l. Kézirat.

HOLLÓ Klári

Nagy Dezső: Pesterzsébet és Soroksár. Helyismereti bibliográfia. (1865-1965). 1-2.

köt. Ism. = Magyar Könyvszemle, 1971. 1. sz.

Idegennyelvű könyvek lektorálása a Kossuth Könyvkiadó számára

Anyaggyűjtés a Móra Ferenc Könyvkiadó számára

Az olvasáskutatási osztály (KMK) szakirodalmi nyilvántartásának szerkesztése, anyagkiegészítés.

Dr. HORNYÁNSZKY Károlyné

Idegennyelvű könyvek lektorálása a Kossuth Könyvkiadó számára

Anyaggyűjtés a Móra Ferenc Könyvkiadó számára.

HORVÁTH Györgyné

A II. ker. Tanács VB. mellett működő Népművelési Tanács tagja.

HORVÁTH Magda

A XIX. ker. KISZ összekötő.

KARVÁZY Csaba

Referátumok. = Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom, 1970. 1. sz., 1971. 2-3. sz.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete zenei szekciójának tagja.

KEPES Ágnes

A VI. ker. Tanács VB. mellett működő Népművelési Tanács tagja

A „Könyvtár és Nevelés” c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

KEREKES Pálné

Városi gyermekkönyvtárak az NDK-ban. = Könyvtáros, 1970. 1. sz.

A nyár és az őszi művészetekben. = Csoportos foglalkozások a gyermekkönyvtárakban. Tanulmánygyűjtemény. Szerk. Tertinszky Edit Bp. 1971, OSZK. KMK. 106-113. 1.

KERTÉSZ Pál

A Közalkalmazottak Szakszervezete Budapesti Bizottsága Kulturális Bizottságának tagja.

KIRÁLY Lászlóné

A kollektor gondjai a mi gondjaink is. = Könyvtáros, 1970. 9. sz.

KLEIN Judit

A VIII. ker. Kultúrbizottság olvasási felelőse

A HVDSZ Szilágyi Erzsébet női kar tagja.

KONRÁD Éva

— — — SZECSŐDI Jánosné ifj. A 14-15 évesek olvasmányai. = Könyvtáros, 1970. 2. sz.

LAKOS Katalin

Engels nekrológok bibliográfiája. = Világtörténet, 1971. 19. sz.

A Párttörténeti Intézet új tájékoztatói kézikönyvei. Ism. = Könyvtáros, 1971. 1. sz.

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

Recenziók a Kossuth Kiadó Idegennyelvű Szemléje számára.

Bibliográfiák az Eseménynaptár számára.

A Párizsi Kommünről. Szemelvények összeállítása. = Társadalmi Szemle, 1971. 3. sz.

MARUSZKI József

A Bp. KISZ Kulturális Bizottságának vezetője.

MOLNÁR Sándorné

— — — VUKÁN Viktória: Helybenolvasás a kispesti könyvtárban. = Könyvtáros, 1970. 3. sz.

NYILAS Márta

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szociológiai szakkönyvtári feladatai. = Könyvtári Figyelő, 1970. 4. sz.

Magyar Szemtanúk a Párizsi Kommünről. Szerk. — —. Bp. 1971, Kossuth Kiadó. 279 l.

A magyar sajtó a Párizsi Kommünről. = Magyar Hírlap, 1971. márc. 20.

Marguerite Tinayre a Budapestre menekült kommünár írója. = Budapest, 1971. 6. sz.

Raffaello festménye II. Gyula pápáról és Andreas Pannonius. = Magyar Könyvszemle, 1971. 4. sz.

Témafigyelés és fordítás a Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Osztálya részére.

POLÓNYI Péter

Kamarás István —: Értelmiség, olvasás, könyvtár. Bp. 1970, Népművelési Propaganda Iroda. 88 l. 1 mell.

Egy vetélkedő tanulságai. = Munka, 1970. 4. sz.

1945 a költészet tükrében. Tanulmány és bibliográfia. = Eseménynaptár, 1970. 1. sz.

Lenin alakja az irodalomban. Bibliográfiai összeállítás a Népművelési Intézet megbízásából. 24 l. Kézirat.

A könyvtárosok értékszemlélete. Vizsgálati terv. 20 l. Kézirat.

Előadások a Szakszervezetek budapesti, Fejér, és Komárom megyei Bizottságainak könyvtárosképző tanfolyamain.

Magyar és világirodalmi tárgyú TIT előadások.

PONGOR Pálné

A gyermekkönyvtár és az iskola kapcsolata. Előadás a Budapesti Tanítóképző Intézet végzős hallgatói számára.

A Magyar Úttörők Szövetsége I. ker. elnökségének tagja.

Dr. REMETE László, az irodalomtudományok kandidátusa

Lenin svájci és francia könyvtárakban. = Magyar Könyvszemle, 1970. 1–2. sz.

Zugló az 1918–1919-es forradalmak időszakában. = Zugló tegnap — ma — holnap. Bp. XIV. ker. MSZMP — Hazafias Népfront kiad. 52–104. l.

Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. Ism. = Magyar Könyvszemle, 1970. 4. sz.

Forgatókönyv a Magyar Televízió „Olvasójegy” című riportjához (1970. jún. 5-i műsor)

A Budapest XIX. ker. Hazafias Népfront Helytörténeti Bizottság elnöke

A Budapesti Hazafias Népfront Helytörténeti Bizottság tagja.

RÉVÉSZ Ferenc

A két munkáspárt egyesülése. = Szabadság, Te szülj nekem rendet! Bp. 1970, Kossuth Kiadó. 165–180. l.

Huszonöt év történetéből. Visszaemlékezések. = Társadalmi Szemle, 1970. 3. sz.

Tovább a lenini úton. Az MSZMP. X. Kongresszusáról. = Könyvtáros, 1971. 1. sz.
Interjúk a Rádiónak, TV-nek, a Népszabadság, Esti Hírlap, Magyar Hírlap, Magyar Nemzet c. napilapoknak és az Élet és Irodalom c. hetilapnak.

A „Józsefvárosi Lexikon” szerkesztésében részt vett

Az OKDT tagja

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete alelnöke

A budapesti IFLA-kongresszus társadalmi bizottságának tagja

A „Budapest története” c. kiadványsorozat szerkesztő bizottságának tagja

A „Budapest Lexikon” szerkesztőbizottságának tagja

A „Budapest” c. folyóirat szerkesztőbizottságának tagja

Az „Eseménynaptár” főszerkesztője

Az MSZMP KB tagja

Az MSZMP Budapesti Bizottságának tagja

A Fővárosi Népművelési Tanács tagja

A Fővárosi Idegenforgalmi Munkabizottság tagja.

ROSTÁS Jenőné

Egy gyermekkönyvtáros üdvözllete. = Könyvtáros, 1971. 6. sz.

SÁNDOR Ottóné

Folyóiratszemle a Budapesti Népművelő, 1970. 1., 2., 3., 4. és 1971. 1. sz.-ban

SIMON Lászlóné

A XVI. kerület története. Bp. 1971. Minerva, 178–180. l.

A XVI. ker. Tanács. = Közélet, 1971. 2. sz.

Tanulmány a XVI. ker. irodalmi, művészeti életéről. Bp. 1971, Minerva. 242–260. l.

A XVI. ker. Pártbizottság tagja

A XVI. ker. Hazafias Népfrent elnökségének tagja

A Magyar Szovjet Baráti Társaság társadalmi munkása.

SÓLYOM Károlyné

A III. ker. Pártbizottság társadalmi munkatársa

A III. ker. Népművelési Tanács tagja

A III. ker. Hazafias Népfrent csillaghegyi csoportjának elnökségi tagja.

SVIENTEK Sándor

A Könyvtáros Szakbizottság kebelében működő Könyvtári Könyvkötészetek Szakmai Bizottságának elnöke.

SZABÓ Emese

„Felfedeztük Európát”. = Csoportos foglalkozások a gyermekkönyvtárakban. (Tanulmánygyűjtemény) Bp. 1971, OSZK KMK. 39–50. l.

Magyar gyermekkönyvtárak ismertetése. = Nouvelles Études Hongroises, 1971. 300–302. l.

SZABÓ Józsefné

A Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosképzési Bizottságának tagja.

SZALAI Ágnes

Előadás a Zenei Könyvtárosok Nemzetközi Szövetségének Kongresszusán

Előadások a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Zenei Szekciója szervezésében

A Zenei Könyvtárosok Nemzetközi Szövetségének Bizottsági tagja.

SZECSŐDI Jánosné ifj.

— — — KONRÁD Éva: A 14–15 évesek olvasmányai. = Könyvtáros, 1970. 2. sz.

SZENTTORNYAI Mária

A XX. ker. KISZ Kultúrbizottság olvasási felelőse.

SZŐKE Angéla

A III. ker. KISZ Bizottság összekötője.

SZŐKE Tiborné

A VIII. ker. Pártbizottság vezető propagandistája

Az MSZBT Budapesti Elnökségének tagja

A Fővárosi Művelődési Ház társadalmi elnökségének tagja

A Könyvtáros szerkesztőbizottságának tagja.

Dr. TOLNAI György, a történettudomány kandidátusa

Településeink könyvtári ellátása. Ism. = Könyvtári Figyelő 1970. 3. sz.

Lehet-e „Döntően kedvező” külföldi tőkétől való függés? = Közgazdasági Szemle, 1970. 3. sz.

Mégis egyetértünk, vagy mégsem értünk egyet? = Közgazdasági Szemle, 1970. 5. sz.

Miért szomorkodik Pénélopé a szövőszék előtt? = Világosság, 1971. 2. sz.

Tradicionális társadalomból való kiemelkedés és az árutermelés tőkés útja. = Valóság, 1971. 5. sz.

Meddig jutott el kapitalista úton a harmadik világ? = Történelmi Szemle, 1971. 1–2. sz.

Előadások a Nemzetközi Újságíró Iskolán, az ELTE történelmi tanszékén, a Rádióban stb.

A TIT Történelmi Szakosztályának tagja

A Történelmi Társulat tagja

A MUOSZ tagja.

Dr. TÓTH Endréné

— — — BERTALAN Vilmos: Budapest Enciklopédia, Bp. 1970, Corvina. 560 l. (A Kiadói Főigazgatóság nívódíjával jutalmazott mű)

Könyvismertetések az Új Könyvek számára.

Recenziók a Kossuth Kiadó Idegennyelvű Szemléje számára

Lektorálás a Világirodalmi Lexikonnak.

TYROLER Gyula

Könyv- és könyvtártörténet. Előadások az Orvosegészségügyi Szakszervezetben és a SZOT tanfolyamon

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnökségének tagja

A Közalkalmazottak Szakszervezete Könyvtáros Szakbizottságának tagja.

URAY Béla

A XI. ker. Tanács VB mellett működő Népművelési Tanács tagja.

ÜRÖGI Erzsébet

A XXI. ker. KISZ Kultúrbizottságának összekötője.

VASVÁRI István

Három füzfá, három nyírfá. Gyermekversek. Bp. 1971, Móra Kiadó. 38 l.

Verseik folyóiratokban, napilapokban.

VÉGHÉLYI Gusztávné

A XVIII. ker. Tanács Gyámügyi csoportjának aktívája.

VINCZE Gyuláné

A XV. ker. Tanács tagja.

VUKÁN Viktória:

— — — MOLNÁR Sándorné: Helybenolvasás a kiséti könyvtárban. = Könyvtáros, 1970. 3. sz.

WEISZ Sándorné

Az OPI és Társadalomtudományi Intézet „Az értelmiség és az olvasás” c. felmérésének kérdezőbiztosa.

ZIMÁNÉ LENGYEL Vera

Könyvtáros szemmel a város pereméről. = Könyvtáros, 1970. 11. sz.

ZSUKOVSKI Ervinné

Idegennyelvű könyvek lektorálása a Kossuth Könyvkiadó számára

Anyaggyűjtés a Móra Ferenc Könyvkiadó számára

Magyar Rádió és Televízió Tömegkommunikációs Osztálya részére témafigyelés a folyóiratokról

Fordítások az MSZMP Társadalomtudományi Intézete számára.

A KÖZPONTBA JÁRÓ KURRENS FOLYÓIRATOK 1970–1971.

Rövidítések: a. M. = am Main; d. = der; f. = für; N. Y. = New York; Pol. = Political; ser. = series;
szbtl. = megjelenése szabálytalan; u. = und.

Acta Ethnographica. Bp. (4)*	7-69
Acta Historiae Artium. Bp. (4)	5-100
Acta Historica. Bp. (4)	7-508
Acta Litteraria. Bp. (4)	7-555
Acta Sociologica. Copenhagen. (4)	7-1021
African Affairs. London. (4)	7-850
African Communist, The. London. (4)	—
African Social Research. Lusaka. (szbtl.)	—
Agrártörténeti Szemle. Bp. (4)	5-313
Akadémiai Közöny. Bp. (24)	5-253
Akzente. München. (6)	7-930
Alföld. Debrecen. (12)	7-353
Alkohológia. Bp. (4)	—
Állam és Igazgatás. Bp. (12)	X 3166
Állam és Jogtudomány. Bp. (4)	7-760
Állattani Közlemények. Bp. (4)	—
America Latina. Rio de Janeiro. (4)	—
American Dialog. N. Y. (szbtl.)	5-556
American Journal of Sociology. Chicago. (6)	3337
American Literature. Durham. (4)	X 3123
American Political Science Review, The. Baltimore. (4)	3727
American Sociological Review. N. Y. (6)	X 2874
Annals of the American Academy of Pol. and Social Science. Philadelphia. (6)	3057
Anthropológiai Közlemények. Bp. (4)	7-775
Anthropos. Freiburg. (6)	1218
Antik Tanulmányok. Bp. (2)	7-256
Arbeit und Arbeitsrecht. Berlin. (12)	X 951
Archaeológiai Értesítő. Bp. (2)	531
Archives de Sociologie des Religions. Paris. (2)	—
Arhitektura SzSzSzR. Moszkva. (12)	5-128
Árszabályozás és Termékforgalmazás. Bp. (szbtl.)	5-341
Australian and New Zealand Journal of Sociology, The. Canberra. (2)	—

* Zárójelben az évi megjelenés gyakorisága.

Australian Left Review. Sydney. (6)	X 3116
Autó-Motor. Bp. (24)	5-411
Azija i Afrika Szegodnja. Moszkva. (12)	7-833
Baranyai Művelődés. Pécs. (3)	7-821
Behavioral Science. Baltimore. Ann Arbor/Michigan. (6)	—
Beiträge zur Geschichte d. Arbeiterbewegung. (12)	—
Béke és Szocializmus. Bp. (12)	7-649
Békési Élet. Békéscsaba. (3)	7-994
Bibliografia Nazionale Italiana. Firenze. (12)	—
Bibliografia Zawartosci Czasopism. Warszawa.	—
Bibliografický Katalog ČSR. České Knihy. Praha. (52)	—
Bibliografický Katalog ČSR. Slovenské Knihy. Trc. Martin. (12)	—
Bibliographie de la France. Paris. (52)	—
Bibliographie-Dokumentation-Terminologie. Paris.	—
Bibliotekar. Moszkva. (12)	0205/33
Bibliothekar. Der. Berlin. (12)	0205/36
Biblos. Wien. (4)	7-793
Bildende Kunst. Berlin. (12)	5-83
Biológiai Közlemények. Bp. (2)	7-509
Bírósági Határozatok. Bp. (12)	7-207
BIT Panorama. Genève. (szbtl.)	—
Biztosítási Szemle. Bp. (12)	—
Borsodi Szemle. Miskolc. (4)	7-769
Botanikai Közlemények. Bp. (4)	X 2167
Börsenblatt f. d. Deutschen Buchhandel. Lpzg. (52)	—
Bridzs-Élet. Bp. (12)	7-943
British Journal of Sociology. The. London. (4)	X 3381
British National Bibliography. The. London. (52)	—
Buch und Bibliothek. (Reutlingen) (12)	0205/30
Budapest. Bp. (12)	X 682
	B 015/155
Budapester Rundschau. Bp. (52)	5-197
Budapesti Közegészségügy. Bp. (4)	—
Budapesti Műsorkalauz. Bp. (12)	B 374/84
Buletin de Informare Stiintifica. București. (12)	—
Bulgarien Heute. Sofia. (12)	5-438
Bulletin Critique du Livre Français. Paris. (12)	—
Bulletin de l'Unesco à l'Intention des Bibliothèques. Paris. (6)	0105/5
Bulletin of the Cleveland Museum of Art. Cleveland. (10)	X 3213
Bulletin of the New York Public Library. N. Y. (10)	0274/27
Bulletin Signalétique. Science Philosophie. Paris. (4)	—
Bulletin Signalétique. Sciences Religieuses. Paris. (4)	—
Burlington Magazine, The. London. (12)	5-314
Búvár. Bp. (6)	7-703
Cahiers du Cinéma. Paris. (12)	5-552
Cahiers du Communisme. Paris. (12)	X 3028
Cahiers Internationaux de Sociologie. Paris. (2)	X 3237
Camera. Luzern. (12)	X 597
Canadian Review of Sociology and Anthropology. Toronto. (4)	—
Carte Segrete. Roma. (4)	7-1022

China Pictorial. Peking. (12)	3-16
China Reconstructs. Peking. (12)	—
Chinese Literature. Peking. (12)	7-257
Cinema Nuovo. Milano. (6)	5-256
Comment. London. (52)	5-504
Communications. Paris. (2)	—
Communist Party of Israel Central Committee. Tel Aviv. (12)	—
Connaissance des Arts. Paris. (12)	5-289
Corriere della Sera. Milano. (napilap)	—
Courrier de l'Inde. (26)	—
Critica Marxista. Roma. (6)	7-1087
Critical Quarterly. London. (4)	7-993
Culture et la Vie, La. Moscou. (12)	7-717
Current Sociology. Oxford. (3)	7-840
Czechoslovak Life. Praga. (12)	5-74
Daedalus. Cambridge/Mass. (4)	—
Daily News — Neueste Nachrichten. Bp. (napilap)	3-196
Daily World. New York. (52)	3-15
Dänische Rundschau. Kopenhagen. (2)	—
Danish Journal. Copenhagen. (4)	—
DDR in Wort und Bild. Berlin. (12)	7-763
Delta. Bp. (12)	5-563
Democratic People's Republic of Korea. Pyongyang. (12)	—
Demográfia. Bp. (4)	7-681
Deutsche Architektur. Berlin. (12)	5-84
Deutsche Aussenpolitik. Berlin. (12)	7-493
Deutsche Bibliographie. Frankfurt. (6)	—
Deutsche Bibliographie. Ser. „A“. Frankfurt. (52)	—
Deutsche Bibliographie. Wöchentliches Verzeichnis. Ser. „B“. Frankfurt. (26)	—
Deutsche Bibliographie. Wöchentliches Verzeichnis. Ser. „C“. Frankfurt. (4)	—
Deutsche Literaturzeitung f. Kritik d. Internationalen Wissenschaft. Berlin. (12)	01543/18
Deutsche Nationalbibliographie. Reihe: „A“. Lpzg. (52)	—
Deutsche Zeitschrift f. Philosophie. Berlin. (12)	7-263
Diogenes. Chicago. (4)	7-472
Discours Social, Le. Bordeaux. (4)	—
Dokumentációs Szemle. Bp. (szbtl.)	7-804
Domus. Milano. (12)	5-421
Döntőbíráskodás. Bp. (12)	—
Drapeau Rouge, Le. Bruxelles. (52)	3-199
Dunakanyar Tájékoztató. Bp. (szbtl.)	—
Economic Journal, The. London. (4)	3243
Économie et Politique. Paris. (12)	7-338
Economist, The. London. (52)	611
Egészség, Az. Bp. (6)	3047
Egészségtudomány. Bp. (4)	7-824
Egészségügyi Közlöny. Bp. (24)	X 1084
Egyházi Krónika. Bp. (6)	—
Einheit. Berlin. (12)	X 3359
Élet és Irodalom. Bp. (52)	3-120
Élet és Tudomány. Bp. (52)	X 3041

Életünk. Szombathely. (6)	7-1069
Előre. Bukarest. (napi)	—
Encounter. London. (12)	7-926
Epistémologie Sociologique. Paris. (2)	—
Építésügyi Értesítő. Bp. (szbtl.)	X 1104
Epoca. Milano. (52)	5-399
Ergonómia. Bp. (4)	5-565
Espaces et Sociétés. Paris. (4)	—
Esperanto. Rotterdam. (12)	5-376
Espresso, L'. Róma. (52)	3-202
Espresso Colore. Róma. (52)	5-592
Esprit, L'. Paris. (12)	X 3027
Esti Hírlap. Bp. (napi)	3-107
Ethnographia. Bp. (4)	4364
Europe, Paris. (5)2	X 2784
Europeo, L'. Róma. (52)	—
Evangélikus Élet. Bp. (52)	3-141
Express, L'. (Paris) (52)	3-134
External Affairs. Ottawa. (12)	—
Ezermester. Bp. (12)	—
Fáklya. Bp. (24)	5-305
Farbe und Raum. Berlin. (12)	5-214
FDGB-Rundschau. Berlin. (12)	5-413
Fejér Megyei Hírlap. Székesfehérvár. (napi)	—
Felsőoktatási Szemle. Bp. (12)	7-124
Figyelő. Bp. (52)	3-116
Filatéliai Szemle. Bp. (12)	5-368
Film, Színház, Muzsika. Bp. (52)	7-488
	B 792/738
Filmcritica. Roma. (12)	—
Filmkultúra. Bp. (6)	7-761
Filmspiegel, Der. (Berlin.) (26)	—
Filmvilág. Bp. (24)	B 791/17
Filológiai Közöny. Bp. (4)	7-355
Filoszofsza Misz'l. Szofia. (6)	—
Filoszofszkie Nauki. Moszkva. (6)	—
Filozófiai Közlemények. Bp. (3)	7-1031
Fizikai Szemle. Bp. (12)	5-8
Foia Noastra. Bp. (24)	—
Forrás. Kecskemét. (6)	7-1050
Foto. Bp. (12)	5-148
Fotografie, Die. Lpzg. (12)	—
Fotokino Magazin. Halle/Sale. (12)	—
Fotóművészet. Bp. (4)	5-490
Föld és Ég. Bp. (6)	7-1037
Földrajzi Értesítő. Bp. (4)	5-101
Földrajzi Közlemények. Bp. (4)	3922
Földtani Közöny. Bp. (4)	3895
Fővárosi Közöny. Bp. (12)	5-104
Fővárosi Mozi Műsor. Bp. (52)	B 791/38
France Nouvelle. Paris. (52)	3-11

France-URSS Magazine. Paris. (12)	5-149
Frankfurter Allgemeine Zeitung. Frankfurt a./M. (napi)	3-79
Frankfurter Hefte. Frankfurt a./M. (12)	—
Futurum. München. (6)	—
Gazdaság. Bp. (4)	7-1010
Giornale della Libreria. Milano. (12)	—
Giorni. (Vie Nuove). Roma. (52)	5-586
Graphis. Zürich. (6)	5-391
Guardian, The. Manchester. (napi)	3-108
Gyermekünk. Bp. (12)	5-131
Hadtörténelmi Közlemények. Bp. (4)	7-206
Hazai Tudósítások. Bp. (52)	—
Helikon. Bp. (4)	7-941
Hét Nap, A. Subotica. (52)	—
Hétfői Hírek. Bp. (52)	3-132
Híd. Novisad. (12)	X 2866
Hírek Japánból. Bp. (12)	—
Historische Zeitschrift. München. (6)	4756
Hobby. Bp. (4)	—
Homme et la Société, L'. Paris. (4)	7-1057
Human Relations. London. (6)	7-474
Humanité, L'. Paris. (napi)	102
Humanité Dimanche, L'. Paris. (52)	3-22
Hungara Vivo. Bp. (4)	5-487
Idegenforgalom. Bp. (12)	—
Időjárás. Bp. (6)	7-782
Ifjú Kommunista. Bp. (12)	7-514
Ifjúsági Magazin. Bp. (12)	7-995
Igaz Szó. Marosvásárhely. (12)	7-342
Igazság. Kolozsvár. (napi)	—
Igazságügyi Közlöny. Bp. (12)	628
Illustrated London News, The. London. (12)	239
Indian and Foreign Review. Delhi. (24)	—
Indian Sociological Bulletin. Delhi. (24)	—
Industrial Relations. Berkeley/Calif. (3)	7-1067
Informatika. Bp. (4)	5-570
Information Bulletin. (Tel Aviv) (12)	—
Informationen zur Soziologischen Forschung in d. DDR. Berlin. (szbtl.)	—
Informations Sociales. Paris. (12)	7-354
Inostrannaja Literatura. Moszkva. (12)	7-330
International Affairs. London. (4)	X 2010
International Affairs. Moscow. (12)	7-465
International Herald Tribune. Paris. (napi)	409
International Social Science Journal. Paris. (4)	7-822
International Journal of Sociology. N. Y. (4)	—
Interpress Grafik. Praha. (4)	—
Ipargazdaság. Bp. (12)	—
Irodalmi Szemle. Bratislava. (10)	7-719
Irodalom, Sport, Művészet. Bp. — Moszkva. (12)	—

Irodalomtörténet. Bp. (4)	4478
Irodalomtörténeti Közlemények. Bp. (6)	3302
Iszkušasztvo. Moszkva. (12)	X 1029
Iszkušasztvo Kino. Moszkva. (12)	X 825
Isztorija SzSzsZR. Moszkva. (6)	7-593
Izvesztija. Moszkva. (napi)	350
Izvesztija Szibirszkogo Otdelenija Akad. Nauk SzSzsZR. Ser. Obs. (3) Novoszibirszk.	—
Jahrbuch f. Sozialwissenschaft mit Bibliogr. d. Sozialwissenschaften. Göttingen. (3)	7-976
Japan Illustrated, The. Tokyo. (4)	5-571
Jászkunság. Szolnok. (4)	—
Jelenkor. Pécs. (12)	7-712
Jogi Tudósító. Bp. (12)	—
Jogtudományi Közöny. Bp. (12)	62
Journal f. Angewandte Sozialforschung. Wien. (4)	—
Journal of Economic History, The. N. Y. (4)	X 3084
Journal of Human Relations. Wilbeforce. (4)	7-468
Journal of Modern History, The. Chicago. (4)	X 2891
Journal of Social Issues. N. Y. (4)	7-766
Journal of Social Psychology, The. Provincetown/Mass. (4)	—
Junoszt'. Moszkva. (12)	7-905
Katolikus Szó. Bp. (26)	3-129
Képes Sport. Bp. (52)	5-152
Képes Újság. Bp. (52)	—
Kereskedelmi Értesítő. Bp. (szbtl.)	X 1033
Kereskedelmi Szemle. Bp. (6)	7-809
Kirakat. Bp. (12)	5-307
Kisiparos Újság. Bp. (24)	—
Knizsnaja Letopisz'. Moszkva. (52)	—
Kommuniszt. Moszkva. (18)	X 2806
Konkret. Hamburg. (26)	3-187
Kontakt. Toronto. (6)	—
Kortárs. Bp. (12)	7-554
Korunk. Kolozsvár. (12)	7-577
Kölner Zeitschrift f. Soziologie u. Sozialpsychologie. Köln u. Opladen. (4)	7-53
Könnnyűipari Értesítő. Bp. (52)	X 1118
Könyv. A. Bp. (6)	7-1061
Könyv és Nevelés. Bp. (6)	—
Könyvtári Figyelő. Bp. (6)	5-198
Könyvtári Híradó. Bp. (6)	5-564
Könyvtáros. Bp. (12)	0205/35
Könyvvilág. Bp. (12)	—
Közalkalmazott. Bp. (12)	—
Középiskolai Matematikai Lapok. Bp. (12)	X 2990
Közgazdasági Szemle. Bp. (12)	7-232
Közlekedés. Bp. (24)	3-183
Közlekedési Közöny. Bp. (52)	5-75
Közlekedéstudományi Szemle. Bp. (12)	X 1082
Közlekedésügyi Értesítő. Bp. (24)	5-426
Köznevelés. Bp. (26)	X 692
Kritika. Bp. (12)	7-914

Krokodil. Moszkva. (36)	X 1087
Krónika a Szocialista Országok Életéből. Bp. (52)	—
Kultura i Spoleczeństwo. Warszawa. (4)	—
Kultur im Heim. Berlin. (6)	—
Kul'turno-Proszvetitel'naja Rabota. Moszkva. (12)	X 3354
Kunst u. das Schöne Heim, Die. München. (12)	5-347
Kutya, A. Bp. (12)	7-1038
Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke. Társadalomtudományok. Bp. (12)	q 01711/19
Külföldi Könyvek Országos Gyarapodási Jegyzéke. Természettudományok. Bp. (12)	q 01711/19
Külföldi Szemle. Bp. (12)	—
Külkereskedelem. Bp. (12)	5-377
Kürbiskern. München. (4)	7-1090
Kyklos. Basel. (4)	X 2915
Labour Monthly. London. (12)	X 2934
Lakáskultúra. Bp. (4)	5-531
Lányok-Asszonyok. Bp. (12)	—
Látóhatár. Bp. (6)	7-932
Land og Folk. Köbenhavn. (napi)	—
Lengyelország. Warszawa. (12)	5-518
Letopisz' Gazetnüh Sztatej. Moszkva. (12)	—
Letopisz' Zsurnal'nüh Sztatej. Moszkva. (12)	—
Letopisz' Recenzij. Moszkva. (4)	—
Lettres Françaises, Les. Paris. (52)	405
Levéltári Szemle. Bp. (3)	—
Library Journal, The. N. Y. (24)	Q 0200/31
Libro Español, El. Madrid. (12)	—
Life International. N. Y. (52)	399
Listener, The. London. (52)	5-513
Literature, Music, Fine Arts. Tübingen. (2)	—
Literaturnaja Gazeta. Moszkva. (52)	433
Literaturnaja Roszszijsza. Moszkva. (52)	3-186
Lobogó. Bp. (5)2	5-396
London Magazin. London. (6)	7-848
Ludas Matyi. Bp. (52)	331
Lupta de Clasă. Bucuresti. (12)	—
Magyar Építőipar. Bp. (12)	5-29
Magyar Építőművészet. Bp. (6)	X 1069
Magyar Filozófiai Szemle. Bp. (6)	7-563
Magyar Fizikai Folyóirat. Bp. (6)	7-247
Magyar Folyóiratok Repertórium. Bp. (24)	Q 01605/17
Magyar Grafika. Bp. (6)	7-831
Magyar Hírek. Bp. (24)	3-151
Magyar Hírlap. Bp. (napi)	3-198
Magyar Ifjúság. Bp. (52)	3-111
Magyar Jog. Bp. (12)	5-154
Magyar Kémikusok Lapja. Bp. (12)	X 933
Magyar Könyvszemle. Bp. (4)	0100/4
Magyar Közlöny. Bp. (szbtl.)	74
Magyar Műhely. Bp. (szbtl.)	7-1036
Magyar Nemzet. Bp. (napi)	264

Magyar Nemzeti Bibliográfia. Bp. (24)	Q 01543/53
Magyar Nyelv. Bp. (4)	4298
Magyar Nyelvőr. Bp. (4)	4635
Magyar Pedagógia. Bp. (4)	7-846
Magyar Pszichológiai Szemle. Bp. (4)	X 2077
Magyar Rendőr. Bp. (52)	3-119
Magyar Sajtó. Bp. (12)	7-336
Magyar Sakkélet. Bp. (12)	5-76
Magyar Szó. Novisad. (napi)	3-68
Magyar Tudomány. Bp. (12)	3453
Magyar Vasutas. Bp. (24)	3-147
Magyar Zene. Bp. (4)	7-820
Magyarország. Bp. (52)	3-192
Mai Bulgária. Bp. (12)	7-1015
Marketing. Piackutatás. Bp. (4)	—
Marxism Today. London. (12)	7-565
Marxistische Blätter. Frankfurt a. M. (6)	7-1095
Matematikai Lapok. Bp. (4)	X 3473
Meanjin Quarterly. Melbourne. (4)	7-616
Merkur. Stuttgart. (12)	7-927
Mérleg. Wien. (4)	—
Mezőgazdasági és Élelmészügyi Értesítő. Bp. (52)	5-95
Modern Law and Society. Tübingen. (2)	—
Monde, Le. Paris. (napi)	340
Mondo Operaio. Roma. (52)	461
Morning Star. London. (napi)	414
Mozgó Világ. Bp. (szbtl.)	5-579
MTA Filozófiai és Történettud. Oszt. Közl. Bp. (3)	7-107
MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Oszt. Közl. Bp. (4)	7-108
Mundus. Stuttgart. (4)	—
Munka. Bp. (12)	5-27
Munkapszichológiai Tájékoztató. Bp. (4)	5-575
Munkaügyi Közlöny. Bp. (24)	5-324
Munkaügyi Szemle. Bp. (12)	5-325
Munkavédelem. Bp. (4)	5-209
Múzeumi Közlemények. Bp. (4)	5-528
Műsák. Múzeumi Magazin. Bp. (4)	7-1056
Muzsika. Bp. (12)	7-549
Műemlékvédelem. Bp. (4)	7-551
Műgyűjtő. Bp. (4)	—
Műszaki Élet. Bp. (26)	X 790
Művelődés. București. (12)	—
Művelődésügyi Közlöny. Bp. (24)	5-342
Művészet. Bp. (12)	5-440
Művészettörténeti Értesítő. Bp. (4)	5-157
Nagyító. Bp. (12)	5-593
Nagyvilág. Bp. (12)	7-436
Napjaink. Miskolc. (12)	3-188
Nas Szovremennik. Moszkva. (12)	7-724
Nation, The. N. Y. (52)	1258
National Geographic Magazine. Washington. (12)	X 2961

Nauka i Religija. Moszkva. (12)	7-832
Nedelja. Moszkva. (52)	—
Nehézipari Értesítő. Bp. (szbtl.)	5-463
Nemzetközi Dokumentumok. Bp. (szbtl.)	—
Nemzetközi Filmtájékoztató. Bp. (12)	—
Nemzetközi Pedagógiai Hírek. Bp. (52)	—
Nemzetközi Szemle. Bp. (12)	7-459
Népegészségügy. Bp. (6)	2580
Népfront. Bp. (12)	5-277
Néphadsereg. Bp. (52)	463
Népi Ellenőrzés. Bp. (12)	7-743
Népművelés. Bp. (12)	5-30
Népművelés Külföldön. Bp. (4)	—
Népművelési Értesítő. Bp. (4)	7-849
Népsport. Bp. (napi)	432
Népszabadság. Bp. (napi)	3-105
Népszava. Bp. (napi)	38
Népszava. Tel Aviv. (szbtl.)	—
Neue Berliner Illustrierte. Berlin. (52)	462
Neue Deutsche Hefte. Berlin/NSZK (4)	7-762
Neue Deutsche Literatur. Berlin. (12)	7-160
Neue Gesellschaft, Die. Bonn. (12)	—
Neue Kritik. Frankfurt a. M. (6)	—
Neue Rundschau. Berlin, Frankfurt a. M. (4)	4455
Neue Zeitung. Bp. (52)	—
Neue Zürcher Zeitung. Zürich. (napi)	89
Neues Deutschland. Berlin. (napi)	—
Neues Forum. Wien. (12)	—
Neva. Moszkva. (12)	7-331
Neveléstudományi Tájékoztató. Bp. (4)	—
New Hungarian Quarterly, The. Bp. (4)	7-788
New Left Review. London. (6)	7-1065
New Scientist. London. (52)	5-511
New Statesman, The. London. (52)	1097
New World Review. N. Y. (4)	7-126
New York Times Book Review, The. N. Y. (52)	q 09194/7
Nimród. Bp. (12)	—
Nouveau Clarté, Le. Paris. (12)	—
Nouvel Observateur, Le. Paris. (52)	3-136
Nouvelle Critique, La. Paris. (12)	X 3211
Nouvelle Revue Française, La. (12)	7-489
Nouvelle Revue Internationale. Paris. (12)	—
Nouvelles Littéraires, Les. Paris. (52)	383
Novaja i Novejsaja Isztorija. Moszkva. (6)	7-823
Novaja Koreja. Phen'jan. (12)	—
Novije Knigi SzSzSzR. Moszkva. (52)	—
Novij Mir. Moszkva. (12)	X 2999
Nők Lapja. Bp. (52)	X 3342
Numizmatikai Közlöny. Bp. (2 évenként)	739
Nuova Rivista Internazionale. Roma. (12)	—
Nyelv és Irodalom. Bp. (2)	7-1029
Nyelvtudományi Közlemények. Bp. (2)	4428

Observer, The. London. (52)	3-21
Observer. (képes mell.) London. (52)	5-551
Ogonëk. Moszkva. (52)	844
Oktjabr'. Moszkva. (12)	X 2997
Ország-Világ. Bp. (52)	5-290
Orvosi Hetilap. Bp. (52)	1388
Österreichische Bibliographie. Wien. (24)	—
Palócföld. Salgótarján. (4)	7-968
Pályaválasztási Tanácsadás. Bp. (szbtl.)	—
Paris Match. Paris. (52)	5-332
Parlando. Bp. (12)	—
Pártélet. Bp. (12)	7-385
Partijnaja Zsizin'. Moszkva. (24)	7-276
Partisan Review. Brunswick. (4)	7-947
Párttörténeti Közlemények. Bp. (4)	7-197
Pedagógiai és Pszichológiai Közlemények. Bp. (4)	—
Pedagógiai Szemle. Bp. (12)	7-127
Pedagógusok Lapja. Bp. (24)	3-150
Peking Review. Peking. (52)	5-382
Pensée, La. Paris. (6)	X 734
Pénzügyi Közlöny. Bp. (szbtl.)	3517
Pénzügyi Szemle. Bp. (12)	5-299
Pergő Képek. Bp. (4)	5-500
Pest Megyei Hírlap. Bp. (napi)	3-133
Pesti Divat. Bp. (4)	—
Pesti Műsor. Bp. (52)	Bq 051/156
Petermanns Geographische Mitteilungen. Gotha. (4)	1033
Philosophy and History. Tübingen. (2)	—
Plays and Players. London. (12)	7-919
Polgári Védelem. Bp. (24)	5-398
Polisch Sociological Bulletin. Warszawa. (2)	7-1034
Political Affairs. N. Y. (12)	—
Political Quarterly, The. London. (4)	4670
Political Science Quarterly. N. Y. (4)	3713
Pravda. Moszkva. (napi)	371
Praxis.	—
Présence Africaine. Paris. (4)	X 3105
Problemi del Socialismo. Milano. (szbtl.)	7-984
Problemy. Warszawa. (12)	—
Prognosztika. Bp. (szbtl.)	5-590
Przegląd Socjologiczny. Warszawa.	—
Przewodnik Bibliograficzny. Warszawa. (52)	—
Public Opinion Quarterly, The. Princetown. (4)	7-862
Publishers Weekly. N. Y. (52)	0174/121
Quaderni di Sociologia. Torino. (4)	—
Quadernos Hispano Americanos. Madrid. (12)	—
Quality and Quantity. Bologna. (2)	—
Questions Actuelles du Socialisme. Belgrade. (4)	7-462

Radar. Warszawa. (12)	—
Rádió és Televízió Szemle. Bp. (4)	5-569
Rádió és Televízió Újság. Bp. (52)	5-321
Rádiótechnika. Bp. (12)	5-38
Rassegna Italiana di Sociologia. Bologna. (4)	7-1014
Réalités. Paris. (12)	5-315
Református Egyház. Bp. (24)	—
Reformátusok Lapja. Bp. (52)	3-149
Repülés-Úrrepülés. Bp. (12)	X 812
Research Reports in Social Science. Tallahassee. (4)	—
Review of International Affairs. Belgrád. (24)	5-319
Revista Latino Americana de Sociologia. Buenos Aires.	—
Revue de l'Institut de Sociologie. Bruxelles. (4)	2755
Revue Française de Sociologie. Paris. (4)	7-966
Revue Historique. Paris. (4)	4927
Revue Internationale du Travail. Genève. (12)	2537
Revue Roumaine. București. (4)	X 2993
Revue Roumaine des Sciences Sociales. București. (1)	—
Rinascita. Roma. (52)	X 1075
Roumaine d'Aujourd'hui, La. București. (12)	3-66
Rural Sociology. Urbana-Champaign (Illinois) (4)	—
Sajtószemle. Hamburg. (12)	—
Schweizer Buch, Das. Ser. „A” Zürich. (24)	—
Schweizer Buch, Das. Ser. „B” Zürich. (6)	—
Science and Society. N. Y. (4)	2877
Science et Vie. Paris. (12)	X 2930
Science Journal. London. (12)	5-510
Sinn und Form. Berlin. (6)	7-135
Slavic Review. N. Y. (4)	7-322
Sloboda. Bratislava. (52)	—
Slovenska Narodna Bibliografija. C. ser. TRC. Martin. (12)	—
Social Forces. Chapel Hill. (4)	2815
Social Problems. N. Y. (4)	7-772
Social Research. N. Y. (4)	X 2906
Social Science Information. Paris-La Haye. (12)	—
Socialist Commentary. London. (12)	5-383
Society and Leisure. Praha.	—
Sociologia Bratislava. (12)	—
Sociologia Internationalis. Berlin/NSZK (2)	—
Sociologia Neerlandica. Assen. (2)	7-1039
Sociological Abstracts. N. Y. (7)	5-560
Sociological Review. Keele. (12)	7-710
Sociologický Časopis. Praha. (6)	7-1016
Sociologie du Travail. Paris. (4)	—
Sociologija. Beograd. (4)	7-1018
Sociologus. Berlin/NSZK (2)	7-787
Sociology and Social Research. Los Angeles. (6)	X 2794
Sociometry. Washington. (6)	—
Somogy. Kaposvár. (3)	—
Sonntag. Berlin. (52)	3-59
Soproni Szemle. Bp. (4)	X 2529

Soviet Literature. Moscow. (12)	—
Soviet Sociology. Chapel Hill. (4)	7-1082
Sowjet-Literatur. Moszkva. (12)	X 3032
Sowjetwissenschaft. Gesellschaftswissenschaftliche Beiträge. Berlin. (12)	X 3366
Sowjetwissenschaft. Kunst u. Literatur. Berlin. (12)	7-347
Soziale Welt. Göttingen. (4)	7-464
Sozialistische Arbeitswissenschaft. Berlin. (12)	—
Spiegel, Der. Hamburg. (52)	5-515
Sportélet. Bp. (12)	5-537
Sputnik. Moscow. (12)	7-997
Statisztikai Havi Közlemények. Bp. (12)	5-322
Statisztikai Szemle. Bp. (12)	X 3215
Studi Storici. Bologna. (4)	—
Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae. Bp. (4)	7-463
Studia Socjologiczne Kwartalnik. Warszawa. (4)	—
Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Cluj.	—
Sweden Now. Stockholm. (szbtl.)	—
Szabolcs-Szatmári Szemle. Nyíregyháza. (4)	7-1072
Szakmunkásnevelés. Bp. (12)	—
Szakszervezeti Tanulmányok. Bp. (szbtl.)	—
Számvitel és Ügyviteltechnika. Bp. (12)	—
Századok. Bp. (6)	3049
Szervezés és Vezetés. Bp. (12)	5-572
Színház. Bp. (12)	7-1043
Szocialista Művészetért. Bp. (12)	—
Szociológia. Bp. (4)	—
Szociológiai Füzetek. Bp. (szbtl.)	—
Szociológiai Közlemények. Bp. (szbtl.)	7-1035
Szovjetszkaja Bibliografija. Moszkva. (6)	—
Szovjetszkaja Etnografija. Moszkva. (6)	X 3115
Szovjetszkij Szozuz. Moszkva. (12)	—
Szovjetunió. Bp. (12)	3-163
Szövosz Tájékoztató. Bp. (szbtl.)	5-464
Tájékoztató. Bp. (6)	7-802
Tájékoztató. Külföldi Szociológiai Folyóiratok. Bp. (6)	—
Tanácsok Közlönye. Bp. (szbtl.)	5-32
Tanácsok Lapja. Bp. (26)	3-31
Társadalmi Szemle. Bp. (12)	X 2728
Társadalomtudományi Közlemények. Bp. (4)	—
Teatr. Moszkva. (12)	X 3056
Technika. Bp. (12)	3-137
Temps Modernes, Les. Paris. (12)	X 2929
Teológia. Bp. (4)	—
Természet és Társadalom. Bratislava. (12)	—
Természet Világa. Bp. (12)	5-286
Területi Statisztika. Bp. (6)	7-490
Tervgazdasági Értesítő. Bp. (szbtl.)	X 1112
Theater der Zeit. Berlin. (12)	7-138
Theológiai Szemle. Bp. (12)	5-373
Time, The. Paris (52)	5-238

Times, The. London. (napi)	79
Times Literary Supplement. London. (52)	113
Tiszatáj. Bp. (12)	X 2928
Történelem. Bp. (4)	7-922
Történelmi Szemle. Bp. (4)	7-721
Transition. Kampala. (6)	5-541
Tribune. Sydney. (52)	—
Tudomány és Mezőgazdaság. Bp. (6)	—
Tudományos Sportélet. Bp. (12)	5-537
Tudományszervezési Tájékoztató. Bp. (6)	5-550
Turista Magazin. Bp. (12)	5-130
Tükör. Bp. (52)	5-521
Twentieth Century. London. (4)	7-924
Új Élet. Bp. (24)	427
Új Ember. Bp. (52)	332
Új Forrás. Komárom. (3)	7-1084
Új Írás. Bp. (12)	7-825
Új Szó. Bratislava. (napi)	3-43
Új Szó. Toronto. (52)	—
Újítók Lapja. Bp. (24)	X 915
Unità, L'. (Milano) (napi)	3-201
Unitárius Élet. Bp. (4)	—
Universitas. Stuttgart. (12)	7-548
Univerzum. Bp. (12)	7-504
Unsere Zeit. Düsseldorf. (52)	3-203
Urania. Jena. (12)	7-346
Urbanisme. Paris. (6)	X 982
Urzica. București. (24)	—
Útunk. Kolozsvár. (52)	372
Ügyészségi Közlöny. Bp. (12)	—
Üzenet. Subotica. (12)	—
Vállalatvezetés, Vállalatszervezés. Bp. (4)	5-578
Valóság. Bp. (12)	7-696
Városépítés. Bp. (6)	5-534
Városi Közlekedés. Bp. (4)	—
Vasi Szemle. Szombathely. (4)	X 2422
Vesztnik Leningradzkogo Universziteta. Leningrad.	—
Vezetés. Bp. (12)	5-580
Viet-Nam. Hanoi. (12)	3-182
Vigilia. Bp. (12)	X 2324
Világ Ifjúsága. Bp. (12)	5-87
Világesemények Dióhéjban. Bp. (12)	—
Világ gazdaság. Bp. (hetente ötször)	3-200
Világosság. Bp. (12)	7-807
Vogue. Paris. (12)	5-403
Volksstimme. Wien. (napi)	367
Voproszű Ekonomiki. Moszkva. (12)	X 3202
Voproszű Filozofii. Moszkva. (12)	X 3203
Voproszű Isztorii. Moszkva. (12)	X 3021

Voproszū Literaturū. Moszkva. (12)	7-787
Voproszū Pszihologii. Moszkva. (6)	7-373
Vorwärts. Wien. (24)	7
Weg und Ziel. Wien. (12)	X 2962
Weimarer Beiträge. Weimar. (12)	7-834
Weltbühne, Die. Berlin. (52)	7-54
Wirtschaft, Die. Berlin. (52)	467
Wirtschaftswissenschaft. Berlin. (12)	7-234
Wissenschaftliche Zeitschrift der Friedrich Schiller-Univ. Gesellschafts- u. Sprachwiss. Reihe. Jena-Thüringen (6)	—
Wissenschaftliche Zeitschrift d. Humboldt Univ. zu Berlin. Berlin. (6)	5-244
Wissenschaftliche Zeitschrift d. Univ. Rostock. Rostock. (szbtl.)	—
Wissenschaftliche Zeitschrift d. Martin Luther Univ. Halle/Wittenberg. (szbtl.)	5-351
World Student News. Prague. (12)	—
Yugoslav Survey. Beograd. (4)	7-901
Za Wolnosc i Lud. Warszawa. (24)	—
Zalai Hirlap. Zalaegerszeg. (napi)	—
Zeit, Die. Hamburg. (52)	3-189
Zeit Magazin, Hamburg. (52)	5-591
Zeitschrift f. Bibliothekswesen u. Bibliographie. Frankfurt a. M. (12)	7-773
Zeitschrift f. Geschichtswissenschaft. Berlin. (12)	7-235
Zeitschrift f. Psychologie. Lpzg. (4)	7-401
Zentralblatt f. Bibliothekswesen. Lpzg. (12)	0200/33
Zivot. Bratislava. (52)	—
Znamja. Moszkva. (12)	X 2996
Zsiliscsnoe i Kommunal'noe Hozjajstvo. Moszkva. (12)	5-173
Zsurnaliszt. Moszkva. (12)	5-549
Zukunft, Die. Wien. (24)	X 805
Zvezda. Moszkva. (12)	X 2995

A KÖZPONTI KÖNYVTÁR ÉS A HÁLÓZAT
1971-ben

Központi Könyvtár
Gazdasági Főosztály

VIII., Szabó Ervin tér 1.
VIII., Baross u. 18.

I. kerület

11. sz. könyvtár
1. fiók
20. sz. könyvtár
20. sz. gyermekkönyvtár
11. sz. gyermekkönyvtár

Krisztina krt. 87/89.
Országház u. 13.
Fő u. 11/13.
Szilágyi D. tér 5.
Krisztina krt. 91.

II. kerület

37. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók

Török u. 7/9.
Dimitrov u. 80.
Szilfa u. 4.

III. kerület

8. sz. könyvtár
21. sz. könyvtár
1. fiók
8. sz. gyermekkönyvtár

Fő tér 2.
Bajáki Elemér u. 5/7.
Fő u. 41. (Békásmegyer)
Fő tér 5.

IV. kerület

28. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
41. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg

Bajcsy Zs. u. 8. (Újpest)
Bajcsy Zs. u. 8.
Csokonai u. 38.
Váci út 65.
Tinódi u. 1.

V. kerület.

Zenei Könyvtár
1.sz. könyvtár
14. sz. könyvtár
5. sz. gyermekkönyvtár
14. sz. gyermekkönyvtár

Fehérhajú u. 5.
Vadász u. 42.
Királyi Pál u. 11.
Aulich u. 4/6.
Királyi Pál u. 11.

VI. kerület

10. sz. könyvtár
1. sz. gyermekkönyvtár

Népköztársaság útja 52.
Liszt Ferenc tér 6.

VII. kerület

2. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
22. sz. könyvtár

Rottenbiller u. 10.
Rottenbiller u. 10.
Kertész u. 20.

VIII. kerület

9. sz. könyvtár
44. sz. könyvtár
9. sz. gyermekkönyvtár
44. sz. gyermekkönyvtár

Gutenberg tér 3.
Kulich Gyula tér 12.
Somogyi Béla út 23.
Kulich Gyula tér 13.

IX. kerület

39. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
26. sz. könyvtár
23. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
7. sz. gyermekkönyvtár
48. sz. könyvtár
15. sz. gyermekkönyvtár

Boráros tér 2.
Boráros tér 2.
Tűzoltó u. 21.
Mester u. 53/55.
Füleki u. 8. (Aszódi úti pártház)
Füleki u. 8. (Aszódi úti pártház)
Illatos út 2/4.
Hámán Kató u. 27.
Börzsöny u. 9/11.
Börzsöny u. 9/11.

X. kerület

12. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
2. fiók

Füzér u. 13.
Füzér u. 13.
Gergely u. 68.
Városszéli telep 25.

XI. kerület

6. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
6. sz. gyermekkönyvtár
1. fiók

Karinthy Frigyes u. 11.
Építész u. 3. (Albertfalva)
Alabástrom u. 27. (Kelenvölgy)
Karinthy Frigyes u. 11.
Szabadság út 78. (Albertfalva)

XII. kerület

38. sz. könyvtár
1. fiók
2. fiók
38. sz. gyermekkönyvtár

Böszörményi út 13/15.
Hollós út 5.
Törökbálinti út 2.
Böszörményi út 34/a.

XIII. kerület

7. sz. könyvtár
1. fiók
19. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
4. sz. könyvtár
2. sz. gyermekkönyvtár
3. sz. gyermekkönyvtár
10. sz. gyermekkönyvtár

Vág u. 12.
Rajk László u. 40.
József Attila tér 4.
József Attila tér 4.
Lehel u. 31.
Sallai Imre u. 52.
Lehel u. 7/a.
Tomori köz 7.

XIV. kerület

18. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók	Bosnyák u. 1/a.
Bosnyák u. 1/a.
Uzsoki u. 57.
5. sz. könyvtár	Ilka u. 36.
43. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók	Lumumba u. 1/3.
Kerepesi út 76/c.
Fogarasi út 113.

XV. kerület

29. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók	Arany J. u. 29. (Rákospalota)
Arany J. u. 29. (Rákospalota)
Régifőti u. 65.
34. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók	Mosolygó A. u. 36. (Pestújhely)
Mosolygó A. u. 36. (Pestújhely)
Gorkij tér 2.

XVI. kerület

32. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
2. fiók	Szabadság út 79. (Sashalom)
Szerű u. 1. (Sashalom)
Petőfi tér 1. (Petőfi-kert)
Vidámvásár út 64. (Cinkota)
45. sz. könyvtár	Rákosi u. 129. (Rákosszentmihály)

XVII. kerület

36. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
2. fiók	Pesti út 78. (Rákoskeresztúr)
Pesti út 78. (Rákoskeresztúr)
Wesselényi u. 1. (Rákoshegy)
Hősök tere 1. (Rákosliget)
40. sz. könyvtár
1. fiók	Zrínyi u. 14. (Rákoscsaba)
Szabadság út (Rákoskert)

XVIII. kerület

24. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
2. fiók	Ságvári E. u. 7. (Pestlőrinc)
Ságvári E. u. 7. (Pestlőrinc)
Állami Lakótelep (Párház)
Tátrafüred tér 16.
31. sz. könyvtár	Vörösfény u. 163. (Pestimre)

XIX. kerület

25. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg
1. fiók
2. fiók	Kossuth Lajos u. 8. (Kispest)
Kossuth Lajos u. 8. (Kispest)
Zrínyi u. 145.
Mária u. 34.
16. sz. könyvtár
különálló gyermekrészleg	Petőfi tér 15. (Kispest)
Petőfi tér 15. (Kispest)

XX. kerület

27. sz. könyvtár	Ady Endre u. 86. (Pesterzsébet)
1. fiók	Marót u. 9.
2. (gyermek) fiók	Ósz Szabó J. u. 5.
3. fiók	Török Flóris u. 245.
35. sz. könyvtár	Marx Károly u. 122/124 (Soroksár)
1. fiók	Marx Károly u. 243. (Soroksár)
különálló gyermekrészleg	Marx Károly u. 122/124. (Soroksár)

XXI. kerület

30. sz. könyvtár	Kalamár u. 202. (Királyerdő)
46. sz. könyvtár	Vénusz u. 2. (Csillagtelep)
4. sz. gyermekkönyvtár	Rakéta u. (Csillagtelep)
17. sz. gyermekkönyvtár	Rákóczi F. u. 96 – 98.

XXII. kerület

13. sz. könyvtár	Tóth J. u. 36. (Budafok)
különálló gyermekrészleg	Tóth J. u. 36. (Budafok)
1. fiók	Nagytétényi u. 264. (Nagytétény)
2. fiók	Kísérleti Lakótelep (Budafok)
3. fiók	Baross Gábor telep, Dózsa Gy. u. 94/b.

TARTALOMMUTATÓ

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 1970/71. évi jelentése	5
I. A központi könyvtár tevékenysége	8
Szerzeményezés, feldolgozó munka	9
Olvasószolgálat	15
Tájékoztató munka	20
Bibliográfiák és egyéb kiadványok	22
Propagandamunka	26
A kerületi könyvtárak irányítása. Módszertani munka	27
II. A kerületi könyvtárak tevékenysége	30
Hálózati könyvállomány és szerzeményezés	30
Beiratkozott olvasók	38
Kölcsönzők (kölcsönzések) száma	41
Kölcsönzött kötetek	42
Kiállítások és rendezvények	44
III. A könyvtár gazdasági tevékenysége	46
Pénzügyi gazdálkodás	46
Könyvkötészeti munka	48
IV. A könyvtár szervezeti és személyzeti ügyei	49
Halottaink	55
Remete László: Ismeretlen Szabó Ervin dokumentumok	62
Weisz Sándorné: A kezelési szabályzatok története	72
H. Drechsler Ágnes: A FSZEK a szaksajtó tükrében	85
Arató Józsefné – Hiripi Lajosné: Szociológiai dokumentáció a FSZEK központjában	101
Novák Tamásné: A régi Budapest két tere fotóarchívumunkban	109
Bene Lászlóné: Munkaszervezés a kerületi könyvtárban	112
Király Lászlóné: Új munkaszervezeti kísérletek a kerületi könyvtárakban	119
Tongori Imréné: Tájékoztató munka a 9-es könyvtárban	125
Tóth Dezsőné: Munkásolvasók Újpesten	138
Sz. Richlich Ilona: Fiatal olvasók természettudományos érdeklődésének vizsgálata egy kerületi könyvtárban	150
Bálinth Lehel Tamásné – Hargitai Nándorné: Mit olvastak 1936-ban és 1969-ben a 3. számú kerületi könyvtár gyermekrészlegének olvasói?	172
Benkőné Barta Ilona: Olvasómozgalom a fővárosi gyermekkönyvtárakban	195
Dolgozóink szakmai, tudományos és társadalmi munkássága 1970 – 1971	209
A központba járó kurrens folyóiratok jegyzéke 1970 – 71	218
A Központi Könyvtár és a hálózat 1971-ben	232
Tartalommutató	236

СОДЕРЖАНИЕ

Годовой отчет Столичной библиотеки им. Эрвина Сабо за 1970/71 г.	5
I. Деятельность центральной библиотеки	8
Библиотечная обработка книг	9
Обслуживание читателей	15
Справочная работа	20
Составление библиографических указателей и других изданий	22
Работа по библиотечной пропаганде	26
Руководство работой районных библиотек, методическая работа	27
II. Районные библиотеки	30
Книжные фонды библиотечной сети и их комплектование	30
Записанные читатели	38
Абоненты выдача книг на дом, их количество	41
Книги выданные на дом	42
Агитация за книгу. Выставки и библиотечные устройства	44
III. Хозяйственная работа библиотеки	46
Финансовые задачи	46
Переплетная работа	48
IV. Организационные и кадровые дела библиотеки	49
Некрологи	55
Ласло Ремете: Неизвестные документы Эрвина Сабо	62
Шандорне Вейс: История библиотечных регламентов	72
Агнеш Дрекслер, Х.: Столичная библиотека им. Эрвина Сабо в отражении журналов по библиотечной специальности	85
Йожефне Арато — Лайошне Хирипи: Социологическая документация в Центре Столичной библиотеки им. Эрвина Сабо	101
Тамашине Новак: Две площади Будапешта старых времен в нашем архиве	109
Ласлоне Бене: Организация труда в районной библиотеке	112
Ласлоне Кирай: Новые попытки по организации труда в районной библиотеке	119
Имрене Тонгори: Информационная работа в районной библиотеке № 9	125
Дежене Тот: Читатели-рабочие в Уйпеште	138
Илона Рихлих, С.: Изучение интереса молодых читателей к естественным наукам в одной районной библиотеке	150
Лехелне Балинг, Х. — Нандорне Харгитаи: Что читали дети в 1936-ом году и в 1969-ом году в детской филиале районной библиотеке № 3	172
Бенкене Илона Барта: Движение чтения в столичных детских библиотеках	195
Профессиональная, научная и общественная деятельность наших сотрудников	209
Запись периодиках в центре Столичной библиотеки им. Эрвина Сабо в 1970 — 71 годах	218
Перечень центра и районных библиотек в 1971 г.	232
Содержание	236
	237

SOMMAIRE

Rapport de la Bibliothèque Municipale Szabó Ervin, 1970 – 1971	5
I. Rapport de la Bibliothèque Centrale	8
Acquisition, catalogage et classification	9
Service pour les lecteurs	15
Travaux d'information	20
Travaux bibliographiques et autres publications	22
Propagande	26
Direction des bibliothèques d'arrondissements. Travail méthodologique	27
II. Bibliothèques d'arrondissements	30
Fonds et acquisition de livres du réseau d'arrondissements	30
Lecteurs inscrits	38
Prêts	41
Livres prêts	42
Expositions et réunions de lecteurs	44
III. Finances de la bibliothèque	46
Tâches économiques	46
Atelier de reliure	48
IV. Affaires concernant l'organisation et le personnel	49
Nécrologie	55
Documents inconnus d'Ervin Szabó (László Remete)	62
L'histoire des règlements d'administration et le statut de la bibliothèque (Lili Weisz)	72
La Bibliothèque Szabó Ervin dans le miroir de la presse spéciale (Ágnes Drechsler, H.)	85
Documentation sociologique dans la Bibliothèque Centrale (Vera Arató – Mária Hiripi)	101
Deux places du vieux Budapest dans notre photoarchives (Klára Novák)	109
Organisation de travail dans la bibliothèque d'arrondissement (Nóra Bene)	112
Nouveaux essais de l'organisation de travail dans les bibliothèques d'arrondissements (Róza Király)	119
Travaux d'information dans la Bibliothèque d'arrondissement N° 9. (Olimpia Tongori)	125
Lecteurs ouvriers à Újpest (Margit Tóth)	138
Examen d'intérêt aux sciences naturelles des jeunes lecteurs dans une bibliothèque d'arrondissement (Ilona Richlich, Sz.)	150
Les lectures des lecteurs de la section pour les enfants de la Bibliothèque d'arrondissement No 3., en 1936 et en 1969. (Anne Bálint – Ilona Hargitai)	172
L'Action à lire dans les bibliothèques municipales pour les enfants (Ilona Barta, B.)	195
Activité professionnelle, sociologique et sociale de nos travailleurs, 1970 – 1971	209
Liste des périodiques courants de la Bibliothèque Centrale, 1970 – 1971	218
La Bibliothèque Centrale et le réseau de bibliothèque en 1971	232
Table des matières	236

CONTENTS

Report of the Szabó Ervin Municipal Library of the years 1970—71	5
I. Activity of the central library	8
Routines	9
Readers' service	15
Informatory works	20
Bibliographies and other publications	22
Propaganda work	26
Direction of the district libraries. Methodological work.	27
II. District libraries	30
Stock and acquisition of the network	30
Registered readers	38
Lending	41
Lent volumes	42
Exhibitions and programmes	44
III. Economic work of the library	46
Financial tasks	46
Bindery	48
IV. Rules of organization and personal matters	49
Obituary	55
Unknown Ervin Szabó documents. (László Remete)	62
History of the staff manuals and rules of management. (Ilona Weisz)	72
The Szabó Ervin Municipal Library in the mirror of librarian science reviews. (Ágnes H. Drechsler)	85
Sociological documentation in the central library. (Vera Arató—Mária Hiripi)	101
Two old Budapest squares in our picture archives. (Klára Novák)	109
Organization of work in the district library. (Nóra Bene)	112
New attempts in work organization in the district libraries (Rosa Király)	119
Reference work in the district library No 9. (Olimpia Tongori)	125
Worker readers in Ujpest. (Margit Tóth)	138
Examination of young readers' interest in natural sciences in a district library. (Ilona Sz. Richlich) .	150
What did the readers read in the children's department of the district library No 3 in 1936 and in 1969? (Anna Bálinth—Ilona Hargitai)	172
Movement for the promotion of reading in the municipal children's libraries. (Ilona Benkő).	195
Professional, scientific and social activity of our staff, 1970—71	209
List of the current periodicals in the central library 1970—71	218
The central library and the library network in 1971	232
Contents	236

INHALT

Bericht der Hauptstädtischen Szabó Ervin Bibliothek über die Jahre 1970/71	5
I. Tätigkeit der Zentralbibliothek	8
Laufende Arbeiten	9
Leserdienst	15
Informationsdienst	20
Bibliographien und andere Informationen	22
Propagandatätigkeit	26
Leitung der Bezirksbibliotheken. Methodologische Arbeit	27
II. Bezirksbibliotheken	30
Bücherstand und Erwerb unseres Bibliotheksnetzes	30
Eingetragene Leser	38
Ausleihe	41
Ausgeliehene Bände	42
Ausstellungen und Veranstaltungen	44
III. Wirtschaftliche Angelegenheiten der Bibliothek	46
Finanzielle Aufgaben	46
Buchbinderei	48
IV. Organisations- und Personalangelegenheiten	49
Nekrologe	55
Unbekannte Ervin Szabó Dokumente. (László Remete)	62
Geschichte der Dienstvorschriften der Bibliotheken. (Ilona Weisz)	72
Die Szabó Ervin Bibliothek im Spiegel der Fachpresse. (Ágnes H. Drechsler)	85
Soziologische Dokumentation in der Zentralbibliothek. (Vera Arató – Mária Hiripi)	101
Zwei Plätze des alten Budapest in unserem Bilderarchiv. (Klára Novák)	109
Arbeitsorganisierung in einer Bezirksbibliothek. (Nora Bene)	112
Neue arbeitsorganisatorische Versuche in den Bezirksbibliotheken. (Rosa Király)	119
Informationsarbeit in der Bezirksbibliothek Nr 9. (Olimpia Tongori)	125
Arbeiterleser in Ujpest. (Margit Tóth)	138
Untersuchungen des naturwissenschaftlichen Interesses junger Leser in einer Bezirksbibliothek. (Ilona Sz. Richlich)	150
Was lasen die Leser der Kinderabteilung der Bezirksbibliothek Nr 3 in 1936 und in 1969? (Anna Bálinth – Ilona Hargitai)	172
Leserbewegung in den hauptstädtischen Kinderbibliotheken. (Ilona Benkő)	195
Die berufliche, wissenschaftliche und gesellschaftliche Tätigkeit unserer Bibliothekare	209
Verzeichnis der kurrenten Zeitschriften der Zentralbibliothek von den Jahren 1970 – 71	218
Die Zentralbibliothek und das Bibliotheksnetz in 1971	232
Inhalt	236

